

Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας

Π.Μ.Σ. «Πολιτική, Γλώσσα και Διαπολιτισμική Επικοινωνία»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Ένταξη – Υποστήριξη και Δικαιολόγηση της Ρωσικής
εισβολής στην Ουκρανία στον Δημόσιο Πολιτικό λόγο
της Ρωσίας»**

Του Μεταπτυχιακού φοιτητή Γεωργίου Μπράνη (Α.Μ.: flti.plic 2124)

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

1. Δρ. Σωτήρης Λίβας
2. Δρ. Ιωάννης Καρράς
3. Δρ. Γεώργιος Μιχαλακόπουλος

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	4
Περίληψη.....	5
Abstract.....	8
Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή	11
1.1 Σκοπός της εργασίας – Ερευνητικά ερωτήματα	15
1.2 Οριοθέτηση Εργασίας	17
1.3 Μεθοδολογία	18
1.4 Παραδοχές – Περιορισμοί	19
1.5 Σύνοψη	20
Κεφάλαιο 2. Βιβλιογραφική Επισκόπηση – Ιστορική αναδρομή των σχέσεων Ρωσίας - Ουκρανίας.....	22
2.1 Από την αυτοκρατορία των Τσάρων στη Σοβιετική Ρωσία του Λένιν και του Στάλιν	24
2.2 Συνοπτική Γεωπολιτική θεώρηση του πολέμου στην Ουκρανία.....	28
2.3 Η «παγίδα του Θουκυδίδη» στον Μετασοβιετικό χώρο	31
2.4 Η ένταξη των συμβόλων στον Ρωσο-Ουκρανικό πόλεμο.....	33
2.4.1 Η σημασία των συμβόλων	33
2.4.2 Η «κορδέλα του Αγίου Γεωργίου» και οι μνήμες που ξυπνά	34
2.4.3 Το Ουκρανικό Τάγμα Αζόφ και τα σύμβολά του.....	35
2.4.4 Η γενιά του «Ζ» στηρίζει Πούτιν.....	37
2.5 Σύνοψη	37
Κεφάλαιο 3. Κριτική Ανάλυση Λόγου (ΚΑΛ)	39
3.1 Θεωρητική προσέγγιση της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (ΚΑΛ)	39
3.2 Η Κριτική Ανάλυση Λόγου ως Μεθοδολογικό εργαλείο	40
3.3 Εφαρμογή της ΚΑΛ στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας.....	42
3.4 Σύνοψη	43

Κεφάλαιο 4. Κριτική Ανάλυση του Λόγου της εισβολής στην Ουκρανία του Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας Βλαντιμίρ Πούτιν και του Υπουργού Εξωτερικών Σεργκέι Λαβρόφ..... 45

4.1	Εισαγωγή	45
4.2	Κριτική Ανάλυση του Λόγου του Προέδρου Πούτιν τις 21/2/2022	46
4.2.1	Περιγραφή (Ανάλυση κειμένου)	46
4.2.2	Ερμηνεία (Ανάλυση του Πλαισίου)	64
4.2.3	Εξήγηση (Κοινωνική Ανάλυση)	67
4.3	Κριτική Ανάλυση του Λόγου της εισβολής του Προέδρου Πούτιν τις 24/2/2022.....	70
4.3.1	Περιγραφή (Ανάλυση κειμένου)	70
4.3.2	Ερμηνεία (Ανάλυση του Πλαισίου)	79
4.3.3	Εξήγηση (Κοινωνική Ανάλυση)	84
4.4	Κριτική Ανάλυση του Λόγου του Υπουργού Εξωτερικών της Ρωσικής Ομοσπονδίας Λαβρόφ τις 25/2/2022	87
4.4.1	Περιγραφή (Ανάλυση κειμένου)	87
4.4.2	Ερμηνεία (Ανάλυση του Πλαισίου)	91
4.4.3	Εξήγηση (Κοινωνική Ανάλυση)	92
4.5	Whataboutism: Το φαινόμενο και η σχετικοποίηση με το λόγο της εισβολής.....	94
4.6	Σύνοψη	99

Κεφάλαιο 5. Συμπεράσματα και προτάσεις 101

5.1	Εισαγωγή	101
5.2	Συμπεράσματα έρευνας	102
5.3	Απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα.....	105
5.4	Προτάσεις περαιτέρω έρευνας	109
5.5	Επίλογος	110

Βιβλιογραφία..... 111

Ελληνική.....	111
---------------	-----

Ξενόγλωσση	112
Πηγές από το Διαδίκτυο	116

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ 120

A) Το διάγγελμα του Προέδρου Πούτιν τις 21 Φεβρουαρίου 2022	120
B) Το διάγγελμα του Προέδρου Πούτιν τις 24 Φεβρουαρίου 2022	145
Γ) Η συνέντευξη τύπου του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ τις 25 Φεβρουαρίου 2022	152

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω ευχαριστίες σε όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Πολιτική, Γλώσσα και Διαπολιτισμική Επικοινωνία (POLICO) του Ιονίου Πανεπιστημίου. Όλοι τους προσέφεραν απλόχερα τις πολύτιμες γνώσεις τους, ανοίγοντας μου νέους ορίζοντες στη γνώση, καλλιεργώντας νέες ιδέες και αντιλήψεις.

Κυρίως όμως, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της εργασίας μου, κ. Σωτήρη Λίβα για την ενθάρρυνση και την καθοδήγηση που μου προσέφερε στη διάρκεια αυτού του υπέροχου ταξιδιού γνώσης κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας. Η εμπειρία και οι γνώσεις του, υπήρξαν εξαιρετικά πολύτιμες, όπως άλλωστε και οι γνώσεις που προσέφερε ως διδάσκων καθηγητής του Μεταπτυχιακού προγράμματος.

Περίληψη

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, που ξεκίνησε στις 24 Φεβρουαρίου 2022, πέραν των στρατιωτικών δυνάμεων απαιτούσε και την υποστήριξη στο πεδίο του πολιτικού λόγου. Η αιτιολόγηση ή «νομιμοποίηση» αυτής, έναντι των Διεθνών οργανισμών, των υπολοίπων κρατών, αλλά και της κοινής γνώμης, είναι κάτι που επιχειρήθηκε, σε πρώτη φάση, στο δημόσιο πολιτικό λόγο του Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας, Βλαντιμίρ Πούτιν, που εκφώνησε μέσω τηλεοπτικών του διαγγελμάτων την 21 και 24 Φεβρουαρίου 2022, ενώ η υποστήριξη της αποτυπώνεται έκδηλα και στο δημόσιο λόγο του Υπουργού Εξωτερικών Σεργκέι Λαβρόφ την επομένη της εισβολής, σε τηλεοπτική του συνέντευξη.

Ο Πρόεδρος Πούτιν πλαισιώνει τον λόγο του μέσω μιας εκτενούς ιστορικής αναφοράς στην Σοβιετική Ένωση και στους πολιτικούς ηγέτες αυτής, που πρωταγωνίστησαν και διαμόρφωσαν την ιστορία της, όπως είναι ο Λένιν και ο Στάλιν, προβάλλοντας το παρελθόν στο παρόν, σε μια προσπάθεια νόμιμης πειθούς ή χειραγώγησης ή, όπως αναφέρει ο Αριστοτέλης, σε μια προσπάθεια να καταδείξει με τη χρήση του λόγου το δίκαιο και το άδικο (Πολιτικά 1, 1993:55), από την πλευρά της Ρωσίας. Όπως άλλωστε υποστηρίζει και ο Chilton (2004:8) η νομιμοποίηση και η απονομιμοποίηση είναι σημαντικές λειτουργίες στο πολιτικό λόγο. Την άποψη ότι η εξουσία νομιμοποιείται ή απονομιμοποιείται στους λόγους των πολιτικών εκφράζουν και οι Reisigl και Wodak (2009:89).

Εγγενή λοιπόν στοιχεία της πολιτικής η συναίνεση και η «νομιμότητα» αναζητούνται από την εξουσία, μέσω της γλώσσας, όπως στην περίπτωση του Λόγου της εισβολής του Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας που εκδηλώνεται σε δύο τμήματα. Ωστόσο, αυτό δεν είναι μια πράξη ομιλίας με τη στενή έννοια, αλλά μια περίπλοκη κοινωνική πράξη ή διαδικασία που επιδιώκεται με άλλες λεκτικές πράξεις, όπως ισχυρισμοί, αρνήσεις, αντικατηγορίες κ.λπ. (van Dijk, 1997:37). Ως μέσο πολιτικό η γλώσσα χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις που εξετάζουμε, αφενός για πολιτικούς σκοπούς, όπως για την διάκριση των συμμάχων από τους εχθρούς (Joseph, 2006:1-2), αλλά και ως εργαλείο πειθούς (Παπαδημητρίου, 2020:40).

Αρχικά λοιπόν θα παρουσιάσουμε μια συνοπτική γεωπολιτική θεώρηση του πολέμου Ρωσίας-Ουκρανίας, επιδιώκοντας να αποτυπώσουμε το ευρύτερο ιστορικό-πολιτικό πλαίσιο που συνδέει τις δύο χώρες. Άλλωστε η εκτενής αναφορά του Προέδρου Πούτιν σε ένα σύνολο ιστορικών περιστάσεων, δεν είναι τυχαία, καθόσον ιστορία και πολιτική κινούνται σε παράλληλη πορεία. Στόχος του είναι να αιτιολογήσει την στρατιωτική εισβολή στην Ουκρανία, επενδύοντας στην ιστορική μνήμη που συνδέει τα δύο κράτη και τους δεσμούς συνέχειας που έχουν ως ένας λαός με κοινή αφετηρία την ΕΣΣΔ. Παράλληλα θέλει να θέσει τις Δυτικές δυνάμεις (Ευρώπη και ΝΑΤΟ), τους βασικούς δηλαδή αντιπάλους, εκτός του πλαισίου της πολιτικής ζωής της Ρωσίας και να αναδείξει την δική της θέση ως της μόνης, πολιτικά και ηθικά σωστής (Λίβας, 2021:10).

Ανάλογη επιδίωξη έχει και η συνέντευξη τύπου του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ, την ανάδειξη δηλαδή της άποψης της Ρωσίας ως πολιτικά και ηθικά ορθής. Βασικό ερώτημα είναι αν επενδύουν στην πειθώ ή στον αποπροσανατολισμό, μέσω του φαινομένου whataboutism, το οποίο χρησιμοποιήθηκε εκτενώς για πρώτη φορά από την Σοβιετική Ρωσία του Στάλιν.

Εξετάζοντας κριτικά το λόγο των δύο πολιτικών προσώπων, θα διαπιστώσουμε, δίνοντας απαντήσεις σε μια σειρά ερευνητικών ερωτημάτων, αν είναι ικανός ο λόγος της εισβολής να δώσει στην εξουσία την απαιτούμενη «νομιμοποίηση» στο ιστορικο-πολιτικό πλαίσιο που διατυπώνεται και αν σε αυτόν υπάρχουν συγκεκριμένα στοιχεία μίσους ή περιθωριοποίησης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει και το είδος του ακροατηρίου των δύο πολιτικών ταγών. Δηλαδή αν απευθύνονται προς το εσωτερικό της χώρας τους ή αν στοχεύουν προς τη διεθνή κοινότητα ή και προς τους δύο. Τέλος θα ερευνήσουμε αν με τον Λόγο της εισβολής επιδίωξη τους είναι να χειραγωγήσουν τους αποδέκτες αυτού, ή αν αυτός συνιστά μια απλή παράθεση επιχειρημάτων που επιδιώκουν την «νόμιμη» πειθώ.

Ως βασικό μας ερευνητικό εργαλείο, για την επίτευξη του στόχου μας, χρησιμοποιήσαμε την Κριτική Ανάλυση Λόγου (ΚΑΛ). Με τη χρήση αυτού του μεθοδολογικού εργαλείου αναλύσαμε τον λόγο της εισβολής αναδεικνύοντας τα κρυφά μηνύματα που εμπεριέχονται στο Λόγο της εισβολής του Πούτιν και του Λαβρόφ, έτσι όπως διατυπώνονται στο γεωπολιτικό γίνεσθαι του παρόντος,

διαμορφούμενο μέσα από το ιστορικό πλαίσιο του παρελθόντος στο οποίο παραπέμπει, ιδιαίτερα ο Πούτιν, στα δύο διαγγέλματα του.

Η έρευνα μας κατέδειξε την ιδεολογική θέση των δύο πολιτικών ταγών της Ρωσίας, αλλά και τον σιωπηρό τρόπο με τον οποίο προώθησαν την ιδεολογία τους με συγκεκριμένα γλωσσικά μέσα, όπως το λεξιλόγιο και η πολιτική γλώσσα, προκειμένου να χειραγωγήσουν το ακροατήριο τους, ώστε να αποδεχτούν συγκεκριμένες πεποιθήσεις για τη διεθνή ασφάλεια και το γεωπολιτικό γίνεσθαι. Αναδεικνύεται ότι με συγκεκριμένες στρατηγικές επηρέασαν τη κρίση αυτού, διαμορφώνοντας ένα πιο παθητικό ρόλο στην κατανάλωση του Λόγου της εισβολής για να εξασφαλίσουν την πολυπόθητη νομιμοποίηση. Μια νομιμοποίηση που βασίζεται στην «αλήθεια» από την πλευρά της Ρωσίας και η οποία συμπυκνώνεται στη φράση ότι, η Ουκρανία είναι αναπαλλοτρίωτο μέρος της δικής τους ιστορίας και πολιτισμού.

Λέξεις-κλειδιά: Πούτιν, Λαβρόφ, Ρωσία, Ουκρανία, εισβολή, Κριτική Ανάλυση Λόγου, χειραγωγήση, νομιμοποίηση.

Abstract

Russia's invasion of Ukraine, which began on February 24, 2022, in addition to military forces, also required support in the field of political discourse. The justification or "legitimization" of this, vis-à-vis the International organizations, the other states, but also the public opinion, is something that is attempted in the public political speech of the President of the Russian Federation, Vladimir Putin, which he delivered through his televised speeches on February 21 and 24, 2022, while its support is clearly reflected in the public speech of Foreign Minister Sergei Lavrov the day after the invasion, in his television interview.

President Putin frames his speech with an extensive historical reference to the Soviet Union and its political leaders who starred and shaped its history, such as Lenin and Stalin, projecting the past onto the present in an attempt to persuade or manipulate or, as Aristotle mentions, in an attempt to demonstrate by the use of speech what is just and what is unjust (Politics 1, 1993:55), on the part of Russia. As Chilton (2004:8) also argues, legitimization and delegitimization are important functions in political discourse. Reisigl and Wodak (2009:89) also express the opinion that power is legitimized or delegitimized in discourse.

Therefore, inherent elements of politics, consensus and "legitimacy" are sought by power, through language, as in the case of the invasion speech of the President of the Russian Federation. However, this is not a speech act in the strict sense, but a complex social act or process pursued with other speech acts, such as assertions, denials, counteraccusations, etc. (van Dijk, 1997:37). As a political instrument, language is used in the cases we are examining, on the one hand for political purposes, such as to distinguish allies from enemies (Joseph, 2006:1-2), but also as a tool of persuasion (Papadimitriou, 2020:40).

First, we will present a brief geopolitical view of the Russia-Ukraine war, seeking to capture the broader historical-political context that connects the two countries. After all, President Putin's extensive reference to a set of historical circumstances is not accidental, since history and politics move in parallel. His aim is to justify the military invasion of Ukraine, investing in the historical memory

that connects the two states and the ties of continuity they have as a people with a common starting point in the USSR. At the same time, it wants to put the Western powers (Europe and NATO), the main rivals, out of the context of Russia's political life and highlight its own position as the only one, politically and morally correct (Livas, 2021:10).

Foreign Minister Lavrov's press conference has a similar aim, i.e. the promotion of Russia's point of view as politically and morally correct. A key question is whether they invest in persuasion or disorientation, through the phenomenon of whataboutism, which was first used extensively by Stalin's Soviet Russia.

Critically examining the speech of the two political figures, we will find out, by answering a series of research questions, if the speech of the invasion is capable of giving power the required "legitimization" in the historical-political context that is formulated and if there are hidden elements in it hatred or marginalization. Also of particular interest is the type of audience of the two political parties. That is, if they are directed towards the interior of their country or if they are aimed towards the international community or both. Finally, we will investigate whether with the Discourse of Invasion their aim is to manipulate the recipients of it, or whether it constitutes a simple presentation of arguments that seek "legitimate" persuasion.

As our main research tool, to achieve our goal, we used critical discourse analysis (CDA). Using this methodological tool, we analyzed the discourse of the invasion by highlighting the hidden messages contained in Putin and Lavrov's discourse of invasion, as they are formulated in the geopolitical becoming of the present, shaped through the historical context of the past to which it refers, especially Putin, in his two speeches.

Our research demonstrated the ideological position of Russia's two political orders, but also the implicit way in which they promoted their ideology through specific linguistic means, such as vocabulary and political language, in order to manipulate their audience into accepting certain beliefs about international security and geopolitical becoming. It emerges that with specific strategies they influence the judgment of this, shaping a more passive role in consuming the

discourse of the invasion to ensure the desired legitimization. A legitimization based on the "truth" on the part of Russia and which is condensed into the phrase that Ukraine is an inalienable part of their own history and culture.

Key words: Putin, Lavrov, Russia, Ukraine, invasion, Critical Discourse Analysis, manipulation, legitimization.

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή

Ο μεγάλος θεωρητικός του πολέμου Κάρλ Κλαούσεβιτς (1999:53) στον ορισμό που δίνει για τον πόλεμο αναφέρει ότι πρόκειται για την συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα, κατ' επέκταση λοιπόν τον χαρακτηρίζει ως μια άμεσα πολιτική πράξη. Αν λάβουμε υπόψη ότι όλοι οι πόλεμοι ή εισβολές χωρών στο έδαφος άλλης χώρας, στο πρόσφατο ειδικά παρελθόν, είχαν την ανάγκη της πολιτικής «νομιμοποίησης» τους από τους ταγούς αυτής, το μέσο για τη νομιμοποίηση αυτή, τουλάχιστον αρχικά, ήταν η γλώσσα. Ενσωματωμένη στην παράδοση της δυτικής πολιτικής σκέψης υπάρχει μια άποψη ότι η γλώσσα και η πολιτική συνδέονται στενά σε ένα θεμελιώδες επίπεδο. Η πολιτική της διάσταση έχει αναδειχτεί πρωτίστως από τον Αριστοτέλη και στη συνέχεια από τους σύγχρονους θεωρητικούς της γλωσσολογίας και της κριτικής ανάλυσης του λόγου (critical discourse analysis, CDA), όπως είναι ο Teun van Dijk, ο Norman Fairclough, αλλά και ο Paul Chilton, οι οποίοι προσπάθησαν να αποκωδικοποιήσουν και να ερμηνεύσουν τα μηνύματα που επιδιώκουν να περάσουν οι πολιτικοί, απευθυνόμενοι στο κοινό τους. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε ότι δεν ταυτίζουμε την πολιτική με τους πολιτικούς, μιας και η πολιτική είναι μια πολύ πιο διευρυμένη έννοια.

Κύριο στοιχείο έκφρασης της πολιτικής είναι η γλώσσα. Τα τελευταία χρόνια, συνεπεία της παγκοσμιοποίησης, παρατηρείται μια αλλαγή στην πολιτική, η οποία συνοδεύεται και από αλλαγή στη σχέση μεταξύ Γλώσσας και Πολιτικής, η οποία επεκτείνεται και στο επίπεδο του Λόγου. Η Κριτική Ανάλυση Λόγου όντας μια ανάλυση λόγου «με στάση» επικεντρώνεται στο ρόλο αυτού, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που η χρήση του αποβλέπει στο να θεμελιώσει, να επιβεβαιώσει ή να νομιμοποιήσει την κατάχρηση εξουσίας ή κυριαρχίας (van Dijk, 2001:96). Η εξουσία άλλωστε νομιμοποιείται ή απονομιμοποιείται, μέσα από το λόγο.

Όμως, όπως σε κάθε είδους έρευνα, έτσι και στην CDA υπάρχει ο κίνδυνος της μεροληψίας και της αντικειμενικότητας, εξαρτώμενη από την οπτική γωνία του αναλυτή (Reisigl & Wodak, 2009:89). Έτσι λοιπόν σύμφωνα με την Wodak (2001α:65), αλλά και τον van Dijk (2001:97-99), ένας μεθοδολογικός τρόπος για

τους αναλυτές της κριτικής του Λόγου (ρητορείας) να ελαχιστοποιήσουν τον κίνδυνο μεροληψίας είναι να ακολουθήσουν την αρχή της τριγωνοποίησης, τη σχέση δηλαδή μεταξύ του λόγου, της γνώσης (πλαίσιου) και της κοινωνίας. Σύμφωνα με τον van Dijk (2009), το πλαίσιο είναι μια εξαιρετικά περίπλοκη, πολυπαραγοντική διαδικασία. Είναι επίσης ένα πεδίο που είναι κεντρικό για την κατανόηση του κειμένου και της ομιλίας. Επισημαίνει ότι η σχέση μεταξύ κοινωνίας και λόγου είναι έμμεση και διαμεσολαβείται από τους κοινωνικά βασισμένους αλλά υποκειμενικούς ορισμούς της επικοινωνιακής κατάστασης, καθώς ερμηνεύονται δυναμικά από τους συμμετέχοντες. Για να κλείσει αυτό το κενό μεταξύ κοινωνίας και ρητορείας, ο van Dijk ορίζει το αναλυτικό του πλαίσιο με το τρίγωνο «ρητορεία-κοινωνία-γνωσιακός χαρακτήρας».

Έτσι λοιπόν για να μπορέσουμε να ερμηνεύσουμε και να αποτυπώσουμε το πλαίσιο του λόγου της εισβολής όσο γίνεται περισσότερο αντικειμενικά, χρησιμοποιούμε την αρχή της τριγωνοποίησης. Η τριγωνική μας προσέγγιση, ακολουθώντας την προσέγγιση των Reisigl & Wodak (2009:93) βασίζεται σε μια έννοια «πλαίσιου» που λαμβάνει υπόψη τέσσερα επίπεδα:

1. το άμεσο, η γλώσσα ή το κείμενο-εσωτερικό συν-κείμενο
2. η διακειμενική και διαλογική σχέση μεταξύ ρημάτων, κειμένων, ειδών και λόγων
3. οι εξωγλωσσικές κοινωνικές μεταβλητές και τα θεσμικά πλαίσια ενός συγκεκριμένου «πλαίσιου-κατάστασης»
4. το ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό και ιστορικό πλαίσιο, στο οποίο ενσωματώνονται και σχετίζονται οι πρακτικές του λόγου.

Βασιζόμενοι στη παραπάνω αρχή, εξετάζουμε τον Λόγο της εισβολής, εστιάζοντας στη σχέση μεταξύ γλώσσας και κοινωνικοπολιτικού πλαισίου, στο οποίο αυτός εκδηλώνεται, επιδιώκοντας μια κοινωνικο-γνωστική ανάλυση. Ο Λόγος της εισβολής, όπως αποτυπώνεται στα δύο διαγγέλματα του Προέδρου Πούτιν την 21 και 24/02/2022 και στη συνέντευξη τύπου του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ την 25/02/2022, θα αποτελέσει το βασικό αντικείμενο της έρευνάς μας, επιχειρώντας να αναδείξουμε, με εργαλείο την Κριτική Ανάλυση Λόγου, τις επιδιώξεις και στοχεύσεις των δύο πολιτικών ταγών.

Η διερεύνηση επίσης των ιστορικο-πολιτικών θεμάτων και κειμένων και η προσέγγιση του Λόγου της εισβολής, μέσω του ιστορικού πλαισίου, επιχειρεί να ενσωματώσει μια μεγάλη ποσότητα διαθέσιμης γνώσης σχετικά με τις ιστορικές πηγές και το υπόβαθρο των κοινωνικών και πολιτικών περιοχών στα οποία ενσωματώνονται τα λεκτικά «γεγονότα» (Wodak, 2001a:66). Στο Λόγο της εισβολής σαφώς και υπάρχουν λεκτικά και εξωλεκτικά στοιχεία, (όπως το ύφος, το περιβάλλον, τα αντικείμενα στο τηλεοπτικό διάγγελμα και ιδιαίτερα οι σιωπές, το ανέβασμα της φωνής, οι αναστεναγμοί, στο πρώτο διάγγελμα του Πούτιν) τα οποία όμως σκόπιμα δεν θα συμπεριλάβουμε στην εργασία μας, λόγο μεγέθους.

Η βάση επομένως της παρούσας μελέτης στηρίζεται στη σχέση μεταξύ πολιτικής, γλώσσας και ιστορίας και ιδιαίτερα στο πώς αυτή η σχέση, μέσω του Λόγου, που επενδύεται από ιστορικές αντιλήψεις στο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο, επιχειρεί να πείσει, με ηθικό τρόπο, ή να χειραγωγήσει τους αποδέκτες του λόγου της εισβολής. Όπως αναφέρει και ο Chilton (2004:23) είναι προφανής η ανάγκη των πολιτικών αρχηγών να διαποτίσουν τις δηλώσεις τους με στοιχεία αυθεντίας και αλήθειας, μια διαδικασία που μπορεί να προσδώσει στην εξουσία την πολυπόθητη νομιμοποίηση. Η εξουσία είναι αυτή που εξαρτάται από την επίτευξη συναίνεσης ή τουλάχιστον ανοχής, και όχι απλώς από την ύπαρξη των πόρων για χρήση βίας, στη διατήρηση των σχέσεων εξουσίας. (Fairclough, 2003:45)

Η μελέτη μας ανέλυσε τον λόγο της εισβολής των δύο πολιτικών μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αντίληψης της Ρωσικής πολιτικής ηγεσίας ότι απειλείται από την Δυτική πολιτική, σε μια άτυπη αναβίωση του Ψυχρού Πολέμου. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται και στην σημασία που έχει η Ουκρανία για την Ρωσία, η οποία εδράζεται ιστορικά από την δημιουργία της ΕΣΣΔ. Η φράση του Πούτιν ότι η Ουκρανία είναι αναπαλλοτρίωτο μέρος της δικής της ιστορίας και πολιτισμού, αποτυπώνει με τον πλέον emphatic τρόπο την ιδιαίτερη σχέση των δύο χωρών. Αυτή ακριβώς είναι η αιτία που ο Λόγος δεν μπορεί να απομονωθεί από το πλαίσιο που διατυπώνεται, τόσο το ιστορικό-κοινωνικό, όσο και το πολιτικό.

Τα κείμενα της ανάλυσής μας προέρχονται από την επίσημη ιστοσελίδα στα Αγγλικά, της Προεδρίας της Ρωσικής Ομοσπονδίας, όπου είχαν αναρτηθεί τα διαγγέλματα της 21 και 24/02/2022, του Προέδρου Πούτιν. Η αδυναμία γνώσης

της Ρωσικής γλώσσας μας οδήγησε να βασιστούμε στην Αγγλική αποδεκτικότητα των διαγγελμάτων. Η συνέντευξη τύπου του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ, η οποία δόθηκε την 25/02/2022, αντλήθηκε από δημόσια ηλεκτρονικά μέσα και η μεταφορά της σε γραπτό κείμενο έγινε από τον συντάκτη της παρούσας διπλωματικής.

Η εκτενής αναφορά του Πούτιν, αλλά και του Λαβρόφ για την ύπαρξη νεοναζιστών στην Ουκρανία εδράζεται και στη χρήση συμβόλων από Ουκρανούς στρατιώτες, τα οποία προέρχονται από εμβλήματα φιλοναζιστικών ταγμάτων της Ουκρανίας. Όπως υποστηρίζει ο Van Leeuwen (όπως αναφέρεται στο Michalakopoulos, 2021:23) η κριτική ανάλυση λόγου τίθεται σε ισχύ μέσω της γλώσσας και με αυτόν τον τρόπο οι λόγοι γίνονται αντιληπτοί ότι έχουν πολυτροπικά χαρακτηριστικά, όχι μόνο μέσω της χρήσης κειμένων και λόγου, αλλά και μέσω άλλων επικοινωνιακών μεθόδων όπως τα σύμβολα.

Σημείο αναφοράς επομένως στη παρούσα μελέτη θα αποτελέσει και η ένταξη των συμβόλων στον Ρωσο-Ουκρανικό πόλεμο, τα οποία υποκαθιστούν το λόγο, είτε για να δηλώσουν την στήριξη, είτε την αντίθεση τους σε αυτόν. Θα δούμε λοιπόν πως η χρήση ενός απλού γράμματος όπως είναι το “Z” συμβολίζει ολόκληρη την πολεμική επιχείρηση της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία, περιορίζοντας το λόγο και υποκαθιστώντας αυτόν, συμπυκνώνοντας ολόκληρες αναλύσεις ή προτάσεις σε ένα μόνο γράμμα.

Η καταφυγή στον πόλεμο είναι μια τόσο σοβαρή επιχείρηση που απαιτεί εξαιρετικές επικοινωνιακές προσπάθειες. Σύμφωνα με τον Chilton (2004:30) μόνο μέσω της γλώσσας που συνδέεται με τους κοινωνικούς και πολιτικούς θεσμούς μπορεί κανείς να κηρύξει πόλεμο. Σε ένα διεθνές περιβάλλον που ακόμη δέχεται τις επιρροές των συνεπειών του λόγου της εισβολής, είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να προσεγγίσουμε και να προσπαθήσουμε να ερμηνεύσουμε τα μηνύματα αυτού, μέσα στο ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο που απαιτείται, αποκαλύπτοντας τη δυναμική φύση τόσο των σχέσεων εξουσίας, όσο και της παραγωγής λόγου. (Joseph, 2006:127)

1.1 Σκοπός της εργασίας – Ερευνητικά ερωτήματα

Αντικείμενο της μελέτης μας είναι η Ένταξη, Υποστήριξη και Δικαιολόγηση της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία στον Δημόσιο Πολιτικό λόγο της Ρωσίας. Συγκεκριμένα, θα προσπαθήσουμε αναλύοντας τους λόγους του Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας Πούτιν, όπως διατυπώθηκαν στα διαγγέλματα του και τον λόγο του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ, κατά τη διάρκεια συνέντευξης τύπου, να εντοπίσουμε τα συστατικά τους στοιχεία και τις στοχεύσεις τους.

Ένα τόσο φλέγον ζήτημα, όπως αυτό της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία, που απασχόλησε και απασχολεί ακόμη και σήμερα το Διεθνές γίνεσθαι, με τεράστιες επιπτώσεις σε πολλά επίπεδα, θέτει ερευνητικές προκλήσεις στο πεδίο της πολιτικής και φυσικά του πολιτικού λόγου. Επομένως ο Λόγος της εισβολής των δύο πολιτικών αναλύεται, προκειμένου να ερευνηθούν και να αναδειχτούν οι σκοποί που αυτός εξυπηρετεί, αλλά και τα αποτελέσματα που επιφέρει.

Τα ερευνητικά μας ερωτήματα επομένως διαμορφώνονται ως εξής:

α. Χρησιμοποιεί ο λόγος της εισβολής του Πούτιν και του Λαβρόφ τεχνικές λόγου για να διαφύγουν της αυστηρής κριτικής και να τύχουν καλύτερης αποδοχής;

β. Είναι ικανός ο λόγος της εισβολής να δώσει στην εξουσία την απαιτούμενη «νομιμοποίηση» στο ιστορικο-πολιτικό πλαίσιο που διατυπώνεται;

γ. Εντοπίζονται στο λόγο της εισβολής συγκεκριμένα στοιχεία μίσους ή περιθωριοποίησης;

δ. Ο Πούτιν και ο Λαβρόφ απευθύνονται κυρίως προς το εσωτερικό ακροατήριο ή στοχεύουν προς τη διεθνή κοινότητα; Ή το ερώτημα του είναι σόλοικο; Και ό,τι λένε προς τα μέσα, το λένε και προς τα έξω;

ε. Η προσπάθεια των δύο πολιτικών προσώπων με τον Λόγο της εισβολής είναι να χειραγωγήσουν τους αποδέκτες του λόγου, ώστε οι θέσεις τους να γίνουν πιο εύκολα αποδεκτές ή προχωρούν σε απλή επιχειρηματολογία αποβλέποντας στη «νόμιμη» πειθώ;

Η σημασία της έρευνας μας έγκειται στο ότι, ερευνώντας τις λέξεις και παραμένοντας, ως οφείλουμε, αποστασιοποιημένοι, αναζητούμε και αναδεικνύουμε τις αιτιάσεις που προβάλλει η Ρωσική πλευρά για την εισβολή της στην Ουκρανία. Η έρευνα μας αντιμετωπίζει το Λόγο της εισβολής, χωρίς συναισθηματικές ακρότητες, εστιάζοντας στις λέξεις και τα πεδία που προβάλλονται μέσα από αυτές.

Έτσι λοιπόν, προσπαθώντας να δώσουμε απαντήσεις στο πρώτο ερώτημα, ουσιαστικά προσπαθούμε να αντιληφθούμε αν ο λόγος της εισβολής του Πούτιν χρησιμοποιεί κάποια τεχνική του λόγου που θα του δώσει την δυνατότητα να διαφύγει της αυστηρής κριτικής ή να βρει αποδέκτες, οι οποίοι έστω και με την παθητική τους στάση μειώνοντας το βαθμό αντίδρασης.

Με το δεύτερο ερώτημα εξετάζουμε αν η λειτουργία του Λόγου σε σχέση με το ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο που διατυπώνεται δίνει στη κοινωνία την απαραίτητη γνωσιακή βάση που θα της επιτρέψει να δώσει στην εξουσία την πολυπόθητη νομιμοποίηση ή έστω ανοχή.

Το τρίτο ερώτημα επιχειρεί να αναδείξει αν στο λόγο της εισβολής εντοπίζονται χαρακτηριστικά της γλώσσας του μίσους και αν οι ενέργειες έχουν και άλλο υπόβαθρο, εκτός από το γεωπολιτικό.

Απαντώντας στο τέταρτο ερώτημα αποσαφηνίζουμε το ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται, γεγονός που θα μας βοηθήσει να εμβαθύνουμε στη τριγωνική σχέση λόγου, γνώσης και κοινωνίας.

Το τελευταίο ερώτημα επιχειρεί να αναδείξει τις πραγματικές προθέσεις των δύο πολιτικών ταγών καθώς επίσης και να αναδειχτεί ο τρόπος που επιδιώκουν να το πετύχουν.

Τα ερωτήματα τα οποία θέτουμε, εδράζονται σε ένα εύθραυστο γεωπολιτικό περιβάλλον. Η Ρωσική Ομοσπονδία επικαλούμενη και λόγους στρατηγικής ασφαλείας εισβάλλει στο έδαφος της Ουκρανίας. Μέσω διαγγέλματος ο Πρόεδρος Πούτιν, ενημέρωνε τη διεθνή κοινότητα ότι προχωρά σε «ειδική στρατιωτική επιχείρηση» με σκοπό επίσης να προστατεύσει τους Ρωσικής καταγωγής πολίτες που διαβιούν σε συγκεκριμένες περιοχές, όπως της Λαϊκής Δημοκρατίας του Ντονέτσκ και της Λαϊκής Δημοκρατίας του Λουγκάνσκ, οι οποίοι «εδώ και 8

χρόνια είναι αντιμέτωποι με μια γενοκτονία, την οποία διαπράττει το καθεστώς του Κιέβου. *«Θα επιδιώξουμε να αποστρατιωτικοποιήσουμε και να αποναζιστικοποιήσουμε την Ουκρανία (...)»*. Εξαρχής λοιπόν κάνει ξεκάθαρα λόγο για ύπαρξη νεοναζιστικών στοιχείων στην Ουκρανία και αυτό ήταν ένα από τα κύρια επιχειρήματα που χρησιμοποίησε ώστε να αιτιολογήσει την επικείμενη σύγκρουση. Οι πραγματικοί λόγοι όμως αποκαλύπτονται, ίσως καλύτερα, σε μια μόνο φράση του Προέδρου Πούτιν: *«(...) η Ουκρανία δεν είναι απλώς μια γειτονική χώρα για εμάς. Είναι αναπαλλοτρίωτο μέρος της δικής μας ιστορίας, πολιτισμού και πνευματικού χώρου»*.

1.2 Οριοθέτηση Εργασίας

Έχοντας διατυπώσει τα ερευνητικά μας ερωτήματα και τα βασικά ιστορικο-κοινωνικά στοιχεία επί των οποίων αυτά εδράζονται, θα προχωρήσουμε στην πλαισίωση του εγχειρήματός μας. Μέσα από την υπάρχουσα βιβλιογραφία, θα επιχειρήσουμε να κάνουμε μια συνοπτική γεωπολιτική θεώρηση των σχέσεων Ρωσίας και Ουκρανίας, που διαμόρφωσε το ιστορικο-πολιτικό πλαίσιο του λόγου της εισβολής. Θα αναδείξουμε την σημασία των συμβολισμών σε αυτόν τον πόλεμο, τα χαρακτηριστικά τους και τις στοχεύσεις των χρηστών αυτών.

Το επόμενο βήμα της εργασίας μας αφορά την κριτική ανάλυση του λόγου της εισβολής του Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας, που αναπτύχθηκε την 21 και 24 Φεβρουαρίου 2022 και του Υπουργού Εξωτερικών της Ρωσίας την επομένη της εισβολής. Η ανάλυσή μας θα εξετάσει το λόγο ως κοινωνική πρακτική, με σκοπό τον εντοπισμό και ανάδειξη των στρατηγικών πειθούς της κοινής γνώμης για την εξασφάλιση νομιμοποίησης των ενεργειών της πολιτικής εξουσίας και κατ' επέκταση του πολέμου. Άλλωστε στόχος του δημόσιου πολιτικού λόγου είναι πάντα η εξουσία.

Στη συνέχεια θα αναδείξουμε τις επιδιώξεις αποπροσανατολισμού του ακροατηρίου, από τους δύο πολιτικούς, μέσω του φαινομένου “whataboutism”, αλλά και τις βασικές επιδιώξεις χρήσης αυτού. Τέλος, θα προβάλουμε τα αποτελέσματα της ανάλυσής μας και των εξαγόμενων συμπερασμάτων μας, τα οποία προσδοκούμε ότι θα δώσουν απαντήσεις στα ερωτήματα της έρευνας μας.

1.3 Μεθοδολογία

Η μέθοδος που θα αξιοποιήσουμε για την συγγραφή της εργασίας μας είναι η ποιοτική έρευνα. Σύμφωνα με τους Ίσαρη και Πουρκός (2015:13) οι χρήστες της ποιοτικής μεθόδου εστιάζουν στη μελέτη του κοινωνικο-ιστορικού και πολιτισμικού πλαισίου, κάτι το οποίο θα πράξουμε και εμείς στο επόμενο κεφάλαιο της εργασίας. Βασικό ερευνητικό μας εργαλείο για την επίτευξη του σκοπού μας θα είναι η Κριτική Ανάλυση Λόγου (ΚΑΛ). Η ΚΑΛ συνιστά μια προσέγγιση που συνδυάζει διαφορετικές προοπτικές και μεθόδους βοηθώντας τους αναλυτές λόγου να μελετήσουν τη σχέση μεταξύ της χρήσης της γλώσσας και του κοινωνικού πλαισίου. (Wang, 2006:60)

Οι θεωρητικοί της συγκεκριμένης μεθόδου μας έχουν δώσει τα εργαλεία για να βγάζουμε στην επιφάνεια τις κρυφές βάσεις του λόγου. Σε έναν κόσμο μετα-αλήθειας, όπου η «αλήθεια» μετασκευάζεται, σχετιζόμενη κυρίως, αλλά όχι μόνο, με τον πολιτικό λόγο, αυτή είναι ένα σύνθετο προϊόν πληροφόρησης και παραπληροφόρησης, γεγονότων και παραποιήσεων, με απόκρυψη στοιχείων ή με προσθήκη άλλων, με σκοπό τη χειραγωγή της κοινής γνώμης. (Μπαλάσκας, 2020). Ο ίδιος ο ορισμός ουσιαστικά μας λέει ότι είναι σχεδόν αδύνατη η καθαρή αλήθεια και ότι έχουμε να κάνουμε μόνο με σενάρια, πιθανότητες, εκδοχές, περισσότερο ή λιγότερο, κοντά στην αλήθεια.

Βέβαια το «μετά» δείχνει να προϋποθέτει την ύπαρξη της αλήθειας. Σαν να είναι δηλαδή ήδη υπαρκτή η αλήθεια για κάποιο ζήτημα αλλά ο καθένας να την μεταβάλει όπως νομίζει, όπως θέλει ή όπως τον συμφέρει, μετατρέποντας την σε μετα-αλήθεια και να την προβάλλει ως «αλήθεια». Η ΚΑΛ, όπως υποστηρίζει ο Van Dijk (2001:96) είναι μια ανάλυση λόγου «με στάση», που μας προσφέρει τις μεθοδολογικές βάσεις συνεχούς αναζήτησης των πραγματικών επιδιώξεων του δημόσιου λόγου και ιδιαίτερα το ρόλο αυτού στην παραγωγή και αναπαραγωγή της κατάχρησης εξουσίας ή της κυριαρχίας. Αυτός είναι και ο λόγος που την επιλέγουμε ως μεθοδολογικό εργαλείο στην έρευνά μας, έναντι άλλων πιο στατικών και λιγότερο ευέλικτων μεθόδων, καθώς μας επιτρέπει μια ολιστική προσέγγιση του λόγου της εισβολής, προκειμένου να αναδείξουμε τα κρυφά μηνύματα και τις επιδιώξεις των δύο πολιτικών ταγών της Ρωσίας.

Έτσι μέσω της ΚΑΛ, θα αναδείξουμε τις αδιαφανείς εκείνες πτυχές του λόγου της εισβολής στα διαγγέλματα του Προέδρου Πούτιν και στη συνέντευξη τύπου του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ, οι οποίες επιδιώκουν να διαμορφώσουν μια συγκεκριμένη «αλήθεια», καλλιεργώντας μια συγκεκριμένη αντίληψη για την πολιτική και γεωπολιτική πραγματικότητα, αντλώντας την ηθική και πολιτική νομιμοποίηση για τις επόμενες πράξεις τους. Για να το πετύχουμε, αναλύσαμε το λόγο της εισβολής, στα τρία στάδια αυτού, σύμφωνα με τη θεωρία του Fairclough (1992, 2001) περιγραφή, ερμηνεία, εξήγηση.

1.4 Παραδοχές – Περιορισμοί

Για την εκπόνηση της εργασίας, υιοθετήσαμε τις ακόλουθες παραδοχές:

- i. Για την ανάλυσή μας και την σχηματοποίηση του πλαισίου που διαμόρφωσε τις σχέσεις Ρωσίας και Ουκρανίας, αξιοποιήσαμε τα όσα μελετήσαμε από τη σχετική βιβλιογραφία, έντυπη και ηλεκτρονική. Η μελέτη μας αφορά το ιστορικό και γεωπολιτικό γίνεσθαι έτσι όπως διαμορφώθηκε, με σημείο αναφοράς την Λενινιστική επανάσταση του 1917, την γενέθλια ημέρα δηλαδή της ΕΣΣΔ, μέχρι σήμερα, έτσι όπως διαμορφώθηκε δηλαδή η Μετασοβιετική Ρωσία, μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου.
- ii. Ως αντιπροσωπευτικότερα κείμενα του λόγου της εισβολής επιλέχτηκαν, τα διαγγέλματα του Προέδρου Πούτιν, που εκφωνήθηκαν την 21 και 24/02/2022, προ της εισβολής, προεξοφλώντας ουσιαστικά αυτή σε μια μεγάλης διάρκειας ομιλία του, όπου αναλύει εκτενώς τους λόγους για τους οποίους θα προβεί σε αυτή. Επίσης επιλέχτηκε η συνέντευξη τύπου του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ η οποία δόθηκε την επομένη της εισβολής, σε ένα κρίσιμο σημείο, προκειμένου να ενισχύσει περαιτέρω την απόφαση του Προέδρου Πούτιν, μιας και η κριτική από το διεθνή τύπο, αλλά κυρίως από τις χώρες της Ευρώπης και της Δύσης ήταν έντονες.
- iii. Οι λόγοι αυτοί των δύο πολιτικών προσώπων επιλέχτηκαν, αφενός γιατί πρόκειται για τα σημαντικότερα πολιτικά πρόσωπα της Ρωσίας, οι οποίοι

- βρίσκονταν στο επίκεντρο της δημοσιότητας το επίμαχο διάστημα, αφετέρου γιατί εμπεριέχουν όλο το αφήγημα της Ρωσίας στο οποίο στηρίχτηκε η αιτιολόγηση της εισβολής.
- iv. Ο περιορισμός του λόγου της εισβολής στα τρία αυτά κείμενα, οφείλεται στη μεγάλη έκταση των διαγγελλμάτων του Προέδρου Πούτιν, τα οποία από μόνα τους θα αρκούσαν να καλύψουν τις απαιτήσεις μιας διπλωματικής εργασίας επιπέδου μεταπτυχιακού. Αυτός είναι ο λόγος που δεν επεκταθήκαμε και στην απέναντι πλευρά, Ουκρανία, Ευρώπη και ΗΠΑ.
 - v. Σε ότι αφορά την κειμενική ανάλυση στα διαγγέλματα του Προέδρου Πούτιν, βασιζόμαστε στην επίσημη ιστοσελίδα του Κρεμλίνου, που περιέχει το πλήρες κείμενο του διαγγέλματος του στα Αγγλικά, ενώ παράλληλα έχει και το περιεχόμενο του στα Ρωσικά, με την μετάφραση στα Αγγλικά να εμφανίζεται ταυτόχρονα ως υπότιτλος. Η αδυναμία γνώσης της Ρωσικής, δεν γεννά αμφιβολία ως προς το περιεχόμενο καθώςον γίνεται διασταύρωση του περιεχομένου και από τον ηλεκτρονικό τύπο ή αξιόπιστες ειδησεογραφικές ιστοσελίδες, όπου επαληθεύσαμε αυτό.
 - vi. Για το κείμενο της συνέντευξης του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ βασιζόμαστε στην αποδελτίωση των δημοσιογραφικών ανταποκρίσεων και της σχετικής αρθρογραφίας στον ηλεκτρονικό τύπο και τα κοινωνικά δίκτυα.
 - vii. Ομοίως, στοιχεία που αφορούν το κοινωνικό περιεχόμενο της περιόδου που αναλύουμε, προέρχονται από επίσημους φορείς και ανεξάρτητες αρχές.
 - viii. Τα συμπεράσματα της ανάλυσής μας αφορούν συγκεκριμένα υποκείμενα, τα οποία δρουν εντός συγκεκριμένου πλαισίου.

1.5 Σύνοψη

Στο εισαγωγικό κεφάλαιο παρουσιάσαμε το αντικείμενο της εργασίας μας και τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε. Οριοθετήσαμε επίσης το πλαίσιο, εντός του οποίου θα κινηθούμε και δώσαμε ένα

περίγραμμα της μελέτης. Αναφερθήκαμε στη μεθοδολογία της ανάλυσης μας και τέλος παραθέσαμε τις παραδοχές – περιορισμούς που υιοθετήσαμε.

Στα επόμενα Κεφάλαια θα κάνουμε μια συνοπτική ιστορική αναφορά στις σχέσεις Ρωσίας-Ουκρανίας, στο πλαίσιο των γεωπολιτικών συμφερόντων που διαμορφώθηκαν μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Θα καταδείξουμε την σημασία των συμβολισμών σε αυτόν τον πόλεμο και πως η υιοθέτηση αυτών υποκαθιστά το λόγο.

Κατόπιν θα προσεγγίσουμε εννοιολογικά την Κριτική Ανάλυση Λόγου και θα αναφερθούμε στην σχέση που διέπει τη γλώσσα και την εξουσία, κατά την παραγωγή του λόγου και πώς μέσω αυτού επιδιώκεται ο έλεγχος της σκέψης. Στη συνέχεια με εργαλείο την κριτική ανάλυση λόγου θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τα επίμαχα στοιχεία του λόγου της εισβολής του Προέδρου Πούτιν και του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ, να αποκαλύψουμε αν πρόθεση τους είναι να πείσουν, με ηθικό τρόπο, ή να χειραγωγήσουν το ακροατήριο τους, αποβλέποντας στην αποδοχή ή την ανοχή, για τις επερχόμενες ενέργειες της εισβολής και του πολέμου. Τέλος θα παραθέσουμε τα συμπεράσματα της εργασίας μας και φυσικά θα δώσουμε απαντήσεις στα ερευνητικά μας ερωτήματα.

Κεφάλαιο 2. Βιβλιογραφική Επισκόπηση – Ιστορική αναδρομή των σχέσεων Ρωσίας - Ουκρανίας

Η Ουκρανία και η Ρωσία μοιράζονται μια ιστορία συνύπαρξης, μάλλον άβολης, γεωπολιτικής αντιπαράθεσης, ιστορικής και πολιτιστικής αντιπαλότητας. (Kotoulas & Pusztai, 2022:7). Η Ρωσία και η Ουκρανία έχουν ισχυρούς οικογενειακούς δεσμούς που χρονολογούνται αιώνες πίσω. Το Κίεβο, η πρωτεύουσα της Ουκρανίας, αναφέρεται μερικές φορές ως «η μητέρα των ρωσικών πόλεων», ισότιμη όσον αφορά την πολιτιστική επιρροή με τη Μόσχα και την Αγία Πετρούπολη. Ήταν στο Κίεβο τον όγδοο και ένατο αιώνα που ο Χριστιανισμός μεταφέρθηκε από το Βυζάντιο στους σλαβικούς λαούς. Και ήταν ο Χριστιανισμός που χρησίμευσε ως άγκυρα για τη Ρωσία του Κιέβου, το πρώιμο σλαβικό κράτος από το οποίο οι σύγχρονοι Ρώσοι, Ουκρανοί και Λευκορώσοι αντλούν τη γενεαλογία τους. (Masters, 2022)

Στις 21 και 24 Φεβρουαρίου 2022, ο Ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν έδωσε δύο παράξενα και ασύλληπτα διαγγέλματα σχεδιάζοντας έναν μακρύ κατάλογο παραπόνων, αιτιολογώντας την «ειδική στρατιωτική επιχείρηση», εισβάλλοντας στο έδαφος της Ουκρανίας. Παράξενη γιατί η διάρκεια της είναι κάτι που δεν συνηθίζεται από αρχηγό κράτους - είμαστε συνηθισμένοι να είναι πιο φειδωλοί - αλλά επίσης διότι η συγκινησιακή φόρτιση που την συνόδευσε είναι κάτι που δεν μας έχει συνηθίσει ο Ρώσος Πρόεδρος.

Τα δε παράπονα του αφορούσαν τη μακροχρόνια διαμάχη για την επέκταση του Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) και τη μορφή της μεταψυχροπολεμικής αρχιτεκτονικής ασφάλειας στην Ευρώπη. Στη συνέχεια ο λόγος του επικεντρώθηκε σε ένα πολύ πιο θεμελιώδες ζήτημα: τη νομιμότητα της Ουκρανικής ταυτότητας. Η τοποθέτηση του αντικατόπτριζε την άποψη ότι τα σύγχρονα κράτη της Ρωσίας και της Ουκρανίας θα πρέπει να μοιράζονται μια κοινή πολιτική μοίρα, τόσο σήμερα όσο και στο μέλλον (Mankoff, 2022). Βασικός του ισχυρισμός επίσης ήταν ότι το σημερινό Ουκρανικό κράτος ήταν δημιούργημα της Σοβιετικής Ένωσης και ότι αρχιτέκτονας αυτού ήταν ο ηγέτης των Μπολσεβίκων Λένιν.

Όμως πέραν των εθνολογικών αντιλήψεων η Ουκρανία ήταν ο ακρογωνιαίος λίθος της Σοβιετικής Ένωσης. Πίσω μόνο από τη Ρωσία, ήταν η δεύτερη πιο πυκνοκατοικημένη και ισχυρή από τις δεκαπέντε σοβιετικές δημοκρατίες, όπου βρισκόταν το μεγαλύτερο μέρος της αγροτικής παραγωγής, των αμυντικών βιομηχανιών και του στρατού της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένου του Στόλου της Μαύρης Θάλασσας και ορισμένων πυρηνικών οπλοστασίων (Masters, 2022), ενώ σήμερα αποτελεί έναν ενεργειακό κόμβο από όπου περνάει το μεγαλύτερο μέρος των ρωσικών αγωγών προς τη Δύση. (Παπαφλωράτος, 2022:8). Στις τρεις δεκαετίες της ανεξαρτησίας της, από το 1991, η Ουκρανία προσπάθησε να χαράξει το δικό της μονοπάτι ως κυρίαρχο κράτος, ενώ προσπαθεί να ευθυγραμμιστεί πιο στενά με τους δυτικούς θεσμούς, συμπεριλαμβανομένης της ΕΕ και του NATO.

Ωστόσο, το Κίεβο προσπάθησε να εξισορροπήσει τις εξωτερικές του σχέσεις και να γεφυρώσει βαθιές εσωτερικές διαφορές. Ένας πιο εθνικιστής, ουκρανόφωνος πληθυσμός στα δυτικά μέρη της χώρας υποστήριξε γενικά μεγαλύτερη ενσωμάτωση με την Ευρώπη, ενώ μια κυρίως ρωσόφωνη κοινότητα στα ανατολικά ευνοούσε στενότερους δεσμούς με τη Ρωσία. Όλη αυτή η πορεία έχει βέβαια ιστορικές ρίζες που φτάνουν στην αυτοκρατορική Ρωσία, περνούν μέσα από το τρόπο που γεννήθηκε η Σοβιετική Ένωση και καταλήγουν στη διαμόρφωση του Ρωσικού και Ουκρανικού κράτους, μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου.

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε συνοπτικά στο ιστορικό αυτό πλαίσιο που συνδέει τις δύο χώρες, αντιμετωπίζοντας με προσοχή τις προκαταλήψεις της κάθε πλευράς. Επιπρόσθετα θα σταχυολογήσουμε τις γεωπολιτικές συνθήκες που κυοφόρησαν και ενίσχυσαν την πολιτική της αντιπαράθεσης μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας και τον ρόλο των Δυτικών δυνάμεων σε αυτή, γεγονός που οδήγησε τις δύο χώρες να εγκλωβιστούν στην «παγίδα του Θουκυδίδη», ένα σύγχρονο όρο της επιστήμης των Διεθνών σχέσεων. Τέλος σημείο αναφοράς θα είναι και η ένταξη των συμβόλων στον πόλεμο των δύο χωρών και το πώς αυτά υποκατέστησαν τον λόγο, αλλά όχι μόνο δεν περιόρισαν το ακροατήριο αυτού, αντιθέτως το διεύρυναν με τρόπο συγκεκαλυμμένο.

2.1 Από την αυτοκρατορία των Τσάρων στη Σοβιετική Ρωσία του Λένιν και του Στάλιν

Από το 1654 η σημερινή Ουκρανία σταδιακά περιήλθε στη Ρωσία των Τσάρων και από το 1721 στη μετέπειτα Ρωσική αυτοκρατορία, η οποία κυριάρχησε πάνω σε δεκάδες, εξαιρετικά διαφορετικούς λαούς. (Πουκαμισάς, 2022). Οι Τσάροι εφάρμοσαν πολιτική πλήρους εκρωτισμού στους μη ρωσικούς πληθυσμούς που αποτελούσαν την αυτοκρατορία. Η ρωσική γλώσσα έγινε υποχρεωτική στην εκπαίδευση και οι εθνικές γλώσσες ήταν απαγορευμένες. (Ελλενστέιν, 1976:39-41)

Μετά την Οκτωβριανή επανάσταση του 1917 και έπειτα από τον εμφύλιο πόλεμο που ακολούθησε οι επεμβάσεις στο έδαφος της Ουκρανίας έληξαν ουσιαστικά το 1921, με την επικράτηση της σοβιετικής εξουσίας και τη συγκρότηση της Ουκρανικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας. (ΡΙζοσπάστης, 2022). Ο θεωρητικός και πρακτικός ηγέτης της επανάστασης, τόσο του Φεβρουαρίου όσο και του Οκτωβρίου του 1917, δεν είναι άλλος από τον Βλαντιμίρ Ίλιτς Λένιν. Είναι αυτός που υποστήριξε την επανάσταση έναντι των τσάρων, μέχρι τέλους. Χαρακτηριστική η φράση του: «(...) *Είμαστε υπέρ της διαρκούς επανάστασης. Δε θα σταματήσουμε στη μέση του δρόμου. (...) Η Επανάσταση πρέπει να προχωρήσει ως το τέλος (...)*» (Ελλενστέιν, 1976:59-61, 101).

Το από «μέχρι τέλους» του Λένιν στην επανάσταση του 1917, στο «μέχρι τέλους» του συνονόματου Προέδρου Πούτιν, επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό που διατυπώνει ο πατέρας της ιστορίας Θουκυδίδης, περιγράφοντας τον Πελοποννησιακό πόλεμο, ότι η ανθρώπινη φύση είναι αυτή που επαναλαμβάνεται και όχι η ίδια η ιστορία. Άλλωστε και ο ίδιος ο Λένιν συνήθιζε να λέει ότι οι ιστορικοί παραλληλισμοί είναι επικίνδυνοι, γιατί η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται ποτέ. (Ελλενστέιν, 1976:347)

Η συζήτηση που υπήρξε στους κόλπους των μπολσεβίκων σε σχέση με τους όρους ίδρυσης της Σοβιετικής Ένωσης αφορούσε ποιοι ήταν οι όροι που θα εξασφάλιζαν την αρμονικότερη συμβίωση των διαφόρων εθνοτήτων που ζούσαν στα εδάφη των Σοβιετικών Δημοκρατιών, στηριγμένη στην αρχή της αυτοδιάθεσης των εθνών. (ΡΙζοσπάστης, 2022 και Ελλενστέιν, 1976:105-106)

Ο Στάλιν στη διάρκεια των συζητήσεων για το νέο σύνταγμα δήλωνε στο Λένιν ότι δεν θα ήταν δυνατόν να εξασφαλιστεί η ενότητα των Σοβιετικών Δημοκρατιών παρά με τη μετατροπή των ανεξάρτητων δημοκρατιών σε αυτόνομες, μέσα στο πλαίσιο της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Το τελικό σχέδιο προέβλεπε να συσταθεί μια Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών Ευρώπης και Ασίας, πάνω στη βάση ισότητας με τη Ρωσική δημοκρατία. (Ελλενστάιν, 1976:234-236). Ο Λένιν επέκρινε αυτό το σχέδιο και πρότεινε να γίνουν παραχωρήσεις στους εθνικιστές. Οι ιδέες του Λένιν για το δικαίωμα των εθνών στην αυτοδιάθεση, μέχρι το δικαίωμα της απόσχισης, τέθηκαν στα θεμέλια του σοβιετικού κράτους. Αρχικά επιβεβαιώθηκαν στη διακήρυξη για τον σχηματισμό της ΕΣΣΔ το 1922 και αργότερα, μετά το θάνατο του Λένιν, κατοχυρώθηκαν στο Σοβιετικό Σύνταγμα του 1924.

Η ΕΣΣΔ συγκροτήθηκε ως ισότιμη ένωση σοσιαλιστικών κρατών, σύμφωνα με την πολιτική του Λένιν, στην οποία οι λαοί, τα έθνη και οι εθνότητες που την αποτελούσαν ζούσαν ειρηνικά και ισότιμα, χωρίς βεβαίως να έχουν εκλείψει όλα τα προβλήματα των εθνοτικών διαφορών που κληρονομήθηκαν από το παρελθόν (Ριζοσπάστης, 2022). Όμως ο βασικός σκοπός είχε επιτευχθεί, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στο έργο του και ο Ελλενστάιν (1976:12) η καπιταλιστική περικύκλωση της Σοβιετικής Ένωσης έλαβε τέλος, χάρη στη δημιουργία των σοσιαλιστικών κρατών στην Ευρώπη και την Ασία.

Ο δε ισχυρισμός του Λένιν ότι η επέκταση του καπιταλισμού στη Ρωσία, κυοφόρησε την επανάσταση και τις μετέπειτα εξελίξεις για τη δημιουργία των Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών, μοιάζει σαν “déjà vu” με τον ισχυρισμό του Προέδρου Πούτιν για την επέκταση του ΝΑΤΟ στον «ζωτικό χώρο» της Ρωσίας, που τον οδήγησε στην εισβολή στην Ουκρανία.

Υποστηρικτής των θέσεων του Λένιν, στις πιο δύσκολες στιγμές της επανάστασης, ήταν ο μετέπειτα διάδοχός του στην ηγεσία της Σοβιετικής Ρωσίας, Στάλιν. Η θετική γνώμη του Λένιν για τον Στάλιν, τον οποίο χαρακτήριζε «Ρωσοποιημένο αλλοεθνή», άλλαξε αφότου έγινε ο τελευταίος Γενικός Γραμματέας του Κόμματος, εκφράζοντας επιφυλάξεις για το αν η απεριόριστη συγκέντρωση των εξουσιών που είχε θα τις χρησιμοποιούσε με περίσκεψη.

Έφτασε μάλιστα στο σημείο να προτείνει να τον βγάλουν από τη θέση του γενικού γραμματέα. (Gessen, 2014:186).

Ο Λένιν δικαιώθηκε, δυστυχώς τραγικά, για τις ενστάσεις του για τον Στάλιν, όχι μόνο για τη δράση του στα διαβόητα στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας-θανάτου, τα Γκουλάγκ, αλλά και για την ευθύνη που φέρει για μια από τις μεγαλύτερες γενοκτονίες του 20ού αιώνα, το Holodomor. Η λέξη αυτή μεταφράζεται ως «θάνατος που προκαλείται από την πείνα». Το χρονικό διάστημα 1932–1933 η Ουκρανία καταστράφηκε από την πείνα που προκλήθηκε από τις πολιτικές του Στάλιν και της κομμουνιστικής κυβέρνησης του. Δεν υπήρχε ξηρασία, ούτε έλλειψη σιτηρών στα χωράφια. Ήταν το αποτέλεσμα της κολεκτιβοποίησης των αγροτικών περιοχών και του βίαιου εκβιομηχανισμού της Σοβιετικής Ένωσης, προϊόν του 5ετούς σχεδίου του Στάλιν.

Η μεγαλύτερη κοινωνική τάξη στη νεοσύστατη ΕΣΣΔ ήταν η αγροτική. Ο στόχος λοιπόν ήταν οι προνομιούχοι κουλάκοι (εύποροι χωρικοί). Τον Δεκέμβριο του 1929, ο Στάλιν ανακοίνωσε ότι οι κουλάκοι θα έπρεπε να «εξοντωθούν ως τάξη». Έτσι σε πολλά ουκρανικά χωριά αφαιρέθηκαν όλα τα τρόφιμα, αφήνοντας τους αγρότες και τις οικογένειές τους χωρίς τίποτα να φάνε, χρησιμοποιώντας ουσιαστικά το φαγητό ως όπλο. Το 31% όσων πέθαναν από την πείνα ήταν παιδιά κάτω των 10 ετών. Οι περισσότεροι κάτοικοι των πόλεων δεν είχαν ιδέα ότι συνέβαινε αυτό και όσοι το γνώριζαν έπρεπε να μείνουν σιωπηλοί από φόβο μήπως εκτελεστούν. (Davidovich, 2019)

Οι ιστορικοί αποφαινόνται ότι ποτέ δεν θα μάθουμε με ακρίβεια τον ακριβή αριθμό των θυμάτων του διαβόητου «Χολοντόμορ», όπως αποκαλούν τον λιμό οι Ουκρανοί. Εκτιμάται όμως πως 3,3 εκατομμύρια άνθρωποι πέθαναν από τον λιμό που ξέσπασε σταδιακά, ενώ άλλοι τόσοι Ουκρανοί πέθαναν συνολικά από τις εκτελέσεις και τις εκτοπίσεις στη Σιβηρία στα στρατόπεδα εργασίας. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος για τον οποίο, στην πρώτη φάση τουλάχιστον, οι Ουκρανοί, αλλά και πολίτες από άλλες σοβιετικές περιοχές στα δυτικά, θα υποδεχθούν το 1941 τους Γερμανούς σαν απελευθερωτές. (Μαγκλίνης, 2022)

Για περισσότερα από 50 χρόνια, το Holodomor διαγράφηκε από την ιστορία μέσω συγκαλύψεων και αρνήσεων και δεν μνημονεύτηκε ποτέ, ιδιαίτερα από τους Ρώσους οι οποίοι μέχρι σήμερα αρνούνται την ύπαρξη του και τα τραγικά

αποτελέσματα του. Αναντίρρητα όμως το μίσος των Ουκρανών για τους Ρώσους έθεσε βαθιά τα θεμέλια του. Το 2006, οι Ηνωμένες Πολιτείες αναγνώρισαν επίσημα αυτό το αποτρόπαιο ιστορικό γεγονός ως γενοκτονία (Davidovich, 2019). Αντιστοίχως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 2022 αναγνώρισε το Holodomor ως γενοκτονία εις βάρος του Ουκρανικού λαού, που προκλήθηκε από εσκεμμένη πολιτική του σοβιετικού καθεστώτος, καλώντας τη Ρωσική Ομοσπονδία να το αναγνωρίσει επίσημα και να ζητήσει συγγνώμη για τα εγκλήματα αυτά. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2022)

Ο αυταρχικός χαρακτήρας του Στάλιν εκδηλώθηκε επίσης και σε μία ακόμη σκληρή διαταγή. Την 27 Ιουλίου 1943, επέβαλε το «*ούτε ένα βήμα πίσω*», των Σοβιετικών στρατιωτών στη μάχη του Σταλίνγκραντ, της πόλης που έφερε το όνομά του. Με τη Διαταγή 227, αποφάσισε και διέταξε την επί τόπου εκτέλεση για όποιο στρατιωτικό ή πολιτικό στέλεχος πανικοβάλλονταν ή δείλιαζε μπροστά στις δυνάμεις των Γερμανών Ναζί. Στον μεγάλο πατριωτικό πόλεμο δεν υπήρχε χώρος για λιπόψυχους, δειλούς και προδότες, είχε ξεκαθαρίσει. (Ferro, 2016:244). Το «*ούτε ένα βήμα πίσω*» δεν διαφέρει πολύ από το «*μέχρι τέλους*» που είχε διατυπώσει ο Λένιν, και έγινε το έμβλημα της χώρας και το αποτέλεσμα υπήρξε τεράστιο μιας και ο κόκκινος στρατός κατάφερε να σταματήσει την προέλαση της Βέρμαχτ. (Fitzpatrick, 2018:294-295) Αυτή η πρώτη νίκη των Σοβιετικών είναι ο προάγγελος της τελικής Ημέρας της Νίκης, έναντι των ναζιστικών δυνάμεων του Χίτλερ, της 9^{ης} Μαΐου του 1945 που θα συμβολίζεται με την κορδέλα του Αγίου Γεωργίου, για την οποία θα αναφερθούμε παρακάτω και η οποία ακόμη και σήμερα προξενεί αισθήματα μίσους στους Ουκρανούς (Shevchenko, 2015). Οι μνήμες των νεκρών από τη γενοκτονία του Holodomor πλανάται ακόμη σαν βαριά σκιά στην Ουκρανία σήμερα, για να μπορούν να εορτάζουν, έστω και μια εμβληματική νίκη, μαζί με τους Ρώσους.

Οι αναμνήσεις όμως της Σοβιετικής Ένωσης, και η κληρονομιά της σοβιετικής εποχής ευρύτερα, συνεχίζουν να ασκούν επιρροή στη Ρωσία του σήμερα. Στην πολιτική αυτή σφαίρα η νοσταλγία αυτή συνδέεται και με τον Στάλιν. Στην εποχή του Πούτιν, σε διάφορες πρόσφατες δημοσκοπήσεις, ένα σημαντικό ποσοστό των Ρώσων εξέφρασε την επιθυμία «έναν ηγέτη όπως ο Στάλιν» να διοικήσει τη χώρα τους. Όταν ο Πούτιν θέλει να κάνει έκκληση στον ρωσικό πατριωτισμό, επικαλείται τον θρίαμβο του Στάλιν στον Β' Παγκόσμιο

Πόλεμο. (Gessen, 2014:187-188). Δεν είναι καθόλου τυχαία λοιπόν η αναφορά του Πούτιν στον Στάλιν, στο λόγο της εισβολής. Ενδεχομένως προσπαθεί να φανεί ως ο συνεχιστής αυτού, αλλά και να αντλήσει την πολιτική αποδοχή των ενεργειών του από τους νοσταλγούς της Σοβιετικής Ρωσίας, επιδιώκοντας και αναλαμβάνοντας τον «μεσσιανικό» ρόλο του πολιτικού επιτελώντας το καθήκον του, κάνοντας την δική του θυσία, κάτι που αποπνέει από τη στάση του σώματος του, αλλά και από τον τρόπο εκφοράς του λόγου του.

2.2 Συνοπτική Γεωπολιτική θεώρηση του πολέμου στην Ουκρανία

Η φράση που αποδίδεται στον Καρλ Μαρξ ότι η ιστορία επαναλαμβάνεται την πρώτη φορά σαν τραγωδία και τη δεύτερη σαν φάρσα, εμπεριέχει μια μεγάλη αλήθεια (Αδαμίδης, 2022). Μόνο που από το Φεβρουάριο του 2022, με όσα βλέπουμε να συμβαίνουν στην Ουκρανία, με τη ρωσική εισβολή να βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη, θα λέγαμε πως αυτή τη φορά η ιστορία επαναλαμβάνεται σαν τραγωδία.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία ξεκίνησε με την εισβολή των ρωσικών Δυνάμεων την 24 Φεβρουαρίου 2022. Η αλλαγή στο γεωπολιτικό γίνεσθαι καθίσταται πλέον δεδομένη. Σύμφωνα με πολλούς μελετητές ο κόσμος εισήλθε στην μεταψυχροπολεμική εποχή. (Παπαφλωράτος, 2022). Σε αυτή τη παράγραφο θα επιχειρηθεί μία σύντομη ανάλυση των εξελίξεων, αποτυπώνοντας το γεωπολιτικό πλαίσιο, υπό το πρίσμα των γεγονότων όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί από την κατάρρευση της ΕΣΣΔ το 1991, έως σήμερα.

Ο Χένρι Κίσινγκερ σε άρθρο του στη Washington Post τον Μάρτιο του 2014, επεσήμανε ότι το Ουκρανικό ζήτημα αποτελούσε ανέκαθεν ζήτημα αντιπαράθεσης μεταξύ Ανατολής και Δύσης, ως προς το σε ποια πλευρά θα ενταχθεί η χώρα. Διατύπωνε την άποψη ότι η Ρωσία θα πρέπει να απέχει από την προσπάθεια να εξαναγκάσει την Ουκρανία να μετατραπεί σε χώρα δορυφόρο, ενώ η Ουκρανία δεν θα έπρεπε να ενταχθεί σε καμία από τις δυο πλευρές, εφόσον θέλει να επιβιώσει. (Παμπουχίδου, 2022)

Ανατρέχοντας κανείς στη συνέντευξη του Kissinger (2014) θα διαπιστώσει ότι πολύ εύστοχα ανέφερε: *«η Δύση πρέπει να καταλάβει ότι, για τη Ρωσία, η Ουκρανία δεν μπορεί ποτέ να είναι απλώς μια ξένη χώρα. Η ρωσική ιστορία ξεκίνησε σε αυτό που ονομαζόταν Κίεβο-Ρως»*. Η Ουκρανία ήταν μέρος της Ρωσίας για αιώνες και οι ιστορίες τους ήταν αλληλένδετες. Συνεχίζοντας επεσήμανε ότι το να αντιμετωπίζεται η Ουκρανία ως μέρος μιας αντιπαράθεσης Ανατολής-Δύσης θα εξάλειφε για δεκαετίες κάθε προοπτική να φέρει τη Ρωσία και τη Δύση σε ένα συνεργατικό διεθνές σύστημα.

Διορατικός, όπως πάντα, συνέχισε επισημαίνοντας ότι ο Πούτιν θα πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι όποια και αν ήταν τα παράπονά του, μια πολιτική στρατιωτικών επιβολών θα προκαλούσε έναν άλλο Ψυχρό Πόλεμο. Κρίνοντας από τα αποτελέσματα της ομιλίας του Προέδρου Πούτιν, αλλά και τα όσα συμβαίνουν σήμερα θα έλεγε κανείς ότι επιβεβαιώθηκε πλήρως. Είχε εκφράσει μάλιστα την άποψη ότι η Ουκρανία δεν θα έπρεπε να ενταχθεί στο NATO. (Kissinger, 2014)

Ο παγκοσμίως φήμης διανοούμενος Νόαμ Τσόμσκι, σε συνέντευξη του στις 4 Φεβρουαρίου 2022, σχετικά με τη κρίση Ρωσίας-Ουκρανίας, σκιαγραφεί τους θανάσιμους κινδύνους της αδιαλλαξίας των ΗΠΑ σχετικά με την ένταξη της Ουκρανίας στο NATO, όταν ακόμη και βασικοί δυτικοί σύμμαχοι (Γερμανία και Γαλλία) είχαν ήδη ασκήσει βέτο από το 2008. Στη συνέντευξή του έκανε έναν παραλληλισμό με την κρίση της Κούβας το 1962, όταν ο τότε ηγέτης της ΕΣΣΔ Νικήτας Χρουστσόφ έλαβε απερίσκεπτη απόφαση να παράσχει στην Κούβα πυραύλους, με αποτέλεσμα τις έντονες, εύλογες, αντιδράσεις των ΗΠΑ στο ενδεχόμενο αυτό, στην τότε «σφαίρα επιρροής» τους. Όταν κατέρρεε η ΕΣΣΔ υπήρξαν εκτενείς διαπραγματεύσεις μεταξύ Ρωσίας, ΗΠΑ και Γερμανίας για την ενοποίηση της τελευταίας. Ο Γκορμπατσόφ συμφώνησε με αυτό, με την δέσμευση της μη επέκτασης του NATO προς τις χώρες του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας (περιλαμβάνονταν η Ουκρανία, καθώς και κομμουνιστικές χώρες των Βαλκανίων και της Ευρώπης).

Παραβιάζοντας οι ΗΠΑ όμως τη Συμφωνία που είχαν κάνει με τους Ρώσους, σταδιακά, ενέταξαν στο NATO 14 πρώην Δημοκρατίες της ΕΣΣΔ και του πρώην συμφώνου της Βαρσοβίας. Το 2008, κάλεσαν την Ουκρανία να

ενταχθεί στο NATO, χτυπώντας την Ρωσική αρκούδα στα μάτια. Κανένας Ρώσος ηγέτης δεν θα το δεχόταν αυτό για τη γεωστρατηγική καρδιά της Ρωσίας. Συνεχίζοντας ο μεγάλος στοχαστής αναφέρει: «(...) Μπορούμε, φυσικά, να αφήσουμε στην άκρη τη γελοία στάση των ΗΠΑ για την ιερότητα της κυριαρχίας. Έτσι, για χάρη μιας αρχής στην οποία δεν πιστεύουν ούτε για μια στιγμή, και επιδιώκοντας έναν στόχο που γνωρίζουν ότι είναι απρόσιτος, διακινδυνεύουν αυτό που μπορεί να μετατραπεί σε μια συγκλονιστική καταστροφή. (...) Οι ΗΠΑ ανάβουν δυναμικά τις φλόγες ενώ η Ουκρανία της ζητά να μετριάσει τη ρητορική» (Polychroniou, 2022)

Η Ρωσία με τη σειρά της, φαίνεται ότι επιδιώκει να τροποποιήσει την αρχιτεκτονική ασφάλειας όπως διαμορφώθηκε μετά τον Ψυχρό Πόλεμο στην Ευρώπη, διεκδικώντας εκ νέου τη Σοβιετική σφαίρα επιρροής. (Κωσταράκος, 2022). Είναι σαφές ότι η Ρωσική διπλωματία προσπαθεί να ανακτήσει την επιρροή της σε γειτονικά κράτη που αποκαλεί «εγγύς εξωτερικό». Η ένταξη των βαλτικών χωρών στο NATO, όπως προαναφέρθηκε, καθιστούν για την Μόσχα μονόδρομο την διατήρηση του ελέγχου επί της Λευκορωσίας και της Ουκρανίας. Ειδικότερα η ενδεχόμενη απώλεια της Ουκρανίας θα σημαίνει ότι η Ρωσία δεν έχει πλέον τον έλεγχο της Heartland¹, σύμφωνα με την γεωπολιτική θεωρία, και μία τέτοια ήττα δεν θα είναι δυνατόν να ισοσκελιστεί από κάποια επιτυχία σε οποιοδήποτε άλλο μέρος του πλανήτη.

Πολλοί δυτικοί επίσης εκτιμούν ότι ο πρόεδρος Πούτιν έχοντας βιώσει την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης δεν κατόρθωσε να συμφιλιωθεί με την ήττα της Μόσχας στον Ψυχρό Πόλεμο. Θεωρούν λοιπόν ότι δεν είναι ένας απλός αναθεωρητής (ρεβιζιονιστής), καθόσον δεν επιθυμεί να δημιουργήσει μία νέα διεθνή τάξη πραγμάτων της αρεσκείας του. Αντιθέτως είναι ένας ρεβανσιστής, ο

¹ Σύμφωνα με τη θεωρία του Mackinder, η Heartland είναι μια περιοχή μεταξύ της ανατολικής Ευρώπης και της Σιβηρίας, δηλαδή το βόρειο και εσωτερικό μέρος της Ευρασίας. Στο σχήμα του, η Heartland αποτελεί την καρδιά της 'Παγκόσμιας Νήσου', νοούμενη ως η μεγάλη ευρασιατική μάζα. Υποστήριζε ότι η δύναμη που θα αποκτούσε τον έλεγχο αυτής της περιοχής θα αποκτούσε ηγεμονική θέση: «όποιος ελέγχει τη Heartland, ελέγχει τη Νήσο του Κόσμου, όποιος ελέγχει τη Νήσο του Κόσμου, είναι κυρίαρχος του κόσμου». Ανάκτηση από: https://www.iwp.edu/wp-content/uploads/2019/05/20131016_MackinderTheGeographicalJournal.pdf

οποίος θέλει να καταλάβει αυτός τη θέση του νικητή και όχι να αλλάξει τον κόσμο. (Παπαφλωράτος, 2022).

Το ζήτημα της Ουκρανίας είναι λοιπόν γεωπολιτικό με βαθύτατες ιστορικές ρίζες. Δεν είναι άλλωστε λίγοι αυτοί που κάνουν συγκρίσεις με τον Πελοποννησιακό πόλεμο, όπου σύμφωνα πάντα με τον Θουκυδίδη, ο οποίος χαρακτηρίζεται και πατέρας των Διεθνών Σχέσεων και της Στρατηγικής, *«η βαθύτερη αιτία του πολέμου ήταν η αυξανόμενη δύναμη των Αθηνών, η οποία επτόησε τους Λακεδαιμονίους και τους εξώθησε σε πόλεμο»*. (Σκουτερόπουλος, 2020:61) ή αλλιώς όπως αποκαλείται σήμερα από τον Γκράχαμ Άλλισον, η θεωρία της «Παγίδας του Θουκυδίδη» μας δίνει ίσως την εξήγηση για την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία.

2.3 Η «παγίδα του Θουκυδίδη» στον Μετασοβιετικό χώρο

Θεμελιώδης νόμος της φύσης και φυσικά των Διεθνών σχέσεων είναι ότι κάθε δράση γεννά μια αντίδραση. Ο όρος «παγίδα του Θουκυδίδη» εμπνευσμένος το 2017 από τον Αμερικανό συγγραφέα Graham Allison, κάνοντας στο σύγγραμμά του ανάλυση του έργου του Θουκυδίδη για τον Πελοποννησιακό πόλεμο και τα βαθύτερα αίτια πρόκλησης αυτού, ξεχωρίζει την εξής φράση: *«Ήταν η άνοδος της Αθήνας και ο φόβος που αυτό ενστάλαξε στη Σπάρτη, που έκανε τον πόλεμο αναπόφευκτο»*. (Allison & Rhode, 2022)

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία μπορεί να αποδοθεί ως μια αντίδραση στην αποσταθεροποιητική δομική δυναμική που εφαρμόζεται στον μετασοβιετικό χώρο. Θεωρώντας η Ρωσία την επέκταση του NATO ως ξεκάθαρη απειλή για την ασφάλεια της και βλέποντας τη μείωση της δικής της επιρροής στις πρώην κυριαρχίες ή τις χώρες επιρροής της, η Μόσχα προσπαθεί να αναστρέψει αυτή την τάση. (Hrabina, 2022)

Ο Masters (2022) επίσης υποστηρίζει ότι ορισμένοι δυτικοί αναλυτές βλέπουν την εισβολή της Ρωσίας ως το αποκορύφωμα της αυξανόμενης δυσaráσκείας του Κρεμλίνου για την επέκταση του NATO μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, στην πρώην σοβιετική σφαίρα επιρροής. Οι Ρώσοι ηγέτες, συμπεριλαμβανομένου του Πούτιν, έχουν ισχυριστεί ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες και

το NATO παραβίασαν επανειλημμένα τις δεσμεύσεις που είχαν κάνει στις αρχές της δεκαετίας του 1990, να μην επεκτείνουν τη συμμαχία στο πρώην σοβιετικό μπλοκ.

Χαρακτηριστική είναι η συνέντευξη του John Mearsheimer, ο οποίος κατηγορεί ευθέως τις ΗΠΑ για την κρίση στην Ουκρανία. Συμφωνώντας με τα όσα ουσιαστικά είχε επισημάνει και ο Νόαμ Τσόμσκι, εντοπίζει την αρχή του προβλήματος τον Απρίλιο του 2008, στη Σύνοδο Κορυφής του NATO στο Βουκουρέστι, όπου στη συνέχεια το NATO εξέδωσε μια δήλωση που έλεγε ότι η Ουκρανία θα γίνει μέρος του οργανισμού. Η Ρωσία κατέστησε ξεκάθαρο ότι το θεώρησε ως υπαρξιακή απειλή (Chotiner, 2022). Παρά το γεγονός ότι παρέμεινε μη μέλος, η Ουκρανία αύξησε τους δεσμούς της με το NATO, επιβεβαιώνοντας τον στόχο του να αποκτήσει τελικά πλήρη ένταξη σε αυτό. (Κουκάκης, 2022).

Ξεκινώντας το 2014, μετά την εξέγερση του Μαϊντάν, «*οι ΗΠΑ άρχισαν ανοιχτά, όχι κρυφά, να κινούνται για να ενσωματώσουν την Ουκρανία στη στρατιωτική διοίκηση του NATO, στέλνοντας βαρύ οπλισμό και συμμετέχοντας σε στρατιωτικές ασκήσεις, στρατιωτική εκπαίδευση και δεν ήταν μυστικό. Το καμάρωναν*», είπε ο Τσόμσκι. Και συνέχισε λέγοντας ότι, το Υπουργείο των Ηνωμένων Πολιτειών αναγνώρισε ότι δεν είχαν λάβει υπόψη τις ανησυχίες της Ρωσίας για την ασφάλεια σε οποιεσδήποτε συζητήσεις με τη Ρωσία. Όλα αυτά ο μεγάλος στοχαστής τα χαρακτηρίζει ως πρόκληση. Όχι δικαιολογία, αλλά πρόκληση. Ξεκαθαρίζει δε, ότι η Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία δεν έχει καμία (ηθική) δικαιολογία. Αυτό που είναι πολύ ενδιαφέρον στον αμερικανικό λόγο, είναι ότι σχεδόν υποχρεωτικά αναφέρεται η εισβολή ως «απρόκλητη εισβολή στην Ουκρανία» (Baroud, 2022)

Ωστόσο εκείνο το στοιχείο που πυροδοτεί τη συμπεριφορά των δύο πλευρών είναι ένας διάχυτος φόβος για τυχόν απρόβλεπτη και μη ελεγχόμενη αύξηση της δύναμης του αντιπάλου. Ένας φόβος που διαπερνά όλα τα στρώματα της εθνικής πολιτικής και απειλεί να οδηγήσει τα δύο μέρη σε σύγκρουση, εγκλωβίζοντας στους στη δίνη της «Παγίδας του Θουκυδίδη». (Γιαννακόπουλος, 2022). Ένα ακόμη όμως πεδίο αντιπαράθεσης στον Ρωσο-Ουκρανικό πόλεμο είναι αυτό της ένταξης των συμβόλων, τα οποία παίρνουν την

δική τους θέση για την στήριξη της Ρωσικής εισβολής, στο δημόσιο πολιτικό λόγο, κάτι που θα αναλύσουμε αμέσως παρακάτω.

2.4 Η ένταξη των συμβόλων στον Ρωσο-Ουκρανικό πόλεμο

Η χρήση συμβόλων είναι θεμελιώδες μέρος κάθε πολιτικής σύγκρουσης, μέρος της στρατηγικής προπαγάνδας που προσπαθεί να διαμορφώσει τη δημόσια αφήγηση. Αλλά αυτό που είναι πιο ενδιαφέρον είναι πώς αναδύονται αποτελεσματικά τα σύμβολα και ότι ορισμένα από αυτά έχουν ισχυρή απήχηση. Οι συνθήκες προέλευσης ενός συμβόλου είναι μόνο ένα μικρό μέρος της ιστορίας του. Είναι ο τρόπος με τον οποίο τα σύμβολα αντηχούν στην κοινωνία και το πώς οι άνθρωποι τους επιβάλλουν νοήματα, μετατρέποντας τα αυθαίρετα σημάδια σε ισχυρά όργανα προπαγάνδας. Είναι άλλωστε ιστορικά αποδεκτό ότι τα σύμβολα αποτελούν μια μορφή λόγου και πολλές φορές υποκαθιστούν αυτόν με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

2.4.1 Η σημασία των συμβόλων

Η συμβολική σκέψη είναι σύμφυτη στον άνθρωπο και για αυτό η χρήση των συμβόλων εντοπίζεται ταυτόχρονα σχεδόν με την ύπαρξη της ανθρωπότητας και περνά βαθμιαία ως μέσο κωδικοποιημένης επικοινωνίας. Αυτό που διαφέρει είναι η χρήση τους και η ερμηνεία η οποία αποδίδεται σε αυτά, καθώς μπορεί να ανταποκριθεί σε διάφορες εποχές, κοινωνίες, θρησκείες και πολιτισμούς. Η σημειολογική ανάγνωση του συμβόλου συντελεί στη διερεύνηση ιδιαίτερων πτυχών του λαμβάνοντας υπόψη τα διάφορα επίπεδα συνυποδήλωσης που εμπεριέχονται στην κατασκευή του (Τσακνάκη, 2019). Το σημαινόμενο λοιπόν των συμβόλων, είναι αυτό που απασχολεί μια ομάδα ή έναν ολόκληρο λαό προκειμένου να λειτουργήσει ως μέσο έκφρασης λόγου ή κριτήριο υποστηρικτών ή αρνητών μιας κατάστασης.

Ας θυμηθούμε, σύμφωνα με τη βιβλική παράδοση, ότι οι Εβραίοι της Αιγύπτου για να σώσουν τους πρωτότοκους γιους τους από το θάνατο έπρεπε να χαράξουν ένα κόκκινο σύμβολο στις πόρτες των σπιτιών τους. Στη διάρκεια των ετών και σε μια άτυπη μεταστροφή του αέναου κύκλου του μίσους, το

αραβικό γράμμα «νουν», ως πρώτο της λέξης Νασράνι (Ναζαρηνός), αποκτά ένα τελείως διαφορετικό νόημα όταν σχεδιάζεται στις πόρτες των σπιτιών των χριστιανών από ισλαμιστικές οργανώσεις, σηματοδοτώντας την έναρξη της στοχοποίησης. (Λίβας, 2021:44)

Σε ορισμένες περιπτώσεις τα σύμβολά ταυτίζονται τόσο πολύ με μια κατάσταση ή και με μία ιδεολογία, με αποτέλεσμα το ίδιο το σύμβολο να επανανοηματοδοτείται και να ξυπνά μνήμες, αποκτώντας φανατικούς υποστηρικτές ή εχθρούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο αγκυλωτός σταυρός και το ρουνικό σύμβολο που χρησιμοποιήθηκε από διάφορες μονάδες των γερμανικών SS. Ένα σύμβολο που έχουν υιοθετήσει τα φιλοναζιστικά τάγματα της Ουκρανίας, στην ύπαρξη των οποίων οφείλεται, σύμφωνα με το αφήγημα της Ρωσικής πλευράς, η αναγκαιότητα εκτέλεσης της «ειδικής στρατιωτικής δράσης» εις βάρος της Ουκρανίας προκειμένου αυτή να αποναζιστικοποιηθεί. Άξιο αναφοράς είναι και οι αντιφατικές αναμνήσεις, για Ρώσους και Ουκρανούς, που ξυπνά ένα σύμβολο όπως η κορδέλα του Αγίου Γεωργίου, που συνδέεται με τη νίκη των Σοβιετικών εναντίων των Γερμανών ναζί, αλλά και το τί εκφράζει το γράμμα «Z» για τους σύγχρονους Ρώσους.

2.4.2 Η «κορδέλα του Αγίου Γεωργίου» και οι μνήμες που ξυπνά

Η κορδέλα του Αγίου Γεωργίου, με την πορτοκαλί και μαύρη ρίγα, είναι μακράν το πιο δημοφιλές σύμβολο νίκης που επιδεικνύουν οι Ρώσοι. Αντιπροσωπεύει τη στρατιωτική ανδρεία και προηγουμένως χρησιμοποιήθηκε από την τσαρική Ρωσία και τη Σοβιετική Ένωση. Ήρθε σε ευρεία χρήση μόλις το 2005, προφανώς ως αντίδραση στις πορτοκαλί κορδέλες που είχαν υιοθετήσει ως σύμβολό τους οι διαδηλωτές υπέρ της δημοκρατίας στην Ουκρανία. (Shevchenko, 2015)

Έτσι, όπως κάθε σύμβολο που επινοήθηκε με επιτυχία, η κορδέλα του Αγίου Γεωργίου έδωσε τη δυνατότητα στη Ρωσία, ως διάδοχο της Σοβιετικής Ένωσης, να υπενθυμίσει στη διεθνή κοινότητα εκ νέου τον ρόλο της στη νίκη επί της ναζιστικής Γερμανίας, με πρωτεργάτη το Ρώσο Πρόεδρο Πούτιν. Όμως οι αναμνήσεις για τα πρώην σοβιετικά κράτη της Βαλτικής (Εσθονία, Λετονία και

Λιθουανία), που ερμηνεύουν τα γεγονότα του Μαΐου του 1945 ως την έναρξη μιας νέας σοβιετικής κατοχής (Miller, 2012), προκαλούν αποστροφή και γιατί όχι, ακόμη και φόβο.

Στις 11 Νοεμβρίου 2021, η Saeima, το Λετονικό κοινοβούλιο, απαγόρευσε τη χρήση της κορδέλας του Αγίου Γεωργίου σε δημόσιες εκδηλώσεις. (Vérité, 2021). Τη σκυτάλη πήρε η Βουλή της Λιθουανίας τον Απρίλιο του 2022, εγκρίνοντας την απαγόρευση της δημόσιας επίδειξης της κορδέλας του Αγίου Γεωργίου που θεωρείται ότι εκφράζει υποστήριξη στην εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, ιδιαίτερα μετά τη χρήση της από τους Ρωσόφωνους στην ανατολική Ουκρανία, που την υιοθέτησαν ως σύμβολο τους.

Είναι άλλωστε και τα επίσημα χρώματα της ποδοσφαιρικής ομάδας Σαχτάρ Ντόνετσκ. Το μήνυμα είναι, πως όσοι πολεμούν με τα χρώματα του Αγίου Γεωργίου είναι ρωσόφωνοι, αντιμάχονται την κυβέρνηση του Κιέβου και αντιτίθενται στον φιλοδυτικό της προσανατολισμό. Ένας πιο βαθύς συμβολισμός είναι πως πρόκειται για ένα ιερό και άγιο σύμβολο από το ένδοξο παρελθόν της τσαρικής Ρωσίας που αποδεικνύει ότι ποτέ δεν υπήρξε «ουκρανικό» έθνος. (Ασημακόπουλος, 2022)

Μια και μόνο κορδέλα, βασικά ο συμβολισμός αυτής, προκαλεί την οργή των Ουκρανών, ιδιαίτερα των εθνικιστών. Ο συμβολισμός της κορδέλας του Αγίου Γεωργίου, ξυπνά μνήμες και στις δύο πλευρές. Στη μνήμη και στους συμβολισμούς αυτής έκανε εκτενή αναφορά ο Πρόεδρος Πούτιν στα δύο διαγγέλματα του προ της εισβολής, αναφερόμενος ιδιαίτερα στην ύπαρξη νεοναζιστικών οργανώσεων στο Ουκρανικό έδαφος, την ύπαρξη των οποίων αναδεικνύει η χρήση εμβλημάτων και συμβόλων από Ουκρανούς στρατιώτες.

2.4.3 Το Ουκρανικό Τάγμα Αζόφ και τα σύμβολά του

Τόσο ο Πούτιν, όσο και ο Λαβρόφ κάνουν ξεκάθαρη αναφορά στις δημόσιες τοποθετήσεις τους, για την ύπαρξη νεοναζιστικών στοιχείων στην Ουκρανία. Αυτό άλλωστε αποτέλεσε και ένα από τα κύρια επιχειρήματα τους που χρησιμοποίησαν, ώστε να αιτιολογήσουν στο λόγο τους την επικείμενη εισβολή. Η αλήθεια είναι πως μαζί με τον Ουκρανικό στρατό έχουν συνταχθεί και

παραστρατιωτικές οργανώσεις που εμφορούνται από φιλοναζιστικές αντιλήψεις. Τέτοια άτομα βρίσκονται στο «Τάγμα του Αζόφ», την ακροδεξιά εθελοντική στρατιωτική μονάδα πεζικού, η οποία απαρτίζεται από υπερεθνικιστές που κατηγορούνται πως ασπάζονται τις ναζιστικές ιδέες.

Ως έμβλημά τους άλλωστε έχουν το Wolfsangel, το ρουνικό σύμβολο που χρησιμοποιήθηκε από διάφορες μονάδες των γερμανικών SS. Το τάγμα έχει κατηγορηθεί κατά καιρούς, για ωμότητες εναντίον των φιλορώσων στην ανατολική περιοχή της Ουκρανίας. Στο παρελθόν είχαν προβάλει εικόνες με μαχητές του τάγματος που φορούσαν κράνη με σβάστικές και παγανιστικούς ρούνους, οι οποίοι έχουν απαγορευτεί στη Γερμανία ως ναζιστικό σύμβολο.

Προσφάτως δε, το Ανώτατο Δικαστήριο της Ουκρανίας έκρινε τελεσίδικα, ανατρέποντας παλαιότερες αποφάσεις, πως τα ναζιστικά σύμβολα και λάβαρα της 14ης μεραρχίας των Waffen SS «Galizien» (Γαλικία) δεν είναι, λέει, ναζιστικά και άρα επιτρέπεται πλέον η χρήση τους από τους σημερινούς Ουκρανούς επιγόνους. Ο λόγος για μια στρατιωτική μονάδα που είχε στελεχωθεί αποκλειστικά από φανατικούς δυτικο-Ουκρανούς, υπό την ηγεσία Γερμανών αξιωματικών, και ευθύνεται μεταξύ 1943 και 1945 για αμέτρητες σφαγές κατά εκατοντάδων χιλιάδων Εβραίων, Πολωνών, Λευκορώσων και φυσικά χιλιάδων Ρώσων αμάχων. Η αυθεντική «Γαλικιανή» η οποία είχε στελεχωθεί το 1944 από Ουκρανούς ναζί υπέστη συντριβή από τον Κόκκινο Στρατό στις τελευταίες μάχες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. (Τσιάρας, 2022)

Επομένως οι μνήμες που ξυπνά η χρήση της κορδέλας του Αγίου Γεωργίου, είναι αντιφατικές και προκαλούν διχασμό. Από τη μια πλευρά, της Ρωσίας, προκαλεί συναισθήματα υπερηφάνειας και τιμής για τη νίκη και από την άλλη αγανάκτησης και θυμηδίας, τουλάχιστον από μέρους των φιλοναζιστικών ταγμάτων της Ουκρανίας, στα οποία στρέφει τα βέλη του ο Πούτιν και Λαβρόφ στο λόγο της εισβολής.

Τη σκυτάλη όμως στην αντιπαράθεση των συμβολισμών, μεταξύ Ρώσων και Ουκρανών παίρνει ένα και μόνο γράμμα, το «Ζ».

2.4.4 Η γενιά του «Z» στηρίζει Πούτιν

Από την αρχή της εισβολής στην Ουκρανία, ο κόσμος διαπιστώνει ότι στον ρωσικό στρατιωτικό εξοπλισμό υπάρχει ένα σύμβολο, το γράμμα «Z». Η πιο δημοφιλής θεωρία για την προέλευση του είναι ότι προέκυψε εντελώς τυχαία, από την αντίστοιχη περιοχή όπου συνήθως στάθμευαν τα ρωσικά στρατεύματα, με το «Z», σύμφωνα με τη Φαράζη (2022), να παραπέμπει στο Zapad (δυτικά), το Δυτικό δηλαδή τμήμα επιχειρήσεων, τη μονάδα τεθωρακισμένων που πρώτα εισέβαλαν στην Ουκρανία (Λίβας, 2022). Στη συνέχεια βέβαια άρχισε να εμφανίζεται στη Ρωσία σε αυτοκίνητα, διαφημιστικές πινακίδες, ακόμη και σε προϊόντα σε καταστήματα. Πολλοί Ρώσοι πολιτικοί άρχισαν επίσης να το φορούν στα ρούχα τους.

Σύμφωνα με το Μαζαράκη (2022) το «Z» μέσα σε λίγες ημέρες έγινε το σύμβολο της νέας ρωσικής ιδεολογίας και εθνικής ταυτότητας, εκφράζοντας δημόσια την υποστήριξη της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία, αλλά και στο πρόσωπο του Πούτιν. Το υπουργείο Εξωτερικών πρότεινε εναλλακτικές σημασίες για το συμβολισμό του «Z», όπως αποστρατιωτικοποίηση και αποναζιστοποίηση, έννοιες για τις οποίες ο Ρώσος Πρόεδρος, όπως υποστήριξε και στο λόγο του, ήταν ο σκοπός της εισβολής.

Ένα απλό τυχαίο γεγονός λοιπόν οδήγησε ένα γράμμα να συμβολίζει ολόκληρη πολεμική επιχείρηση. Όλη η αντιπαράθεση συσσωρεύεται και συμπυκνώνεται σε ένα γράμμα-σύμβολο. Λες το «Z» και είσαι υπέρ του Πούτιν ή αν είσαι κατά του «Z», ακόμη και εντός της Ρωσίας ή όπως οι Ουκρανοί, είσαι εναντίον του Πούτιν. Ένα λοιπόν σύμβολο κατόρθωσε να συγκεντρώσει όλη τη δυναμική του πολέμου και να περιορίσει το λόγο σε ένα μόνο γράμμα, επιβεβαιώνοντας ότι η σχέση της ανθρωπότητας και των συμβόλων είναι μια σχέση θεμελιώδης, δυναμική αλλά και πρόδηλα πολιτική.

2.5 Σύνοψη

Σε αυτό το κεφάλαιο, με εφελτήριο την αρχή της τριγωνοποίησης, όπως την περιέγραψε ο van Dijk, τη σχέση δηλαδή μεταξύ του λόγου, της γνώσης (πλαίσιο) και της κοινωνίας-ιστορίας, στην οποία αναφερθήκαμε στο πρώτο κεφάλαιο,

αναδείξαμε το ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο που διέπει τις σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας.

Κατόπιν αναφερθήκαμε στη σημασία των συμβόλων και πως αυτά εντάσσονται στο Ρωσο-Ουκρανικό πόλεμο, περιορίζοντας το λόγο και υποκαθιστώντας αυτόν, καταδεικνύοντας την στήριξη ή την αντίθεση της κάθε πλευράς. Άλλωστε στον δημόσιο λόγο των δύο πολιτικών ταγών η αναφορά σε φιλοναζιστικά τάγματα Ουκρανών εθελοντών, που χρησιμοποιούν νεοναζιστικά σύμβολα, είναι κάτι παραπάνω από έκδηλη.

Σκοπός μας είναι να δημιουργήσουμε μια γνωσιακή βάση, η οποία θα λειτουργήσει ως σημείο αναφοράς, για την ανάλυση του λόγου της εισβολής, των δύο πολιτικών ταγών της Ρωσικής Ομοσπονδίας, την εξαγωγή συμπερασμάτων και την απάντηση των ερευνητικών μας ερωτημάτων.

Κεφάλαιο 3. Κριτική Ανάλυση Λόγου (ΚΑΛ)

3.1 Θεωρητική προσέγγιση της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (ΚΑΛ)

Η Κριτική Ανάλυση Λόγου (ΚΑΛ) πηγάζει από μια κριτική θεωρία της γλώσσας που βλέπει τη χρήση της γλώσσας ως μια μορφή κοινωνικής πρακτικής. Όλες οι κοινωνικές πρακτικές συνδέονται με συγκεκριμένα ιστορικά πλαίσια και αποτελούν τα μέσα με τα οποία αναπαράγονται ή αμφισβητούνται υπάρχουσες κοινωνικές σχέσεις και εξυπηρετούνται διαφορετικά συμφέροντα. (Fairclough και Wodak, 1997:258-284). Οι Wodak και Meyer (2009:2) ορίζουν την ΚΑΛ ως μια ερευνητική διαδικασία, προσανατολισμένη σε ένα συγκεκριμένο πρόβλημα, με ποικιλία προσεγγίσεων, με διαφορετικά θεωρητικά μοντέλα και ερευνητικές μεθόδους η καθεμία.

Στόχος της είναι να δώσει απαντήσεις όχι μόνο για το πώς οι πολιτικοί προωθούν την εξουσία και την ιδεολογία τους με σιωπηρό τρόπο, αλλά και για το εάν συγκεκριμένα γλωσσικά μέσα, όπως συγκεκριμένο λεξιλόγιο και πολιτική γλώσσα, χρησιμοποιήθηκαν με επιτυχία ή όχι για να χειραγωγήσουν την κοινή γνώμη, να παράξουν πολιτική εξουσία ή συναίνεση, διαμορφώνοντας ή επιβεβαιώνοντας κοινωνικές στάσεις και ιδεολογίες. (van Dijk, 2006:359-383). Προκειμένου να το πετύχει, επικεντρώνεται κυρίως στη μελέτη κειμένων που παράγονται από θεσμούς, οργανισμούς και δημόσια πρόσωπα, καθώς λόγω της φύσης τους συμβάλλουν σημαντικά στη διαμόρφωση της αντίληψής μας για την κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα. Τρεις είναι οι έννοιες που φιγουράρουν απαραίτητα σε όλες τις παραλλαγές της ΚΑΛ: η κριτική, η εξουσία και η ιδεολογία (Reisigl & Wodak, 2009:87).

Στην ΚΑΛ, η «κριτική» αφορά τη χρήση της ορθολογικής σκέψης, για την αμφισβήτηση επιχειρημάτων ή κυρίαρχων ιδεών (Wodak, 2001:2). Η τήρηση μιας «κριτικής» στάσης θα πρέπει να γίνει κατανοητή ως η απόκτηση απόστασης από τα δεδομένα (παρά το γεγονός ότι η κριτική είναι ως επί το πλείστον «κριτική θέσης») και την ενσωμάτωση τους στο κοινωνικό πλαίσιο (Reisigl & Wodak, 2009:88). Η «κοινωνικο-διαγνωστική κριτική» λοιπόν είναι που αφορά την απομυθοποιητική έκθεση του έκδηλου ή λανθάνοντος, πειστικού ή χειριστικού,

χαρακτήρα των πρακτικών λόγου. Με την κοινωνικο-διαγνωστική κριτική, ο αναλυτής υπερβαίνει την καθαρά κειμενική ή εσωτερική σφαίρα του λόγου. Χρησιμοποιώντας το υπόβαθρο του και τις γνώσεις του, ενσωματώνει τις επικοινωνιακές δομές ενός λόγου σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικών και πολιτικών σχέσεων, διαδικασιών και περιστάσεων. (Wodak, 2001α:65)

Όπως επισημαίνει και ο van Dijk (2006:359-363) υπάρχουν μια σειρά από κρίσιμες έννοιες στην ΚΑΛ που απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή επειδή υποδηλώνουν κατάχρηση λόγου, με κυρίαρχη αυτή της χειραγώγησης. Η χειραγώγηση συνδέεται ρητά με τη τριγωνική σχέση «Λόγου, γνώσης και κοινωνίας». Μια αναλυτική προσέγγιση του λόγου είναι απαραίτητη, προκειμένου να ρίξει κάποιος φως στις διαδικασίες χειραγώγησης, επειδή αυτή λαμβάνει χώρα μέσω κειμένου και ομιλίας, που αποσκοπεί να εισχωρήσει στο «μυαλό» των αποδεκτών του λόγου.

Βέβαια ως αντικείμενο ανάλυσης, ένας «Λόγος» εξαρτάται πάντα από την οπτική του αναλυτή αυτού τοποθετούμενος ιστορικά, στο χώρο και στο χρόνο (Wodak, 2001:4-5). Ως αντικείμενο έρευνας, ένας Λόγος δεν είναι μια κλειστή ενότητα, αλλά μια δυναμική σημειωτική οντότητα που είναι ανοιχτή σε επανερμηνεία και συνέχεια.

3.2 Η Κριτική Ανάλυση Λόγου ως Μεθοδολογικό εργαλείο

Στην Κριτική Ανάλυση Λόγου, δεν εξετάζεται μόνο ο γραπτός και προφορικός λόγος, αλλά και οι κοινωνικές διαδικασίες και δομές (πλαίσιο), που οδηγούν στην παραγωγή του συγκεκριμένου λόγου. Ο Fairclough (1992:70-74), ασχολήθηκε διεξοδικά με τον τρόπο με τον οποίο μια Κριτική Ανάλυση Λόγου, επιτυγχάνει το σκοπό της. Κεντρικό στοιχείο της προσέγγισης του είναι η άποψη ότι ο λόγος αποτελεί μια σημαντική μορφή κοινωνικής πρακτικής η οποία αναπαράγει και αλλάζει τη γνώση, τις ταυτότητες και τις κοινωνικές σχέσεις, συμπεριλαμβανομένων των σχέσεων εξουσίας, ενώ ταυτόχρονα διαμορφώνεται από άλλες κοινωνικές πρακτικές και δομές. Δηλαδή, ο λόγος βρίσκεται σε διαλεκτική σχέση με άλλες κοινωνικές διαστάσεις. Το μοντέλο του Fairclough (1992:22-28) για την ΚΑΛ αποτελείται από τρεις αλληλένδετες διαδικασίες

ανάλυσης που συνδέονται με τρεις διαστάσεις του λόγου. Αυτές οι τρεις διαστάσεις είναι:

1. Είναι ένα κείμενο (ομιλία, γραφή, οπτική εικόνα ή συνδυασμός αυτών),
2. Είναι μια διαλεκτική πρακτική που περιλαμβάνει τις διαδικασίες με τις οποίες παράγεται και ερμηνεύεται το κείμενο από τους αποδέκτες αυτού.
3. Οι κοινωνικο-ιστορικές συνθήκες που διέπουν αυτές τις διαδικασίες.

Επίσης σύμφωνα με τον ίδιο κάθε μία από αυτές τις διαστάσεις, συνδυάζοντας την κειμενική με την κοινωνική ανάλυση, εξελίσσεται σε τρία επίπεδα: (Fairclough, 2001:91-139)

1. Περιγραφή (Ανάλυση Κειμένου).

Διερευνάται το λεξιλόγιο (σχήματα, μεταφορές, συνωνυμίες, ευφημισμοί κλπ.), η γραμματική και η σύνταξη (εγκλίσεις, αντωνυμίες, παθητική-ενεργητική σύνταξη, ποιητικό αίτιο, ονοματοποιήσεις, κατάφαση, άρνηση, υπόταξη κλπ.) και οι κειμενικές δομές (τρόποι ελέγχου του λόγου, στρατηγικές εντυπωσιασμού κλπ.)

2. Ερμηνεία (Ανάλυση Επεξεργασίας).

Συσχετίζονται τα δεδομένα της περιγραφής με τις κοινωνικές δομές και ιδεολογίες. Τι συμβαίνει, ποιο το θέμα, η δραστηριότητα, ο σκοπός. Η ερμηνεία ασχολείται με τη σχέση μεταξύ κειμένου και αλληλεπίδρασης - με το να βλέπει το κείμενο ως προϊόν μιας διαδικασίας παραγωγής και ως πηγή στη διαδικασία της ερμηνείας.

3. Εξήγηση (Κοινωνική Ανάλυση).

Συντίθενται όλα τα παραπάνω σε ερμηνευτικά σχήματα και πλαίσια, καθώς και τις κοινωνικές τους επιπτώσεις. Ο λόγος απεικονίζεται ως τμήμα της κοινωνικής διαδικασίας και ως κοινωνική πρακτική.

Αυτή η τρισδιάστατη προσέγγιση του λόγου δίνει τη δυνατότητα στον αναλυτή να επικεντρωθεί στα σημαίνοντα που συνθέτουν το κείμενο, τις συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές, την αντιπαράθεσή τους, τη σειρά τους, τη διάταξή τους.

Ο van Dijk (2001a:354), στην προσέγγισή του για την ΚΑΛ, επιχειρώντας να διαμορφώσει ένα θεωρητικό πλαίσιο που συνδέει κριτικά το λόγο, τη νόηση και την κοινωνία, αναφέρεται στο μικρο- και μακρο- επίπεδο κοινωνικής οργάνωσης. Η χρήση της γλώσσας, ο λόγος, η λεκτική αλληλεπίδραση και η επικοινωνία ανήκουν στο μικρο-επίπεδο της κοινωνικής τάξης. Η εξουσία, η κυριαρχία και η ανισότητα μεταξύ των κοινωνικών ομάδων, είναι συνήθως όροι που ανήκουν σε μακρο-επίπεδο ανάλυσης. Αυτό σημαίνει ότι η ΚΑΛ πρέπει να γεφυρώσει θεωρητικά το «χάσμα» μεταξύ μικρο- και μακρο-προσεγγίσεων. Στην καθημερινή αλληλεπίδραση και εμπειρία το μακρο- και το μικρο-επίπεδο (και τα ενδιάμεσα «μεσο-επίπεδα») αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο. Για παράδειγμα, μια ρατσιστική ομιλία στο κοινοβούλιο είναι ένας λόγος στο μικρο-επίπεδο της κοινωνικής αλληλεπίδρασης στη συγκεκριμένη κατάσταση μιας συζήτησης, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να ενεργοποιεί ή να είναι συστατικό μέρος της νομοθεσίας ή της αναπαραγωγής του ρατσισμού στο μακρο-επίπεδο.

3.3 Εφαρμογή της ΚΑΛ στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας

Στις προηγούμενες παραγράφους παρουσιάστηκε συνοπτικά ο τρόπος με τον οποίο ο λόγος εμπλέκεται στην κοινωνική εξουσία και στο πώς η ΚΑΛ, ως μια ερευνητική διαδικασία, έρχεται να φέρει στην επιφάνεια τις σχέσεις αυτές. Η επιλογή της ΚΑΛ στην περίπτωση μας, εδράζεται στο γεγονός ότι, όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή της εργασίας, τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μια αλλαγή στην πολιτική η οποία συνοδεύεται και από αλλαγή στη σχέση μεταξύ Γλώσσας και Πολιτικής, η οποία επεκτείνεται και στο επίπεδο του Λόγου. Έτσι λοιπόν οι πολιτικές δηλώσεις-τοποθετήσεις, ιδιαίτερα για ένα τόσο ζωτικής σημασίας ζήτημα, όπως αυτό της εισβολής μιας χώρας στο έδαφος μιας άλλης γείτονος, προσφέρεται ως αντικείμενο κριτικής ανάλυσης.

Έχοντας ως σημείο αναφοράς τις βασικές αρχές της ΚΑΛ την επιλέξαμε ως το μεθοδολογικό εργαλείο με το οποίο προσπαθήσαμε να απαντήσουμε στα ερευνητικά ερωτήματα που έχουμε ήδη θέσει αναζητώντας τις αδιαφανείς εκείνες πτυχές του Λόγου της εισβολής, όπως αυτός εκδηλώνεται στα διαγγέλματα του Προέδρου Πούτιν και στη συνέντευξη τύπου του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ,

με τα οποία επιδιώκουν να διαμορφώσουν μια συγκεκριμένη «αλήθεια», καλλιεργώντας μια συγκεκριμένη αντίληψη για την πολιτική και γεωπολιτική πραγματικότητα, προκειμένου να αντλήσουν την ηθική και πολιτική νομιμοποίηση για των πράξεων τους.

Η ανάλυσή μας βασίστηκε στην τρισδιάστατη αντίληψη του λόγου του Fairclough (1992,2001), καθόσον η προσέγγισή του στη ΚΑΛ μας παρέχει τη δυνατότητα πολλαπλών τρόπων ανάλυσης. Η επιλογή αυτή όμως γίνεται κυρίως γιατί ανταποκρίνεται περισσότερο στις απαιτήσεις προσέγγισης και εξέτασης του ιστορικού-κοινωνικού πλαισίου στο οποίο εκδηλώνεται ο Λόγος της εισβολής, το οποίο αποτελεί βασικό στοιχείο του σταδίου της ερμηνείας και της εξήγησης στο τρισδιάστατο μοντέλο ανάλυσης του.

Εξετάσαμε λοιπόν, το γενικότερο κοινωνικό, ιδεολογικό και ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο γεννήθηκε ο Λόγος της εισβολής, αλλά και η ιδεολογική επιρροή που ασκεί το κείμενο στους αποδέκτες του, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της πραγματικότητας από την πλευρά της Ρωσίας (Fairclough, 2003). Σε έναν κόσμο όπου η, σχετιζόμενη με τον πολιτικό λόγο, «αλήθεια», μετασκευάζεται, γίνεται μετα-αλήθεια, δημιουργώντας ένα σύνθετο προϊόν πληροφόρησης ή και παραπληροφόρησης, γεγονότων, τα αποτελέσματα της ανάλυσης και κριτικής προσέγγισης του Λόγου της εισβολής είναι εξαιρετικά ενδιαφέροντα.

Έτσι λοιπόν εφαρμόζοντας την κειμενική και κοινωνική ανάλυση, εξετάσαμε το Λόγο της εισβολής των δύο πολιτικών ταγών, στηριζόμενοι στα τρία επίπεδα ανάλυσης της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου που ορίζει ο Fairclough (1992, 2001), έτσι όπως αναπτύχθηκαν παραπάνω, ήτοι περιγραφή, ερμηνεία, εξήγηση.

3.4 Σύνοψη

Στο κεφάλαιο αυτό, αναπτύχθηκαν οι βασικές αρχές της Κριτικής Ανάλυσης λόγου και του αντικειμένου που αυτή πραγματεύεται. Κατόπιν αναδείξαμε τον τρόπο με τον οποίο αυτός κατορθώνει να ελέγξει και να κατευθύνει τη σκέψη των ακροατών, εμπλεκόμενος άμεσα στην κοινωνική εξουσία. Αυτό που τελικά αναδείχτηκε είναι ότι, η Κριτική Ανάλυση Λόγου είναι ταυτόχρονα γνωστική, κοινωνική και πολιτική ανάλυση, εστιάζοντας στον ρόλο που διαδραματίζει ο

Λόγος τόσο σε τοπικό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, στην ίδια την κοινωνία και τις δομές της. Τέλος περιγράψαμε τη μέθοδο την οποία πρόκειται να χρησιμοποιήσουμε για την ιστορικο-κοινωνική μας ανάλυσή η οποία στηρίζεται στα τρία επίπεδα της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου, σύμφωνα με το μοντέλο του Fairclough.

Κεφάλαιο 4. Κριτική Ανάλυση των Λόγων της εισβολής στην Ουκρανία του Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας Βλαντιμίρ Πούτιν και του Υπουργού Εξωτερικών Σεργκεί Λαβρόφ

4.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο, ο λόγος της εισβολής του Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας Βλαντιμίρ Πούτιν, καθώς και του Υπουργού Εξωτερικών Σεργκεί Λαβρόφ, εξετάζονται με γνώμονα την Κριτική Ανάλυση Λόγου, αναζητώντας τα μηνύματα, κρυφά ή φανερά, και τις αιτιάσεις που προβάλλει για την απόφαση της Ρωσίας να εισβάλει στο έδαφος μιας ανεξάρτητης, αλλά όχι ξένης, όπως ισχυρίζεται για την ίδια χώρας, της Ουκρανίας. Μια απόφαση που απαιτούσε την αιτιολόγηση στα μάτια της κοινής γνώμης, εντός και εκτός Ρωσίας, βασιζόμενη σε ιστορικά γεγονότα και στοιχεία, αλλά κυρίως, στην αρχή του εθνικού συμφέροντος, που πρώτος επεσήμανε ο Καρδινάλιος Ρισελιέ, το “*Raison d' etat*” (Κίσινγκερ, 2014:41). Μια αρχή που διέπει και χαρακτηρίζει τις άναρχες σχέσεις των κρατών, σύμφωνα με το Βεσφαλιανό σύστημα. Η ανάλυσή μας θα βασιστεί στα τρία επίπεδα κριτικής ανάλυσης του Fairclough (1992, 2001), όπως εκτέθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλυθεί πώς ορισμένες γλωσσικές δομές βοηθούν τον ομιλητή σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο, να επηρεάσει τη γνώση του κοινού. Αυτή η έρευνα εστιάζει και αναλύει τον λόγο με βάση γλωσσικές επιλογές, πρακτικές λόγου και την κοινωνικο-πολιτισμική οπτική. Το τρισδιάστατο μοντέλο και το πλαίσιο που πρότεινε ο Fairclough (1992, 2001) έχει εφαρμοστεί για την ανάλυση μας. Αυτή η προσέγγιση στην αρχή δίνει την περιγραφή των γλωσσικών χαρακτηριστικών που χρησιμοποιούνται στο συγκεκριμένο κείμενο. Στη συνέχεια προσπαθεί να ερμηνεύσει τη σχέση του συγκεκριμένου κειμένου και πως αυτό αλληλοεπιδρά με άλλα κείμενα ή καταστάσεις και τέλος εξηγεί τη σύνδεση αυτή με τις ευρύτερες κοινωνικοπολιτικές μεταβλητές.

Όμως ο Πρόεδρος Πούτιν και ο Υπουργός Εξωτερικών Λαβρόφ στον λόγο της εισβολής επιδιώκουν επιπρόσθετα να αποπροσανατολίσουν το ακροατήριο τους και να εκτρέψουν τις ευθύνες, με την χρήση της τεχνικής “whataboutism”. Αναλύοντας τις δημόσιες τοποθετήσεις τους θα εντοπίσουμε τα σημεία εκείνα όπου οι δύο πολιτικοί επιχειρούν να αναδείξουν τα πεπραγμένα της αντίπαλης πλευράς, του κατήγορου, (ΝΑΤΟ, ΗΠΑ, Ουκρανία) ως ειδεχθέστερα, τα οποία ξεπερνούν σε ανηθικότητα εκείνα του κατηγορούμενου (Ρωσία). Είναι μια προσφυγή σε μια γνώριμη τακτική επικοινωνιακού αποπροσανατολισμού, η οποία την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου αποτελούσε το ευαγγέλιο των Σοβιετικών.

4.2 Κριτική Ανάλυση του Λόγου του Προέδρου Πούτιν τις 21/2/2022

4.2.1 Περιγραφή (Ανάλυση κειμένου)

Το κείμενο είναι ένας από τους βασικούς και κεντρικούς πυλώνες στην ανάλυση του μοντέλου του Fairclough. Η ανάλυση του είναι στενά συνδεδεμένη με την ανάλυση της γλώσσας. Περιλαμβάνει την ανάλυση λεξιλογικών επιλογών, συνοχής και υφολογικών χαρακτηριστικών που εστιάζει στο συγκεκριμένο θέμα και στην ευρύτερη κοινωνικοπολιτική οπτική του ομιλητή.

Το κείμενο της ομιλίας του Προέδρου Πούτιν, λόγο μεγέθους, αγγίζει τις 7.500 λέξεις δεν παρατίθεται εδώ, αλλά στο τέλος της εργασίας, ως παράρτημα. Επίσης αντιληπτό καθίσταται ότι μια πλήρης και ενδελεχή γραμματική ανάλυση θα απαιτούσε μεγάλο όγκο και θα είχε ιδιαίτερες δυσκολίες, γεγονός που μας υποχρεώνει να εστιάσουμε στα κυριότερα σημεία. Το κείμενο δεν μπορούσε να περιοριστεί σε μέγεθος, καθόσον το πλαίσιο αυτού, βασικό στοιχείο της ανάλυσης μας, θα ήταν ανεπαρκές και δεν θα μπορούσαν να εξαχθούν σωστά συμπεράσματα.

Ο λόγος του Προέδρου Πούτιν, προβλήθηκε μέσω τηλεοπτικού διαγγέλματος, από το Προεδρικό μέγαρο, την 21/2/2022, λίγες ημέρες πριν την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Ο λόγος του είναι συναισθηματικά

φορτισμένος και αυτό είναι ευδιάκριτο, ακόμη και στον τρόπο εκφοράς αυτού, καθόσον σε όλη τη διάρκεια του διαγγέλματος του ο ίδιος δείχνει να διακατέχεται από άγχος για το επικείμενο γεγονός. Κύριο χαρακτηριστικό του λόγου του είναι η εναλλαγή μεταξύ λογικής και συναισθήματος, σε μια προσπάθεια να κρατήσει αφενός αμείωτο το ενδιαφέρον, σε ένα τόσο μεγάλο κείμενο, αφετέρου για να κατορθώσει να πείσει.

Η εναρκτήρια φράση του *«Πολίτες της Ρωσίας, φίλοι, (...)»* μας δίνει τους άμεσους αποδέκτες του λόγου που είναι οι Πολίτες της Ρωσίας, τους οποίους θέλει να προσεγγίσει αποκαλώντας τους φίλους, ενώ αμέσως μετά στην επόμενη παράγραφο διευρύνει τους αποδέκτες αναφερόμενος στους συμπατριώτες του Ρώσους που ζουν στην Ουκρανία, *«Φυσικά, το μήνυμά μου απευθύνεται και στους συμπατριώτες μας στην Ουκρανία (...)»*, δίνοντας ευθύς εξ αρχής το μήνυμα ότι στην Ουκρανία διαβιούν Ρώσοι και ότι η Ρωσία έχει λόγο για αυτούς.

Επίκληση στο συναίσθημα

Σε πολλά σημεία της ομιλίας του ο Πρόεδρος Πούτιν κάνει επίκληση στο συναίσθημα των αποδεκτών, επιχειρώντας να τους ευαισθητοποιήσει και να τους προβληματίσει, για το σοβαρό ζήτημα που τίθεται. Αυτό διακρίνεται ξεκάθαρα ευθύς εξ αρχής όπου αναφέρει *«Το θέμα είναι πολύ σοβαρό και πρέπει να συζητηθεί σε βάθος. Η κατάσταση στο Donbass έχει φτάσει σε κρίσιμο, οξύ στάδιο (...)»*. Κατόπιν, με παρρησία στρέφεται προς το ακροατήριο και ξεκαθαρίζει τον σοβαρό λόγο για τον οποίο τους απευθύνεται γνωστοποιώντας τις προθέσεις του: *«Μιλώ απευθείας μαζί σας σήμερα όχι μόνο για να σας εξηγήσω τι συμβαίνει αλλά και για να σας ενημερώσω για τις αποφάσεις που λαμβάνονται καθώς και για πιθανά περαιτέρω βήματα»*.

Κατόπιν φορτίζει ακόμη περισσότερο συναισθηματικά το λόγο του, υπενθυμίζοντας ότι με την Ουκρανία συνδέεται με δεσμούς αίματος και κοινής ιστορίας. *«(...) η Ουκρανία δεν είναι απλώς μια γειτονική χώρα για εμάς. Είναι αναπαλλοτρίωτο μέρος της δικής μας ιστορίας, πολιτισμού και πνευματικού χώρου. Αυτοί είναι οι σύντροφοί μας, οι πιο αγαπητοί μας – όχι μόνο συνάδελφοι, φίλοι και άνθρωποι που υπηρέτησαν κάποτε μαζί, αλλά και συγγενείς, άνθρωποι δεμένοι με αίμα, με οικογενειακούς δεσμούς»*.

Ολόκληρος ο λόγος της εισβολής συνοψίζεται στη λέξη αναπαλλοτρίωτο.² Περικλείει όλη την αντίληψη της Ρωσίας για την Ουκρανία και φυσικά μόνο τυχαία δεν έχει χρησιμοποιηθεί. Ανατρέχοντας κάποιος σε οποιοδήποτε λεξικό ή νομική ερμηνεία της λέξης, θα διαπιστώσει ότι πρόκειται για κάτι που δεν μπορεί να αφαιρεθεί από κάποιον, κυρίως για θεμέλιο δικαίωμα, δηλαδή αναφαίρετο³. Η ερμηνεία λοιπόν είναι ότι τα δικαιώματα της Ρωσίας στην Ουκρανία είναι αναφαίρετα και κανείς δεν μπορεί να τις τα στερήσει. Η Ουκρανία επομένως για τη Ρωσία, αποτελεί μέρος, έδαφος της, επί της οποίας έχει αναφαίρετα δικαιώματα, που δεν επιδέχονται καμία ηθική ή νομική αμφισβήτηση, έχοντας κάθε ηθικό λόγο και νομικό έρεισμα να τα διεκδικήσει, εν ανάγκη να τα απαλλοτριώσει η ίδια «αποκαθιστώντας» και αποδίδοντας δικαιοσύνη, επανακτώντας αυτό που της στέρησαν παρανόμως και που αποτελεί, σύμφωνα με το αφήγημα της, ιστορικό της έδαφος.

Κατόπιν περνά στην επίκληση στη λογική, παραθέτοντας ιστορικά στοιχεία αναφορικά με τον τρόπο δημιουργίας του Ουκρανικού κράτους, το οποίο δηλώνει ότι προέρχεται μεν από τη Ρωσία, αλλά χρησιμοποιεί τον προσδιορισμό της Μπολσεβίκικης Κομμουνιστικής Ρωσίας, *«(...) η σύγχρονη Ουκρανία δημιουργήθηκε εξ ολοκλήρου από τη Ρωσία ή, για να είμαι πιο ακριβής, από την Μπολσεβίκικη, Κομμουνιστική Ρωσία.»*, θέλοντας και πάλι να τονίσει τους ιστορικούς δεσμούς των δύο χωρών. Στη συνέχεια επανέρχεται στην επίκληση στο συναίσθημα, επισημαίνοντας ότι άλλοι δημιούργησαν το πρόβλημα, με τρόπο ανάλητο, *«(...) ο Λένιν και οι συνεργάτες του ... διαχωρίζοντας, κόβοντας αυτό που είναι ιστορικά ρωσική γη. Κανείς δεν ρώτησε τα εκατομμύρια των ανθρώπων που ζουν εκεί τι πιστεύουν»*, πρόβλημα το οποίο η σύγχρονη Ρωσία και ο ίδιος καλείται να διαχειριστεί, αιτιολογώντας τις επερχόμενες ενέργειες του, *«(...) για να κατανοήσουμε τι συμβαίνει σήμερα, να εξηγήσουμε τα κίνητρα πίσω από τις ενέργειες της Ρωσίας και τι στοχεύουμε να πετύχουμε»*.

²Αναπαλλοτρίωτος: κάτι που δεν μπορεί να αφαιρεθεί από κάποιον.
<https://el.wiktionary.org/wiki/%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%80%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CF%84%CF%81%CE%AF%CF%89%CF%84%CE%BF%CF%82>

³Αναφαίρετος -η -ο: που ανήκει σε κάποιον, έτσι ώστε να μην είναι δυνατό να του αφαιρεθεί.
https://www.greeklanguage.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/search.html?q=%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%86%CE%B1%CE%AF%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%BF%CF%82+-%CE%B7+-%CE%BF

Έπειτα προχωρά σε μια μακροσκελή και αναλυτική περιγραφή αναφορικά με την ιστορία της ΕΣΣΔ, το πως αυτή δημιουργήθηκε και το ρόλο που είχαν οι δύο κύριοι πρωταγωνιστές της, ο Λένιν αρχικά και στη συνέχεια ο Στάλιν. Στον καθένα αποδίδει διαφορετικό αποτύπωμα. Στον πρώτο αρνητικό και στον δεύτερο θετικό, κατηγορώντας τον Λένιν ότι με τις αντιλήψεις του δυναμίτισε το Σύνταγμα της ΕΣΣΔ, δίνοντας του ένα θνησιγενή χαρακτήρα, το οποίο με το πέρασμα των ετών οδήγησε στη διάλυση της ΕΣΣΔ και την αυθαίρετη, όπως χαρακτηρίζει, αναδιάταξη εδαφών εις βάρος της Ρωσίας, *«(...) τα εδάφη μεταφέρθηκαν μαζί με τον πληθυσμό αυτού που ήταν ιστορικά Ρωσία»*.

Κατόπιν διεγείρει πάλι το συναίσθημα του ακροατή με δύο βασικά ρητορικά ερωτήματα, των οποίων η απάντηση θεωρείται αυτονόητη. Επομένως τα ερωτήματα αυτά ως αυταπάντητα εκφράζουν ουσιαστικά θέση και κρίση, προκαλώντας την προσοχή του ακροατηρίου και προβάλλοντας με έμφαση το δίκαιο των θέσεων του: *«Τι νόημα είχε να μεταφερθούν στις νεοσύστατες, συχνά αυθαίρετα, (...) τις δημοκρατίες της Ένωσης – τεράστιες περιοχές που δεν είχαν καμία σχέση με αυτές;»* και *«(...) γιατί ήταν απαραίτητο να γίνουν τόσο γενναιόδωρα δώρα, πέρα από τα πιο τρελά όνειρα (...), να δοθεί στις δημοκρατίες το δικαίωμα να αποσχιστούν από το ενιαίο κράτος χωρίς όρους;»* Ιδιαίτερη αναφορά χρήζει η λέξη «δώρα» γεγονός που δείχνει την αντίληψη, αλλά κυρίως καταδεικνύει ότι η πράξη αυτή δεν έχει σοβαρά νομικά ερείσματα και δεν εδράζεται στη λογική, είναι ουσιαστικά ακατάληπτη και παράλληλα χαριστική: *«(...) αυτό φαίνεται απολύτως ακατανόητο, ακόμη και τρελό...»*.

Την εξήγηση ή καλύτερα την ευθύνη την αποδίδει και πάλι στον Λένιν, διεγείροντας και πάλι το συναίσθημα του Ρώσου ακροατή *«(...) οι αρχές του Λένιν για την ανάπτυξη του κράτους δεν ήταν απλώς ένα λάθος, ήταν χειρότερα από λάθος...»*, αλλά και λίγο πιο κάτω *«(...) η Σοβιετική Ουκρανία είναι το αποτέλεσμα της πολιτικής των Μπολσεβίκων και μπορεί δικαίως να ονομαστεί “Η Ουκρανία του Βλαντιμίρ Λένιν”. Ήταν ο δημιουργός και αρχιτέκτονας του (...)»* Μια ευθεία αναφορά σε λάθος, με μια έμμεση ενδεχομένως υπόνοια για διόρθωση του από τον ίδιο. Ο ίδιος βέβαια τολμά να απευθυνθεί με παρρησία προς το κοινό, επιδιώκοντας να κερδίσει την εύνοια και τη συμπάθεια των ακροατών, υποσχόμενος ότι θα είναι ειλικρινής: *«Φυσικά, δεν μπορούμε να*

αλλάξουμε γεγονότα του παρελθόντος, αλλά πρέπει τουλάχιστον να τα παραδεχτούμε ανοιχτά και ειλικρινά, (...)»

Αμέσως μετά ακολουθεί επίκληση στο ήθος του δέκτη, επιχειρώντας να αντιληφθεί ο Ρώσος αποδέκτης την ευθύνη απέναντι σε όσα του προβάλλονται και να αποδεχτεί τις απόψεις – εισηγήσεις του. «(...) πρέπει τουλάχιστον να τα παραδεχτούμε ανοιχτά και ειλικρινά, χωρίς καμία επιφύλαξη και πολιτικοποίηση.» Προς επίρρωση των ισχυρισμών του κάνει επίκληση και πάλι στη λογική επικαλούμενος «(...) επιβεβαιώνεται πλήρως και εκτενώς από αρχειακά έγγραφα, συμπεριλαμβανομένων των σκληρών οδηγιών του Λένιν σχετικά με το Donbass, το οποίο στην πραγματικότητα μεταφέρθηκε στην Ουκρανία (...).» Επανερχόμενος και πάλι σε συναισθηματικό λόγο, ειρωνεύεται: «Και σήμερα οι «ευγνώμονες απόγονοι» έχουν ανατρέψει μνημεία του Λένιν στην Ουκρανία. Το λένε αποκομμουνισμό. Θέλετε αποκομμουνισμό; Πολύ καλά, αυτό μας ταιριάζει μια χαρά. Γιατί όμως να σταματήσουμε στα μισά του δρόμου; Είμαστε έτοιμοι να δείξουμε τι θα σημαίνει πραγματικά ο αποκομμουνισμός για την Ουκρανία.» Μια φράση γεμάτη από συναίσθημα αγανάκτησης και ειρωνείας για τους ευνοημένους αχάριστους της ιστορίας της Ρωσίας, τους Ουκρανούς. Ένα μήνυμα οργής, αλλά και έμμεσης απειλής για τους αγνώμονες.

Κατόπιν επιχειρηματολογώντας και πάλι με ιστορικά στοιχεία, επικαλείται τη λογική και προσπαθεί να καταδείξει τα λάθη που έγιναν στο παρελθόν από τους ηγέτες της ΕΣΣΔ, κυρίως από το Λένιν και κατόπιν από το Στάλιν. Λάθη τα οποία αμέσως μετά αποκαλύπτει, χρησιμοποιώντας μεταφορικό και αλληγορικό λόγο, «(...) είναι πολύ κρίμα που ... νομικά θεμέλια του κράτους μας δεν «καθαρίστηκαν» εγκαίρως...», αλλά και λόγο όπου εντοπίζονται ενδείξεις μίσους για αυτούς που τα διέπραξαν: «(...) από τις απεχθής και ουτοπικές φαντασιώσεις που εμπνεύστηκαν από την επανάσταση, οι οποίες είναι απολύτως καταστροφικές για κάθε κανονικό κράτος. Όπως συνέβαινε συχνά στη χώρα μας στο παρελθόν, κανείς δεν σκέφτηκε το μέλλον». Στην τελευταία φράση κάνει ένα ξεκάθαρο διαχωρισμό των ηγετών του παρελθόντος, με το σήμερα, μια διπολική περιγραφή όπου οι προηγούμενοι δεν σκέφτονταν το μέλλον, κάτι που ο ίδιος αφήνει να εννοηθεί ότι θα πράξει.

Και συνεχίζει αποκαλύπτοντας για ακόμη μια φορά τους υπαίτιους, «(...) οι ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος ήταν πεπεισμένοι ότι είχαν δημιουργήσει ένα στέρεο σύστημα διακυβέρνησης...» Ο μεταφορικός λόγος γίνεται ακόμη πιο έντονος και αποκαλυπτικός στη συνέχεια, επιδιώκοντας να αφυπνίσει συνειδήσεις, συνδέοντας τις πράξεις του παρελθόντος με έναν ιό, ο οποίος έχει δράσει σε βάθος χρόνου, «Ο ιός των εθνικιστικών φιλοδοξιών είναι ακόμα μαζί μας, και η νάρκη που τέθηκε στο αρχικό στάδιο για να καταστρέψει την κρατική ανοσία στην ασθένεια του εθνικισμού χτυπούσε. Όπως έχω ήδη πει, το ορυχείο ήταν το δικαίωμα της απόσχισης από τη Σοβιετική Ένωση». Εδώ θα πρέπει να κάνουμε μια ιδιαίτερη αναφορά καθόσον εντοπίζονται και πάλι στοιχεία μίσους στο λόγο του Προέδρου. Στόχος του εδώ είναι οι εθνικιστές της Ουκρανίας και οι ιδέες τους, στους οποίους αποδίδει αποανθρωποποιητικές διαστάσεις, παρομοιάζοντας τους ως ιό, αποσκοπώντας στην κοινωνική απομόνωση τους, μέσω του φυσικού αισθήματος αποστροφής προς τους ιούς και, κυρίως, στην ανάδειξη της ανάγκης «υγειονομικής» αντιμετώπισης του «προβλήματος», μέσω της εξόντωσης (Λίβας, 2021:32-33), χειραγωγώντας ουσιαστικά τους αποδέκτες του λόγου του για την αποδοχή των ενεργειών του.

Κατόπιν και πάλι παραθέτοντας στοιχεία της ιστορίας της ΕΣΣΔ, χρησιμοποιεί επιχειρήματα, διανθίζοντας τα με συναισθηματικό λόγο, για να δείξει πως διαμορφώθηκαν οι συνθήκες του σήμερα, συνοδεύοντας τις διαπιστώσεις του με ένα ρητορικό ερώτημα, αποκαλύπτοντας, στη συνείδηση των αποδεκτών του λόγου του, τους υπαίτιους. «Κάθε δημοκρατία της ΕΣΣΔ θα έχει τη δική της υπηκοότητα, (...). Δεν ήταν ξεκάθαρο σε τι θα οδηγούσαν αυτές οι φόρμουλες και οι αποφάσεις; (...)». «Είναι τώρα που οι ριζοσπάστες και οι εθνικιστές, (...) στην Ουκρανία, παίρνουν τα εύσημα για την ανεξαρτησία τους. Όπως μπορούμε να δούμε, αυτό είναι απολύτως λάθος. Η αποσύνθεση της ενωμένης μας χώρας προκλήθηκε από τα ιστορικά, στρατηγικά λάθη των μπολσεβίκων ηγετών και της ηγεσίας του ΚΚΣΕ, λάθη που έγιναν σε διαφορετικές χρονικές στιγμές στην οικοδόμηση κράτους και στις οικονομικές και εθνικές πολιτικές. Η κατάρρευση της ιστορικής Ρωσίας γνωστής ως ΕΣΣΔ είναι στη συνείδησή τους». Πάλι η λέξη λάθη επαναλαμβάνεται τακτικά σκοπίμως.

Αμέσως μετά προχωρά σε επίθεση στο ήθος των προηγούμενων ηγετών κάνοντας χρήση μεταφοράς, «Παρ' όλες αυτές τις αδικίες, τα ψέματα και την

καθαρή λεηλασία της Ρωσίας, (...)», συνεχίζει με την επίκληση και ανάδειξη του ήθους του αποδέκτη του λόγου, τους οποίους ανέφερε στο ξεκίνημα της ομιλίας του, «(...) ο λαός μας ήταν αυτός που αποδέχτηκε τη νέα γεωπολιτική πραγματικότητα που διαμορφώθηκε μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ και αναγνώρισε τα νέα ανεξάρτητα κράτη (...)». Σύμφωνα με τον Πούτιν ο λαός έκανε μια μεγάλη θυσία, ενώ, οι άλλοι, είναι που είπαν στο λαό ψέματα.

Έπειτα επικαλείται και πάλι τη λογική, παραθέτοντας οικονομικά στοιχεία, με σκοπό να καταδείξει πόσο η Ρωσία βοήθησε την Ουκρανία, ώστε να ορθοποδήσει ως κρατική οντότητα και να αντιμετωπίσει το οικονομικά της προβλήματα, θέλοντας να δείξει ότι είναι αχάριστη. «Ωστόσο, η Ρωσία ανέλαβε να αποπληρώσει όλα τα σοβιετικά χρέη (...)», συνεχίζει και πάλι με μεταφορικό λόγο «(...) παρά όλες αυτές τις προκλήσεις, η Ρωσία εργαζόταν πάντα με την Ουκρανία με ανοιχτό και ειλικρινή τρόπο και, όπως έχω ήδη πει, με σεβασμό στα συμφέροντά της (...)», αμέσως μετά αναδεικνύει τη στάση της Ουκρανίας έναντι της Ρωσίας, «Ταυτόχρονα, ήταν εντυπωσιακό το πώς οι ουκρανικές αρχές πάντα προτιμούσαν να αντιμετωπίζουν τη Ρωσία με τρόπο που να διασφαλίζει ότι απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα και τα προνόμια, ενώ παραμένουν απαλλαγμένες από οποιεσδήποτε υποχρεώσεις. (...) Οι αξιωματούχοι στο Κίεβο αντικατέστησαν τη συνεργασία με μια παρασιτική στάση (...)».

Εμφατική η διάκριση και η εφαρμογή του διπολικού σχήματος, με την θετική περιγραφή της ομάδας «εμείς», οι Ρώσοι, σε αντίθεση με την αρνητική περιγραφή της ομάδας που συγκροτούν «τους άλλους». Οι Ουκρανοί αξιωματούχοι, τους οποίους στοχοποιεί αποδίδοντας τους και πάλι αποανθρωποποιητική-παρασιτική συμπεριφορά, θα πρέπει, μέσω του αποκλεισμού τους ή της φυσικής εξόντωσης τους, να επιλυθεί και αυτό το «πρόβλημα», από μέρους της Ρωσίας. Στο λόγο του ακόμη μια φορά διακρίνουμε στοιχεία λόγου του μίσους, ο οποίος όμως σαφώς και είναι συγκεκαλυμένος, για να είναι πιο εύπεπτος, εμμέσως, όμως χειραγωγεί καταστάσεις αποβλέποντας στην ανοχή και στη συμμετοχή των αποδεκτών του λόγου του στη φυσική τιμωρία των δραστών, τους οποίους επιπροσθέτως χαρακτηρίζει και κλέφτες «(...) να θυμηθούμε τον συνεχή εκβιασμό (...) και το γεγονός ότι στην κυριολεξία έκλεβαν φυσικό αέριο». Εκτός όμως από κλέφτες τους χαρακτηρίζει και εκβιαστές «(...) χρησιμοποιώντας την απειλή στενότερων

δεσμών με τη Ρωσία για να εκβιάσει τη Δύση (...) υποστηρίζοντας ότι διαφορετικά η Ρωσία θα είχε μεγαλύτερη επιρροή στην Ουκρανία».

Οι παραπάνω φράσεις είναι χαρακτηριστικές επιθέσεως στο ήθος του αντιπάλου (κλέφτες και εκβιαστές) και συνεχίζει «(...) οι ουκρανικές αρχές ξεκίνησαν με την οικοδόμηση του κράτους τους στην άρνηση όλων όσων μας ένωναν, προσπαθώντας να διαστρεβλώσουν τη νοοτροπία και την ιστορική μνήμη (...)» «Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι η ουκρανική κοινωνία βρέθηκε αντιμέτωπη με την άνοδο του ακροδεξιού εθνικισμού, ο οποίος εξελίχθηκε γρήγορα σε επιθετική ρωσοφοβία και νεοναζισμό». Στις κατηγορίες για το ήθος του αντιπάλου προσθέτει ακόμη μια, που θα αποτελέσει την κορωνίδα των κατηγοριών, αυτή του νεοναζισμού.

Μόνο τυχαία δεν είναι η επιλογή αυτή. Η Ρωσία πλήρωσε βαρύ φόρο αίματος εναντίον των ναζιστών του Χίτλερ, καθιερώνοντας για αυτό την ημέρα μνήμης και νίκης στην οποία αναφερθήκαμε στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας. Η σύνδεση των Ουκρανών, ιδιαίτερα των ηγετών της, με τον ναζισμό γίνεται ακριβώς για να αφυπνίσει την ιστορική μνήμη των Ρώσων ακροατών, να υποδαυλίζει τα πάθη και να εκμαιεύσει, με χειριστικό τρόπο, την έγκριση για τις επερχόμενες ενέργειες του, αποβλέποντας σε μια νέα νίκη εναντίων των νεοναζιστών, όπως στο παρελθόν.

Συνεχίζει κατόπιν να κάνει επίκληση στο συναίσθημα και ταυτόχρονα επίθεση στο ήθος του αντιπάλου, «Πρέπει να σημειωθεί ότι η Ουκρανία (...), το 1991 επέλεξε να μιμείται ανόητα ξένα μοντέλα, τα οποία δεν έχουν καμία σχέση με την ιστορία ή την ουκρανική πραγματικότητα. Οι πολιτικοί κυβερνητικοί θεσμοί αναπροσαρμόστηκαν (...) τα ιδιοτελή συμφέροντά τους, τα οποία δεν είχαν καμία σχέση με τα συμφέροντα του ουκρανικού λαού. (...) Ουσιαστικά, η λεγόμενη φιλοδυτική πολιτισμική επιλογή που έκαναν οι ολιγαρχικές αρχές της Ουκρανίας δεν απέβλεπε και δεν αποσκοπούσε στη δημιουργία καλύτερων συνθηκών προς το συμφέρον της ευημερίας των πολιτών αλλά στη διατήρηση των δισεκατομμυρίων δολαρίων που έκλεψαν οι ολιγάρχες από τους Ουκρανούς και διατηρούν στους λογαριασμούς τους σε δυτικές τράπεζες (...)».

Σημείο αναφοράς το 1991, αμέσως μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ, όπου σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του η Ουκρανία αρνήθηκε την ιστορία της, αλλά

κυρίως οι κυβερνώντες αυτής λειτούργησαν εις βάρος του Ουκρανικού λαού, από κοινού με τους δυτικούς, οι οποίοι δεν ευνοούν το λαό της Ουκρανίας. Προσπαθεί ξεκάθαρα να αποδυναμώσει και να υποδαυλίσει τη στήριξη του Ουκρανικού λαού στους πολιτικούς του ταγούς και τους ολιγάρχες, κάνοντας ευθεία επίθεση στο ήθος τους, τους οποίους χαρακτηρίζει ουσιαστικά κλέφτες, τοποθετώντας τους, μαζί με τους δυτικούς, ως εχθρούς του Ουκρανικού λαού.

Η επίθεση στο ήθος του αντιπάλου, των ταγών της Ουκρανίας και των συνεργατών τους, συνεχίζεται αμείωτο, χαρακτηρίζοντας τη στάση τους προδοτική, *«Αλλά αφού πήραν τις θέσεις που επιθυμούσαν, αυτοί οι άνθρωποι πρόδωσαν αμέσως τους ψηφοφόρους τους, (...) διώκοντας ακόμη και τους πρώην συμμάχους τους....»* και συνεχίζει *«Βρήκαν εύκολο να επιβάλουν τη θέλησή τους στις αδύναμες αρχές, οι οποίες είχαν μολυνθεί επίσης από τον ιό του εθνικισμού και της διαφθοράς και που αντικατέστησαν έντεχνα τα πραγματικά πολιτιστικά, οικονομικά και κοινωνικά συμφέροντα του λαού και την πραγματική κυριαρχία της Ουκρανίας με διάφορες εθνοτικές εικασίες και τυπικές εθνοτικές ιδιότητες».*

Η επίθεση στο ήθος του αντιπάλου διανθίζεται με επιπρόσθετα ρητορικά σχήματα μεταφοράς, αντλούμενα από την «αγαπημένη» πηγή όλων των λόγων του μίσους, αυτό της ασθένειας, όπου οι αδύναμες αρχές έχουν μολυνθεί από τον ιό του εθνικισμού και της διαφθοράς, κατά συνέπεια λοιπόν ότι πρεσβεύουν (πχ. εθνοτικές διαφορές) είναι άρρωστο και μολύνει το υγιές κομμάτι του Ουκρανικού λαού και για αυτό θα πρέπει να αντιμετωπιστούν-εξαλειφθούν, όπως γίνεται με όλους τους ιούς.

Με χρήση ακόμη μια φορά μεταφορικού λόγου κάνει επίθεση στο ήθος του αντιπάλου, επιδιώκοντας την αποδόμηση της εξουσίας τους, την οποία χαρακτηρίζει ως διεφθαρμένη και επομένως ανάξια στήριξης. *«Οι εκλογικές και άλλες πολιτικές διαδικασίες τους χρησιμεύουν απλώς ως κάλυμμα, παραβάν για την ανακατανομή της εξουσίας και της ιδιοκτησίας μεταξύ διαφόρων ολιγαρχικών φατριών. (...) Η διαφθορά, (...) έχει κυριολεκτικά διαποτίσει και διαβρώσει τον ουκρανικό κρατισμό, ολόκληρο το σύστημα και όλους τους κλάδους εξουσίας. (...) Το Μαϊντάν δεν έφερε την Ουκρανία πιο κοντά στη δημοκρατία (...). Έχοντας*

πραγματοποιήσει ένα πραξικόπημα, (...) οδήγησαν τελικά την Ουκρανία σε αδιέξοδο, ώθησαν τη χώρα στην άβυσσο του εμφυλίου πολέμου».

Στη συνέχεια αναφέρεται, στα γεγονότα του 2014 στη πλατεία Μαϊντάν. Αυτό που οι Ουκρανοί χαρακτηρίζουν ως επανάσταση, ο Ρώσος Πρόεδρος έντεχνα αντικρούει, χαρακτηρίζοντας το ως πραξικόπημα. Ότι ανατρέπει τις σχέσεις εξουσίας η ιστορία έχει δείξει ότι, αναλόγως σε ποια θέση είναι ο καθένας, αποδίδει και τον ανάλογο χαρακτηρισμό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτό της Ελλάδας το 1916, με την κυβέρνηση Εθνικής Άμυνας (τριανδρία), ή ακόμη πιο χαρακτηριστικό αυτό της δικτατορίας του 1967 και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, της Ισπανίας του Φράνκο. Πραξικόπημα για τη μια πλευρά, σωτήρια επανάσταση από την άλλη.

Συνεχίζοντας εξακολουθεί να επιτίθεται στο ήθος του αντιπάλου λέγοντας, *«Είχαν επίσης άμεση βοήθεια από ξένα κράτη. (...) η Πρεσβεία των ΗΠΑ παρείχε 1 εκατομμύριο δολάρια την ημέρα (...). Επιπλέον, μεγάλα ποσά μεταφέρθηκαν απευθείας στους τραπεζικούς λογαριασμούς των ηγετών της αντιπολίτευσης, (...)».* Εμμέσως τους φωτογραφίζει ως διεφθαρμένους-αναξιόπιστους και συνεχίζει αμέσως παρακάτω με ένα ρητορικό ερώτημα, επενδύοντας στο συναίσθημα των ακροατών. *«Αλλά οι άνθρωποι που υπέφεραν πραγματικά, οι οικογένειες εκείνων που πέθαναν στις συγκρούσεις που προκάλεσαν στους δρόμους και τις πλατείες του Κιέβου και άλλων πόλεων, πόσα πήραν τελικά; Καλύτερα να μη ρωτάς».*

Το ήθος του αντιπάλου βάλλεται πάλι, *«Οι εθνικιστές που έχουν καταλάβει την εξουσία εξαπέλυσαν μια δίωξη (...) εναντίον εκείνων που αντιτάχθηκαν στις αντισυνταγματικές τους ενέργειες (...) ειρηνικοί διαδηλωτές δολοφονήθηκαν βάνουσα, κάηκαν ζωντανόι στη Βουλή των Συνδικάτων. Οι εγκληματίες που διέπραξαν αυτή τη θηριωδία δεν έχουν τιμωρηθεί ποτέ και κανείς δεν τους ψάχνει καν. Όμως ξέρουμε τα ονόματά τους και θα κάνουμε τα πάντα για να τους τιμωρήσουμε, να τους βρούμε και να τους οδηγήσουμε στη δικαιοσύνη».* Αναφέρει, χειριστικά, για κατάληψη, συνεπώς όχι για νόμιμη κατοχή της εξουσίας, μέσω δημοκρατικών διαδικασιών, ενώ τους αποδίδει σωρεία εγκλημάτων, πέραν από αυτό της διαφθοράς, προσθέτει και αυτό της δολοφονίας. Δεσμεύεται δε να αναζητήσει, αποκαθιστώντας τη δικαιοσύνη,

παρουσιάζοντας συνεπώς τις επερχόμενες ενέργειες του ως νόμιμες, αναδεικνύοντας το δικό του ήθος έναντι των αντιπάλων.

Έπειτα περνά και πάλι στην επίκληση στη λογική, επιδιώκοντας με επιχειρήματα να καταδείξει τα προβλήματα που ταλανίζουν την Ουκρανία και τους κατοίκους της, συνεπεία των πολιτικών επιλογών των προηγούμενων ταγών. *«Από το 2014, οι λογαριασμοί νερού αυξήθηκαν σχεδόν κατά το ένα τρίτο, (...) ενώ η τιμή του φυσικού αερίου για τα νοικοκυριά αυξήθηκε αρκετές δεκάδες φορές».* Ήρθε λοιπόν η στιγμή να στοχεύσει και πάλι στο συναίσθημα, αναδεικνύοντας τις επιπτώσεις όλων αυτών, εκφράζοντας ένα ρητορικό ερώτημα, που θα του δώσει την δυνατότητα να δώσει την απάντηση που επιθυμεί. *«Πολλοί άνθρωποι απλά δεν έχουν τα χρήματα για να πληρώσουν για τις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας. Κυριολεκτικά παλεύουν να επιβιώσουν. Τι συνέβη? Γιατί συμβαίνουν όλα αυτά; Η απάντηση είναι προφανής. Ξόδεψαν και υπεξαίρεσαν την κληρονομιά που κληρονόμησε όχι μόνο από τη σοβιετική εποχή, αλλά και από τη Ρωσική Αυτοκρατορία».*

Η απάντηση όμως κρύβει κάτι ακόμη βαθύτερο, το οποίο αναδεικνύεται με emphatic τρόπο με τη χρήση μεταφορικού λόγου. Η λέξη υπεξαίρεση κρύβει μέσα της, σύμφωνα με την νομική ορολογία, την παράνομη ιδιοποίηση ενός αντικειμένου που, αφενός δεν του ανήκει, αφετέρου και βασικότερο όλων, κάτι που ο ιδιοκτήτης του έχει αναθέσει να προσέχει. Συνεπώς ο ισχυρισμός του είναι ότι η Ουκρανία, νέμεται, κατέχει κάτι παρανόμως, από την σοβιετική εποχή και την Ρωσική Αυτοκρατορία, ενώ ο νόμιμος διάδοχος και κληρονόμος είναι η σημερινή Ρωσία. Η λέξη αυτή, αριστοτεχνικά βαλμένη, για ακόμη μια φορά, έχει τοποθετηθεί για να χειραγωγήσει το Ρωσικό ή μη, ακροατήριο.

Ως αποτέλεσμα όλων περιγράφεται το εξής: *«Αυτή η κατάσταση θέτει το ερώτημα: φτώχεια, έλλειψη ευκαιριών και χαμένο βιομηχανικό και τεχνολογικό δυναμικό – είναι αυτή η φιλοδυτική πολιτισμική επιλογή (...) για να κοροϊδέψουν εκατομμύρια ανθρώπους με υποσχέσεις για παραδεισένια βοσκοτόπια; Όλα κατέληξαν σε μια ουκρανική οικονομία σε θρυμματισμό και μια απροκάλυπτη λεηλασία των πολιτών της χώρας, ενώ η ίδια η Ουκρανία τέθηκε υπό εξωτερικό έλεγχο, (...)»* Έχουμε χρήση ξεκάθαρα μεταφορικού λόγου (παραδεισένια

βοσκοτόπια) για να εγείρει και πάλι το συναίσθημα των αποδεκτών και ταυτόχρονα να επιτεθεί στο ήθος των αντιπάλων (κοροϊδέψουν).

Στη συνέχεια επιλέγει να επιτεθεί σε βασικούς θεσμούς που ορίζουν ένα ευνοούμενο δημοκρατικό κράτος *«Δεν υπάρχει ανεξάρτητο δικαστικό σώμα στην Ουκρανία (...) οι Ηνωμένες Πολιτείες ελέγχουν άμεσα την Εθνική Υπηρεσία για την Πρόληψη της Διαφθοράς, (...) και το Ανώτατο Δικαστήριο κατά της Διαφθοράς. (...). Εντάξει, αλλά πού είναι τα αποτελέσματα; Η διαφθορά ανθίζει όσο ποτέ άλλοτε. Γνωρίζει ο ουκρανικός λαός ότι έτσι διοικείται η χώρα του; Συνειδητοποιούν ότι η χώρα τους δεν έχει μετατραπεί καν σε πολιτικό ή οικονομικό προτεκτοράτο αλλά έχει αναχθεί σε αποικία με καθεστώς ανδρείκελου; Ως αποτέλεσμα, η κυβέρνηση, (...) δεν ενεργεί πλέον με εθνική ιδιότητα και ωθεί συνεχώς την Ουκρανία να χάσει την κυριαρχία της»*. Τα ρητορικά ερωτήματα που θέτει εγείρουν πληθώρα προβληματισμών προς τους αποδέκτες του λόγου, αναφορικά με την νομιμότητα της κρατικής οντότητας της Ουκρανίας, η οποία ως κράτος προτεκτοράτο είναι πλήρως εξαρτημένο, θέτοντας σε αμφισβήτηση το δικαίωμα της ελεύθερης βούλησης και δράσης. Η λέξη αποικία υποδαυλίζει, θέτει σε αμφισβήτηση, το δικαίωμα στην εθνική ανεξαρτησία της Ουκρανίας.

Έπειτα καταδεικνύει τα προβλήματα των ρωσικής καταγωγής πληθυσμού της Ουκρανίας, παραθέτοντας συγκεκριμένα παραδείγματα. *«Η πολιτική για την εκκρίζωση της ρωσικής γλώσσας και του πολιτισμού και την προώθηση της αφομοίωσης συνεχίζεται. (...) Οι άνθρωποι που προσδιορίζονται ως Ρώσοι και θέλουν να διατηρήσουν την ταυτότητα, τη γλώσσα και τον πολιτισμό τους λαμβάνουν το μήνυμα ότι δεν είναι καλοδεχούμενοι στην Ουκρανία»*. Σκοπός του είναι να προετοιμάσει την αιτιολόγηση των επερχόμενων ενεργειών του, με σημείο αναφοράς, την περίπτωση της Κριμαίας.

Αμέσως μετά παραθέτει επιχειρήματα που εδράζονται στη λογική, αναφορικά με την προπαρασκευή επίθεσης σε βάρος της Ρωσίας. *«Τον Μάρτιο του 2021, εγκρίθηκε μια νέα Στρατιωτική Στρατηγική στην Ουκρανία. (...) με τη βοήθεια της διεθνούς κοινότητας με ευνοϊκούς όρους για την Ουκρανία, καθώς και – ακούστε προσεκτικά, παρακαλώ – με ξένη στρατιωτική υποστήριξη στη γεωπολιτική αντιπαράθεση με τη Ρωσική Ομοσπονδία. Στην πραγματικότητα, αυτό δεν είναι άλλο από την προετοιμασία για εχθροπραξίες κατά της χώρας μας,*

της Ρωσίας». Συνεχίζει αμέσως πιο κάτω, «Εάν η Ουκρανία αποκτήσει όπλα μαζικής καταστροφής, η κατάσταση στον κόσμο και στην Ευρώπη θα αλλάξει δραστικά, ειδικά για εμάς, για τη Ρωσία. Δεν μπορούμε παρά να αντιδράσουμε σε αυτόν τον πραγματικό κίνδυνο, (...) τα όπλα για να δημιουργήσει μια ακόμη απειλή για τη χώρα μας (...). Τα τελευταία χρόνια, στρατιωτικά τμήματα χωρών του ΝΑΤΟ ήταν σχεδόν συνεχώς παρόντα στο ουκρανικό έδαφος με το πρόσχημα των ασκήσεων (...). Οι τακτικές κοινές τους ασκήσεις είναι προφανώς αντιρωσικές. (...) Η Ουκρανία φιλοξενεί εκπαιδευτικές αποστολές του ΝΑΤΟ που είναι, στην πραγματικότητα, ξένες στρατιωτικές βάσεις. Απλώς ονόμασαν μια βάση αποστολή και τελείωσαν με αυτήν».

Ξεκάθαρα πλέον κρούει τον κώδωνα του κινδύνου, για συνασπισμό δυνάμεων, που απώτερο σκοπό έχουν να επιτεθούν σε βάρος της Ρωσίας. Το τοπίο των αντιπάλων ξεκαθαρίζει και πρόκειται για το ΝΑΤΟ και κατ' επέκταση τις ΗΠΑ, που χρησιμοποιούν ως δούρειο ίππο την Ουκρανία, εις βάρος της Ρωσίας. Επομένως τα επιχειρήματα του, διακατέχονται από λογική συνέχεια και προετοιμάζει, τις επερχόμενες ενέργειες του, απεμπολώντας την ευθύνη της χώρας του, για αυτές.

Η επόμενη αναφορά του γίνεται και πάλι με επίκληση στο συναίσθημα, επενδύοντας στην ιστορική μνήμη της Ρωσίας, την οποία αρνείται η Ουκρανία και emphaticά τονίζει με τα ρητορικά ερωτήματα που θέτει. «(...) τον 18ο αιώνα, τα εδάφη της παραθαλάσσιας ζώνης της Μαύρης Θάλασσας, που ενσωματώθηκαν στη Ρωσία, (...) έλαβαν το όνομα *Novorossiya* (Νέα Ρωσία). Τώρα γίνονται προσπάθειες να καταδικαστούν αυτά τα ορόσημα της ιστορίας στη λήθη, μαζί με τα ονόματα κρατικών και στρατιωτικών προσωπικοτήτων της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, χωρίς τις προσπάθειες των οποίων η σύγχρονη Ουκρανία δεν θα είχε πολλές μεγάλες πόλεις ή ακόμη και πρόσβαση στη Μαύρη Θάλασσα. Ένα μνημείο του Αλεξάντερ Σουβόροφ κατεδαφίστηκε πρόσφατα στην Πολτάβα. Τι να πει κανείς; Αποκηρύσσετε το δικό σας παρελθόν; Η λεγόμενη αποικιακή κληρονομιά της Ρωσικής Αυτοκρατορίας;»

Το επόμενο βήμα στο μακροσκελές λόγο της εισβολής είναι πάλι δομημένο στο πλαίσιο της παράθεσης λογικών επιχειρημάτων για τις επιδιώξεις του ΝΑΤΟ και τις στρατηγικές κινήσεις υλοποίησής τους.

«Το Κίεβο έχει διακηρύξει εδώ και καιρό μια στρατηγική πορεία για την ένταξη στο ΝΑΤΟ (...). Δεν θα υπήρχε πρόβλημα με αυτό, αν δεν υπήρχε ένα «αλλά» (...) η επιλογή των οδών για τη διασφάλιση της ασφάλειας δεν θα πρέπει να αποτελεί απειλή για άλλα κράτη, ενώ η ένταξη της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ αποτελεί άμεση απειλή για την ασφάλεια της Ρωσίας. (...) Ορισμένα κράτη μέλη του ΝΑΤΟ εξακολουθούν να είναι πολύ δύσπιστα σχετικά με την ένταξη της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ». Η τελευταία φράση ενισχύει το λογικό επιχείρημα της Ρωσίας και τις επιφυλάξεις ασφαλείας που εκφράζει για την ένταξη της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ. Έχει τεθεί έξυπνα για να καταδείξει ότι η αντίδρασή της δεν είναι μονομερής και ότι υπάρχουν και άλλα κράτη που εκφράζουν επιφυλάξεις.

Κατόπιν αναπτύσσει τη συλλογιστική, αναφορικά με την αφερεγγυότητα του ΝΑΤΟ και των ΗΠΑ, με χρήση λογικών επιχειρημάτων: «Το 1990, όταν συζητήθηκε η γερμανική ενοποίηση, οι Ηνωμένες Πολιτείες υποσχέθηκαν στη σοβιετική ηγεσία ότι η δικαιοδοσία ή η στρατιωτική παρουσία του ΝΑΤΟ δεν θα επεκταθεί ούτε μια ίντσα προς τα ανατολικά και ότι η ένωση της Γερμανίας δεν θα οδηγήσει στην εξάπλωση της στρατιωτικής οργάνωσης του ΝΑΤΟ προς τα ανατολικά. (...) Ωστόσο, συνέβη ακριβώς το αντίθετο. (...) Αναφέρομαι στην απροκάλυπτη (...) συνεχιζόμενη επέκταση του ΝΑΤΟ, (...) γιατί; Τι είναι όλα αυτά, ποιος είναι ο σκοπός; Εντάξει, δεν θέλετε να μας δείτε ως φίλους ή συμμάχους, αλλά γιατί να μας κάνετε εχθρούς;» Το τελευταίο αυτό ρητορικό ερώτημα τίθεται πολύ έξυπνα, για ακόμη μια φορά, με απώτερο σκοπό να διεγείρει το συναίσθημα και να οδηγήσει στην αυτοθυματοποίηση την ρωσική πλευρά. Είναι αυτή που σέβεται τις συμφωνίες και είναι αυτή που αδικείται και γίνεται το θύμα., ενώ θύτες είναι ξεκάθαρα το ΝΑΤΟ και οι ΗΠΑ.

Βέβαια η απάντηση που δίνει είναι ακόμη πιο emphatic, «Απλώς δεν χρειάζονται μια μεγάλη και ανεξάρτητη χώρα όπως η Ρωσία (...). Σήμερα, μια ματιά στον χάρτη είναι αρκετή για να δούμε σε ποιο βαθμό οι δυτικές χώρες έχουν κρατήσει την υπόσχεσή τους να απέχουν από την επέκταση του ΝΑΤΟ προς τα ανατολικά. Απλώς απάτησαν (...). Ως αποτέλεσμα, η Συμμαχία, η στρατιωτική της υποδομή έφτασε στα σύνορα της Ρωσίας. Αυτή είναι μια από τις βασικές αιτίες της ευρωπαϊκής κρίσης ασφάλειας (...) και οδήγησε στην απώλεια της αμοιβαίας εμπιστοσύνης». Τα επιχειρήματά του πέραν του συναισθήματος οργής που

μπορεί να προκαλούν στο ακροατήριο της Ρωσίας, διεγείρουν τον ουδέτερο παρατηρητή, ώστε να αντιληφθεί τα γεγονότα από τη πλευρά της Ρωσίας.

Η επέκταση του NATO στις πρώην ανατολικές χώρες είναι γεγονός και προβληματίζουν τη Ρωσία, ιδιαίτερα στο μαλακό υπογάστρο αυτής, την Ουκρανία. «(...) η ένταξη της Ουκρανίας στο NATO και η επακόλουθη ανάπτυξη των εγκαταστάσεων του NATO έχει ήδη αποφασιστεί. (...) ο κίνδυνος ενός ξαφνικού χτυπήματος στη χώρα μας θα πολλαπλασιαστεί. (...) Γνωρίζουμε επίσης τον κύριο αντίπαλο των Ηνωμένων Πολιτειών και του NATO. Είναι η Ρωσία. Η Ουκρανία θα χρησιμεύσει ως προηγμένο προγεφύρωμα για ένα τέτοιο χτύπημα». Η αντίστιξη εδώ είναι εμφανής. Δεν ευθύνεται η Ρωσία για την επικείμενη εισβολή, η ευθύνη βαρύνει το NATO, το οποίο με την ακόρεστη δράση του χτυπά την πόρτα της Ρωσίας απειλώντας την ασφάλεια της.

Η επαναφορά στο συναίσθημα γίνεται με παραπομπή στους προγόνους, χρησιμοποιώντας α' πληθυντικό πρόσωπο, καταδεικνύοντας τους κοινούς γενεολογικά δεσμούς που συνδέουν τους Ρώσους και τους Ουκρανούς. «Αν οι πρόγονοί μας το άκουγαν αυτό, μάλλον απλά δεν θα το πίστευαν». Έπειτα με μεταφορικό λόγο επιχειρηματολογεί για την απειλή που βιώνει η Ρωσία σαν χώρα. «Οι βαλλιστικοί πύραυλοι από το Χάρκοβο (...) Είναι σαν ένα μαχαίρι στο λαιμό». Απειλή ζωής με το μαχαίρι, η οποία δίνει την απαραίτητη αιτιολόγηση για «νόμιμη» άμυνα και χρήση βίας για να σωθεί η ζωή-υπόσταση του Ρωσικού κράτους. «Ένας και μοναδικός στόχος τους είναι να αναχαιτίσουν την ανάπτυξη της Ρωσίας. Και θα συνεχίσουν να το κάνουν, (...) μόνο και μόνο επειδή υπάρχουμε. (...) η Ρωσία έχει δικαίωμα απάντησης προκειμένου να διασφαλιστεί η ασφάλειά της. Αυτό ακριβώς θα κάνουμε». Εδώ ξεκαθαρίζει τις κόκκινες γραμμές της Ρωσίας. Δεν πρόκειται να θέσουν σε κίνδυνο ο,τιδήποτε μπορεί να υποθηκεύσει το εθνικό συμφέρον της Ρωσίας, όπως εφαρμόζεται στις διεθνείς σχέσεις των κρατών. Παράλληλα αναφέρει ότι δεν θα μείνει αδρανής και θα κάνει ό,τι κρίνει απαραίτητο για την διασφάλιση αυτού.

Προς το τέλος της ομιλίας του αναφέρεται στις δύο ρωσόφωνες περιοχές της Ουκρανίας, οι οποίες ήταν στο επίκεντρο των γεγονότων. «Δεν περνά ούτε μια μέρα χωρίς τις κοινότητες του Ντονμπάς να δεχθούν βομβαρδισμούς (...). Οι δολοφονίες αμάχων, ο αποκλεισμός, η κακοποίηση ανθρώπων,

συμπεριλαμβανομένων παιδιών, γυναικών και ηλικιωμένων, συνεχίζονται με αμείωτο ρυθμό. Όπως λέμε, δεν υπάρχει τέλος σε αυτό. (...) ο λεγόμενος πολιτισμένος κόσμος, προτιμά να μην το δει αυτό, σαν να μην υπάρχει αυτή η φρίκη και η γενοκτονία (...). Ο έντονα συναισθηματικός λόγος με περιγραφή εγκλημάτων σε βάρος παιδιών, γυναικών και ηλικιωμένων δεν μπορεί να αφήσει κανένα ασυγκίνητο, τουλάχιστον Ρώσο ακροατή του διαγγέλματος, εκχωρώντας σιωπηρά ή εμφατικά, την στήριξη των επερχόμενων ενεργειών του Ρώσου Προέδρου, καθόσον η διεθνή κοινότητα, όπως επισημαίνει, εθελotuφλεί. Ουσιαστικά θέτει τον εαυτό του υπερασπιστή των αδυνάτων συμπατριωτών του, εκμαιεύοντας την νομιμοποίηση των ενεργειών του με την περιγραφή εικόνων βίας. Πρακτικά αποτυπώνει την επερχόμενη εισβολή ως δράση διάσωσης των διαβιούντων στο Ντονμπάς.

Ο λόγος του συνεχίζει να ερεθίζει το συναίσθημα των Ρώσων ακροατών, καταδεικνύοντας την αγωνιώδη προσπάθεια των ομοεθνών τους να διατηρήσουν τις πολιτισμικές τους παραδόσεις, σε ένα εχθρικό κράτος νεοναζιστών το οποίο τους αντιμετωπίζει με όρους εθνοκάθαρσης. «Αλλά υπάρχουν όμως και αυτό επειδή οι άνθρωποι αυτοί (...) αντιτάχθηκαν στη μετάβαση προς τους Νεάντερταλ και τον επιθετικό εθνικισμό και τον νεοναζισμό που έχουν ανυψωθεί στην Ουκρανία (...). Αγωνίζονται για το στοιχειώδες δικαίωμά τους να ζουν στη δική τους γη, να μιλούν τη δική τους γλώσσα και να διατηρούν τον πολιτισμό και τις παραδόσεις τους. Μέχρι πότε μπορεί να συνεχιστεί αυτή η τραγωδία; Πόσο ακόμα μπορεί κανείς να το ανεχτεί αυτό;». Το τελευταίο ρητορικό του ερώτημα προετοιμάζει την απάντηση-αντίδρασή του σε όλο αυτό, που χαρακτηρίζει ως τραγωδία.

«(...) όσοι ακολούθησαν το μονοπάτι της βίας, (...) δεν αναγνωρίζουν τώρα καμία άλλη λύση στο ζήτημα του Ντονμπάς εκτός από στρατιωτική. Από αυτή την άποψη, θεωρώ απαραίτητο να λάβω μια απόφαση που έχει καθυστερήσει πολύ και να αναγνωρίσω αμέσως την ανεξαρτησία και την κυριαρχία της Λαϊκής Δημοκρατίας του Ντονέσκ και της Λαϊκής Δημοκρατίας του Λουγκάνσκ». «Θέλουμε όσοι κατέλαβαν και συνεχίζουν να κατέχουν την εξουσία στο Κίεβο να σταματήσουν αμέσως τις εχθροπραξίες. Διαφορετικά, η ευθύνη για την πιθανή συνέχιση της αιματοχυσίας θα βαρύνει αποκλειστικά τη συνείδηση του κυβερνώντος καθεστώτος της Ουκρανίας. Καθώς ανακοινώνω τις αποφάσεις που

ελήφθησαν σήμερα, παραμένω σίγουρος για την υποστήριξη των πολιτών της Ρωσίας και των πατριωτικών δυνάμεων της χώρας».

Στο τελείωμα της ομιλίας του επιλέγει να κάνει μια επίθεση στο ήθος του αντιπάλου, αλλά και μια έκκληση για παύση των εχθροπραξιών, εκφράζοντας όμως ταυτόχρονα και απειλή για συνέχιση της αιματοχυσίας. Στόχος του είναι να απεμπολήσει τις ευθύνες του για τις επερχόμενες ενέργειες της εισβολής, τις οποίες θεωρεί μάλλον ως αναπόφευκτες και προδιαγεγραμμένες, καθόσον στη τελευταία αποστροφή του λόγου του κάνει επίκληση στο ήθος του αποδέκτη αυτού, αποβλέποντας στη στήριξη των πολιτών της Ρωσίας. Η στάση του αυτή θυμίζει αυτή του Πόντιου Πιλάτου, όπου νίπτοντας τα χέρια του αποποιήθηκε τις ευθύνες για τη σταύρωση του Χριστού.

Ο Πρόεδρος Πούτιν επιλέγει να απευθυνθεί στο ακροατήριο του κατά κύριο λόγο στο α' πληθυντικό αριθμό, συμπεριλαμβάνοντας τον εαυτό του και τους συμπατριώτες του – εντός και εκτός Ρωσίας - ως ένα ενιαίο σύνολο, εκφράζοντας την καθολικότητα των γεγονότων που τους αφορά όλους. Έτσι προσεγγίζει συναισθηματικά τον δέκτη (ταυτίζεται μαζί του, συμμερίζεται τις ιδέες και τις ανησυχίες του) και καθιστά τον λόγο του πιο πειστικό, του προσδίδει κύρος και βαρύτητα, γιατί δηλώνει ότι εκπροσωπεί και άλλους, συνεπώς δεν εκφράζει αποκλειστικά προσωπικές θέσεις. Επίσης, υπογραμμίζει την κοινή ευθύνη και επισημαίνει τις κοινές διαστάσεις του προβλήματος διαμορφώνοντας το «εμείς» έναντι του οι «άλλοι», που είναι οι εχθροί του κράτους (Δυτικοί, Ουκρανοί ολιάρχες, ναζιστές, ΗΠΑ και NATO) για τους οποίους χρησιμοποιεί γ' πληθυντικό πρόσωπο. Το δίπολο εμείς-αυτοί κυριαρχεί σε ολόκληρη σχεδόν την ομιλία του. Σε επίπεδο λόγου, αυτό το διπολικό σχήμα, ακολουθεί την προσφιλή τακτική της θετικής περιγραφής της ομάδας «εμείς» σε αντίθεση με την αρνητική περιγραφή των ομάδων που συγκροτούν «τους άλλους». Βεβαίως όταν θέλει να εκφράσει την προσωπικές απόψεις, επιχειρηματολογώντας, χρησιμοποιεί α' ενικό πρόσωπο, με απώτερο σκοπό να προσδώσει αίσθημα ευθύνης ή εξομολογητικό τόνο στο κείμενο, αναδεικνύοντας μια βιωματική σχέση με τα πράγματα και στοιχεία του ήθους του χαρακτήρα του, *«Προσωπικά..., μπορώ..., Δεν προσπαθώ...»*

Ο λόγος του είναι διανθισμένος με μεταφορές και παρομοιώσεις που αναδεικνύουν την ευστροφία του ομιλητή, αλλά στόχο έχουν κυρίως να εστιάσουν οι αποδέκτες αυτού στα σημεία που ο ίδιος επιθυμεί, ώστε να τονίσει και να προετοιμάσει τις συνθήκες για την αποδοχή των πράξεων-ενεργειών του. Με την χρήση μεταφορικού λόγου επιτυγχάνει να συσχετίσει τις αφηρημένες ιδέες με τις συγκεκριμένες εικόνες, ενισχύοντας αυτόν, αλλά παράλληλα εκμαιεύει την στήριξη των συμπατριωτών του, ποδηγετώντας τις επερχόμενες αποφάσεις.

«... το Κίεβο προσπάθησε να χρησιμοποιήσει το διάλογο με τη Ρωσία...», «...ο Χρυστσόφ πήρε την Κριμαία από τη Ρωσία... και την έδωσε επίσης στην Ουκρανία», «...τέθηκαν στα θεμέλια του σοβιετικού κράτους», «... τα θεμελιώδη και τυπικά νομικά θεμέλια του κράτους μας δεν καθαρίστηκαν», «Ο ιός των εθνικιστικών φιλοδοξιών είναι ακόμα μαζί μας, και η νάρκη που τέθηκε στο αρχικό στάδιο για να καταστρέψει την κρατική ανοσία στην ασθένεια του εθνικισμού χτυπούσε», «... αδύναμες αρχές, οι οποίες είχαν μολυνθεί επίσης από τον ιό του εθνικισμού και της διαφθοράς», «Είναι σαν ένα μαχαίρι στο λαιμό...».

Επίσης στο λόγο του κάνει συχνή χρήση του ρητορικού σχήματος της μετωνυμίας και όπου χρειάζεται γίνεται επικριτικός με τάση ειρωνικής διάθεσης, χαρακτηριστική είναι η φράση «ευγνώμονες απόγονοι» αναφερόμενους στους σύγχρονους Ουκρανούς, οι οποίοι αποτελούσαν τμήμα της ΕΣΣΔ και οι οποίοι κατά τον ίδιο αρνούνται τις Ρωσικές τους καταβολές, παρά την εύνοια την οποία έχουν τύχει. Ο λόγος του σε αρκετά σημεία χρησιμοποιεί επίσης το ρητορικό τρόπο της συνεκδοχής, *«...η ραγδαία διολίσθηση στη δικτατορία του Στάλιν», «Οι αξιωματούχοι στο Κίεβο αντικατέστησαν τη συνεργασία με μια παρασιτική στάση...», «Η διαφθορά ... έχει κυριολεκτικά διαποτίσει και διαβρώσει τον ουκρανικό κρατισμό»*

Χαρακτηριστικό επίσης του λόγου του είναι το γεγονός ότι υπάρχουν εναλλαγές στη παθητική και ενεργητική σύνταξη, αποδίδοντας είτε αρνητικό, είτε θετικό αποτύπωμα ανάλογα με τη χρήση του και φυσικά προσαρμοσμένο στις ανάγκες της στόχευσης που επιδιώκει. Ο λόγος του είναι ξεκάθαρα επίσημος με πλούσιο-ειδικό λεξιλόγιο, και η ανάπτυξη του και διαμόρφωση των συμπερασμάτων του κινείται με μια παραγωγική διαδικασία από το γενικό στο ειδικό πλαίσιο.

Τέλος καθ' όλη τη διάρκεια του διαγγέλματος του, ο Πρόεδρος Πούτιν επαναλαμβάνει τη λέξη «NATO» (40) φορές. Στόχευση του φυσικά είναι να καταδείξει την εμπλοκή του, και κατ' επέκταση των ΗΠΑ, σε όσα λαμβάνουν χώρα στην Ουκρανία και φυσικά να διατηρηθεί το αποτύπωμα του «άλλου», του αντιπάλου, στην μνήμη των αποδεκτών του λόγου.

4.2.2 Ερμηνεία (Ανάλυση του Πλαισίου)

Σύμφωνα με τον Fairclough (1992), αλλά και τους Reisigl & Wodak (2009) στο στάδιο της ερμηνείας και ιδιαίτερα προσεγγίζοντας την έννοια του διακειμενικού πλαισίου απαιτείται να βλέπουμε τους λόγους και τα κείμενα από ιστορική προοπτική, σε αντίθεση με τη συνηθέστερη θέση στις γλωσσικές σπουδές, που θεωρούν ένα κείμενο ως αναλύσιμο, χωρίς αναφορά σε άλλα κείμενα, απομονωμένο από το ιστορικό του πλαίσιο.

Θα ξεκινήσουμε λοιπόν την ανάλυση του πλαισίου μας από το πρόσωπο το οποίο εκφώνησε την ομιλία, ως το κεντρικό πρόσωπο παραγωγής του λόγου. Πιο συγκεκριμένα, θα αναφερθούμε σε ορισμένα σημαντικά βιογραφικά στοιχεία του Ρώσου Προέδρου Πούτιν. Ο Ρώσος πρόεδρος κυριαρχεί στη διεθνή πολιτική σκηνή από τις αρχές του 21ου αιώνα, μετά την κατάρρευση της κομμουνιστικής Σοβιετικής Ένωσης και την μετέπειτα περίοδο της διακυβέρνησης Γέλτσιν.

Ο Βλαντιμίρ Πούτιν γεννήθηκε στις 7 Οκτωβρίου 1952 στο Λένινγκραντ της Σοβιετικής Ένωσης (σήμερα Αγία Πετρούπολη της Ρωσικής Ομοσπονδίας). Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο του Λένινγκραντ. Μετά την αποφοίτησή του, υπηρέτησε για 15 χρόνια ως αξιωματικός πληροφοριών της KGB, τα έξι από τα οποία στη Δρέσδη της τότε Ανατολικής Γερμανίας. Το 1990 ο Πούτιν αφυπηρέτησε από την KGB με το βαθμό του αντισυνταγματάρχη κι επέστρεψε στη Ρωσία, όπου προσελήφθη ως αναπληρωτής πρύτανης του Πανεπιστημίου του Λένινγκραντ, ως υπεύθυνος στις εξωτερικές σχέσεις του ιδρύματος.

Τον Ιούλιο του 1998, ο πρόεδρος Γέλτσιν τον διόρισε επικεφαλής της FSB (διαδόχου της KGB) και λίγο αργότερα έγινε γραμματέας του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ξεκίνησε τη διαδρομή του στα ύπατα αξιώματα της Ρωσικής Ομοσπονδίας το 1999 ως πρωθυπουργός. Το ίδιο έτος μεταπήδησε στην

προεδρία της χώρας, όπου παρέμεινε έως το 2008. Από το 2008 έως το 2012 ξανάγινε πρωθυπουργός και από το 2012 έως σήμερα κατέχει και πάλι το ύψιστο αξίωμα της χώρας του. Δεν είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς ότι πρόκειται για έναν άνθρωπο ο οποίος γεννήθηκε σε μία ισχυρή οικονομικά χώρα, η οποία αποτελούσε τον συνδιαμορφωτή των διεθνών εξελίξεων και σταδιακά, μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, απώλεσε τη δύναμη αυτή. Ο τρόπος χειρισμού του, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της χώρας του, δείχνουν ότι αποσκοπεί στο να καταστήσει τη Ρωσική Ομοσπονδία και πάλι πρωταγωνιστή του διεθνούς γίγνεσθαι.

Ο Πούτιν, στο τηλεοπτικό διάγγελμα τις βραδινές ώρες της 21 Φεβρουαρίου 2022 ανακοίνωσε την αναγνώριση της ανεξαρτησίας δύο επαρχιών στην ανατολική Ουκρανία, της Λαϊκής Δημοκρατίας του Ντονέτσκ και της Λαϊκής Δημοκρατίας του Λουγκάνσκ. Βασικός του ισχυρισμός είναι ότι οι Ρωσικής καταγωγής πληθυσμοί των δύο αυτών επαρχιών έχουν υποστεί βαναυσότητες από τον στρατό της Ουκρανίας, ο οποίος απειλεί την ίδια τη Ρωσία, ένας στρατός διοικούμενος από νεο-Ναζί, οι οποίοι κυριαρχούν και στο πολιτικό σκηνικό της Ουκρανίας.

Το βασικό στοιχείο της πολιτικής του Πούτιν είναι η αμφισβήτηση της κρατικής οντότητας της Ουκρανίας. Δεν είναι καθόλου τυχαία η φράση «*η Ουκρανία (...) είναι αναπαλλοτρίωτο μέρος της δικής μας ιστορίας*». Έχει διαφορετικού είδους γεωστρατηγικές βλέψεις αποβλέποντας με την αναθεωρητική του στάση στην ανατροπή του ισχύοντος status quo. Αυτό ουσιαστικά διατύπωσε στο διάγγελμά του. Ο ίδιος προ ετών είχε συγγράψει και εργασία, στην οποία διατείνονταν ότι δεν υπάρχει ουκρανικός λαός, ότι Ρώσοι και Ουκρανοί είναι το ίδιο έθνος. Ο Πούτιν προσπαθεί να αμφισβητήσει και να αποδομήσει την Ουκρανική οντότητα στο λόγο του, ισχυριζόμενος ότι πρόκειται για κατασκεύασμα και πρόσφατη δημιουργία. Μια οντότητα που προέκυψε ύστερα από ανταγωνισμό μεταξύ του Βλαντιμίρ Λένιν και του Ιωσήφ Στάλιν για τη θεμελίωση των εθνικών κρατών. Επέκρινε σκληρά τον Λένιν ότι πίεζε για μια συνομοσπονδία υποτιθέμενων ανεξάρτητων κρατών, τα οποία στη συνέχεια μπόρεσαν να γίνουν ανεξάρτητα έθνη μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991. Ουσιαστικά προσπαθεί να αποδομήσει την Ουκρανία ως

κρατική οντότητα, ορίζοντας την ως δημιούργημα ενός μόνο ατόμου. «*Η σύγχρονη Ουκρανία δημιουργήθηκε εξ ολοκλήρου από τη Ρωσία, (...) η Σοβιετική Ουκρανία είναι το αποτέλεσμα της πολιτικής των Μπολσεβίκων και δικαιωματικά μπορεί να ονομαστεί, “Η Ουκρανία του Βλαντιμίρ Λένιν”*».

Επίσης ευρύτερος στόχος του Ρώσου ηγέτη είναι να διαμορφώσει μια δική του «ζώνη επιρροής» στον χώρο που εκτεινόταν παλαιότερα η ρωσική αυτοκρατορία, είτε επί Τσάρων, είτε επί σοβιετικής εποχής. Κυρίως όμως αποσκοπεί να κατοχυρώσει ότι οι γειτονικές προς την Ρωσία χώρες θα είναι κράτη που δεν θα αποτελούν κίνδυνο για τη Ρωσία, διατηρώντας μια κατάσταση ουδετερότητας έναντι της δυτικής σφαίρας επιρροής, έχοντας, ιδανικά, φιλική στάση προς τη Ρωσία. Αυτό που σίγουρα επιδιώκει, σύμφωνα με τις πεποιθήσεις του, είναι η ασφάλεια της Ρωσίας η οποία απειλείται ευθέως από της δυτικές δυνάμεις και το NATO, έχοντας ως δούρειο ίππο την Ουκρανία. Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα στο εξής απόσπασμα της ομιλίας του, «*Επιτρέψτε μου να εξηγήσω ότι τα έγγραφα στρατηγικού σχεδιασμού των ΗΠΑ περιέχουν τη δυνατότητα ενός λεγόμενου προληπτικού χτυπήματος εναντίον εχθρικών πυραυλικών συστημάτων. Και ποιος είναι ο κύριος εχθρός για τις ΗΠΑ και το NATO; Είναι η Ρωσία. (...) Και η Ουκρανία θα χρησιμεύσει ως μπροστινό εφευρέριο για το χτύπημα. Αν οι πρόγονοί μας το είχαν ακούσει, μάλλον απλά δεν θα το πίστευαν. Και σήμερα δεν θέλουμε να το πιστέψουμε, αλλά είναι αλήθεια*».

Ο λόγος δεν είναι μονοσήμαντος. Περιέχει ομιλία και εικόνα, αφού οι δηλώσεις έγιναν μπροστά σε κάμερες και το προϊόν διανεμήθηκε σε τηλεοπτικά μέσα, στην επίσημη ιστοσελίδα της Ρωσικής Ομοσπονδίας, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ο τρόπος εκφοράς του λόγου του Προέδρου Πούτιν, μέσα από τις μεγάλες παύσεις του, αφενός προσδίδουν στιβαρότητα και σοβαρότητα στα λεγόμενα του, αφετέρου αναδεικνύουν τον ίδιο τον ομιλητή.

Με θεατρική σχεδόν δεινότητα, φαίνεται ότι αναλογίζεται το βάρος των αποφάσεων του, αντιλαμβανόμενος ότι θα είναι καθοριστικής σημασίας για τη Ρωσία και την Ουκρανία. Με τις παύσεις του μοιάζει σαν να αναλογίζεται την «ευθύνη», να αποδέχεται το βάρος των ευθυνών αυτών, αναλαμβάνοντας τον «μεσσιανικό» ρόλο του πολιτικού, «του αίροντος τας αμαρτίας του κόσμου», ανταποκρινόμενος στο δύσκολο καθήκον της θυσίας. (Παπαδημητρίου, 2020).

Επιπρόσθετα δείχνει ότι διακατέχεται από αγωνία, αλλά και από έντονο εκνευρισμό. Δείχνει σαν να έχει ένα πόνο ψυχής εδώ και χρόνια τον οποίο εκδηλώνει τώρα.

Το ακροατήριο του λόγου του Προέδρου Πούτιν, είναι καταρχάς αυτοί που παρίσταται και καταναλώνουν άμεσα το λόγο. Κυρίως όμως στοχεύει στους Ρώσους πολίτες, αλλά, όπως ο ίδιος ισχυρίζεται, το μήνυμά του απευθύνεται και στους συμπατριώτες του στην Ουκρανία. Φυσικά το μήνυμα του έχει και έμμεσους αποδέκτες, όπως τους ηγέτες πολιτικούς των ΗΠΑ, του ΝΑΤΟ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ουκρανίας.

Πλην των παρόντων, το λόγο θα καταναλώσουν, Ρώσοι, Ουκρανοί, Ευρωπαίοι πολίτες, αλλά κυρίως τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης, ηλεκτρονικού και έντυπου τύπου. Ο λόγος του υπάρχει ολόκληρος στην επίσημη ιστοσελίδα του Κρεμλίνου και στα Αγγλικά, ενώ αποσπάσματα αυτού, υπάρχουν σε πολλές ιστοσελίδες, κυρίως ειδησεογραφικού περιεχομένου από την Ευρώπη, τις ΗΠΑ και φυσικά την Ελλάδα, με ανάλογα σχόλια των συντακτών. Στα περισσότερα από αυτά κυριαρχεί η γεωστρατηγική προσέγγιση-ανάλυση, χωρίς να ερμηνεύουν τον λόγο του Προέδρου.

4.2.3 Εξήγηση (Κοινωνική Ανάλυση)

Σύμφωνα με το μοντέλο του Fairclough (1992, 2001), οι πρακτικές λόγου και η κοινωνικοπολιτική και πολιτιστική προοπτική είναι ζωτικής σημασίας. Ο λόγος είναι πάντα κοινωνικά συγκροτημένος και το αντίστροφο. Από την άλλη πλευρά, οι κοινωνικο-πολιτιστικές και πολιτικές πτυχές είναι επίσης σημαντικές επειδή παρέχουν μια πλήρη επισκόπηση των συνθηκών υπό τις οποίες οικοδομούνται οι λόγοι.

Ο στόχος του σταδίου της εξήγησης είναι να απεικονίσει έναν λόγο ως μέρος μιας κοινωνικής διαδικασίας, ως κοινωνική πρακτική, δείχνοντας πώς καθορίζεται από τις κοινωνικές δομές και τι αναπαραγωγικά αποτελέσματα μπορεί να έχει σωρευτικά σε αυτές τις δομές, είτε συντηρώντας είτε αλλάζοντας τις. Ο κοινωνικός χαρακτήρας του λόγου μας οδηγεί να κάνουμε ένα διαχωρισμό

του ακροατηρίου, καθόσον ο λόγος της εισβολής του Προέδρου Πούτιν απευθύνεται τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό ακροατήριο της Ρωσίας.

Κύριος και άμεσος αποδέκτης του είναι οι Ρώσοι πολίτες. Σε αυτούς απευθύνεται αρχικά, και με αυτούς ολοκληρώνει το διάγγελμά του, απευθύνοντας κάλεσμα στήριξης και αποδοχής των επερχόμενων ενεργειών του. Σύμφωνα άλλωστε και με τον Γκράμσι (2005:18), η άρχουσα τάξη έχει μια δική της στάση απέναντι στους απλούς ανθρώπους που υπαγορεύεται από την ανάγκη να μην αποχωρίζεται από αυτούς. Με βάση αυτή την παραδοχή, αλλά και τα όσα εκτενώς έχουμε αναφέρει σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, η πολιτική εξουσία αναζητά τη «νομιμοποίηση» των ενεργειών της, μέσα από τη στήριξη της πλειοψηφίας.

Για να εκμαιεύσει/υφαρπάξει όμως αυτή την νομιμοποίηση, με αριστοτεχνικό τρόπο, ο Πούτιν χειραγωγεί το ακροατήριο του στο εσωτερικό της χώρας του. Ο ρόλος του ρωσικού ακροατηρίου είναι περισσότερο παθητικός, παρά ενεργητικός και αυτή είναι η ειδοποιός διαφορά, σύμφωνα με τον van Dijk (2006:361-362), από τον λόγο που στηρίζεται στη πειθώ. Μια επίσης ειδοποιός διαφορά του λόγου που χειραγωγεί και του λόγου που επιχειρεί να πείσει, είναι ότι, ο χειραγωγούμενος λόγος περιλαμβάνει σχέσεις εξουσίας και κυριαρχίας. Ο Πρόεδρος Πούτιν έχει ήδη πάρει την απόφαση του για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα, όπως αυτό της εισβολής, το οποίο θα οδηγήσει σε πόλεμο και αναπόφευκτα σε απώλειες ανθρώπινων ζωών. Μέσω του διαγγέλματός του γνωστοποιεί τις προθέσεις του και στο τέλος έρχεται, επιδιώκοντας ένα μάλλον τυπικό μανδύα νομιμοποίησης, να ζητήσει τη στήριξη των ομοεθνών του, την οποία έχει ουσιαστικά υφαρπάξει με αριστοτεχνικό τρόπο με στο διάγγελμα του.

Ως βασικό του εργαλείο, σαν ένα δούρειο ίππο του λόγου, για να παρακάμψει τις όποιες αναστολές ή αντιδράσεις, επενδύει στο θυμικό των Ρώσων πολιτών, με αναφορές σε κομβικά σημεία της Ρωσικής ιστορίας. Με μια μακροσκελή ιστορική αναφορά, ξεκινώντας από την τσαρική Ρωσία, περνά στη Σοβιετική Ρωσία και στους δύο βασικούς ηγέτες της, τον Λένιν και τον Στάλιν, εντοπίζοντας τα λάθη τους στο ζήτημα της Ουκρανίας. Κατόπιν περνά στη Μετασοβιετική Ρωσία, επισημαίνοντας την «αχαριστία» της Ουκρανίας, με την οποία συνδέονται με δεσμούς αίματος και στην οποία δυστυχώς κυριαρχούν οι

νεοναζί. Τέλος κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για την μέγγενη που διαμορφώνουν οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ - 40 φορές η αναφορά σε αυτό – γύρω από τη Ρωσία, απειλώντας ευθέως την εθνική ασφάλεια και κατ' επέκταση το εθνικό συμφέρον της χώρας.

Όλα αυτά ξεκάθαρα διεγείρουν το συναίσθημα των Ρώσων αποδεκτών του λόγου της εισβολής, ενισχύοντας το δίπολο της αντιπαράθεσης εμείς-αυτοί. Στην αντιπαράθεση αυτή προσθέτει ακόμη και στοιχεία μίσους, επιδιώκοντας να επιβάλλει την φυσική εξόντωση των αντιπάλων, εκμαιεύοντας έτσι την θετική τους στάση και αποδοχή. Βέβαια πρόθεση του δεν είναι να εξαπατήσει τους Ρώσους πολίτες, για να καρπωθεί ο ίδιος ίδιο όφελος, αλλά να υφαρπάξει τη συναίνεση τους για κάτι που ο ίδιος έχει προαποφασίσει, βασιζόμενος στο εθνικό συμφέρον, χωρίς να εξετάζουμε το δίκαιο ή άδικο των επιχειρημάτων του. Αυτό που λείπει και καθιστά το λόγο χειριστικό, είναι πρώτιστα η δυνατότητα της επιλογής και έπειτα το συστατικό στοιχείο της σχέσης εξουσίας και κυριαρχίας, ανάμεσα στον Πρόεδρο Πούτιν και το ακροατήριο του στο εσωτερικό της χώρας.

Αυτό ακριβώς το τελευταίο συστατικό στοιχείο, των σχέσεων εξουσίας δηλαδή, είναι που λείπει από το διεθνές ακροατήριο, εκτός Ρωσίας και καθιστά το λόγο του, ταυτόχρονα και ως απόπειρα νόμιμης πειθούς της κοινής γνώμης στο εξωτερικό. Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι επειδή λείπει το γνωσιακό υπόβαθρο για τα ιστορικο-κοινωνικά στοιχεία που παρατίθενται, ο λόγος του παραμένει χειριστικός, καθόσον είναι μονοδιάστατος. Αυτό βέβαια σχετικά εύκολα ανατρέπεται καθόσον, ο ουδέτερος συναισθηματικά ακροατής μπορεί, και επιβάλλεται να ανατρέξει και σε άλλες πηγές ενημέρωσης εκτός Ρωσίας, μελετώντας και εξάγοντας τα δικά του συμπεράσματα. Οι πληθώρα ιστορικών πληροφοριών των οποίων γίνεται αποδέκτης με το λόγο του Προέδρου Πούτιν, εδράζεται στην λειτουργία της τριγωνικής σχέσης μεταξύ λόγου, γνώσης και κοινωνίας, αποβλέποντας στην καλλιέργεια του γνωσιακού υπόβαθρου (πλαίσιο) που θα πρέπει να έχει αναπτύξει ο καθένας μας, για να διαθέτει κριτική ικανότητα.

Ο Πρόεδρος Πούτιν δεν αναζητά συναίνεση ή «νομιμοποίηση» στην περίπτωση αυτή, επιχειρεί να πείσει για το δίκαιο των επιχειρημάτων του. Όπως όμως είδαμε παραπάνω, υπάρχουν σημεία στο διάγγελμά του όπου ο λόγος του

είναι χειριστικός και συνεπώς σκόπιμος και συγκαλυμμένος. Αυτό το οποίο όμως δεν μπορούμε ξεκάθαρα να υποστηρίξουμε είναι αν οι αιτιάσεις του και τα προβαλλόμενα επιχειρήματα του Πούτιν παραβιάζουν την προϋπόθεση ειλικρίνειας (υπευθυνότητας) (Fairclough I. & N., 2012:95). Ο ίδιος πάντως προσπάθησε να πείσει ότι δεν είναι ανειλικρινείς. Το αν τα επιχειρήματα αυτά θα τα χαρακτηρίσει ο ουδέτερος αποδέκτης του λόγου, ως δίκαια ή άδικα, αληθινά ή αληθοφανή, εναπόκειται στην κρίση του καθενός ξεχωριστά, στο πλαίσιο που θα διαμορφώσει ο καθένας βασισμένο στις πληροφορίες που δέχτηκε και σε αυτές που θα αναζητήσει. Η τριγωνική σχέση πλαίσιο-λόγος-κοινωνία είναι θεμελιώδης για την πρόσληψη, αντίληψη και εξαγωγή συμπερασμάτων στο λόγο. Σε ένα κόσμο «μετα-αλήθειας» άλλωστε που ζούμε, με καταιγισμό πληροφοριών, απαιτείται η ανάπτυξη κριτικής ικανότητας για να εξάγουμε, όσο γίνεται, ασφαλή συμπεράσματα.

4.3 Κριτική Ανάλυση του Λόγου της εισβολής του Προέδρου Πούτιν τις 24/2/2022

4.3.1 Περιγραφή (Ανάλυση κειμένου)

Στις 5:00 π.μ. της 24ης Φεβρουαρίου 2022, μέσω τηλεοπτικού διαγγέλματος από το Προεδρικό μέγαρο, ο Πρόεδρος Πούτιν διέταξε την έναρξη ειδικής στρατιωτικής επιχείρησης –εισβολής - στην ανατολική Ουκρανία. Ο τρόπος εκφοράς του λόγου του είναι καταγγελτικός και καταδεικνύει αποφασιστικότητα και σκληρότητα, σε αντιδιαστολή με το πρώτο διάγγελμά του την 21/2/2022, το οποίο, επειδή κύριος αποδέκτης ήταν ο Ρωσικός λαός, ήταν περισσότερο συναισθηματικός. Σε αυτό το διάγγελμα του ο Ρώσος Πρόεδρος απευθύνεται κυρίως στους δυτικούς πολιτικούς (ΗΠΑ, ΝΑΤΟ, Ευρωπαϊκή Ένωση), ενώ στο τέλος ο λόγος του, απευθυνόμενος στους Ουκρανούς πολίτες και στρατιώτες, γίνεται πιο συναισθηματικός, στοχεύοντας στην κοινή πολιτισμική τους μνήμη, στο θυμικό τους, εκπορευόμενο από τους κοινούς αγώνες τους στο Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο σε βάρος των ναζί. Κύριο χαρακτηριστικό του λόγου του είναι ότι με τη χρήση πολλών ρητορικών σχημάτων και την εναλλαγή μεταξύ

λογικής και συναισθήματος, επιχειρεί να πείσει, αλλά και να καταδείξει ότι η Ρωσία είναι το θύμα και όχι ο θύτης του γεωπολιτικού γίγνεσθαι.

Αρχικά στο λόγο του κάνει μια παραπομπή στο διάγγελμα τις 21/2/2022 και στη συνέχεια περνά στην επίθεση στο ήθος του αντιπάλου: *«Αναφέρθηκα (...) στις βασικές απειλές που προκάλεσαν στη Ρωσία ανεύθυνοι πολιτικοί της Δύσης κατ' εξακολούθηση, αγενώς και χονδροειδώς. Αναφέρομαι στην επέκταση προς Ανατολάς του NATO, ... Ως απάντηση στις προτάσεις μας αντιμετωπίσαμε είτε κυνική εξαπάτηση και ψέματα είτε προσπάθειες άσκησης πίεσης και εκβιασμού (...)*». Με αυτό τον τρόπο επιχειρεί την καταρράκωση του κύρους των ισχυρισμών και ενεργειών της Δύσης, χαρακτηρίζοντας τους ως ανεύθυνους και ψεύτες που εξαπατούν συνεχώς τη Ρωσία. Η τεχνική “Blaiming the victim” δεν τυγχάνει χρήσης στη περίπτωση αυτή, γιατί δύσκολα κάποιος θα χαρακτήριζε ως θύμα τις ΗΠΑ ή το NATO. Βέβαια ο Πρόεδρος Πούτιν επιχειρεί να παρουσιάσει τη Ρωσία ως θύμα του NATO και της Δύσης και με αυτό τον τρόπο να προκαλέσει τη συναισθηματική οργή των συμπολιτών του. Επιπρόσθετα καλλιεργεί αρνητικό κλίμα εξαρχής για τους αντιπάλους του στους οποίους προσδίδει την «ταυτότητα» του ψεύτη και του απατεώνα. Συνεπώς όλοι τους οι ισχυρισμοί είναι ανυπόστατοι και βασίζονται στην εξαπάτηση. Το επιχείρημα αυτό σαφώς και είναι χειριστικό. Ο λόγος του πάντως δείχνει αποφασιστικότητα, δυναμισμό και αναδεικνύει την οργή που τον διακατέχει.

Στη συνέχεια αναφερόμενος σε μια κατάσταση που την παρουσιάζει ως γεγονός, θέτει μια σειρά ρητορικών ερωτημάτων: *«Η στρατιωτική τους μηχανή (...) πλησιάζει τα σύνορά μας. Γιατί συμβαίνει αυτό; Από πού προέρχεται αυτός ο αλαζονικός τρόπος συμπεριφοράς ως να είναι εξαιρετικοί, αλάνθαστοι και να τους επιτρέπονται τα πάντα; Ποια είναι η εξήγηση για αυτήν την απαξιωτική και περιφρονητική στάση έναντι των συμφερόντων και των απολύτως δίκαιων απαιτήσεών μας;»*. Με όλα αυτά τα ερωτήματα του, ασκεί ουσιαστικά κριτική εις βάρος του NATO και φυσικά δεν αναμένει απάντηση, καθόσον η απάντηση θεωρείται αυτονόητη και αφήνει αρνητικό αποτύπωμα στον αποδέκτη για τους υπαίτιους. Η διατύπωση αυτών των ερωτημάτων εκφράζει ένταση, πάθος και αποβλέπει στην αποθάρρυνση των αντιπάλων της Ρωσίας, προβάλλοντας ταυτόχρονα με έμφαση και σαφήνεια το δίκαιο των θέσεων του.

Αμέσως μετά, κάνοντας επίκληση στη λογική, αλλά και στο συναίσθημα, δίνει τις απαντήσεις του, αναφερόμενος σε ένα ιστορικό γεγονός, την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης: *«Η απάντηση είναι απλή. (...) Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, η Σοβιετική Ένωση αποδυναμώθηκε και κατά συνέπεια διαλύθηκε. Η εμπειρία αυτή πρέπει να καταστεί καλό μάθημα για 'μας, διότι κατέδειξε ότι η απώλεια της δύναμης και της θέλησης είναι το πρώτο βήμα προς τον πλήρη ξεπεσμό και τη λήθη. Χάσαμε την αυτοπεποίθησή μας μόνο για μια στιγμή, αλλά ήταν αρκετή για να διαταράξει το ισοζύγιο ισχύος στον κόσμο».*

Με την τοποθέτηση του αυτή κάνει παράλληλα επίκληση και στο συναίσθημα αναφέροντας για «ξεπεσμό» και «λήθη». Αμέσως μετά συνεχίζει διεγείροντας το συναίσθημα των ακροατών του, κάνοντας παράλληλα και επίθεση στο ήθος των αντιπάλων του, αναφέροντας για επιβολή με την χρήση βίας και αθέμιτων τακτικών, από τους αντιπάλους της χώρας του, με οποιοδήποτε κόστος. Ο λόγος του είναι καταγγελτικός έναντι των αθέμιτων τακτικών της Δύσης, οι πρακτικές της οποίας αφορούν και άλλες χώρες:

«Τα παρακάλια και τα αιτήματα δεν βοηθούν. Οτιδήποτε δεν αρμόζει στο κυρίαρχο κράτος, στην εξουσία, καταδικάζεται ως (...) άχρηστο. Την ίδια ώρα, οτιδήποτε θεωρείται χρήσιμο, παρουσιάζεται ως η απόλυτη αλήθεια και επιβάλλεται στους άλλους ασχέτως κόστους, βιαίως και με κάθε διαθέσιμο μέσο. Όσοι αρνούνται να συμμορφωθούν, υπόκεινται σε αθέμιτες τακτικές. (...) Όσα λέω τώρα δεν αφορούν μόνο στη Ρωσία, (...) αφορούν σε ολόκληρο το σύστημα των διεθνών σχέσεων και μερικές φορές ακόμα και στους συμμάχους των ΗΠΑ».

Προχωρά στη συνέχεια με μεταφορικό λόγο και αναφέρει για «ισοζύγιο δυνάμεων», θέλοντας να καταδείξει ότι πρέπει να επικρατεί ισορροπία στις σχέσεις των κρατών και όχι εκμετάλλευση: *«(...) στις διεθνείς σχέσεις και στους κανόνες που τις διέπουν πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν οι αλλαγές (...) στο ισοζύγιο δυνάμεων. Ωστόσο αυτό πρέπει να γίνεται (...) με σεβασμό στα συμφέροντα όλων των κρατών (...)».* Κατόπιν και πάλι κάνει επίκληση στο ήθος του αντιπάλου, θέλοντας να καταρρακώσει το κύρος αυτών που υπονομεύουν την ασφάλεια της χώρας του: *«Αντ' αυτού είδαμε (...) ένα είδος νεότερου απολυταρχισμού συνδυαζόμενο με τα χαμηλά πολιτιστικά πρότυπα και την αλαζονεία αυτών που διαμόρφωσαν και πίεσαν για αποφάσεις που βόλευαν μόνο*

τους ιδίους». Μέσα από την τοποθέτηση του αυτή επιδιώκει να καταδείξει ότι ο ίδιος είναι δίκαιος και επιχειρεί την τήρηση των ισορροπιών στο Διεθνές σύστημα, έναντι των Δυτικών δυνάμεων που επιδιώκουν τον παραγκωνισμό της χώρας του με άδικο τρόπο.

Κατόπιν επιχειρεί με την επίκληση στη λογική να παραθέσει επιχειρήματα για τον τρόπο ένοπλης επίθεσης του ΝΑΤΟ εις βάρος αρκετών άλλων κρατών και τα οποία γινόταν, κατά παράβαση του Διεθνούς Δικαίου, το οποίο σήμερα επικαλούνται, αλλά τότε αγνοούσαν. *«Αρχικά διενεργήθηκε μια αιματηρή στρατιωτική επιχείρηση έναντι του Βελιγραδίου (...) ορισμένοι συνάδελφοι στη Δύση προτιμούν να τα ξεχνούν, ενώ όταν αναφερόμαστε στο εν λόγω γεγονός, προτιμούν να αποφύγουν τη συζήτηση περί Διεθνούς δικαίου. (...) Αργότερα ήταν η σειρά του Ιράκ, της Λιβύης και της Συρίας, (...). Η τραγωδία που αφορούσε (...), ακόμα και εκατομμύρια άτομα...»* Με χρήση μεταφορικού λόγου θέλει να δώσει έμφαση. Τα επιχειρήματα του γίνονται για να καταδείξει ότι οι σημερινοί επικριτές του έχουν συμπεριφερθεί με περισσότερη βαναυσότητα και απολυταρχισμό στο παρελθόν, από ότι κατηγορούν τον ίδιο.

Έπειτα και πάλι κάνει επίθεση στο ήθος των αντιπάλων του, χαρακτηρίζοντας τους ως υπέρμετρα βρόμικους και προβάλλει την χώρα του ως το θύμα των δυτικών, κάνοντας χρήση μεταφορών για λόγους έμφασης: *«Μας εξαπάτησαν, ή για να το θέσω απλά έπαιξαν μαζί μας. Σίγουρα, ακούμε συχνά ότι η πολιτική είναι βρόμικη επιχείρηση. Μπορεί να είναι, αλλά δεν πρέπει να είναι τόσο βρόμικη όσο είναι τώρα. Αυτού του είδους η εξαπάτηση έρχεται σε αντίθεση, όχι μόνο με τις αρχές των διεθνών σχέσεων, αλλά επίσης, και κυρίως, με τους γενικά αποδεκτούς κανόνες της ηθικής. Πού είναι η δικαιοσύνη και η αλήθεια; Μόνο ψέματα και υποκρισία παντού».* Κλείνοντας, κάνοντας μια ρητορική ερώτηση θέλει να δώσει την απάντηση που επιθυμεί, ότι δηλαδή στις υπόλοιπες δυτικές χώρες κυριαρχεί το ψέμα και η υποκρισία. Για ακόμη μια φορά ο λόγος του, συγκεκαλυμένα, γίνεται χειριστικός. Οι ενέργειες της Δύσης είναι παντελώς ανήθικες, ξεπερνούν ακόμη και τα όρια της βρόμικης πολιτικής. Έντεχνα, παίζει με το νου των ακροατών και τους οδηγεί στο να διατείνονται αρνητικά για τις ενέργειες της Δύσης, τις οποίες εκ προοιμίου έχει χαρακτηρίσει ως βρόμικες.

Ο λόγος του στη συνέχεια γίνεται ακόμη πιο έντονος. Κάνοντας χρήση μεταφοράς και υπερβολής ταυτόχρονα, επιτίθεται στο ήθος των ΗΠΑ, αποδίδοντας τους το ευφάνταστο χαρακτηρισμό της αυτοκρατορίας του ψεύδους. *«Παρεμπιπτόντως, (...) πολιτικοί επιστήμονες και δημοσιογράφοι, γράφουν και λένε ότι τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες μια πραγματική “αυτοκρατορία του ψεύδους”»*. Στη συνέχεια προχωρά με την ρητορική μέθοδο της συνεκδοχής, σε γενίκευση της αποκαλούμενης ειρωνικά, αυτοκρατορίας του ψεύδους, συμπεριλαμβάνοντας και τους δυτικούς του αντιπάλους: *«(...) Συνεπώς, μπορούμε ευλόγως και με πεποίθηση να συμπεράνουμε ότι το ούτω καλούμενο δυτικό μπλοκ που σχηματίστηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες κατ’ εικόνα και καθ’ ομοίωσή τους, είναι στην ολότητά του “αυτοκρατορία του ψεύδους”»*.

Με τον χαρακτηρισμό των ΗΠΑ ως «αυτοκρατορία του ψεύδους» ο Πούτιν παίρνει μια άτυπη ρεβάνς από τον χαρακτηρισμό της Σοβιετικής Ένωσης ως «αυτοκρατορία του κακού», από τον Ρόναλντ Ρήγκαν το 1982, από το βήμα του ΟΗΕ. Βασική του όμως επιδίωξη είναι να αφαιρέσει το όποιο ηθικό πλεονέκτημα των ΗΠΑ, ταυτίζοντας τες ως μια χώρα στην οποία κυριαρχεί το ψέμα. Η Pax Americana, δηλαδή η αυτοκρατορία της ειρήνης των Αμερικανών, αποδομείται στο Λόγο του Προέδρου Πούτιν καθόσον η ειρήνη αυτή είναι επίπλαστη βασιζόμενη στο ψέμα. Από μια αυτοκρατορία ψεύδους λοιπόν, στην οποία στο λόγο του εντάσσει και τις δυτικές δυνάμεις, δεν μπορεί να περιμένει κανείς ότι εκπορεύεται η αλήθεια. Επιδιώκει έτσι να ακυρώσει όλα τους τα επιχειρήματα, παρόντα και μελλοντικά, καθότι αυτά βασίζονται στο ψέμα και έτσι δεν έχουν ηθική υπόσταση. Ο λόγος του ξεκάθαρα χειραγωγεί, καθόσον υπονομεύει, κατευθύνει και προκαταβάλλει τα συμπεράσματα και τη σκέψη του αποδέκτη απέναντι σε κάθε μελλοντικό επιχείρημα που θα υπάρξει από τους αντιπάλους του.

Σύμφωνα με τον Van Dijk (2006) οι ιδεολογίες μας αποκαλύπτουν μια διπολική δομή ανάμεσα στο «εμείς» και στο «οι άλλοι». Σε επίπεδο λόγου, αυτό το διπολικό σχήμα εμφανίζεται με την θετική περιγραφή της ομάδας «εμείς» σε αντίθεση με την αρνητική περιγραφή των ομάδων που συγκροτούν τους «άλλους». Επιπρόσθετα το δίπολο αυτό υποκρύπτει κάποιος στοιχείο μίσους και περιθωριοποίησης. Αυτό ακριβώς επιδιώκει ο Πούτιν, χρησιμοποιώντας το

δίπολο αυτό αμέσως πιο κάτω, να θέσει στο περιθώριο τις Δυτικές δυνάμεις και τις ΗΠΑ, αποδίδοντας τους το ρόλο του θύτη με θύμα τη Ρωσία, καλλιεργώντας παράλληλα προς το ακροατήριο του το μίσος για στους «άλλους»:

«Όσο για τη χώρα μας, μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ, δεδομένης της άνευ προηγουμένου ειλικρίνειας που επέδειξε η καινούργια, νέα Ρωσία, της ετοιμότητάς της να εργαστεί ειλικρινά με τις ΗΠΑ και με άλλους Δυτικούς εταίρους, (...) προσπάθησαν να μας αποτελειώσουν και να μας καταστρέψουν οριστικά. (...) Τα θυμόμαστε αυτά και δεν θα τα ξεχάσουμε ποτέ. (...) Παρ' όλα αυτά, τον Δεκέμβριο του 2021 κάναμε μια νέα προσπάθεια να καταλήξουμε σε συμφωνία με τις ΗΠΑ και τους συμμάχους της σχετικά (...) με τη μη επέκταση του ΝΑΤΟ. Οι προσπάθειές μας έπεσαν στο κενό». Εμφατική αντίθεση μεταξύ των Δυτικών, οι οποίοι είναι ψεύτες, και της Ρωσίας, η στάση της οποίας διέπτετε από ειλικρίνεια. Κλείνοντας εκφράζει και μια απειλή ότι δεν θα ξεχάσουν την άδικη στάση απέναντι τους και με μία μεταφορά δείχνει την ματαιότητα των δικών τους ενεργειών, οι οποίες πέφτουν στο «κενό».

Στην επόμενη παράγραφο κάνει εκ νέου επίκληση το συναίσθημα με μια ιστορική αναφορά στα λάθη του παρελθόντος, θέτοντας ρητορικά ερωτήματα προκειμένου να δώσει τις απαντήσεις που επιθυμεί, με τα οποία επιχειρεί να διεγείρει το ακροατήριο του εντός της Ρωσίας, αλλά και να δείξει σε τρίτους ότι για τις επερχόμενες ενέργειες του οι αποφάσεις λήφθηκαν με γνώμονα το παρελθόν και τα λάθη που έγιναν. Ουσιαστικά προειδοποιεί ότι δεν θα μείνει αδρανής: *«Τι έπεται, τι πρέπει να περιμένουμε; Αν η ιστορία λειτουργεί ως δείκτης, γνωρίζουμε ότι το 1940 και στις αρχές του 1940 η Σοβιετική Ένωση έκανε μεγάλες προσπάθειες για να αποφύγει τον πόλεμο ή τουλάχιστον να καθυστερήσει το ξέσπασμά του. Προκειμένου να το πετύχει, η ΕΣΣΔ (...) δεν διεξήγε ή ανέβαλλε τη διεξαγωγή των πιο επείγουσών και προφανών προετοιμασιών για την άμυνά της έναντι μιας επικείμενης επίθεσης. Όταν εν τέλει αποφάσισε να δράσει, ήταν πολύ αργά. (...) Δεν θα κάνουμε το λάθος αυτό για δεύτερη φορά. Δεν έχουμε το δικαίωμα να το κάνουμε. (...) Δεν μπορούμε να παραμείνουμε απαθείς και να παρακολουθούμε παθητικά αυτές τις εξελίξεις. Θα ήταν εξαιρετικά ανεύθυνο εκ μέρους μας κάτι τέτοιο». Όλη αυτή η παράθεση επιχειρημάτων γίνεται για να «νομιμοποιήσει» τις μελλοντικές πράξεις του.*

Η κορωνίδα όμως των επιχειρημάτων του έρχεται στο τελευταίο μέρος του λόγου του, όπου η επίκληση στο συναίσθημα των Ρώσων συμπατριωτών του είναι ακόμη πιο έντονη: *«Το πρόβλημα είναι ότι στις γειτονικές με τη Ρωσία περιοχές, οι οποίες πρέπει να σημειώσω ότι ιστορικά είναι πατρίδα μας, σχηματίζεται μια εχθρική "αντι-Ρωσία". Δεν λείπουν βέβαια και οι μεταφορικές χρήσεις του λόγου: «(...) Είναι η κόκκινη γραμμή για την οποία μιλήσαμε πολλές φορές. Την πέρασαν. (...)».*

Στη συνέχεια κάνει και πάλι επίκληση στο συναίσθημα και παραθέτει το εξής επιχείρημα με σκοπό να συνδέσει ιστορικά τους Ουκρανούς εθνικιστές με τους ναζί: *«(...) οι ηγέτιδες χώρες του NATO υποστηρίζουν τους ακροδεξιούς εθνικιστές και τους νεοναζί στην Ουκρανία (...) Δίχως αμφιβολία θα προσπαθήσουν (...), όπως έκαναν στο Ντονμπάς, να σκοτώσουν αθώους ανθρώπους, όπως ακριβώς έκαναν στελέχη των ομάδων τιμωρίας των Ουκρανών εθνικιστών και οι συνένοχοι του Χίτλερ στη διάρκεια του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου. (...) Δεν στοχεύουμε να κατακτήσουμε ουκρανικό έδαφος. Δεν είναι πρόθεσή μας να επιβάλουμε οτιδήποτε σε οποιονδήποτε διά της βίας».* Και εδώ ο λόγος του είναι χειριστικός, καθόσον κυριαρχεί το δίπολο των νεοναζί Ουκρανών με τους υποστηρικτές τους Δυτικούς, που βασίζονται στη βία, έναντι των ιδίων που δεν θέλουν να επιβάλουν οτιδήποτε με τη βία.

Κατόπιν απευθύνεται με παρρησία στον Ουκρανικό λαό, αποτολμώντας να στραφεί χωρίς ενδοιασμό προς αυτούς, με σκοπό να τους ζητήσει να αποδεχτούν μια δυσάρεστη αλήθεια ή τουλάχιστον να εκτιμήσουν την ειλικρίνη του στάση. Με τον τρόπο αυτό επιχειρεί να κερδίσει το ακροατήριο του ή τουλάχιστον να τους κάνει να προβληματιστούν: *«Σε αυτό το πλαίσιο θέλω να απευθυνθώ στους πολίτες της Ουκρανίας (...). Τα γεγονότα τώρα δεν σχετίζονται με κάποια επιθυμία εκ μέρους μας να καταπατήσουμε τα συμφέροντα της Ουκρανίας και του Ουκρανικού λαού. Σχετίζονται με την υπεράσπιση της Ρωσίας από εκείνους που κατέστησαν την Ουκρανία όμηρο και προσπαθούν να την χρησιμοποιήσουν εναντίον της χώρας και του λαού μας».* Ο μεταφορικός λόγος του περί ομηρίας της Ουκρανίας, στοχεύει στο συναίσθημα των αποδεκτών του λόγου του, θέλοντας να καταδείξει ότι η χώρα αυτή είναι δέσμια και δεν έχει τη δική της βούληση, όπως ισχυρίζονται όσοι την θέλουν ως αντίπαλο της Ρωσίας.

Έπειτα διανθίζει το λόγο του με τη χρήση μεταφορικού και αλληγορικού τρόπου, κάνοντας παράλληλα και επίκληση στο συναίσθημα, αυτή τη φορά, των Ουκρανών πολιτών τους οποίους επιχειρεί να προσεγγίσει και να τους πείσει ότι παρά τα σύνορα, μπορούν να πορευτούν στο μέλλον από κοινού: *«Επαναλαμβάνω: Ενεργούμε προς υπεράσπιση των εαυτών μας (...). Ζητώ από 'σας, όσο δύσκολο και αν είναι, να το καταλάβετε αυτό και να εργαστείτε μαζί μας προκειμένου να γυρίσουμε αυτήν την τραγική σελίδα το συντομότερο δυνατόν και να προχωρήσουμε μαζί, χωρίς να επιτρέπουμε σε κανέναν να παρεμβαίνει στις υποθέσεις και στις σχέσεις μας, (...) δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες για να ξεπεράσουμε όλα αυτά τα προβλήματα και για να δυναμώσουμε ως σύνολο, παρά την ύπαρξη κρατικών συνόρων. Πιστεύω σε αυτό, πιστεύω στο κοινό μας μέλλον».*

Μετά τους πολίτες της Ουκρανίας, ο Πρόεδρος Πούτιν, απευθύνεται με παρρησία στο στρατιωτικό προσωπικό των ενόπλων δυνάμεων αυτής, κάνοντας έντονη επίκληση στο συναίσθημα, αντλώντας έμπνευση από το κοινό ιστορικό τους παρελθόν στη Σοβιετική Ένωση:

«Θέλω επίσης να απευθυνθώ στο στρατιωτικό προσωπικό των ουκρανικών Ενόπλων Δυνάμεων, Σύντροφοι αξιωματικοί,

Οι πατέρες σας, οι παππούδες και οι προπάπποι σας δεν πολέμησαν τους κατακτητές Ναζί και δεν υπερασπίστηκαν την κοινή μας πατρίδα για να επιτρέπεται στους σημερινούς νεοναζί να καταλαμβάνουν την εξουσία στην Ουκρανία. Ορκιστήκατε υπακοή στον ουκρανικό λαό και όχι στη χούντα, που (...) εξευτελίζουν τον ουκρανικό λαό».

Ο λόγος του είναι συναισθηματικός αναφερόμενος στην κοινή ιστορική πορεία Ρώσων και Ουκρανών, όταν υπερασπίστηκαν την κοινή τους πατρίδα ενάντια στους Ναζί, κάνοντας ταυτόχρονα έναν παραλληλισμό με τους Ναζί του σήμερα οι οποίοι έχουν καταλάβει την Ουκρανία. Σκοπός του να διεγείρει και να προβληματίσει τους Ουκρανούς, προτρέποντας τους να ακολουθήσουν την συνείδηση τους και όχι τις «εγκληματικές», όπως χαρακτηρίζει διαταγές των νέο-Ναζί. Παράλληλα τους υπενθυμίζει τον στρατιωτικό τους όρκο για υπακοή στον Ουκρανικό λαό και όχι, στην χαρακτηριζόμενη από τον ίδιο, χούντα που τυραννικά συμπεριφέρεται στο λαό. Το σημείο αυτό είναι ξεκάθαρα χειριστικό,

αλλά ιδιαίτερα έξυπνα στοχευμένο. Ο όρκος κάθε στρατιωτικού είναι πολύ σημαντικός. Επικαλούμενος λοιπόν τον όρκο τους, τους προτρέπει να τιμήσουν αυτόν και να συστρατευτούν στον κοινό αγώνα για ελευθερία από τη χούντα.

«Σας προτρέπω να αρνηθείτε να εκτελέσετε τις εγκληματικές διαταγές τους. Σας προτρέπω να αφήσετε αμέσως τα όπλα (...). Θα εξηγήσω τι σημαίνει αυτό: (...) Θέλω να τονίσω ξανά ότι όλη η ευθύνη για την πιθανή αιματοχυσία βαρύνει πλήρως το διοικητικό καθεστώς της Ουκρανίας».

Στην τελική αποστροφή του λόγου του απευθύνεται στους πιθανούς μελλοντικούς αντιπάλους της Ρωσίας προειδοποιώντας ή απειλώντας τους ότι δεν θα αφήσει αναπάντητες τις προκλήσεις που θα δεχτούν εκφράζοντας την προσδοκία ότι τελευταία στιγμή θα εισακουστούν οι εκκλήσεις του:

«Θέλω τώρα να πω κάτι σημαντικό για όσους ίσως θελήσουν να παρέμβουν (...). Ασχέτως ποιος θα προσπαθήσει να σταθεί στον δρόμο μας ή να δημιουργήσει απειλές για τη χώρα και τον λαό μας, πρέπει να γνωρίζει ότι η Ρωσία θα απαντήσει άμεσα και οι συνέπειες θα είναι τέτοιες που δεν είδατε ξανά σε ολόκληρη την ιστορία σας. (...) είμαστε έτοιμοι. (...) Ελπίζω τα λόγια μου να ακουστούν».

Ο Πρόεδρος Πούτιν επιλέγει, όπως και στο λόγο του την 21/2/2022, να κάνει χρήση του δίπολου εμείς-αυτοί, το οποίο κυριαρχεί σε ολόκληρη σχεδόν την ομιλία του. Μέσω της χρήσης του διπολικού αυτού σχήματος, προβαίνει στη θετική περιγραφή της ομάδας «εμείς» σε αντίθεση με την αρνητική περιγραφή της ομάδας που συγκροτεί τους «άλλους». Ο διαχωρισμός αυτός αποτυπώνεται με τη χρήση του α΄ πληθυντικού αριθμού στην ομάδα του «εμείς», ενώ τους «άλλους», (δυτικοί, Ουκρανοί νέο-ναζιστές, NATO) χρησιμοποιεί γ΄ πληθυντικό πρόσωπο.

Χαρακτηριστικό επίσης του λόγου του είναι το γεγονός ότι υπάρχουν εναλλαγές στη παθητική και ενεργητική σύνταξη, αποδίδοντας είτε αρνητικό είτε θετικό αποτύπωμα, ανάλογα με τη χρήση του και φυσικά προσαρμοσμένο στις ανάγκες της στόχευσης που επιδιώκει. Ο λόγος του είναι ξεκάθαρα επίσημος με πλούσιο λεξιλόγιο, και η ανάπτυξη του τη διαμόρφωση των συμπερασμάτων του

κινείται με μια παραγωγική διαδικασία επιχειρημάτων από το ειδικό στο γενικό πλαίσιο.

4.3.2 Ερμηνεία (Ανάλυση του Πλαισίου)

Στο διάγγελμα του ο Πρόεδρος Πούτιν ισχυρίστηκε ότι βασικός στόχος του είναι η αποστρατικοποίηση και αποναζιστικοποίηση και όχι η κατάληψη της χώρας. Το Κρεμλίνο διατείνονταν ότι ο στρατός της Ουκρανίας απειλεί την Ρωσία, ενώ παράλληλα αυτός διοικείται από νεο-Ναζί. Η κίνησή του προκάλεσε τεράστιες αναταράξεις (πολιτικές και οικονομικές), κινητοποιώντας τους διεθνείς ηγέτες, αλλά και τις κοινωνίες. Από την άποψη αυτή, το διάγγελμά του πρέπει να καταγραφεί ως ιστορικό τεκμήριο παγκόσμιας εμβέλειας.

Ο λόγος του είναι ουσιαστικά συνέχεια του λόγου της 21/2/2022. Αρχικά ο Ρώσος Πρόεδρος προσπάθησε να αναπτύξει εν συντομία τις βασικές ανησυχίες που τον ώθησαν στη λήψη της συγκεκριμένης απόφασης. Στην εισαγωγή του, λοιπόν, επιχείρησε να καταδείξει ότι το διεθνές σύστημα και οι κανόνες του, όπως αυτό διαμορφώθηκε από τους νικητές του Ψυχρού Πολέμου, λειτουργούσαν προς εξυπηρέτηση των συμφερόντων ορισμένων κρατών και όχι στη βάση διασφάλισης της ισορροπίας δυνάμεων. Παρά τη στάση ανοχής που, όπως ισχυρίστηκε, επέδειξε η Ρωσία για δεκαετίες, οι ανησυχίες της αντιμετωπίστηκαν με αλαζονεία. Συνεπώς, και δεδομένου ότι η αδράνεια που επέδειξε στο παρελθόν η Σοβιετική Ένωση αποδείχτηκε καταλυτική για το μέλλον της, είναι καιρός για ανάληψη δράσης:

Περαιτέρω, επικαλούμενος την ανάληψη προηγούμενων εκστρατειών από τις χώρες της Δύσης, ο Ρώσος Πρόεδρος επεδίωξε να νομιμοποιήσει ηθικά την εκστρατεία που αναλάμβανε στην Ουκρανία, καταδεικνύοντας πως οι κανόνες του Διεθνούς Δικαίου δεν αντανakλούν τις πολιτικές πραγματικότητες της εποχής, ούτε έγιναν σεβαστοί από τη Δύση στο παρελθόν:

«Φυσικά στην εφαρμογή των κανονισμών, στις διεθνείς σχέσεις (...) πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν οι αλλαγές που έλαβαν χώρα στον κόσμο και στο ισοζύγιο δυνάμεων (...) με σεβασμό στα συμφέροντα όλων των κρατών (...). Αντ' αυτού είδαμε (...) ένα είδος νεότερου απολυταρχισμού. (...) Υπάρχουν πολλά

παραδείγματα. (...) ορισμένοι συνάδελφοι στη Δύση προτιμούν να τα ξεχνούν. (...) Αργότερα ήταν η σειρά του Ιράκ, της Λιβύης και της Συρίας».

Στην περίπτωση αυτή, ο Ρώσος Πρόεδρος χρησιμοποιεί ξεκάθαρα την τακτική υπεκφυγής *whatbaoutism*, που ανέπτυξαν οι προκάτοχοί του την εποχή της Σοβιετικής Ένωσης. Μια τακτική που και ο πρώην Πρόεδρος των ΗΠΑ, Trump κατέφευγε συχνά. Η σκοπιμότητα χρήσης αυτής της στρατηγικής υπεκφυγής είναι προφανής. Θέλει να αντλήσει νομιμότητα για τις επερχόμενες ενέργειες του, κατηγορώντας ουσιαστικά τους τωρινούς ή μελλοντικούς κατηγορούς του για ανάλογες πράξεις τους. Στην πραγματικότητα θέλει να εκτρέψει τις ευθύνες, να θολώσει τα νερά και να εκμαιεύσει την πολυπόθητη νομιμοποίηση των ενεργειών του ή, τουλάχιστον, να οδηγήσει τους αποδέκτες του λόγου του στο να μείνουν αδρανείς, ουδέτεροι, διατηρώντας ένα παθητικό ρόλο.

Ακολούθως, ο Πούτιν στάθηκε στην πολιτική υποκρισία και στην ερμηνεία της δικαιοσύνης και της αλήθειας κατά το δοκούν, από τους δυτικούς. Επιπλέον, σε μια προσπάθεια από-νομιμοποίησης και δυσφήμισης των δυτικών επικριτών του, ανέφερε ότι ο δυτικός κόσμος, πλασμένος στο πρότυπο των ΗΠΑ, ήταν φορέας αρνητικών χαρακτηριστικών. Χαρακτηρίζοντας την επανομαζόμενη σήμερα *raja americana*, ως μια αυτοκρατορία του ψεύδους, αποδομεί τους ισχυρισμούς της δύσης, ως ανυπόστατους, καθόσον αυτοί βασίζονται στο ψέμα. Άλλωστε στην «αυτοκρατορία του ψεύδους» των ΗΠΑ εντάσσει και τα δυτικά κράτη τα οποία δημιουργήθηκαν κατ' ομοίωση των ΗΠΑ. Προβάλλοντας δε την εικόνα του, ως θύμα των περιστάσεων στο ευρύτερο γεωπολιτικό γίγνεσθαι, υποστήριξε πως η θέληση που επέδειξε η Ρωσία για συνεννόηση με τις ΗΠΑ κατέστη σημείο εκμετάλλευσης από τους Δυτικούς για δεκαετίες:

«Μας εξαπάτησαν, ή για να το θέσω απλά έπαιξαν μαζί μας. Σίγουρα, ακούμε συχνά ότι η πολιτική είναι βρόμικη επιχείρηση. (...). Όχι σε τέτοιο βαθμό. Αυτού του είδους η εξαπάτηση έρχεται σε αντίθεση, (...) κυρίως, με τους γενικά αποδεκτούς κανόνες της ηθικής. Πού είναι η δικαιοσύνη και η αλήθεια; Μόνο ψέματα και υποκρισία παντού. Παρεμπιπτόντως, πολιτικοί των ΗΠΑ, πολιτικοί επιστήμονες και δημοσιογράφοι, γράφουν και λένε ότι τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες μια πραγματική “αυτοκρατορία του

ψεύδους”. (...) Συνεπώς, μπορούμε ευλόγως και με πεποίθηση να συμπεράνουμε ότι το ούτω καλούμενο δυτικό μπλοκ που σχηματίστηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες κατ’ εικόνα και καθ’ ομοίωσή τους, είναι στην ολότητά του “αυτοκρατορία του ψεύδους” (...).

Όσο για τη χώρα μας, μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ, δεδομένης της άνευ προηγουμένου ειλικρίνειας που επέδειξε η καινούργια, νέα Ρωσία, (...) προσπάθησαν να μας αποτελειώσουν και να μας καταστρέψουν οριστικά. (...). Παρ’ όλα αυτά, (...) κάναμε μια νέα προσπάθεια να καταλήξουμε σε συμφωνία με τις ΗΠΑ (...). Οι προσπάθειές μας έπεσαν στο κενό. Οι ΗΠΑ δεν μετέβαλαν τη θέση τους. (...) Οι ΗΠΑ επιδιώκουν τους δικούς τους στόχους, ενώ αγνοούν τα δικά μας συμφέροντα».

Στο διάγγελμα παρουσιάστηκε η εισβολή ως προληπτική και όχι σαν επεκτατική ενέργεια, ενώ ο Ρώσος Πρόεδρος επικαλέστηκε και το ιστορικό παρελθόν για να αιτιολογήσει τη συγκεκριμένη θεώρηση. Αναφέρθηκε χαρακτηριστικά στη στάση αναμονής που επέδειξε η ΕΣΣΔ έναντι της ναζιστικής Γερμανίας, την οποία πλήρωσε όταν ξέσπασε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Συνεπώς η αδράνεια πλέον δεν δικαιολογείται και θα πρέπει να αναληφθούν δράσεις, διδασκόμενοι από την ιστορία και από τα λάθη του παρελθόντος. Παράλληλα απάντησε και στις απειλές για κυρώσεις, ενώ τόνωσε και το ηθικό των στρατιωτικών του δυνάμεων, λέγοντας ότι είναι έτοιμες να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε πρόκληση:

«Φυσικά από αυτήν την κατάσταση προκύπτει ένα ερώτημα: Τι έπεται, τι πρέπει να περιμένουμε; Αν η ιστορία λειτουργεί ως δείκτης, γνωρίζουμε ότι το 1940 και στις αρχές του 1940 (...) η ΕΣΣΔ προσπάθησε μέχρι τέλους να μην προκαλέσει τον πιθανό επιδρομέα και έτσι δεν διεξήγε ή ανέβαλλε τη διεξαγωγή των πιο επείγουσών και προφανών προετοιμασιών για την άμυνά της έναντι μιας επικείμενης επίθεσης. Όταν εν τέλει αποφάσισε να δράσει, ήταν πολύ αργά (...) Δεν θα κάνουμε το λάθος αυτό για δεύτερη φορά. (...) Δεν μπορούμε να παραμείνουμε απαθείς (...) Θα ήταν εξαιρετικά ανεύθυνο εκ μέρους μας κάτι τέτοιο».

Σε διάφορα σημεία του διαγγέλματος έγινε αναφορά στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όχι μόνο για να καταδειχθεί η ανάγκη πρόληψης της επίθεσης κατά της

Ρωσίας, αλλά και για να απο-νομιμοποιηθούν οι αντίπαλοι των Ρώσων, οι τακτικές των οποίων παραλληλίζονται με αυτές των Ναζί. Είναι φανερό, ότι ο Πούτιν, επενδύει στην ιστορική μνήμη των συμπατριωτών του, γνωρίζοντας το πόσο υπερήφανοι είναι για το πολεμικό τους παρελθόν και τους αγώνες που έχουν δώσει σε βάρος των ναζί. Κυρίως, όμως, έχοντας υπ' όψη ότι στη συλλογική συνείδηση των Ευρωπαίων απηχεί ακόμα αρνητικά το ναζιστικό παρελθόν, επεδίωξε συγκεκριμένες αναγωγές και παραλληλισμούς προκειμένου να κερδίσει τον πόλεμο των εντυπώσεων, παρουσιάζοντας μάλιστα τη ρωσική επιχείρηση ως ανθρωπιστική αποστολή. Πρόβαλε δε, για ακόμη μια φορά, τις ενέργειες του NATO ως υπαρξιακή απειλή για τη Ρωσία:

«Το πρόβλημα είναι ότι στις γειτονικές με τη Ρωσία περιοχές, οι οποίες πρέπει να σημειώσω ότι ιστορικά είναι πατρίδα μας, σχηματίζεται μια εχθρική «αντι-Ρωσία». (...) Για τη χώρα μας είναι ζήτημα ζωής ή θανάτου,...). Είναι η κόκκινη γραμμή για την οποία μιλήσαμε πολλές φορές. Την πέρασαν. (...) οι ηγέτιδες χώρες του NATO υποστηρίζουν τους ακροδεξιούς εθνικιστές και τους νεοναζί στην Ουκρανία, (...), όπως ακριβώς έκαναν στελέχη των ομάδων τιμωρίας των Ουκρανών εθνικιστών και οι συνένοχοι του Χίτλερ στη διάρκεια του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου. (...) Δεν μας άφησαν άλλη επιλογή (...), από αυτήν στην οποία αναγκαστήκαμε να καταφύγουμε σήμερα. (...) Δεν στοχεύουμε να κατακτήσουμε ουκρανικό έδαφος. Δεν είναι πρόθεσή μας να επιβάλουμε οτιδήποτε σε οποιονδήποτε διά της βίας».

Ιδιαίτερη μνεία χρήζει το γεγονός ότι απευθύνει κάλεσμα προς τους Ουκρανούς πολίτες, αλλά και τους Ουκρανούς στρατιωτικούς τους οποίους αποκαλεί συντρόφους, για συναίνεση και σύμπραξη με τις Ρωσικές δυνάμεις, προκειμένου να οικοδομήσουν μαζί ένα κοινό μέλλον, απαλλαγμένο από της ναζιστικές δυνάμεις κατοχής της Ουκρανίας, αλλά κυρίως απαλλαγμένοι από εκείνες τις δυνάμεις (δυτικές) που δηλητηριάζουν τη σχέση τους. Ο λόγος του εδώ είναι παρακλητικός, θα μπορούσαμε να πούμε, αλλά φυσικά είναι ένας συναισθηματικός και συνεπώς χειριστικός λόγος, που επενδύει στο συναίσθημα και κυρίως στην κοινή ιστορική τους μνήμη η οποία είναι γεμάτη από αναμνήσεις κοινών αγώνων ενάντια στους ναζί, αγώνες που τους καλεί να συμπράξουν και πάλι ενάντια στους νέο-ναζί.

(...) Σε αυτό το πλαίσιο θέλω να απευθυνθώ στους πολίτες της Ουκρανίας. (...) Τα γεγονότα τώρα δεν σχετίζονται με κάποια επιθυμία εκ μέρους μας να καταπατήσουμε τα συμφέροντα της Ουκρανίας και του Ουκρανικού λαού. Σχετίζονται με την υπεράσπιση της Ρωσίας από εκείνους που κατέστησαν την Ουκρανία όμηρο και προσπαθούν να την χρησιμοποιήσουν εναντίον της χώρας και του λαού μας. (...) Ζητώ από 'σας, όσο δύσκολο και αν είναι, να το καταλάβετε αυτό και να εργαστείτε μαζί μας (...) και να προχωρήσουμε μαζί, (...) και για να δυναμώσουμε ως σύνολο, παρά την ύπαρξη κρατικών συνόρων. Πιστεύω σε αυτό, πιστεύω στο κοινό μας μέλλον.

Θέλω επίσης να απευθυνθώ στο στρατιωτικό προσωπικό των ουκρανικών Ενόπλων Δυνάμεων, Σύντροφοι αξιωματικοί,

Οι πατέρες σας, οι παππούδες και οι προπάπποι σας δεν πολέμησαν τους κατακτητές Ναζί και δεν υπερασπίστηκαν την κοινή μας πατρίδα για να επιτρέπεται στους σημερινούς νεοναζί να καταλαμβάνουν την εξουσία στην Ουκρανία. (...) Σας προτρέπω να αρνηθείτε να εκτελέσετε τις εγκληματικές διαταγές τους. (...) Θέλω να τονίσω ξανά ότι όλη η ευθύνη για την πιθανή αιματοχυσία βαραίνει πλήρως το διοικητικό καθεστώς της Ουκρανίας».

Τέλος ο λόγος του κλείνει με μια προειδοποίηση – απειλή προς κάθε επίδοξο αντίπαλο, ότι θα φτάσει μέχρι τέλους. Δηλώνει έτοιμος να επαναλάβει αυτό που έπραξε και ο Στάλιν εκδίδοντας την διαταγή 227 που είχε δώσει στις Σοβιετικές δυνάμεις και του χάρισε τη περήφανη νίκη ενάντια στις δυνάμεις των Γερμανών ναζί που εισέβαλαν στη χώρα του. Το ούτε ένα βήμα πίσω του Στάλιν, είναι το νέο δόγμα του Προέδρου Πούτιν.

«Θέλω τώρα να πω κάτι σημαντικό για όσους ίσως θελήσουν να παρέμβουν έξωθεν σε αυτές τις εξελίξεις. Ασχέτως ποιος θα προσπαθήσει να σταθεί στον δρόμο μας (...) πρέπει να γνωρίζει ότι η Ρωσία θα απαντήσει άμεσα και οι συνέπειες θα είναι τέτοιες που δεν είδατε ξανά σε ολόκληρη την ιστορία σας. (...) είμαστε έτοιμοι. Όλες οι απαραίτητες σχετικές αποφάσεις έχουν ληφθεί. Ελπίζω τα λόγια μου να ακουστούν».

Ο λόγος του φυσικά δεν είναι μονοσήμαντος, αφού περιέχει, εκτός του λόγου και εικόνα. Ο τρόπος εκφοράς του λόγου του Προέδρου Πούτιν δείχνει ότι

διακατέχεται από έντονο εκνευρισμό, αλλά παράλληλα αποπνέει σιγουριά και στιβαρότητα. Θέλει να δώσει πλέον την εικόνα ενός πολιτικού απολύτως βέβαιος για τις ενέργειες του, τις οποίες πρόκειται να εκτελέσει μέχρι τέλους και να μην υπαναχωρήσει. Βασικοί αποδέκτες του του λόγου του Προέδρου Πούτιν, είναι καταρχάς αυτοί που παρίσταται και καταναλώνουν άμεσα το λόγο. Κυρίως όμως απευθύνεται στο διεθνές ακροατήριο, αλλά και στους Ουκρανούς πολίτες και στρατιωτικούς τους οποίους με τα επιχειρήματα του επιδιώκει να πείσει ή τουλάχιστον να προβληματίσει.

4.3.3 Εξήγηση (Κοινωνική Ανάλυση)

Ο λόγος της εισβολής που εκφώνησε ο Πρόεδρος Πούτιν την 24/2/2022 έχει αποδέκτες κυρίως εκτός Ρωσίας. Απευθύνεται πρωτίστως στις Δυτικές δυνάμεις, οι οποίες, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του, στρέφονται κατά της εθνικής ασφάλειας τη Ρωσίας. Επιδίωξη του είναι να επιχειρηματολογήσει για τις αιτίες που τον ώθησαν στη λήψη της απόφασης για εισβολή στην Ουκρανία. Εξαπολύει ένα δριμύ κατηγορώ, χρησιμοποιώντας λόγο ιδιαίτερα επικριτικό, σκληρό και ταυτόχρονα απειλητικό, πλούσιο σε ρητορικά σχήματα, αποβλέποντας στην ηθική πειθώ ή χειραγώγηση του ακροατηρίου του και ταυτόχρονα να προειδοποιήσει, τους μελλοντικούς εχθρούς του ή αυτούς που θα αγνοήσουν τις προειδοποιήσεις του θέτοντας σε κίνδυνο την ασφάλεια της χώρας του.

Μέρος του λόγου του απευθύνεται όμως και προς τους Ουκρανούς πολίτες και στρατιωτικούς, επενδύοντας στο συναίσθημα, αναφερόμενος στην κοινή ιστορική μνήμη που συνδέει τους Ρώσους με τους Ουκρανούς, στους κοινούς αγώνες τους ενάντια στους ναζί. Με στοχευμένη επίκληση, κάνει παραπομπή από τους Ναζί του χθες στους νέο-Ναζί του σήμερα, οι οποίοι όπως επικαλείται κυριαρχούν στην Ουκρανία, καλώντας τους Ουκρανούς στρατιώτες να αγωνιστούν και πάλι μαζί, όπως οι παππούδες τους, εναντίον τους. Ο λόγος του είναι ξεκάθαρα χειριστικός, οδηγώντας σε γενίκευση αναφορικά με τους νέο-Ναζί.

Σε όλη της διάρκεια του λόγου της εισβολής ο Πούτιν εστιάζει σε πολλά κρίσιμα και θεμελιώδη ζητήματα. Δίνει έμφαση στη δική του δύναμη και ηθική υπεροχή, ως μια σταθερή και ηθικά ανώτερη ηγεσία και κρατική οντότητα, έναντι

της αρνητικής παρουσίασης του άλλου (ΝΑΤΟ, ΗΠΑ και Ουκρανών) στους οποίους αποδίδει χαρακτηριστικά οππορτουνισμού. Δεύτερον, ενισχύει ρητορικά τη σοβαρότητα του θέματος. Τρίτον, συνεχίζει την ιδεολογική στρατηγική πόλωσης (Εμείς/Αυτοί). Τέταρτον, χρησιμοποιεί ρητορικά σχήματα για να ενισχύσει ότι οι Άλλοι είναι οι κακοί της ιστορίας. Και τέλος και κρίσιμο, επεκτείνει την ιδεολογική αντίθεση μεταξύ Ρωσίας και Δύσης και στον υπόλοιπο κόσμο, αναφερόμενος ότι καλείται να αντιμετωπίσει μεγαλύτερες απειλές που υπονομεύουν την Διεθνή ασφάλεια. Ο λόγος του ενέχει συνεπώς όλα τα συστατικά στοιχεία ενός χειριστικού λόγου. (van Dijk, 2006:379)

Αυτό όμως δεν συνεπάγεται ότι δεν αντλεί και την «νομιμοποίηση», την οποία επιθυμεί να προσδώσει, για τις επερχόμενες ενέργειες του. Σύμφωνα με τον van Leeuwen (2007), η νομιμοποίηση περιλαμβάνει μια απάντηση στην προφορική ή μη ειπωμένη ερώτηση «Γιατί να το κάνουμε αυτό;» ή «Γιατί να το κάνουμε αυτό με αυτόν τον τρόπο;» Οι κρίσεις περί νομιμότητας σχετίζονται πάντα με ένα υπόβαθρο κανόνων, πεποιθήσεων και αξιών που είναι οι ίδιες «νόμιμες» κατά κάποια έννοια, δηλαδή μπορούν να δικαιολογηθούν δημόσια, είναι «άξιες» να αναγνωριστούν συλλογικά. Ωστόσο, η νομιμοποίηση μπορεί να συσχετιστεί μόνο με την επιχειρηματολογία, επειδή μόνο με επιχειρήματα (όχι εξηγήσεις) δίνουμε λόγους για την υποστήριξη μιας αμφιλεγόμενης πρότασης που χρειάζεται αιτιολόγηση. (Fairclough I.&N., 2012:109-112). Ο Πρόεδρος Πούτιν με το λόγο του επιχειρηματολογεί, αιτιολογώντας, με αληθοφανή τρόπο, την εισβολή της χώρας του στην Ουκρανία, παραθέτοντας μια σειρά αναφορών-καταγγελιών με γεωστρατηγικό χαρακτήρα.

Η πλειονότητα των αποδεκτών του λόγου της εισβολής δεν γνωρίζει απόλυτα αν ο Πρόεδρος Πούτιν παραβιάζει την προϋπόθεση ειλικρίνειας, αν υφίσταται δηλαδή πρόθεση εξαπάτησης όταν παραθέτει τα επιχειρήματα για τους λόγους που γέννησαν τις αιτίες της εισβολής. Ο Πούτιν πλαισιώνει το κείμενο-λόγο του με πληθώρα πληροφοριών διαμορφώνοντας ένα ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο. Αν κάποιος αποδεχτεί ως βάσιμους τους ισχυρισμούς που διαμορφώνουν το πλαίσιο, τότε το συμπέρασμα είναι ότι με το λόγο του επιχειρεί να πείσει, με «νόμιμο» τρόπο, αν δεν τους αποδεχτεί, τότε ο λόγος του αποκτά χαρακτήρα χειριστικό. Κάθε πόλεμος όμως, επικείμενος ή μη, σύμφωνα με την θεωρία του Σουν Τσου, που διατυπώνει στο διάσημο πόνημα του «η Τέχνη του

Πολέμου» βασίζεται και στην παραπλάνηση. Ποια είναι η αλήθεια και το ψέμα σε αυτόν το πόλεμο επομένως κανείς δεν γνωρίζει.

Ο φιλόσοφος A.J. Ayer έγραψε το 1936 ότι δεν υπάρχει η απόλυτη αλήθεια. Αυτό που ονομάζουμε αλήθεια είναι στην πραγματικότητα ένας ισχυρισμός στον οποίο πιστεύουμε εμείς οι ίδιοι. Με αυτόν τον ορισμό η αλήθεια είναι και σχετική και υποκειμενική. Η όλη ιδέα της «αλήθειας», στην καλύτερη των περιπτώσεων, είναι πολύ προβληματική, ιδιαίτερα όταν σχετίζεται με το πώς παρουσιάζεται μια πολιτική ενέργεια, σαν τον πόλεμο. Θα ήταν εξίσου δυνατό να παρουσιαστεί η ιστορία από διαφορετικές οπτικές γωνίες, από διαφορετικές ιδεολογικές σκοπιές. (Beard, 2001:17-18).

Η αλήθεια συνεπώς είναι ένα παζλ από το οποίο πάντα λείπει ένα ή περισσότερα κομμάτια, αφήνοντας ελεύθερο πεδίο στον καθένα για τη συμπλήρωση. Αυτή ακριβώς η προσθήκη που μετασκευάζει μια «αλήθεια» είναι που συνθέτει τη «μετα-αλήθεια», έναν πολιτικό όρο που χαρακτηρίζει τον πολιτικό λόγο της εποχής μας. Είναι ένα σύνθετο προϊόν πληροφόρησης και παραπληροφόρησης γεγονότων με σκοπό τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης. (Μπαλάσκας, 2020)

Η μετα-αλήθεια κλείνει την αλήθεια σε εισαγωγικά. Ο όρος δίνει λεκτική υπόσταση στον ισχυρισμό του Ayer περί μη ύπαρξης καθαρής αλήθειας και ότι έχουμε να κάνουμε μόνο με σενάρια, πιθανότητες, εκδοχές περισσότερο ή λιγότερο κοντά στην αλήθεια. Βέβαια το «μετά» προϋποθέτει την ύπαρξη της αλήθειας. Σαν να είναι δηλαδή ήδη υπαρκτή η αλήθεια για κάποιο ζήτημα αλλά ο καθένας να την διαμορφώνει όπως νομίζει, όπως θέλει ή όπως τον συμφέρει, τη μετατρέπει σε μετα-αλήθεια και την προβάλλει ως «αλήθεια». Επομένως πορευόμαστε με αυτό που ξέρουμε τώρα - στην παρούσα χρονική στιγμή - ή με αυτό που έχει επιβληθεί και που έχει επικρατήσει ως αληθές ή με αυτό που ο καθένας, κατά την κρίση του, έχει αποδεχτεί και έχει επιλέξει να θεωρεί αληθές.

Ο Πρόεδρος Πούτιν με τον λόγο της εισβολής παρουσιάζει την «αλήθεια» της Ρωσικής πλευράς, την οποία πλαισιώνει με ανάλογα επιχειρήματα και αιτιάσεις, μετασκευάζοντας την, δημιουργώντας την μετα-αλήθεια. Τον αν θα γίνει αποδεκτή εναπόκειται στο ίδιο το ακροατήριο. Με την αποδοχή της «μετα-αλήθειας» έτσι όπως αυτή διαμορφώθηκε και παρουσιάζεται στο λόγο της

εισβολής του Πούτιν, το ακροατήριο χειραγωγείται όχι μόνο για να αποδεχτούν συγκεκριμένες πεποιθήσεις, όπως για τη διεθνή ασφάλεια, αλλά και για τη «νομιμοποίηση» και αποδοχή της εισβολής και κατ' επέκταση του πολέμου.

Υποστηρικτικά στο λόγο της εισβολής του Προέδρου Πούτιν έρχεται να λειτουργήσει η συνέντευξη τύπου του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ, την επόμενη ακριβώς ημέρα την οποία θα αναλύσουμε αμέσως παρακάτω.

4.4 Κριτική Ανάλυση του Λόγου του Υπουργού Εξωτερικών της Ρωσικής Ομοσπονδίας Λαβρόφ τις 25/2/2022

4.4.1 Περιγραφή (Ανάλυση κειμένου)

Ο λόγος του Υπουργού Εξωτερικών της Ρωσικής Ομοσπονδίας, εξελίσσεται σε τηλεοπτική του παρουσία, ενώπιων δημοσιογράφων την 25/2/2022, μια ημέρα μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και μια ημέρα μετά το λόγο της εισβολής του Προέδρου Πούτιν. Ο τρόπος εκφοράς του λόγου του δείχνει ότι ο ίδιος είναι αρκετά ψύχραιμος και αποπνέει σιγουριά για τους ισχυρισμούς του. Στο λόγο του προβαίνει στην παράθεση επιχειρημάτων, με απώτερο σκοπό, βασιζόμενος κυρίως στη λογική και λιγότερο στο συναίσθημα, αφενός να ενισχύσει τους ισχυρισμούς του Προέδρου Πούτιν, αφετέρου να πείσει για το δίκαιο αυτών. Οι βασικοί αποδέκτες του λόγου του είναι κυρίως εκτός Ρωσίας, αλλά δεν λείπουν και σημεία που στοχεύει παράλληλα και στο εσωτερικό της χώρας του.

Η έναρξη της συνέντευξής του γίνεται με ένα ρητορικό ερώτημα, το οποίο διατυπώνεται με τέτοιο τρόπο του ασκεί έμμεση κριτική σε βάρος των επικριτών τους. Ο Λαβρόφ στρεφόμενος προς το ακροατήριο του, δίνει απάντηση στο ρητορικό εναρκτήριο ερώτημα του, το οποίο διατυπώνεται έντεχνα και ειρωνικά. *«Πόσο προσεκτικά θα θέλατε να είχαμε προχωρήσει παραπάνω; Κάναμε άλλες προτάσεις ήδη από το Βουκουρέστι και αυτή τη στιγμή αντιμετωπίζουμε ένα κύμα ευφημισμών. (...) Αυτό που θέλετε κατ' ουσία, είναι τους Ρωσόφωνους της*

Ουκρανίας να τους κάνουν να δεχτούν μία νοοτροπία η οποία ήταν ανεπίτρεπτη, μία διακυβέρνηση η οποία είναι ανεπίτρεπτη».

Στην τελευταία αυτή φράση του επιτίθεται στο ήθος της Ουκρανικής διακυβέρνησης την οποία χαρακτηρίζει ως ανεπίτρεπτη, προδιαγράφοντας την συνέχεια των δράσεων της Ρωσίας.

Συνεχίζοντας: *«(...) εμείς θέλουμε, ... ο λαός της Ουκρανίας και εννοώ όλους τους πληθυσμούς και τις κοινωνικές ομάδες της Ουκρανίας να ζούν ειρηνικά, χωρίς να υποχρεούνται ούτε να αλλάξουν τη νοοτροπία τους, ούτε τη γλώσσα τους και για αυτό χρειάζεται να αποναζικοποιήσουμε την Ουκρανία».* Εδώ και πάλι επιτίθεται στο ήθος των Ουκρανών ταγών τους οποίους χαρακτηρίζει ως ναζιστές, αλλά και καταπιεστές των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων που διαβιούν στο έδαφος αυτής και για το λόγο αυτό θα πρέπει η Ρωσία να σώσει αυτούς τους καταπιεσμένους.

Στη συνέχεια κάνει επίκληση στο συναίσθημα των συμπατριωτών του, αλλά επίσης επιδιώκει να κάνει ένα παραλληλισμό του χθες με του σήμερα: *«Εμείς υποφέραμε από τον ναζισμό, το ίδιο συμβαίνει και με την Ουκρανία σήμερα».* Επιδιώκει να διεγείρει συνειδήσεις και να καταδείξει ότι όπως δρούσαν οι ναζιστές του παρελθόντος στη Ρωσία, δρουν τώρα οι νέο-ναζιστές στην Ουκρανία. Έπειτα συνεχίζει κάνοντας επίκληση στη λογική παραθέτοντας το εξής επιχείρημα: *«Αυτοί που ξεκινάνε να λένε την αλήθεια είναι όταν συνταξιοδοτούνται από θέσεις της αμερικανικής διοίκησης, όσο είναι στην Αμερικανική διοίκηση χρησιμοποιούν πάντα τους ίδιους πάντα ευφημισμούς».* Κατ' ουσία επιδιώκει να αποδυναμώσει τους ισχυρισμούς Αμερικανών αξιωματούχων, τους οποίους κατηγορεί ως ανειλικρινείς, όταν βρίσκονται στην ενέργεια. Συνεπώς, γενικεύει τη θέση ότι όσοι βρίσκονται στην ενέργεια της αμερικανικής διοίκησης δεν λένε την αλήθεια. Ο λόγος του εδώ ουσιαστικά είναι χειριστικός.

Κατόπιν εκφράζει ένα ρητορικό ερώτημα, δίνοντας μια απάντηση η οποία εκτρέπει τις ευθύνες προς την Ουκρανία. *«Ποιος λοιπόν στρατιωτικοποιεί; Οι γείτονές μας στρατιωτικοποιούν. Πάντοτε η Ρωσία ήταν ανοιχτή στις διπλωματικές λύσεις. Η Ρωσία ήταν εκείνη η οποία επέμενε για την υπογραφή της συμφωνίας της συνθήκης του Μίνσκ (...) υπήρχαν μια σειρά διατάξεων και άρθρων, τα οποία αποτελούσαν τα θεμέλια για μια ειρηνική συνύπαρξη».* Ουσιαστικά απεμπτολεί τις

ευθύνες για την εισβολή, ισχυριζόμενος ότι η Ρωσία ήταν πρόθυμη στην εξεύρεση λύσης στις διπλωματικές σχέσεις, ενώ οι άλλοι (οι Ουκρανοί, οι ΗΠΑ, το NATO) δεν ήταν, παραθέτοντας στη συνέχεια τα επιχειρήματα του για την επιβεβαίωση αυτών.

Στη συνέχεια με μεταφορικό λόγο αναδεικνύει τη σημασία της συμφωνίας του Μινσκ την οποία χαρακτηρίζει ως συμφωνία κλειδί και την οποία δεν σεβάστηκαν οι Ουκρανοί και οι ΗΠΑ. *«Όλα αυτά τα χρόνια λοιπόν μετά από το Μινσκ, επανειλημμένα προσπαθούσαμε να πείσουμε το Κίεβο και τους συμμάχους τους στην Ουάσινγκτον να εφαρμόσουν αυτή την συμφωνία κλειδί. (...) Δυστυχώς ουδείς μας πίστεψε.....».*

Με ένα ακόμη ρητορικό ερώτημα και μια μεταφορά εκφράζει την έκδηλη αγωνία του και επιπρόσθετα προσπαθεί να προβληματίσει το ακροατήριο φέρνοντας συγκεκριμένο παράδειγμα με το οποίο ενισχύει τους ισχυρισμούς του. *«Τι θα κάνατε εσείς αν είχατε ένα νησί στα παράλια της Ουκρανίας με αγγλόφωνους; (...) έπρεπε να υπερασπιστούμε τη συμφωνία του Μινσκ. Και βεβαίως θελήσαμε όλα αυτά να γίνουν δια της διπλωματικής οδού, βεβαίως και θελήσαμε αυτά να γίνουν με δημοκρατικό τρόπο, χωρίς γενοκτονίες, χωρίς νεοναζι, χωρίς στρατιωτικοποίηση (...). Δεν θα δεχτούμε τον νεοναζισμό, δεν θα δεχτούμε την στρατιωτικοποίηση».* Για ακόμη μια φορά απεμπολεί τις ευθύνες. Ισχυρίζεται ότι η χώρα του επεδίωξε με τη νόμιμη διπλωματική οδό να δοθεί λύση, η οποία δεν θα οδηγούσε στην άνοδο του νεοναζισμού στην Ουκρανία. Στο σημείο αυτό κυριαρχεί το δίπολο του καλού/δημοκρατικού με του κακού/ναζιστή. Τέλος δηλώνει με παρρησία ότι κάτι τέτοιο δεν θα επιτρέψουν να συνεχίζεται.

Οι συνεχείς αναφορές σε νεοναζι γίνεται εσκεμμένα κάνοντας επίκληση στο συναίσθημα των αποδεκτών του λόγου του. Οι συνειρμοί, σε όλες τις υγιείς δημοκρατικές σκέψεις, για τους ναζί και τους νεοναζι είναι μόνο αρνητικοί. Οι εικόνες καταστροφής και θανάτου από τις βαρβαρότητες των ναζί πλανώνται σαν φαντάσματα σε όλη την Ευρώπη. Συνεπώς με τη συνεχή αναφορά- συνεκδοχή των Ουκρανών ως νεοναζι επιδιώκει να χειραγωγήσει το ακροατήριο του και να το οδηγήσει ώστε να είναι αρνητικά προσκείμενο προς την Ουκρανία, δικαιώνοντας την θέση της χώρας του.

Έπειτα με παρρησία απευθύνεται στο ακροατήριο του, προβάλλοντας και εκθειάζοντας το ήθος του δέκτη (της Ρωσίας δηλαδή), κάνοντας παράλληλα επίθεση στο ήθος του αντιπάλου (Ουκρανία, Δύση, ΗΠΑ). *«Σας είπα και προηγουμένως οι κρατικές θέσεις έχουν εξηγηθεί και γραπτώς και σαφέστατα (...) εμείς προτείναμε πολύ απτές λύσεις, ουδέποτε συζητώντας το ενδεχόμενο επίθεσης στην Ουκρανία, ουδέποτε συζητώντας το ενδεχόμενο να ντροπιάσουμε τους Ουκρανούς στρατιώτες. Εμείς πάντοτε λέγαμε ότι δεν θα επιτρέψουμε να κυβερνήσουν αυτή τη χώρα οι νεοναζί γιατί αυτή η κυβέρνηση, αυτό το καθεστώς στο Κίεβο είναι νεοναζί. Ελέγχεται από τη Δύση από τις ΗΠΑ πιο συγκεκριμένα και ελέγχεται από νεοναζί ξεκάθαρα, (...)».*

Για ακόμη μια φορά επιλέγει να πλήξει την αξιοπιστία της Ουκρανικής διοίκησης, την οποία ταυτίζει και κατηγορεί ως νέο-ναζί, πάλι με την εφαρμογή του διπόλου εμείς/αυτοί. Επιπρόσθετα στοχεύει στην αποδόμηση της εξουσίας της, κατηγορώντας τους ότι είναι υποχείρια και ελέγχονται από τη Δύση και τις ΗΠΑ.

Κατόπιν περνά στην ανάδειξη του ήθους του πομπού του λόγου της εισβολής, εν προκειμένω του Προέδρου Πούτιν, αναφέροντας ότι οι ενέργειές του δεν είναι τυχαίες και ότι στόχος του ήταν να διαφυλάξει την ασφάλεια των πολιτών. *«Θέλω λοιπόν να επαναλάβω, ο Πρόεδρος Πούτιν ζήτησε να μην υπάρξει καμία ευθεία επίθεση κατά πολιτών, κατά πολιτικών κτιρίων και αυτό έγινε».*

Τέλος με μια σειρά ρητορικών ερωτημάτων που θέτει επιδιώκει να διεγείρει τη φαντασία των ακροατών του, να προβληματίσει, να αφυπνίσει συνειδήσεις και να ασκήσει κριτική εις βάρος των επικριτών της Ρωσίας. Αμέσως μετά δίνει τις απαντήσεις στρεφόμενος προς τους αντιπάλους του σαν να ήταν παρών κατηγορώντας τους για αδράνεια. Το ρητορικό σχήμα των ερωταπαντήσεων (ανθυποφοράς) στο τελευταίο τμήμα του λόγου του πραγματοποιείται με εύστοχο τρόπο, ώστε να καταδεικνύει τους ενόχους και να απαλλάσσει τον Πρόεδρο Πούτιν από τις αιτίες της εισβολής. *«Είδατε εικόνες από το Ντονμπάς όλα αυτά τα χρόνια με τους βομβαρδισμούς; με σχολεία τα οποία βομβαρδίστηκαν; με παιδάκια τα οποία σκοτώθηκαν; Πήγε κανείς εκεί; Τραβήξατε φωτογραφίες και*

γιατί δεν το κάνατε; Νομίζω ότι αυτά είναι τα γεγονότα. Ότι δεν πήγατε, δεν τραβήξατε φωτογραφίες και έτσι βασίστηκε η θέση του Προέδρου Πούτιν».

Σε όλη τη διάρκεια της συνέντευξης του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ κυριαρχεί το δίπολο εμείς-αυτοί, με την ανάλογη θετική αυτοπροβολή και αρνητική προβολή των άλλων. Ομοίως χρησιμοποιεί τόσο ενεργητική όσο και παθητική σύνταξη, είτε όταν θέλει να προβάλει τις δράσεις της χώρας του ή τις συνέπειες που αυτή έχει υποστεί από τους αντιπάλους της. Ο λόγος του έχει όλα τα χαρακτηριστικά ενός λόγου που έχει διαμορφωθεί προσεκτικά με τέτοιο τρόπο ώστε να χειραγωγήσει το ακροατήριο του συγκεκαλυμμένα, ώστε οι θέσεις του να είναι πιο εύπεπτες και να προσδώσει στις ενέργειες του την πολυπόθητη «νομιμοποίηση» και αποδοχή ή έστω σιωπηρή ανοχή.

4.4.2 Ερμηνεία (Ανάλυση του Πλαισίου)

Ο υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας, αποτελεί μία από κεντρικές φιγούρες της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, όντας ο κορυφαίος Ρώσος διπλωμάτης. Γεννημένος στη Μόσχα το 1950, ξεκίνησε τη διπλωματική του καριέρα το 1972 μετά την αποφοίτησή του από το Κρατικό Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων της Μόσχας (MGIMO), όταν στάλθηκε για να υπηρετήσει ως ένας απλός σύμβουλος της Σοβιετικής Πρεσβείας στη Σρι Λάνκα. Στην πορεία των χρόνων ο Λαβρόφ διέπρεψε και μέχρι το 1981 είχε γίνει ανώτερος σύμβουλος στη Σοβιετική αποστολή στον ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη σε μια από τις πιο έντονες περιόδους του Ψυχρού Πολέμου.

Η διπλωματική καριέρα του 73χρονου σήμερα Λαβρόφ μετρά μισό αιώνα ζωής, πράγμα που σημαίνει ότι έχει εργασθεί και ζήσει τον Ψυχρό Πόλεμο και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης βιώνοντας την πορεία των σχέσεων της χώρας του με τη Δύση, από σχεδόν φιλικές, στα πρόθυρα του πυρηνικού πολέμου και πάλι πίσω (Κοντέσης, 2022). Η πορεία του στο πολιτικό βίο έχει παραστάσεις και διάρκεια παρεμφερής με αυτή του Ρώσου Προέδρου, έχοντας γνωρίσει στιγμές δόξας, αλλά και απαξίας της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Από τότε που έγινε υπουργός Εξωτερικών, η συμπεριφορά του Λαβρόφ σκλήραινε

σταθερά και τώρα παρουσιάζει την εικόνα ενός ανυπόμονου και ευερέθιστου ανθρώπου.

Αυτή η εικόνα του σκληρού και ευέξαπτου ανθρώπου είναι που μπορεί κάποιος να διακρίνει κατά της διάρκεια της συνέντευξης τύπου που έδωσε την 25 Φεβρουαρίου 2022. Θα έλεγε κανείς ότι εκνευρίζεται και μόνο με το γεγονός ότι υποχρεώνεται να δώσει εξηγήσεις για τις αιτίες εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία. Το περιεχόμενο των δηλώσεων του έρχεται να λειτουργήσει συμπληρωματικά και υποστηρικτικά ως προς το λόγο της εισβολής του Προέδρου Πούτιν την 21 και 24 Φεβρουαρίου 2022, μετά τις αντιδράσεις των ξένων διπλωματικών δυνάμεων και της κοινής γνώμης.

Κυρίαρχο στοιχείο είναι ότι επιδιώκει να εκτρέψει τις ευθύνες, στοχεύοντας στην ιστορική μνήμη των αποδεκτών του λόγου του. Για το λόγο αυτό κάνει μια σύγκριση – αντιπαραβολή των ναζί του παρελθόντος με τους νεοναζί που υποστηρίζει ότι κυριαρχούν στην Ουκρανία. Εργαλειοποιώντας την ιστορική μνήμη, όπως ακριβώς έκανε και ο Πρόεδρος Πούτιν την προηγούμενη ημέρα με το λόγο της εισβολής, επιχειρεί να εκθέσει στα μάτια της κοινής γνώμης την κυβέρνηση της Ουκρανίας, παρουσιάζοντας την ως νεοναζί. Οι αρνητικές διαστάσεις των ναζί του παρελθόντος οδηγούν αναντίρρητα, υποσυνείδητα ή μη, σε αποστροφή των Ουκρανών ταγών. Συνεπώς ο λόγος του ενέχει στοιχεία χειραγώγησης των αποδεκτών αυτού, καθόσον το ακροατήριο δεν έχει εύκολη πρόσβαση σε στοιχεία ιδεολογικά των κυβερνήσεων της Ουκρανίας, όταν μάλιστα υπάρχουν θύλακες των νεοναζί σε αυτή και κανείς δεν μπορεί με βεβαιότητα να αποκλείσει την πιθανότητα διασύνδεσης με κυβερνητικά στελέχη.

4.4.3 Εξήγηση (Κοινωνική Ανάλυση)

Το ακροατήριο της συνέντευξης τύπου του Λαβρόφ, είναι καταρχάς αυτοί που παρίσταται και καταναλώνουν άμεσα το λόγο. Κυρίως όμως άμεσα στοχεύει στους πολιτικούς ηγέτες και τα μέσα ενημέρωσης των ΗΠΑ, του ΝΑΤΟ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίοι είναι και οι κυριότεροι επικριτές της εισβολής στην Ουκρανία. Το μήνυμα του όμως έχει και έμμεσους αποδέκτες, απευθυνόμενο σε πολίτες εκτός Ρωσίας. Βασική του επιδίωξη να υπαρπάξει τη συναίνεση τους ή

να τους κάνει να αναστοχαστούν την επικριτική τους στάση απέναντι στην εισβολή της Ρωσίας, επιχειρηματολογώντας και ενισχύοντας την απόφαση του Πούτιν.

Αναντίρρητα ο λόγος του έρχεται και λειτουργεί συμπληρωματικά ως προς το λόγο της εισβολής του Πούτιν. Σε αυτόν κυριαρχεί η απόπειρα επιχειρηματολογίας και προβολής των αντίθετων ιδεολογιών των Ρώσων και Ουκρανών ηγετών. Πολέμιοι των Ναζί οι πρώτοι, διαπνεόμενοι από την ιδεολογία των νεοναζί οι δεύτεροι. Το δίπολο εμείς-αυτοί, με ανάδειξη των θετικών-αρνητικών του καθενός, στην πλέον εμφατική του διάσταση. Αυτό που επιδιώκει είναι να στηρίξει το λόγο του Πούτιν προσθέτοντας και άλλα επιχειρήματα, παρέχοντας, από την δική του τουλάχιστον οπτική γωνία την ενίσχυση της «μετα-αλήθειας» του Πούτιν, «νομιμοποιώντας» τις ενέργειες της πολιτικής εξουσίας. Ο μανδύας της νομιμοποίησης όμως, έστω και αν φαινομενικά δείχνει να στηρίζεται σε επιχειρήματα - λογικά ή μη, εναπόκειται στη κρίση του ακροατηρίου, βασιζόμενο στην αρχή της τριγωνοποίησης – πίσω τους όμως υποκρύπτουν απόπειρα χειραγώγησης των αποδεκτών του ακροατηρίου. Αυτό συμβαίνει διότι με το λόγο του παρεμβαίνει σε διαδικασίες κατανόησης (van Dijk, 2006:359), επιδιώκοντας να διαμορφώσει προκατειλημμένα νοητικά μοντέλα για τους πολιτικούς ταγούς της Ουκρανίας συνδέοντας τους με τους νεοναζί.

Η κατανόηση δεν είναι απλώς η σύνδεση νοημάτων με λέξεις, προτάσεις ή ομιλίες, αλλά η κατασκευή νοητικών μοντέλων στην μνήμη, συμπεριλαμβανομένων των προσωπικών μας απόψεων και συναισθημάτων που σχετίζονται με ένα γεγονός που ακούμε ή διαβάζουμε. Τα νοητικά μοντέλα δεν καθορίζουν μόνο την κατανόησή μας για την ομιλία και το ίδιο το κείμενο (αναπαριστώντας τι είναι ο λόγος), αλλά και την κατανόηση ολόκληρου του επικοινωνιακού γεγονότος. Για το λόγο αυτό ο Λαβρόφ με την κατά κύριο λόγο χρήση παθητικής σύνταξης, όταν αναφέρεται στη Ρωσία, επιδιώκει να προσδώσει σε αυτή το χαρακτήρα του θύματος, ενώ με την ενεργητική σύνταξη για τους άλλους (NATO, ΗΠΑ, Ουκρανούς) επιδιώκει να προσδώσει το χαρακτήρα του θύτη, που δρα σε βάρος της χώρας του και από εκεί να αντλήσει, χειραγωγώντας το ακροατήριό του, την νομιμοποίηση για την εισβολή.

Εν κατακλείδι, ο Λαβρόφ συνεχίζει, μετά τον Πούτιν, τη θετική αυτοπαρουσίαση της Ρωσίας, με λογικά επιχειρήματα, αλλά και συναισθηματικό λόγο όπου απαιτείται, ενισχύοντας την ιδεολογική στρατηγική πόλωσης (Εμείς/Πολέμιοι των Ναζί, εναντίον Αυτών/Νεοναζί). Τέλος και κρίσιμο, προσθέτει νέα επιχειρήματα στην διαμορφωθείσα μετα-αλήθεια του Πούτιν. Στόχος του η χειραγώγηση του ακροατηρίου ώστε να αποδεχτεί την «αλήθεια» και να εξασφαλίσει τη «νομιμοποίηση» της πράξης της εισβολής. Και οι δύο όμως πολιτικοί ταγοί καταφεύγουν επιπρόσθετα στη γνώριμη για αυτούς, τακτική της αντίκρουσης της αναμενόμενης αυστηρής κριτικής, «θολώνοντας τα νερά» με την χρήση της τεχνικής “whataboutism”.

4.5 Whataboutism: Το φαινόμενο και η σχετικοποίηση με το λόγο της εισβολής

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οι Σοβιετικοί προπαγανδιστές εκπαιδεύτηκαν σε μια τακτική που οι δυτικοί συνομιλητές τους ονόμασαν «whataboutism», που αποδίδεται στα ελληνικά με την φράση: «τί γίνεται με...». Οποιαδήποτε κριτική στη τότε Σοβιετική Ένωση, π.χ. Αφγανιστάν, φυλάκιση αντιφρονούντων, αντιμετωπίστηκε με μια ερώτηση «Τι γίνεται με....», π.χ. απαρτχάιντ στη Νότια Αφρική, Κόντρας στη Νικαράγουα κ.λπ.

Ο Noam Chomsky είπε κάποτε: *«Ένα παλιό αστείο πριν από 50 χρόνια ήταν ότι αν πήγαινες σε έναν σταλινικό και επέκρινες τα σοβιετικά στρατόπεδα, ο σταλινικός θα έλεγε, «Λοιπόν, τι γίνεται με τα λιντσαρίσματα στον αμερικανικό Νότο;»* (Zak, 2017). Κάθε φορά λοιπόν που ασκούσαν κριτική στη Σοβιετική Ένωση, αυτή ανταποκρίνονταν με παρόμοια κριτική στη Δύση. Είναι σήμερα μια αγαπημένη ρητορική τακτική εκτροπής και του Ρώσου προέδρου Βλαντιμίρ Πούτιν (Goldstein, 2018), αλλά και του πρώην Προέδρου των ΗΠΑ Ντόναλντ Τράμπ. (Bump, 2017)

Σύμφωνα με το λεξικό της Οξφόρδης ο όρος whataboutism, καταγράφεται για πρώτη φορά τη δεκαετία του '70. Είναι «η πρακτική της απάντησης σε μια κριτική ή σε μια δύσκολη ερώτηση κάνοντας μια παρόμοια κριτική ή κάνοντας μια διαφορετική αλλά σχετική ερώτηση, ξεκινώντας συνήθως με τη φράση «Τι

γίνεται;» Το φαινόμενο whataboutism ή για να ακριβολογούμε το φαινόμενο tu quoque, που στα λατινικά αποδίδεται ως, "κι εσύ" είναι μια τεχνική που χρησιμοποιούσε με περίσσεια δεινότητα, όπως αναφέρει ο Τσάτσος (2019:170), ο μεγάλος ρήτορας Κικέρων στον λόγο του για τον Λιγάριο, κατηγορώντας τον κατήγορό αυτού, αντί να αντικρούει την αλήθεια της κατηγορίας. Πρόκειται για μια στρατηγική υπεκφυγής και στο ερώτημα αν μπορεί να έχει επιτυχία η απάντηση είναι ξεκάθαρα «ναι».

Το φαινόμενο «whataboutism» είναι μια λογική πλάνη, υπονομεύει ένα επιχείρημα ή το καθιστά παράλογο. (Pearcy, 2021). Η τεχνική αυτή φαίνεται να διευρύνει το πλαίσιο, να προσφέρει μια αντίστιξη, ενώ στην πραγματικότητα εκτρέπει τις ευθύνες, θολώνει τα νερά και προκαλεί σύγχυση στους λογικούς ακροατές. Είναι ένα τέχνασμα που μπορεί να κάνει τους ανθρώπους που ασκούν εξουσία, αντί να λογοδοτούν και να απολογούνται για τις πράξεις τους, να τους αφήσουν να ξεφύγουν χρησιμοποιώντας αυτήν τη ρητορική τακτική, πράγμα που απαιτεί από τους καταναλωτές κριτική ανάλυση του λόγου για να το αντιληφθούν.

Αυτό δεν σημαίνει ότι τα επιχειρήματα που προβάλλονται απλώς ακυρώνονται από την ανταπάντηση-ερώτηση του «whataboutism». Το υπονοούμενο είναι ξεκάθαρο: ότι υπάρχει διπλή στάθμη, ότι ο επικρινόμενος είχε προηγουμένως συμπεριφερθεί σιωπηρά ή ευφημιστικά και ως εκ τούτου είναι πλέον απονομιμοποιημένο. Σύμφωνα με τον Heiser (2022) αυτές οι αντιρρήσεις έχουν συχνά έναν πυρήνα αλήθειας. Αλλά ταυτόχρονα, το αντί-ερώτημα κινδυνεύει επίσης να χρησιμεύσει για να νομιμοποιήσει το να μην κάνεις τίποτα και να παραμείνεις παθητικός. Αυτό είναι το μοιραίο.

Το μοτίβο που αναδύεται από το φαινόμενο whataboutism ισοδυναμεί με το τράβηγμα ενός ατού και τον καταλογισμό ηθικής αποτυχίας στην άλλη πλευρά. Παρέχει άμεση ικανοποίηση στον κατήγορο, ο οποίος μπορεί στη συνέχεια να μείνει φτηνά έξω από τα διλήμματα της ρεαλπολιτικής. Ο Πρόεδρος Πούτιν χρησιμοποιεί συχνά την τακτική των Σοβιετικών προγόνων του. Ενδεικτικά, το 2014, όταν ένας δημοσιογράφος τον αμφισβήτησε για την προσάρτηση της Κριμαίας, ο Πούτιν αναφέρθηκε στην προσάρτηση του Τέξας στις ΗΠΑ.

Στα δύο διαγγέλματα του ο Πρόεδρος Πούτιν ξεκάθαρα χρησιμοποιεί την τεχνική whataboutism, για να δώσει τις δικές του απαντήσεις, προσπαθώντας

προκαταβολικά να στρέψει τα βέλη των ευθυνών για την εισβολή μακριά από τον ίδιο, βάζοντας στο κάδρο το ΝΑΤΟ, τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά ακόμη και την ίδια την Ουκρανία. Δεν θα εξετάσουμε το δίκαιο ή μη των ισχυρισμών, αλλά θα εστιάσουμε, επισημαίνοντας, τα σημεία του λόγου του που επιχειρεί να εκτρέψει τις ευθύνες ή τουλάχιστον να επιμερίσει αυτές. Χρησιμοποιώντας και το δίλημμα της αιτιότητας θολώνει τα νερά, εκφράζοντας δυσκολία για την αλληλουχία των ενεργειών, όπου η καθεμία φαίνεται να εξαρτάται από τις άλλες που γίνονται πρώτα.

Στο μέσο περίπτωση του λόγου της 21/2/2022, παραπέμπει στις ευθύνες των ηγετών της Ουκρανίας. Συγκεκριμένα αναφέρει: *«(...) οι ουκρανικές αρχές πάντα προτιμούσαν να αντιμετωπίζουν τη Ρωσία με τρόπο που να διασφαλίζει ότι απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα και τα προνόμια, (...) απαλλαγμένες από οποιεσδήποτε υποχρεώσεις».*

Κατ' ουσία αρχίζει να επιχειρηματολογεί στο σκέλος των ευθυνών της άλλης πλευράς. Είναι σαν να θέτει το ερώτημα τί γίνεται με τη στάση των γειτόνων απέναντι μας όταν εμείς τους είχαμε ευεργετήσει; Οι πράξεις μας λοιπόν εκπορεύονται από την δική τους άδικη στάση απέναντι μας.

Αμέσως μετά: *«Οι εθνικιστές που έχουν καταλάβει την εξουσία εξαπέλυσαν μια δίωξη (...). Ανατριχιάζει κανείς στις αναμνήσεις (...), όπου ειρηνικοί διαδηλωτές δολοφονήθηκαν βάνουσα, κήκαν ζωντανό στη Βουλή των Συνδικάτων. Οι εγκληματίες που διέπραξαν αυτή τη θηριωδία δεν έχουν τιμωρηθεί ποτέ και κανείς δεν τους ψάχνει καν».*

Το ερώτημα-απάντηση σε αυτή την περίπτωση είναι μάλλον ξεκάθαρο, τί γίνεται με αυτούς που υπέφεραν και κανείς δεν ασχολείται μαζί τους; Τί γίνεται με τους εγκληματίες που μένουν ατιμώρητοι; Μέσω του έμμεσου ερωτήματος αυτού δίνει αμέσως την απάντηση του αιτιολογώντας τις επερχόμενες ενέργειες του: *«Όμως ξέρουμε τα ονόματά τους και θα κάνουμε τα πάντα για να τους τιμωρήσουμε, να τους βρούμε και να τους οδηγήσουμε στη δικαιοσύνη».* Γίνεται εδώ κατήγορος και υπερασπιστής των αδυνάτων και επιζητά την νέμεση της δικαιοσύνης για αυτούς που έπραξαν απεχθή εγκλήματα, αλλά και για όσους αδιαφορούν.

Κατόπιν ο υπαινιγμός και η εκτροπή των ευθυνών προς το μέρος των ΗΠΑ, του NATO και των κρατών της Δύσης είναι σαφής: «Το 1990, όταν συζητήθηκε η γερμανική ενοποίηση, οι Ηνωμένες Πολιτείες υποσχέθηκαν στη σοβιετική ηγεσία ότι η δικαιοδοσία ή η στρατιωτική παρουσία του NATO δεν θα επεκταθεί ούτε μια ίντσα προς τα ανατολικά και ότι η ένωση της Γερμανίας δεν θα οδηγήσει στην εξάπλωση της στρατιωτικής οργάνωσης του NATO προς τα ανατολικά. (...) Έδωσαν πολλές προφορικές διαβεβαιώσεις, οι οποίες αποδείχθηκαν όλες κενές φράσεις (...). Ωστόσο, συνέβη ακριβώς το αντίθετο. (...) γιατί; Τι είναι όλα αυτά, ποιος είναι ο σκοπός; Εντάξει, δεν θέλετε να μας δείτε ως φίλους ή συμμάχους, αλλά γιατί να μας κάνετε εχθρούς; (...)

Αντίστοιχα στις δηλώσεις του την 24/2/2022 έχουμε το εξής απόσπασμα: «Η κατάσταση πήρε άλλη τροπή (...). Αρχικά διενεργήθηκε μια αιματηρή στρατιωτική επιχείρηση έναντι του Βελιγραδίου, χωρίς την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ (...) ορισμένοι συνάδελφοι στη Δύση προτιμούν να τα ξεχνούν, (...). Αργότερα ήταν η σειρά του Ιράκ, της Λιβύης και της Συρίας (...)

Στις παραπάνω τοποθετήσεις θέτει ερωτήματα, που γενούν αμφιβολία ως προς τη νομιμότητα και την ηθική – οι αρχές της οποίας στην πολιτική, σύμφωνα με τον Μακιαβέλλι, διαφοροποιούνται εντελώς - των ενεργειών των Δυτικών δυνάμεων. Βλέπουμε λοιπόν να θέτει τα εξής ερωτήματα: Τί γίνεται με τον εμπαιγμό της Ρωσίας για την μη επέκταση του NATO στα ανατολικά; τί γίνεται με τις προκλήσεις των ΗΠΑ έναντι της Ρωσίας; Ποιοι είναι αυτοί που μας κατηγορούν και έχουν κάνει ακόμη μεγαλύτερα εγκλήματα σε βάρος μας, αλλά και σε βάρος άλλων εθνών και κρατών; Ξεκάθαρα επιχειρεί να δώσει πολλά παραδείγματα ως αντίστιξη και να εκτρέψει τις ευθύνες της χώρας του για την εισβολή.

Στο τελευταίο σκέλος του λόγου της εισβολής της 24/2/2022 αναφέρει τα εξής: «Δίχως αμφιβολία θα προσπαθήσουν, (...) όπως έκαναν στο Ντονμπάς, να σκοτώσουν αθώους ανθρώπους, όπως ακριβώς έκαναν στελέχη των ομάδων τιμωρίας των Ουκρανών εθνικιστών και οι συνένοχοι του Χίτλερ στη διάρκεια του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου. (...) Δεν μας άφησαν άλλη επιλογή για να υπερασπιστούμε τη Ρωσία και τον λαό μας, από αυτήν στην οποία

αναγκαστήκαμε να καταφύγουμε σήμερα. (...). Μέχρι πότε μπορεί να συνεχιστεί αυτή η τραγωδία; Πόσο ακόμα μπορεί κανείς να το ανεχτεί αυτό; (...) η ευθύνη για την πιθανή συνέχιση της αιματοχυσίας θα βαρύνει αποκλειστικά τη συνείδηση του κυβερνώντος καθεστώτος της Ουκρανίας».

Σε αυτό το τελευταίο σκέλος της ομιλίας του ο Πρόεδρος Πούτιν με την τακτική “whataboutism” θέτει ερωτηματικά αναφορικά με την καταπίεση των κατοίκων του Ντονπάζ και την ένοχη σιωπή των Δυτικών δυνάμεων, αλλά και των επίσημων φορέων της Ουκρανίας τους οποίους κατηγορεί ως συνεχιστές των ναζί. Στην πραγματικότητα, αυτό που επιδιώκει είναι να θολώσει τα νερά και να εκτρέψει τελικώς τις ευθύνες για τις επερχόμενες πράξεις της εισβολής.

Την προσφιλή τακτική του Πούτιν, whataboutism, εφαρμόζει και στο τέλος της συνέντευξης τύπου και ο Λαβρόφ. Επιχειρώντας να εκτρέψει τις ευθύνες στοχοποιεί και θέτει στο κάδρο των ευθυνών αυτούς που τόσα χρόνια, όπως ισχυρίζεται, σιωπούν και εθелоτυφλούν στα εγκλήματα των νεοναζί της Ουκρανίας με αποτέλεσμα να καθίσταται μονόδρομος η επέμβαση της Ρωσίας. Συγκεκριμένα αναφέρει, *«Είδατε εικόνες από το Ντονμπάζ όλα αυτά τα χρόνια με τους βομβαρδισμούς; (...) Τραβήξατε φωτογραφίες (...); Ότι δεν πήγατε, δεν τραβήξατε φωτογραφίες και έτσι βασίστηκε η θέση του Προέδρου Πούτιν».* Επιρρίπτει λοιπόν ευθύνες στους άλλους που εθелоτυφλούσαν, αδιαφορούσαν και υποχρέωσαν τη Ρωσία να επέμβει.

Αποτιμώντας τα διαγγέλματα του Πούτιν και την συνέντευξη τύπου του Λαβρόφ για την εισβολή, διακρίνουμε ότι σε πολλές περιπτώσεις υπάρχουν έμμεσες και άμεσες χρήσεις της τακτικής “whataboutism”, ώστε, αναφερόμενοι σε μία σειρά περιπτώσεων δυτικών παρεμβάσεων σε ξένα εδάφη, να εργαλειοποιήσουν αυτές ως αντίβαρο ενοχής, για να τύχουν καλύτερης αποδοχής οι επερχόμενες ενέργειες της Ρωσίας. Επιτυγχάνουν έτσι να «θολώσουν τα νερά», να προκαλέσουν σύγχυση στους ακροατές και στους μελλοντικούς επικριτές, επιδιώκοντας να εξασφαλίσουν τη νομιμοποίηση ή τουλάχιστον την παθητική στάση αυτών.

4.6 Σύνοψη

Σε αυτό το κεφάλαιο με εργαλείο την κριτική ανάλυση λόγου επιχειρήσαμε να αναδείξουμε τη δυναμική φύση τόσο των σχέσεων εξουσίας, όσο και της παραγωγής λόγου που σχετίζεται με την πολιτική, αποκαλύπτοντας τις ηγεμονικές δομές του λόγου της εισβολής των δύο πολιτικών ταγών της Ρωσίας, αποκαλύπτοντας τα κρυφά νοήματα και τις επιδιώξεις τους, λαμβάνοντας υπόψη βεβαίως και την αρχή της τριγωνοποίησης, όπως την περιέγραψε ο van Dijk.

Οι αποδέκτες του λόγου της εισβολής του Πούτιν και του Λαβρόφ είναι ένα ανομοιογενές σύνολο. Και οι δύο απευθύνονται τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό της Ρωσίας, επιδιώκοντας την πολυπόθητη νομιμοποίηση, είτε πείθοντας (με ηθικό τρόπο), είτε χειραγωγώντας το ακροατήριο τους. Η μακροσκελή τους αναφορά στο κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο που διέπει τις σχέσεις των δύο χωρών, Ουκρανίας και Ρωσίας, καταδεικνύει ότι επιδιώκουν να διαμορφώσουν την «αλήθεια» από την πλευρά της Ρωσίας, να προσθέσουν το δικό τους κομμάτι στο πάζλ της αλήθειας, καλλιεργώντας την μετα-αλήθεια.

Καμιά μετα-αλήθεια δεν αναιρεί την αλήθεια, όταν αυτή είναι καθαρή και ξάστερη. Όταν όμως μια πραγματικότητα είναι σύνθετη και με πολλά ασαφή και σκοτεινά σημεία, όπως στη περίπτωση του πολέμου και της εισβολής, τότε και η «αλήθεια» για αυτήν είναι είτε επιλογή από λογικοφανείς και αληθοφανείς μετα-αλήθειες, κατά το πιθανό και το αναγκαίο, είτε μια νέα επινόηση, μια ακόμη μετα-αλήθεια, ανάμεσα στις άλλες μετα-αλήθειες. (Μπαλάσκας, 2020)

Η εκπορευόμενη αλήθεια, ενισχυμένη με τα κατάλληλα επιχειρήματα είναι ένα κατασκευασμένο ή μετασκευασμένο «αφήγημα», το οποίο εκθέτουν οι δύο Ρώσοι πολιτικοί, με στόχο την πολιτική πειθώ του ακροατηρίου. Η όλη προσπάθεια ενισχύεται με συχνή χρήση συναισθηματικού λόγου, επενδύοντας στην κοινή ιστορική μνήμη, τη χρήση πολωτικού λόγου, ο οποίος αγγίζει και τα όρια του μίσους.

Ορισμένες σχετικές ιδιότητες του πλαισίου, όπως αναλύθηκαν στη παρούσα εργασία, μας βοηθούν να αντιληφθούμε τα σημεία όπου ο λόγος μεταστρέφεται από τη νόμιμη πειθώ σε χειραγωγήση, αν και τα δύο είδη ελέγχου του νου αλληλεπικαλύπτονται. Εν ολίγοις, το ακροατήριο των λόγων της εισβολής είναι

«θύματα» της πολιτικής κατάστασης με διάφορους τρόπους, και έτσι μπορούν να χειραγωγήθούν, όχι μόνο για να αποδεχτούν συγκεκριμένες πεποιθήσεις, αλλά κυρίως για τη συγκεκριμένη πράξη αποδοχής των αιτιών της εισβολής της Ρωσίας στο έδαφος της Ουκρανίας. Όλα αυτά βέβαια γίνονται με τρόπο συγκεκαλυμένο ώστε να είναι πιο εύπεπτο από το ακροατήριο.

Επιπλέον, διαπιστώσαμε ότι ο χειραγωγούμενος λόγος του Πούτιν και του Λαβρόφ περιλάμβανε: ενίσχυση της δύναμης, της ηθικής ανωτερότητας και της αξιοπιστίας των ομιλητών, και τη δυσφήμιση των εχθρών. Σημείο αναφοράς στο πεδίο δράσης αυτό αποτέλεσε και η τακτική του αποπροσανατολισμού, ώστε τόσο ο Πούτιν όσο και ο Λαβρόφ να απεμπολήσουν μεθοδολογικά τις ευθύνες για την επερχόμενη εισβολή, μέσω της τεχνικής whataboutism. Για το σκοπό αυτό αναφέρθηκαν διεξοδικά σε μια σειρά, φαινομενικά τουλάχιστον, αδιάψευστων αποδείξεων, με τη συχνή χρήση συναισθηματικού λόγου. Τα αποτελέσματα της ανάλυσής μας του κεφαλαίου αυτού, θα αποτελέσουν τη βάση για την εξαγωγή συμπερασμάτων και την απάντηση στα ερευνητικά μας ερωτήματα.

Κεφάλαιο 5. Συμπεράσματα και προτάσεις

5.1 Εισαγωγή

Σύμφωνα με τον Γερμανό πολιτικό Μπίσμαρκ, *«τα μεγαλύτερα ψέματα λέγονται ύστερα από το κυνήγι, κατά τη διάρκεια του πολέμου και πριν από τις εκλογές»*. Αυτή η αλήθεια είναι ίσως η μοναδική που μπορεί να αφορά την τέχνη της παραπλάνησης που κυριαρχεί σε κάθε πόλεμο. Όντας πολιτική πράξη ο ίδιος ο πόλεμος, αποδεχόμενοι την θέση του Κλαούζεβιτς, οι αρχές του, όπως και της πολιτικής, διαφέρουν εκ διαμέτρου με τις αρχές της ηθικής, συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει ο Γκράμσι αναλύοντας το διάσημο έργο του Μακιαβέλλι, *«ο Ηγεμόνας»*.

Είναι γεγονός ότι οι άνθρωποι, ορισμένες φορές, λένε μόνο τη μισή ιστορία για κάθε είδους, νόμιμους ή μη, λόγους ακόμη και στις καθημερινής μορφής αλληλεπιδράσεις. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο σε περιπτώσεις ενός τόσο σοβαρού γεγονότος, όπως η εισβολή, όπου οι πολιτικοί ταγοί, εκατέρωθεν, με το λόγο τους έχουν κάθε λόγο να παρουσιάζουν την δική τους εκδοχή της ιστορίας και της «αλήθειας». Συνοπτικά θα λέγαμε ότι επικρατεί ένας πόλεμος προπαγάνδας ή η προπαγάνδα του πολέμου.

Αυτή η ιανόμορφη φράση αποτυπώνει με τον πλέον εύστοχο τρόπο αυτό που επιδιώκουν οι πολιτικοί αντίπαλοι με όπλο το λόγο, την «νομιμοποίηση» των ενεργειών τους, είτε πείθοντας το ακροατήριο τους, είτε χειραγωγώντας αυτό. Λίγοι χρήστες του λόγου θα αποκαλούσαν τον δικό τους λόγο «χειριστικό». Τα όρια άλλωστε της χειραγώγησης και της νόμιμης πειθούς, είναι τόσο δυσδιάκριτα, με αποτέλεσμα να συγχέονται. Οι σύγχρονοι αναλυτές έχουν το δικό τους δούρειο ίππο, για να μπορούν να ερμηνεύουν τον λόγο των πολιτικών, την κριτική ανάλυση λόγου και να εξάγουν τα συμπεράσματα τους.

Αντικείμενο της παρούσης εργασίας, αποτέλεσε η μελέτη της ένταξης – υποστήριξης και δικαιολόγησης της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία στον δημόσιο Πολιτικό λόγο της Ρωσίας. Συγκεκριμένα μας απασχόλησε η περιπτωσιολογική μελέτη των διαγγελμάτων του Προέδρου Πούτιν την 21 και 24

Φεβρουαρίου 2022, από το Κρεμλίνο και η συνέντευξη τύπου του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ την 25 Φεβρουαρίου 2022, μια ημέρα μετά την εισβολή.

Αφού θέσαμε τα ερευνητικά μας ερωτήματα, επιλέξαμε τη μεθοδολογία και οριοθετήσαμε την έρευνά μας, στη συνέχεια προχωρήσαμε, με εργαλείο την κριτική ανάλυση λόγου, στην ανάδειξη της πολιτικής λειτουργίας των συγκεκριμένων λόγων και ποιες ήταν οι στοχεύσεις τους. Σε αυτό το κεφάλαιο της εργασίας μας, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της ανάλυσής μας, όπως προέκυψαν μέσα από το κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εκδηλώθηκαν οι τρεις Λόγοι της εισβολής, θα προχωρήσουμε στην παράθεση και τεκμηρίωση των συμπερασμάτων της έρευνας μας. Κατόπιν θα παραθέσουμε τις απαντήσεις στα ερευνητικά μας ερωτήματα που είχαμε θέσει, κάνοντας παράλληλα τις προτάσεις μας για περαιτέρω αξιοποίηση και έρευνα.

5.2 Συμπεράσματα έρευνας

Ο συσχετισμός γλώσσας και πολιτικής και η χρήση της για πολιτικούς σκοπούς, σύμφωνα και με τον Joseph (2006:3), αναδείχτηκε με emphaticό τρόπο στη παρούσα εργασία. Επίσης αναδείχτηκε ότι η γλώσσα δεν είναι κάτι ξεχωριστό από τις ιδέες που περιέχει, αλλά ο τρόπος που χρησιμοποιείται λέει πολλά για το πώς έχουν διαμορφωθεί οι ιδέες. Κατά την κριτική ανάλυση της γλώσσας ενός πολιτικού κειμένου, όπως ο λόγος της εισβολής, εξετάσαμε τον τρόπο με τον οποίο η γλώσσα αντικατοπτρίζει την ιδεολογική θέση εκείνων που τη δημιούργησαν.

Το πως διαμορφώθηκε αυτή η ιδεολογική θέση αναπτύχθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσης, όπου είδαμε το ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο ωρίμασε και εκδηλώθηκε ο λόγος της εισβολής των δύο πολιτικών ταγών και το μέσο έκφρασης που βρήκε και μέσα από τους συμβολισμούς, υποκαθιστώντας έτσι τον Λόγο. Η αντίληψη και εξέταση του Λόγου της εισβολής μέσα από το πλαίσιο που αποκαλύφθηκε οδήγησε στην «κοινωνικο-διαγνωστική κριτική». Με εργαλείο την Κριτική Ανάλυση Λόγου διαπιστώσαμε, όχι μόνο για το πώς οι δύο πολιτικοί ταγοί της Ρωσίας προώθησαν την ιδεολογία τους, με σιωπηρό τρόπο, αλλά και το πως συγκεκριμένα γλωσσικά μέσα, όπως το λεξιλόγιο και η πολιτική γλώσσα, χρησιμοποιήθηκαν με επιτυχία ή όχι, για να χειραγωγήσουν την κοινή

γνώμη, να παράξουν πολιτική συναίνεση, διαμορφώνοντας κοινωνικές στάσεις. (van Dijk, 2006:359-383).

Όπως αναφέρει και ο Chilton (2004:23) η ανάγκη των πολιτικών αρχηγών να διαποτίσουν τις δηλώσεις τους με στοιχεία αυθεντίας και αλήθειας, στο διαμορφούμενο πλαίσιο, καθώς και στις δομές του ίδιου του κειμένου και της ομιλίας τους, είναι μια διαδικασία που μπορεί να προσδώσει στην εξουσία την πολυπόθητη νομιμοποίηση. Το να περιμένει κανείς όμως ότι ένας πολιτικός μπορεί εύκολα να «λέει την αλήθεια» είναι προβληματικό, διότι δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι τόσο ο δημιουργός όσο και ο αποδέκτης του λόγου φέρνουν σε αυτόν ιδεολογικές αξίες. Η αλήθεια όμως που κάποιος αποκαλύπτει με το λόγο δεν υπάρχει με την έννοια της απολυτότητας. Αυτό που ονομάζουμε αλήθεια είναι στην πραγματικότητα ένας ισχυρισμός τον οποίο πιστεύουμε και υποστηρίζουμε με επιχειρήματα, επομένως η αλήθεια είναι και σχετική και υποκειμενική.

Η υποκειμενική αυτή «αλήθεια» αποτυπώνεται στην εποχή μας με τον όρο της «μετα-αλήθειας», της διατύπωσης μιας «αλήθειας» ως ένα σύνθετο προϊόν πληροφόρησης γεγονότων με απόκρυψη στοιχείων ή με προσθήκη άλλων, με σκοπό τη χειραγωγή των αποδεκτών ενός πολιτικού λόγου ή αφηγήματος. Η μετα-αλήθεια είναι μια εκδοχή της αλήθειας, ενισχυμένη με τη δέουσα αληθοφάνεια και πειθώ, το οποίο εκπέμπει ο πολιτικός με στόχο το δικό του όφελος ή/και τη βλάβη των αντιπάλων του. Η πολιτική αντιπαράθεση διεξάγεται πλέον με λόγους και αφηγήματα μετα-αλήθειας. Ο αποδέκτης του λόγου, χαμένος στις παραφράσεις και παραποιήσεις των πραγμάτων που του παρέχουν, έχοντας ατελή γνώση και ελλιπή, μονομερή ή ψευδή πληροφόρηση, προσπαθεί να σχηματίσει την αλήθεια που του ταιριάζει, τελικά δηλαδή να ανακαλύψει και να αποδεχτεί και αυτός τη δική του μετα-αλήθεια ως αλήθεια.

Ο λόγος της εισβολής, όπως διατυπώθηκε στα δύο διαγγέλματα του Προέδρου Πούτιν και στη συνέντευξη τύπου του Υπουργού Εξωτερικών της Ρωσικής Ομοσπονδίας Λαβρόφ, αναπτύχθηκε σε ένα μακροσκελές ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο από τους δύο πολιτικούς. Τα επιχειρήματα που ανέπτυξαν και οι δύο, τα οποία όπως αναλύθηκε διεξοδικά έχουν την δέουσα αληθοφάνεια, διαμόρφωσαν την δική τους μετα-αλήθεια, επιδιώκοντας περισσότερο να

χειραγωγήσουν, παρά να πείσουν το ακροατήριο τους, ώστε να αποδεχτούν συγκεκριμένες πεποιθήσεις για τη διεθνή ασφάλεια και το γεωπολιτικό γίνεσθαι. Έτσι λοιπόν, με συγκεκριμένες στρατηγικές επιτυγχάνουν τον έλεγχο του νου και επηρεάζουν τη κρίση του ακροατηρίου τους, διαμορφώνοντας ένα πιο παθητικό ρόλο στην κατανάλωση του λόγου της εισβολής και φυσικά στην αποδοχή και νομιμοποίηση.

Ακόμη ένα όπλο στη φαρέτρα της πειθούς και της χειραγώγησης, είναι και η τακτική της εκτροπής, μέσου του φαινομένου whataboutism. Η τέχνη της αντίστιξης, της θόλωσης των νερών και της δημιουργίας αμφιβολίας για την ορθότητα του λόγου και των επιχειρημάτων της αντίπαλης πλευράς είναι αγαπημένη τακτική του Ρώσου ηγέτη, ο οποίος δεν θα πρέπει να λησμονούμε ότι έχει υπηρετήσει την Σοβιετική μυστική υπηρεσία, την μήτρα που κυοφόρησε την τεχνική whataboutism. Ο τρόπος χρήσης της στα διαγγέλματα του, γίνεται με μεγάλη επιδεξιότητα, γεγονός που του επιτρέπει να εκτρέπει τα βέλη των ευθυνών και κυρίως του επιτρέπει να προσπερνά τα σημεία εκείνα όπου θα απαιτούνταν δύσκολες εξηγήσεις, που θα εξέθεταν τον ίδιο και τα επιχειρήματά του.

Σε όλα τα παραπάνω μπορεί κανείς να προσθέσει τον έντονα, στοχευμένα, συναισθηματικό λόγο προς τους Ρώσους, αλλά και τους Ουκρανούς πολίτες και στρατιωτικούς, αποβλέποντας στην κοινή ιστορική τους μνήμη. Στόχος και των δύο και πάλι είναι να ποδηγετήσουν το ακροατήριο τους, να πολώσουν τους μεν (Ρώσους) και να ενσπείρουν την αμφιβολία στους δε (Ουκρανούς), εξασφαλίζοντας την αποδοχή και την ανοχή αντίστοιχα. Βασικό συστατικό στοιχείο του χειραγωγούμενου λόγου του Πούτιν και του Λαβρόφ είναι ότι ο λόγος της εισβολής γενικεύει, αναλαμβάνοντας τον Μεσσιανικό ρόλο της σωτηρίας της χώρας αλλά και του Διεθνούς συστήματος, αποκρύπτοντας όμως τις αρνητικές προεκτάσεις, επιτυγχάνοντας έτσι να αντλήσουν την πολυπόθητη «νομιμοποίηση» για την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, είτε με την απευθείας αποδοχή ή την ανοχή του ακροατηρίου.

Ένα ακροατήριο ποικίλο, καθόσον απευθύνονται στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό της χώρας τους, το οποίο λαμβάνει τις απαραίτητες απαντήσεις στις ερωτήσεις - «Γιατί να το κάνουμε αυτό;» ή «Γιατί να το κάνουμε αυτό με

αυτόν τον τρόπο;» - που θέτει ως προϋπόθεση ο van Leeuwen (2007), για να αντλήσουν οι δύο πολιτικοί ηγέτες, χειραγωγώντας, την νομιμοποίηση. Μια νομιμοποίηση που βασίζεται σε τουλάχιστον έναν «λογικό» λόγο (εργαλειώδη εξορθολογισμό), όπως είναι η «αλήθεια» από την πλευρά της Ρωσίας και η οποία συμπυκνώνεται στη φράση ότι, η Ουκρανία είναι αναπαλλοτρίωτο μέρος της δικής τους ιστορίας και πολιτισμού.

5.3 Απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα

Στη σύνοψη των συμπερασμάτων μας, διατυπώθηκαν ουσιαστικά και οι απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία θέσαμε στο εισαγωγικό κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

1^ο Ερευνητικό Ερώτημα: Χρησιμοποιεί ο λόγος της εισβολής του Πούτιν και του Λαβρόφ τεχνικές λόγου για να διαφύγουν της αυστηρής κριτικής και νατύχουν καλύτερης αποδοχής;

Από την κειμενική και κοινωνική μας ανάλυση, την οποία κάναμε στα δύο διαγγέλματα του Προέδρου Πούτιν, και τη συνέντευξη τύπου του υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ, διαπιστώσαμε ότι χρησιμοποίησαν με αριστοτεχνικό τρόπο την τακτική εκτροπής *whataboutism*, προσπαθώντας να στρέψουν τα βέλη των ευθυνών για την εισβολή μακριά από την Ρωσία, στρέφοντας τα προς το ΝΑΤΟ, τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά ακόμη και την ίδια την Ουκρανία. Χρησιμοποιώντας την τεχνική αυτή, προσφέρουν μια αντίστιξη, θολώνουν τα νερά και προκαλούν σύγχυση στους ακροατές, στους οποίους παρουσιάζουν μια οπτική της δικής τους αντίληψης, για τα γεγονότα και να ενσπείρουν την αμφιβολία. Έτσι επιτυγχάνουν αντί να λογοδοτούν για την εισβολή στο έδαφος της Ουκρανίας, να ξεφεύγουν αντιπαραβάλλοντας ανάλογες περιπτώσεις, ώστε να υφαρπάξουν την συναίνεση ή την ανοχή του ακροατηρίου.

2^ο Ερευνητικό Ερώτημα: Είναι ικανός ο λόγος της εισβολής να δώσει στην εξουσία την απαιτούμενη «νομιμοποίηση» στο ιστορικο-πολιτικό πλαίσιο που διατυπώνεται;

Οι Fairclough I. & N. (2012:112) ορίζουν την νομιμοποίηση ως ένα τύπο επιχειρηματολογικής αιτιολόγησης, δημόσιας δικαιολόγησης, στην οποία μια

ενέργεια μπορεί να δικαιολογηθεί με βάση λόγους και αυτοί οι λόγοι να μπορούν να χαρακτηριστούν ως συλλογικά αποδεκτοί και αναγνωρισμένοι, ως «άξιοι» δηλαδή να αναγνωριστούν. Αυτό ακριβώς διαμόρφωσε ο Πρόεδρος Πούτιν στο μακροσκελές διάγγελμα του την 21 Φεβρουαρίου 2022 και συμπλήρωσε την 24 του ιδίου μήνα, μια ημέρα πριν την εισβολή. Το ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο το οποίο είναι ικανό να δικαιολογήσει την εισβολή, βασιζόμενο σε επιχειρήματα ιστορικού και γεωπολιτικού περιεχομένου, τα οποία δίνουν απαντήσεις στο εύλογο ερώτημα, γιατί;

Απαντήσεις και αιτιάσεις που στηρίζονται σε κανόνες του Διεθνούς δικαίου, αλλά κυρίως στο βασικό πρωταρχικό δικαίωμα του κάθε κράτους να υπερασπίζεται το εθνικό του συμφέρον, όταν αυτό απειλείται ευθέως από άλλες, ξένες δυνάμεις. Μην λησμονούμε ότι οι σχέσεις των κρατών στο διεθνές σύστημα είναι άναρχες και εναπόκειται στο κάθε κράτος η διασφάλιση της υπόστασης του. Η κρίση των επιχειρημάτων που παραθέτουν, παρουσιάζοντας την δική τους εκδοχή της «αλήθειας», σχετίζονται με ένα υπόβαθρο κανόνων, πεποιθήσεων και αξιών που είναι οι ίδιες «νόμιμες», δηλαδή μπορούν να δικαιολογηθούν δημόσια και ως εκ τούτου παρέχουν την απαιτούμενη «νομιμοποίηση» για τις ενέργειες τους.

3^ο Ερευνητικό Ερώτημα: Εντοπίζονται στο λόγο της εισβολής συγκεκριμένα στοιχεία μίσους ή περιθωριοποίησης;

Στο διάγγελμα του Προέδρου Πούτιν την 21/2/2022, εντοπίζεται η ύπαρξη λόγου του μίσους. Με χρήση μεταφορικού λόγου, έχοντας ως πηγή έμπνευσης την βασική πηγή όλων των λόγων του μίσους, αυτό της ασθένειας, παρουσιάζει τις Ουκρανικές αρχές ως αδύναμες, οι οποίες έχουν μολυνθεί από τον ιό του εθνικισμού και της διαφθοράς, διαμορφώνοντας την πεποίθηση για ό,τι πρεσβεύουν ότι είναι άρρωστο.

Αποδίδοντας τους αποανθρωποποιητικές διαστάσεις, παρομοιάζοντας τους ως μολυσματικό ιό, υποδηλώνει την ανάγκη αντιμετώπισης τους, μέσω της φυσικής τους εξόντωσης. Χαρακτηριστική είναι η φράση του ότι «*υπάρχει ανάγκη κάθαρσης*». Ο λόγος είναι διατυπωμένος με προσεκτικό, διακριτικό τρόπο, ώστε να είναι πιο εύπεπτος, αλλά ταυτόχρονα και πιο ύπουλος, χειραγωγώντας και

εκμαιεύοντας έτσι την θετική στάση και αποδοχή του ακροατηρίου στις επερχόμενες δράσεις.

4ο Ερευνητικό Ερώτημα: Ο Πούτιν και ο Λαβρόφ απευθύνονται κυρίως προς το εσωτερικό ακροατήριο ή στοχεύουν προς τη διεθνή κοινότητα; Ή το ερώτημα τους είναι σόλοικο; Και ό,τι λένε προς τα μέσα, το λένε και προς τα έξω;

Στο πρώτο του διάγγελμα ο Πρόεδρος Πούτιν έχει ως άμεσο στόχο τους Ρώσους πολίτες. Άλλωστε η εναρκτήρια φράση του λόγου του, «*Πολίτες της Ρωσίας, φίλοι...*», δεν αφήνει περιθώρια αμφισβήτησης για τους αποδέκτες. Σκοπός του είναι να κερδίσει την εμπιστοσύνη και την αποδοχή των ενεργειών του, πρώτα από τους συμπολίτες του. Στη συνέχεια, ο λόγος του, διευρύνει το ακροατήριο του και απευθύνεται και προς τη διεθνή κοινότητα (ΗΠΑ, ΝΑΤΟ και Ευρωπαϊκή Ένωση), αλλά και προς τους Ουκρανούς πολίτες. Με το λόγο του επιδιώκει να εξιστορήσει τη δυναμική και την ιστορική διάρκεια της σχέσης Ρωσίας-Ουκρανίας, την οποία θεωρεί ως αναπαλλοτρίωτο μέρος της δικής τους ιστορίας.

Στο δεύτερο διάγγελμά του οι κύριοι αποδέκτες του λόγου του είναι οι Ουκρανοί πολίτες και στρατιωτικοί και ταυτόχρονα η Διεθνής κοινότητα. Στους πρώτους αποδέκτες απευθύνεται με έντονο συναισθηματικό λόγο επενδύοντας στην κοινή ιστορική τους μνήμη με αγώνες εναντίων των ναζιστών. Τους απευθύνει ανοιχτή πρόσκληση για να αγωνιστούν και πάλι μαζί και να αντιταχθούν στους νέο-ναζιστές της Ουκρανίας και στους καιροσκόπους της δυτικής διεθνής κοινότητας, οι οποίοι τους στηρίζουν, επιδιώκοντας τον έλεγχο της Ουκρανίας και την ευθεία απειλή της Ρωσίας, με δούρειο ίππο τη χώρα τους.

Ο Υπουργός Εξωτερικών Λαβρόφ, απευθύνεται κυρίως στη Διεθνή κοινότητα, αφενός για να ενισχύσει το λόγο της εισβολής του Προέδρου Πούτιν, αφετέρου για να προειδοποιήσει ότι η Ρωσία δεν θα είναι παθητικός παρατηρητής των εξελίξεων, την ώρα που Ρωσικής καταγωγής πολίτες βασανίζονται στην Ουκρανία από νεο-ναζιστές. Το μήνυμα του όμως έχει και έμμεσους αποδέκτες, απευθυνόμενο σε πολίτες εκτός Ρωσίας, ακόμη και στους Ουκρανούς πολίτες. Επιδίωξη του να τους κάνει να αναστοχαστούν την επικριτική τους στάση απέναντι στην εισβολή της Ρωσίας, παρουσιάζοντας την δική τους εκδοχή «αλήθειας», διανθισμένη με περιγραφή εικόνων και γεγονότων.

5^ο Ερευνητικό Ερώτημα: Η προσπάθεια των δύο πολιτικών προσώπων με τον Λόγο της εισβολής είναι να χειραγωγήσουν τους αποδέκτες του λόγου, ώστε οι θέσεις τους να γίνουν πιο εύκολα αποδεκτές ή προχωρούν σε απλή επιχειρηματολογία αποβλέποντας στη «νόμιμη» πειθώ;

Ο λόγος της εισβολής του Πούτιν, έτσι όπως εκφράζεται στα δύο διαγγέλματα του την 21 & 24/2/2022, κάνει ευρεία χρήση του δίπολου εμείς-αυτοί, με την αντίστοιχη θετική περιγραφή της ομάδας «εμείς» σε αντίθεση με την αρνητική περιγραφή της ομάδας που συγκροτεί τους «άλλους». Παράλληλα επεκτείνει την ιδεολογική αντίθεση μεταξύ Ρωσίας και Δύσης και στον υπόλοιπο κόσμο, αναφερόμενος ότι καλείται να αντιμετωπίσει μεγαλύτερες απειλές που υπονομεύουν την Διεθνή ασφάλεια. Ο λόγος του ενέχει όλα τα συστατικά στοιχεία ενός χειριστικού λόγου, σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζει ο van Dijk (2006:379)

Αγνοώντας οι αποδέκτες του λόγου της εισβολής αν ο Πρόεδρος Πούτιν παραβιάζει την προϋπόθεση ειλικρίνειας, αν υφίσταται δηλαδή πρόθεση εξαπάτησης και κατ' επέκταση χειραγώγησης, γίνεται αποδέκτης πληθώρα πληροφοριών για το ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο που αποτέλεσε την γενεσιουργό αιτία της εισβολής. Οι πληθώρα ιστορικών πληροφοριών των οποίων γίνεται αποδέκτης, εδράζεται στην λειτουργία της τριγωνικής σχέσης μεταξύ λόγου, γνώσης και κοινωνίας, αποβλέποντας στην καλλιέργεια του γνωσιακού υπόβαθρου (πλαίσιο) που θα καταστήσει το λόγο του πιο εύκολο στην αποδοχή.

Ο Πούτιν παρουσιάζει την «αλήθεια» της Ρωσικής πλευράς, την οποία πλαισιώνει με ανάλογα επιχειρήματα και αιτιάσεις, μετασκευάζοντας την, δημιουργώντας την μετα-αλήθεια. Τα επιχειρήματα του είναι ουσιώδη και αληθοφανή, βασιζόμενα στο ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο που αποτύπωσε στο λόγο της εισβολής, αλλά ο λόγος του είναι χειριστικός και επιχειρεί σκόπιμα και συγκεκριμένα να τους κάνει να αποδεχθούν την «μετα-αλήθεια» που αυτός διαμορφώνει, τόσο για τη διεθνή ασφάλεια, αλλά και για τη «νομιμοποίηση» της εισβολής. Ο χειραγωγούμενος λόγος μετριάζει την αποτελεσματικότητά του, αν οι αποδέκτες αυτού έχουν αρκετές πληροφορίες για να αναπτύξουν την απαραίτητη κριτική ικανότητα. Στην τέχνη όμως της παραπλάνησης του πολέμου η «αλήθεια» και το «ψέμα» προχωρούν ως συνοδοιπόροι και δύσκολα μπορεί κάποιος να διακρίνει τα όρια τους. Αυτό ακριβώς εκμεταλλεύεται και ο Πρόεδρος Πούτιν.

Ο λόγος του Λαβρόφ, όπως αναφέραμε, έρχεται και λειτουργεί υποστηρικτικά ως προς το λόγο της εισβολής του Πούτιν, συνεχίζοντας την ιδεολογική στρατηγική πόλωσης (Εμείς/Αυτοί). Με τα επιχειρήματα του παρεμβαίνει σε διαδικασίες κατανόησης, επιδιώκοντας να διαμορφώσει προκατειλημμένα νοητικά μοντέλα για τους πολιτικούς ταγούς της Ουκρανίας συνδέοντας τους με τους νεοναζί, ενισχύοντας ιδεολογικά την μετα-αλήθεια του Πούτιν. Στόχος του είναι ξεκάθαρα η χειραγώγηση του ακροατηρίου ώστε να πειστεί για την «αλήθεια» και να εξασφαλίσει τη «νομιμοποίηση» της πράξης της εισβολής.

5.4 Προτάσεις περαιτέρω έρευνας

Κάθε ερευνητική προσπάθεια επιχειρεί να δώσει απαντήσεις στα ερωτήματα που τίθενται κάθε φορά από τον ερευνητή αυτής, παράλληλα όμως, μέσα από την ίδια την έρευνα, ανακύπτουν νέα ερωτήματα και απαιτήσεις, τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο νέας έρευνας σε μεταπτυχιακό και γιατί όχι και σε διδακτορικό επίπεδο. Παραθέτουμε ενδεικτικά τα κυριότερα:

α. Πώς παρουσιάζεται ο λόγος της εισβολής και πώς αυτός εντάσσεται στο δημόσιο πολιτικό λόγο των «άλλων», της Ουκρανίας, των ΗΠΑ, της Ευρώπης, μέσω των πολιτικών ταγών τους. Είναι σίγουρα ενδιαφέρον να ερευνήσουμε την «αλήθεια» από την αντίπερα όχθη. Να δούμε αν έχουν διαφορετικές στοχεύσεις ή αν επιδιώκουν τους ίδιους σκοπούς, αλλά με διαφορετικό τρόπο; Αν επιχειρούν με το λόγο τους να πείσουν ή να χειραγωγήσουν το ακροατήριό τους;

β. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, απασχολεί, μέχρι σήμερα, τόσο την δημόσια ειδησιογραφία, όσο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, θα είχε εξαιρετικό ενδιαφέρον να αντλήσουμε υλικό από τις δύο αυτές πηγές και να γίνει μια συγκριτική ανάλυση, αναφορικά με το πως παρουσιάζεται ο λόγος της εισβολής και η «αλήθεια» από τις δύο πλευρές. Να δούμε επίσης ποιες είναι οι στοχεύσεις τους, πως εκδηλώνεται ο λόγος τους, να διαμορφωθούν σώματα κειμένων, ώστε να εντοπιστούν λέξεις ή φράσεις στις οποίες γίνεται συχνότερη αναφορά και ποια ενδεχομένως μηνύματα επιδιώκουν να καλλιεργήσουν.

5.5 Επίλογος

Στη σημερινή εποχή της παγκοσμιοποίησης, στο παγκόσμιο χωριό που πρώτος περιέγραψε ο Marshall MacLuhan (Liu, Volcic, & Gallois, 2018:34), μια ενέργεια όπως αυτή της εισβολής μιας χώρας στο έδαφος μιας άλλης, είναι μια πράξη που οδηγεί, αφενός στην έναρξη πολεμικών συγκρούσεων και αφετέρου έχει τεράστιο αντίκτυπο στο διεθνές γίνεσθαι, επηρεάζοντας τις σχέσεις, αλλά και μεταβάλλοντας το παρόν και το μέλλον των κρατών. Σε αυτό το τρελό γαϊτανάκι, σε αυτή την αλληλουχία μίσους, βίας και παραλογισμού που γεννά ο πόλεμος, σταθερός είναι μόνο ο λόγος (Λίβας, 2021:13) και σε αυτόν ανατρέχει η πολιτική εξουσία επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την πολυπόθητη «νομιμοποίηση».

Η «ειδική στρατιωτική επιχείρηση», όπως διατυπώθηκε αρχικά, η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, που ξεκίνησε στις 24 Φεβρουαρίου 2022, πέραν των στρατιωτικών δυνάμεων απαιτούσε και την υποστήριξη στο πεδίο του πολιτικού λόγου. Ο Πρόεδρος Πούτιν και ο Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας Λαβρόφ, στο δημόσιο πολιτικό τους λόγο, επιχείρησαν να αιτιολογήσουν, αλλά κυρίως να «νομιμοποιήσουν» την πράξη αυτή στο ακροατήριό τους. Όπως άλλωστε είδαμε και στη παρούσα εργασία η νομιμοποίηση και η απονομιμοποίηση είναι σημαντικές λειτουργίες που επιτυγχάνονται μέσα από τον πολιτικό λόγο.

Η ανάδειξη των κινήτρων, οι στοχεύσεις του λόγου της εισβολής, με κορωνίδα αυτού την «νομιμοποίηση» της εισβολής, αποτέλεσε το αντικείμενο της έρευνάς μας. Μέσα από αυτή αντιληφθήκαμε και αποκαλύψαμε το πώς κυρίαρχες ιδεολογίες, πολιτικές και πολιτισμικές, εμπλέκονται διαμορφώνοντας την «αλήθεια» των δύο πολιτικών ταγών, συνθέτοντας έτσι την «μετα-αλήθεια», με την οποία ο πολιτικός λόγος επιδιώκει να χειραγωγήσει το ακροατήριό του. Η δυναμική φύση των σχέσεων εξουσίας και της παραγωγής του λόγου στην πολιτική είναι γεγονός. Σε εμάς, το ακροατήριό, εναπόκειται η κριτική εξέταση του λόγου, η αποκάλυψη του κρυφού νοήματος φράσεων που μπορεί να υποδηλώνουν το αντίθετο από την ουσία τους, αποκαλύπτοντας έτσι τον ηγεμονικό λόγο της πολιτικής.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Αριστοτέλης (1993). «Πολιτικά 1». Αρχαία Ελληνική Γραμματεία. Αθήνα.
Εκδόσεις: Κάκτος.

Γκράμσι, Αντόνιο (2005) «Για τον Μακιαβέλι...». Αθήνα, Εκδόσεις: Ηριδανός

Ελλενστέιν, Ζάν (1976) «Ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης». Τόμος Α΄ (Η κατάκτηση της εξουσίας, 1917-1921/ Ο σοσιαλισμός σε μία μόνη χώρα 1922-1939). Αθήνα, Εκδόσεις: Θεμέλιο

Ελλενστέιν, Ζάν (1977) «Ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης». Τόμος Β΄ (Η ΕΣΣΔ στον πόλεμο 1939-1946/ Η σύγχρονη ΕΣΣΔ). Αθήνα, Εκδόσεις: Θεμέλιο

Ferro, Marc (2016) «Οι 7 ηγέτες του πολέμου (1918-1945)». Αθήνα, Εκδόσεις: Μεταίχμιο

Fitzpatrick, Sheila (2018) «Οι σύμβουλοι του Στάλιν» Αθήνα, Εκδόσεις: Μεταίχμιο

Ίσαρη, Φιλία & Πουρκός, Μάριος (2015). «Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας». Αθήνα, Εκδόσεις: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
Ανακτήθηκε από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5826>

Κλαούζεβιτς, Κάρλ (1999). «Περί του Πολέμου». Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις: Βάνιας

Κίσινγκερ, Χένρι (2014). «Παγκόσμια Τάξη». Αθήνα, Εκδόσεις: Λιβάνη

Κωσταράκος, Μιχαήλ (2022) «Η προηγούμενη και επόμενη ημέρα της Ουκρανικής Κρίσης για την Ευρώπη (την ΕΕ και το NATO) και τις Διεθνείς Σχέσεις». Εθνικές Επάλξεις (Σύνδεσμος Επιτελών Εθνικής Άμυνας), τεύχος 140, (σ. 18-22). Αθήνα

Λίβας, Σωτήρης (2021) «Γλώσσα και Εξτρεμισμός» (Δέκα +1 δοκίμια για τη γλώσσα του μίσους). Αθήνα, Εκδόσεις: Παπαζήση

Liu, S., Volcic, Z., & Gallois, C. (2018). «Εισαγωγή στην Διαπολιτισμική Επικοινωνία». Αθήνα, Εκδόσεις: Gutenberg.

- Παπαδημητρίου, Νίκος (2020). «Έρως και Πολιτική». (Μία σπουδή θανάτου). Αθήνα, Εκδόσεις: Gutenberg.
- Παπαφλωράτος, Ιωάννης (2022) «Συνοπτική Γεωπολιτική Θεώρηση του πολέμου στην Ουκρανία». Εθνικές Επάλξεις (Σύνδεσμος Επιτελών Εθνικής Άμυνας), τεύχος 140, (σ. 6-11). Αθήνα
- Παριανού, Αναστασία (2021) «Μνήμη, μνημείο και ταυτότητα». Σημειώσεις μαθήματος Β΄ Εξαμήνου στο μάθημα «Γλώσσα, ταυτότητα και ισχύς». Κέρκυρα, Ιόνιο Πανεπιστήμιο.
- Πουκαμισάς, Γεώργιος (2022) «Το ζήτημα της Ουκρανίας». Εθνικές Επάλξεις (Σύνδεσμος Επιτελών Εθνικής Άμυνας), τεύχος 140, (σ. 12-17). Αθήνα
- Σκουτερόπουλος, Ν.Μ. (2020) «Θουκυδίδη Ιστορία» Αθήνα. Εκδόσεις: Πόλις
- Σωσώνη, Βιλελμίνη (2021) «Η γλώσσα ως εργαλείο διαμόρφωσης της κοινής γνώμης και μέσο πειθούς». Σημειώσεις μαθήματος Α΄ Εξαμήνου στο μάθημα «Εισαγωγή στην Ανάλυση Πολιτικού Λόγου». Κέρκυρα, Ιόνιο Πανεπιστήμιο.
- Τσακνάκη, Βασιλική (2019) «Η σημασία των συμβόλων στην επικοινωνιακή πολιτισμική δράση. Το σύμβολο της αρχαίας Δύμης» (Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία) Πάτρα. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ανακτήθηκε από: <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/44945>
- Τσάτσος, Κωνσταντίνος (2019). «Κικέρων» (Τέσσερις λόγοι κατά Κατιλίνα, οι λόγοι για τον Μάρκελλο και τον Λιγάριο). Αθήνα, Εκδόσεις: Εστία

Ξενόγλωσση

- Beard, A. (2001). “*The Language of Politics*”. London, Edition: Routledge. Ανακτήθηκε από: <https://newuniversityinexileconsortium.org/wp-content/uploads/2022/02/the-language-of-politics.pdf>
- Chilton, P. (2004). “*Analysing Political Discourse*”. Theory and practice. London, Edition: Routledge. Ανακτήθηκε από: <https://voidnetwork.gr/wp->

<content/uploads/2016/10/Analysing-political-discourse-Theory-and-Practice-by-Paul-Chilton.pdf>

Fairclough, N. & Wodak, R. (1997). "Critical discourse analysis". In T. A. van Dijk (ed.), *Discourse Studies. A Multidisciplinary Introduction*, Vol. 2. *Discourse as Social Interaction* (pp. 258-284). London, Edition: Sage

Fairclough, I. & Fairclough, N. (2012). "*Political Discourse Analysis*". London, Edition: Routledge. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/263573754_REVIEW_OF_I_Fairclough_and_N_Fairclough_Political_discourse_analysis_A_method_for_advanced_students

Fairclough, N. (1992). "*Discourse and Social Change*". Cambridge: Polity Press.

Fairclough, N. (1995). "*Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*". New York: Longman Publishing

Fairclough, N. (2001). "*Language and Power*". Essex: Longman

Fairclough, N. (2003). "*Analyzing Discourse. Textual Analysis for Social Research*". New York Routledge Publishing. Ανακτήθηκε από: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/270695/mod_folder/content/0/ii.%20Norman_Fairclough_Analysing_discourse.pdf

Fairclough, N. (2012). "Critical Discourse Analysis", στο Gee, James Paul and Handford, M. (ed.): *The Routledge Handbook of Discourse Analysis*. (pp. 9-20) London, Edition: Routledge. Ανακτήθηκε από: <https://circulosemiotico.files.wordpress.com/2020/05/routledge-handbook-of-discourse-analysis.pdf>

Gessen, K. (2014). "*What's the Matter With Russia? Putin and the Soviet Legacy*". Published by: Council on Foreign Relations. Ανακτήθηκε από: <https://www.jstor.org/stable/24483570>

Joseph, J. (2006). "*Language and Politics*". Edinburgh Textbooks in Applied Linguistics.

Kotoulas, I. & Pusztai, W. (2022). "*Geopolitics of the War in Ukraine*" Athens: Foreign Affairs Institute. Ανακτήθηκε από:

<https://www.aies.at/download/2022/Geopolitics-of-the-War-in-Ukraine-FINAL.pdf>

- Lazari, A., Riabov, O. & Zakowska, M. (2019). *“The Russian Bear and the Revolution: The Bear Metaphor for Russia in Political Caricatures of 1917–1918”*. Ανακτήθηκε από: <https://mostyeuropy.pl/sites/default/files/2019-11/The%20Russian%20Bear%20and%20the%20Revolution.pdf>
- Mankoff, J. (2022). *“Russia’s War in Ukraine. Identity, History, and Conflict”* Washington, Center for Strategic and International Studies (CSIS). Ανακτήθηκε από: <https://www.csis.org/analysis/russias-war-ukraine-identity-history-and-conflict>
- Michalakopoulos, G. (2021). *“Turkey and its Reception of the Syrian Civil War According to Turkish Newspapers”*. Athens, Edition: Ocelotos
- Nesler, M. S., Aguinis, H., Quigley, B. M., & Tedeschi, J. T. (1993). *The effect of credibility on perceived power*. Journal of Applied Social Psychology, 1407-1425. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1993.tb01040.x>
- Pearcy, M. (2021). *“It’s Not Accidental at All”—Media Literacy, “Whataboutism,” and Occam’s Razor”*. Rider University, Research Issues in Contemporary Education. Ανακτήθηκε από: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1317315>
- Reisigl, M. & Wodak, R. (2009). “The discourse-historical approach (DHA)”, στο Wodak R. & Meuer M. (ed.): *Methods of Critical Discourse Analysis*. (pp. 87-121) London, Edition: Sage.
- van Dijk, Teun A. (1997). *“What is Political Discourse Analysis?”* University of Amsterdam. Ανακτήθηκε από: https://e-l.unifi.it/pluginfile.php/909651/mod_resource/content/1/Van%20Dijk%20Waht%20is%20political%20discourse%20analysis.pdf
- van Dijk, Teun A. (2001). “Multidisciplinary CDA: A plea for diversity”, στο Wodak R. & Meuer M. (ed.): *Methods of Critical Discourse Analysis*. (pp. 95-120) London, Edition: Sage.
- van Dijk, Teun A. (2001a). “Critical Discourse Analysis”, στο Schiffrin, D., Tannen, D. and Hamilton, H. E. (ed.): *The Handbook of Discourse Analysis*. (pp. 352-371) Oxford, Edition: Blackwell.

- van Dijk, Teun A. (2006). *"Discourse and manipulation"*. (pp. 359-383) London, Edition: Sage. Ανακτήθηκε από: <https://www.jstor.org/stable/42889055>
- van Dijk, Teun A. (2006a). *"Discourse, context and cognition"*. (pp.159-177) London, Edition: Sage. Ανακτήθηκε από: <https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/07/Teun-A.-van-Dijk-2006-Discourse-context-and-cognition.pdf>
- van Dijk, Teun A. (2008). *"Discourse and Context. A sociocognitive approach"*. London, Cambridge University Press. Ανακτήθηκε από: https://www.academia.edu/7167253/Discourse_and_Context_a_sociocognitive_approach_van_Dijk
- van Dijk, Teun A. (2009). *"Society and Discourse. How Social Contexts Influence Text and Talk"*. London, Edition: Cambridge University Press. Ανακτήθηκε από: <https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/06/Teun-A.-van-Dijk-2009-Society-And-Discourse.-How-Social-Contexts-Influence-Text-And-Talk.pdf>
- van Leeuwen, T. (2007) *'Legitimation in discourse and communication. (pp. 91-112)* University of technology, Sydney. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1750481307071986>
- Wang, W. (2006) *"Newspaper commentaries on terrorism in China and Australia: A contrastive genre study"*, PhD. University of Sydney. Ανακτήθηκε από: <https://ses.library.usyd.edu.au/handle/2123/1701>
- Wodak, R. (2001). "What CDA is about - a summary of its history, important concepts and its developments", στο Wodak R. & Meuer M. (ed.): *Methods of Critical Discourse Analysis*. (pp. 1-13) London: Sage.
- Wodak, R. (2001a). "The discourse-historical approach", στο Wodak R. & Meuer M. (ed.): *Methods of Critical Discourse Analysis*. (pp. 63-94) London: Sage.
- Wodak, R. & Meyer, M. (2009). "Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory, and Methodology". In Wodak, R. & Meyer, M. (ed.), *Methods for Critical Discourse Analysis* (pp. 1-33). London: Sage.

Πηγές από το Διαδίκτυο

Αδαμίδης, Λ. (2022) «Όταν η ιστορία επαναλαμβάνεται σαν φάρσα» Ανακτήθηκε από: <https://www.gnomionline.com.cy/index.php/component/k2/item/14182-otan-h-istoria-epanalambanetai-san-farsa>

Allison, Gr. & Rhode, B. (2022) “The Russia–Ukraine war, the US–China rivalry and Thucydides’s Trap”. Ανακτήθηκε από: <https://www.iiss.org/events/2022/04/the-russia-ukraine-war-the-us-china-rivalry-and-thucydides-trap>

Ασημακόπουλος, Κ. (2022) «Ρωσία: Το μυστικό σύμβολο της κορδέλας του Αγίου Γεωργίου, ο υπέρτατος συμβολισμός νίκης στην Ουκρανία» Ανακτήθηκε από: <https://www.ethnos.gr/World/article/204379/rosiatomystikosymbolothskordela-stoyagioygeorgioyoyptatossymbolismosnikhssthnoykrania>

Baroud, R. (2022) “Not a Justification but a Provocation’: Chomsky on the Root Causes of the Russia-Ukraine War”. Ανακτήθηκε από: <https://www.commondreams.org/views/2022/06/25/not-justification-provocation-chomsky-root-causes-russia-ukraine-war>

Bump, Ph. (2017) “Why is whataboutism having a moment?”. Ανακτήθηκε από: <https://www.washingtonpost.com/news/politics/wp/2017/08/29/why-is-whataboutism-having-a-moment/>

Chotiner, I. (2022) “Why John Mearsheimer Blames the U.S. for the Crisis in Ukraine”. Ανακτήθηκε από: <https://www.newyorker.com/news/q-and-a/why-john-mearsheimer-blames-the-us-for-the-crisis-in-ukraine>

Γιαννακόπουλος, Η. (2022) «Η Παγίδα του Θουκυδίδη και η Ρωσία που βρυχάται». Ανακτήθηκε από: https://www.huffingtonpost.gr/entry/e-payida-toe-thoekedide-kai-e-rosia-poe-vrechatai_gr_62149fcfe4b0f800ce16d38a

Davidovich, M. (2019) “Holodomor: The Unknown Horror of the 20th Century”. Ανακτήθηκε από: <https://medium.com/@MariannaDances/november-23rd-holodomor-memorial-day-in-ukraine-and-around-the-globe-7defdb60ac65>

Goldstein, St. (2018) “Whataboutism, A Russian Propaganda Technique, Popular With Trump, His Supporters”. Ανακτήθηκε από:

<https://kjzz.org/content/590934/whataboutism-russian-propaganda-technique-popular-trump-his-supporters>

Heiser, Jörg (2022) *“Excuses for Doing Nothing: “Whataboutism” and Russia’s War Against Ukraine”*. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-flux.com/notes/462424/excuses-for-doing-nothing-whataboutism-and-russia-s-war-against-ukraine>

Hrabina, J. (2022) *“The real danger of “Thucydides Trap” in post-Soviet space”*. Ανακτήθηκε από: <https://neweasterneurope.eu/2022/06/06/the-real-danger-of-thucydides-trap-in-post-soviet-space/>

Janks, H. (1997) *“Critical Discourse Analysis as a Research Tool”*. Ανακτήθηκε από: <https://doi.org/10.1080/0159630970180302>

Καραϊσκος, Δ. (2022) «Ο Πάβελ Γιόνκα, δημιουργός της «Ρωσικής Αρκούδας» στην «Κ»: Ο θρίαμβος της εικόνας». Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/interviews/561759472/o-pavel-gionka-dimioyrgos-tis-rosikis-arkoydas-stin-k-o-thriamvos-tis-eikonas/>

Kessler, G. (2022) *“Fact-checking Putin’s speech on Ukraine”*. Ανακτήθηκε από: <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/02/23/fact-checking-putins-speech-ukraine/>

Kissinger, H. (2014) *“To settle the Ukraine crisis, start at the end”*. Ανακτήθηκε από: https://www.washingtonpost.com/opinions/henry-kissinger-to-settle-the-ukraine-crisis-start-at-the-end/2014/03/05/46dad868-a496-11e3-8466-d34c451760b9_story.html

Κουκάκης, Γ. (2022) «Μήπως η Ρωσία πιάστηκε στην παγίδα του Θουκυδίδη;». Ανακτήθηκε από: <https://kedisa.gr/mipos-i-rosia-piastike-stin-pagida-tou-thoukydidi/>

Κοντέσης, Σ. (2022) «Σεργκέι Λαβρόφ: Ο άνθρωπος στο πλευρό του Πούτιν». Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/world/article/1219816/sergei-lavrof-o-anthropos-sto-pleuro-tou-poutin-o-erasitehnis-ithopoios-pou-metatrapike-se-skliro-diplomati/>

- Μαγκλίνης, Η. (2022) «Εφιάλτης στην Ουκρανία του μεγάλου λιμού». Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/culture/561748519/efialtis-stin-oykrania-toy-megaloy-limoy/>
- Μαζαράκης, Α. (2022) «Η γενιά “Ζ”». Ανακτήθηκε από: <https://www.parapolitika.gr/stiles/andreas-mazarakis/article/1194562/i-genia-z/>
- Masters, Jon. (2022). “Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia”, Council on Foreign Relations. Ανακτήθηκε από: <https://www.cfr.org/backgrounder/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia#chapter-title-0-5>
- Miller, A. (2012). “The Invention of Tradition”. Ανακτήθηκε από: <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-invention-of-tradition/>
- Μπαλάσκας, Κ. (2020) «Η μετα-αλήθεια ως αλήθεια». Ανακτήθηκε από: <https://neapaideia-glossa.gr/articles/1/>
- Παμπουχίδου, Γ. (2022) «Ανάλυση: Πόλεμος στην Ουκρανία: Πώς φτάσαμε ως εδώ – Τα ιστορικά γεγονότα που οδήγησαν στην εισβολή της Ρωσίας». Ανακτήθηκε από: <https://www.ertnews.gr/roi-idiseon/analysisi-polemos-stin-oykrania-pos-ftasame-os-edo-ta-istorika-gegonota-poy-odigisan-stin-eisvoli-tis-rosias/>
- Polychroniou, C. (2022) *Chomsky: US Approach to Ukraine Has “Left the Domain of Rational Discourse”*. Ανακτήθηκε από: <https://truthout.org/articles/us-approach-to-ukraine-and-russia-has-left-the-domain-of-rational-discourse/>
- Ριζοσπάστης (2022) «Η αλήθεια για την Ιστορία της Ουκρανίας». Ανακτήθηκε από: <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=11590314>
- Shevchenko, V. (2015) “Russia awash with symbols of WW2 victory” Ανακτήθηκε από: <https://www.bbc.com/news/world-europe-32650024>
- Τσιάρας, Γ. (2022) «Ολοι... μαζί ενάντια στον κοινό εχθρό». Ανακτήθηκε από: https://www.efsyn.gr/stiles/ano-kato/370322_oloi-nazi-enantia-ston-koino-ehthro

Vérité, Cl. (2021). "Latvian parliament bans a Russian symbol in public". Ανακτήθηκε από: <https://www.newsendip.com/latvia-ribbon-saint-george-ban-russia/>

Φαράζη, Χ. (2022) «Τί είναι το Z και πώς έγινε σύμβολο της ρώσικης εισβολής στην Ουκρανία». Ανακτήθηκε από: <https://www.oneman.gr/life/ti-einai-to-z-kai-pos-egine-simvolo-tis-rosikis-eisvolis-stin-oukrania/>

Zak, D. (2017) « *Whataboutism: The Cold War tactic, thawed by Putin, is brandished by Donald Trump*». Ανακτήθηκε από: https://www.washingtonpost.com/lifestyle/style/whataboutism-what-about-it/2017/08/17/4d05ed36-82b4-11e7-b359-15a3617c767b_story.html

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Α) Το διάγγελμα του Προέδρου Πούτιν τις 21 Φεβρουαρίου 2022

(Πηγή: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67828>)

Πρόεδρος της Ρωσίας Βλαντιμίρ Πούτιν: Πολίτες της Ρωσίας, φίλοι,

Η ομιλία μου αφορά τα γεγονότα στην Ουκρανία και γιατί αυτό είναι τόσο σημαντικό για εμάς, για τη Ρωσία. Φυσικά, το μήνυμά μου απευθύνεται και στους συμπατριώτες μας στην Ουκρανία.

Το θέμα είναι πολύ σοβαρό και πρέπει να συζητηθεί σε βάθος

Η κατάσταση στο Donbass έχει φτάσει σε κρίσιμο, οξύ στάδιο. Μιλάω απευθείας μαζί σας σήμερα όχι μόνο για να σας εξηγήσω τι συμβαίνει αλλά και για να σας ενημερώσω για τις αποφάσεις που λαμβάνονται καθώς και για πιθανά περαιτέρω βήματα.

Θα ήθελα να τονίσω ξανά ότι η Ουκρανία δεν είναι απλώς μια γειτονική χώρα για εμάς. Είναι αναπαλλοτρίωτο μέρος της δικής μας ιστορίας, πολιτισμού και πνευματικού χώρου. Αυτοί είναι οι σύντροφοί μας, οι πιο αγαπητοί μας – όχι μόνο συνάδελφοι, φίλοι και άνθρωποι που υπηρέτησαν κάποτε μαζί, αλλά και συγγενείς, άνθρωποι δεμένοι με αίμα, με οικογενειακούς δεσμούς.

Από αμνημονεύτων χρόνων, οι άνθρωποι που ζούσαν στα νοτιοδυτικά της ιστορικά ρωσικής γης αυτοαποκαλούνταν Ρώσοι και Ορθόδοξοι Χριστιανοί. Αυτό συνέβαινε πριν από τον 17ο αιώνα, όταν ένα τμήμα αυτής της επικράτειας εντάχθηκε ξανά στο ρωσικό κράτος, και μετά.

Μας φαίνεται ότι, σε γενικές γραμμές, όλοι γνωρίζουμε αυτά τα γεγονότα, ότι αυτό είναι κοινή γνώση. Ωστόσο, είναι απαραίτητο να πούμε τουλάχιστον λίγα λόγια για την ιστορία αυτού του ζητήματος για να κατανοήσουμε τι συμβαίνει σήμερα, να εξηγήσουμε τα κίνητρα πίσω από τις ενέργειες της Ρωσίας και τι στοχεύουμε να πετύχουμε.

Λοιπόν, θα ξεκινήσω με το γεγονός ότι η σύγχρονη Ουκρανία δημιουργήθηκε εξ ολοκλήρου από τη Ρωσία ή, για να είμαι πιο ακριβής, από την Μπολσεβίκικη, Κομμουνιστική Ρωσία. Αυτή η διαδικασία ξεκίνησε ουσιαστικά αμέσως μετά την επανάσταση του 1917, και ο Λένιν και οι συνεργάτες του το έκαναν με τρόπο εξαιρετικά σκληρό για τη Ρωσία – διαχωρίζοντας, κόβοντας αυτό που είναι ιστορικά ρωσική γη. Κανείς δεν ρώτησε τα εκατομμύρια των ανθρώπων που ζουν εκεί τι πιστεύουν.

Στη συνέχεια, τόσο πριν όσο και μετά τον Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο, ο Στάλιν ενσωμάτωσε στην ΕΣΣΔ και μετέφερε στην Ουκρανία κάποια εδάφη που προηγουμένως ανήκαν στην Πολωνία, τη Ρουμανία και την Ουγγαρία. Στην πορεία, έδωσε στην Πολωνία μέρος της παραδοσιακής γερμανικής γης ως αποζημίωση και το 1954, ο Χρουστσόφ πήρε την Κριμαία από τη Ρωσία για κάποιο λόγο και την έδωσε επίσης στην Ουκρανία. Στην πραγματικότητα, έτσι διαμορφώθηκε το έδαφος της σύγχρονης Ουκρανίας.

Αλλά τώρα θα ήθελα να εστιάσω την προσοχή στην αρχική περίοδο του σχηματισμού της ΕΣΣΔ. Πιστεύω ότι αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό για εμάς. Θα πρέπει να το πλησιάσω από απόσταση, ας πούμε.

Θα σας υπενθυμίσω ότι μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917 και τον επακόλουθο Εμφύλιο Πόλεμο, οι Μπολσεβίκοι άρχισαν να δημιουργήσουν ένα νέο κράτος. Είχαν μάλλον σοβαρές διαφωνίες μεταξύ τους σε αυτό το σημείο. Το 1922, ο Στάλιν κατέλαβε τις θέσεις τόσο του Γενικού Γραμματέα του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος (Μπολσεβίκων) όσο και του Λαϊκού Επιτρόπου για τις Εθνικές Υποθέσεις. Πρότεινε την οικοδόμηση της χώρας στις αρχές της αυτονομίας, δηλαδή, δίνοντας στις δημοκρατίες –τις μελλοντικές διοικητικές και εδαφικές οντότητες– ευρείες εξουσίες κατά την ένταξη σε ένα ενιαίο κράτος.

Ο Λένιν επέκρινε αυτό το σχέδιο και πρότεινε να γίνουν παραχωρήσεις στους εθνικιστές, τους οποίους αποκαλούσε «ανεξάρτητους» εκείνη την εποχή. Οι ιδέες του Λένιν για το τι αποτελούσε ουσιαστικά μια συνομοσπονδιακή κρατική ρύθμιση και ένα σύνθημα για το δικαίωμα των εθνών στην αυτοδιάθεση, μέχρι την απόσχιση, τέθηκαν στα θεμέλια του σοβιετικού κράτους. Αρχικά επιβεβαιώθηκαν στη Διακήρυξη για τον σχηματισμό της ΕΣΣΔ το 1922 και

αργότερα, μετά το θάνατο του Λένιν, κατοχυρώθηκαν στο Σοβιετικό Σύνταγμα του 1924.

Αυτό εγείρει αμέσως πολλά ερωτήματα. Το πρώτο είναι πραγματικά το κύριο: γιατί ήταν απαραίτητο να κατευναστούν οι εθνικιστές, να ικανοποιηθούν οι διαρκώς αυξανόμενες εθνικιστικές φιλοδοξίες στα περίχωρα της πρώην αυτοκρατορίας; Τι νόημα είχε να μεταφερθούν στις νεοσύστατες, συχνά αυθαίρετα, διοικητικές μονάδες – τις δημοκρατίες της Ένωσης – τεράστιες περιοχές που δεν είχαν καμία σχέση με αυτές; Επιτρέψτε μου να επαναλάβω ότι αυτά τα εδάφη μεταφέρθηκαν μαζί με τον πληθυσμό αυτού που ήταν ιστορικά Ρωσία.

Επιπλέον, αυτές οι διοικητικές μονάδες είχαν *de facto* το καθεστώς και τη μορφή εθνικών κρατικών οντοτήτων. Αυτό εγείρει ένα άλλο ερώτημα: γιατί ήταν απαραίτητο να γίνουν τόσο γενναιόδωρα δώρα, πέρα από τα πιο τρελά όνειρα των πιο ζηλωτών εθνικιστών και, πάνω από όλα, να δοθεί στις δημοκρατίες το δικαίωμα να αποσχιστούν από το ενιαίο κράτος χωρίς όρους;

Με την πρώτη ματιά, αυτό φαίνεται απολύτως ακατανόητο, ακόμη και τρελό. Αλλά μόνο με την πρώτη ματιά. Υπάρχει εξήγηση. Μετά την επανάσταση, ο κύριος στόχος των Μπολσεβίκων ήταν να παραμείνουν στην εξουσία με κάθε κόστος, απολύτως πάση θυσία. Έκαναν τα πάντα για αυτόν τον σκοπό: αποδέχθηκαν την ταπεινωτική Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ, αν και η στρατιωτική και οικονομική κατάσταση στη Γερμανία του Κάιζερ και των συμμάχων της ήταν δραματική και η έκβαση του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου ήταν προδιαγεγραμμένη, και ικανοποίησε τις όποιες απαιτήσεις και επιθυμίες των εθνικιστών στο εσωτερικό της χώρας.

Όταν πρόκειται για την ιστορική μοίρα της Ρωσίας και των λαών της, οι αρχές του Λένιν για την ανάπτυξη του κράτους δεν ήταν απλώς ένα λάθος, ήταν χειρότερα από λάθος, όπως λέει και η παροιμία. Αυτό έγινε προφανώς σαφές μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991.

Φυσικά, δεν μπορούμε να αλλάξουμε γεγονότα του παρελθόντος, αλλά πρέπει τουλάχιστον να τα παραδεχτούμε ανοιχτά και ειλικρινά, χωρίς καμία επιφύλαξη και πολιτικοποίηση. Προσωπικά, μπορώ να προσθέσω ότι κανένας

πολιτικός παράγοντας, όσο εντυπωσιακός ή κερδοφόρος κι αν φαίνεται σε οποιαδήποτε στιγμή, δεν μπορεί ή δεν δύναται να χρησιμοποιηθεί ως θεμελιώδεις αρχές του κράτους.

Δεν προσπαθώ να ρίξω την ευθύνη σε κανέναν. Η κατάσταση στη χώρα εκείνη την εποχή, τόσο πριν όσο και μετά τον Εμφύλιο, ήταν εξαιρετικά περίπλοκη, ήταν κρίσιμη. Το μόνο που θα ήθελα να πω σήμερα είναι ότι έτσι ακριβώς ήταν. Είναι ιστορικό γεγονός. Στην πραγματικότητα, όπως έχω ήδη πει, η Σοβιετική Ουκρανία είναι το αποτέλεσμα της πολιτικής των Μπολσεβίκων και μπορεί δικαίως να ονομαστεί «Η Ουκρανία του Βλαντιμίρ Λένιν». Ήταν ο δημιουργός και αρχιτέκτονας του. Αυτό επιβεβαιώνεται πλήρως και εκτενώς από αρχειακά έγγραφα, συμπεριλαμβανομένων των σκληρών οδηγιών του Λένιν σχετικά με το Donbass, το οποίο στην πραγματικότητα μεταφέρθηκε στην Ουκρανία. Και σήμερα οι «ευγνώμονες απόγονοι» έχουν ανατρέψει μνημεία του Λένιν στην Ουκρανία. Το λένε αποκομμουνισμό.

Θέλετε αποκομμουνισμό; Πολύ καλά, αυτό μας ταιριάζει μια χαρά. Γιατί όμως να σταματήσουμε στα μισά του δρόμου; Είμαστε έτοιμοι να δείξουμε τι θα σημαίνει πραγματικά ο αποκομμουνισμός για την Ουκρανία.

Επιστρέφοντας στην ιστορία, θα ήθελα να επαναλάβω ότι η Σοβιετική Ένωση ιδρύθηκε στη θέση της πρώην Ρωσικής Αυτοκρατορίας το 1922. Αλλά η πρακτική έδειξε αμέσως ότι ήταν αδύνατο να διατηρηθεί ή να διακυβευθεί μια τόσο τεράστια και πολύπλοκη περιοχή με βάση τις άμορφες αρχές που ισοδυναμούσε με συνομοσπονδία. Απείχαν πολύ από την πραγματικότητα και την ιστορική παράδοση.

Είναι λογικό ότι ο Κόκκινος Τρόμος και η ραγδαία διολίσθηση στη δικτατορία του Στάλιν, η κυριαρχία της κομμουνιστικής ιδεολογίας και το μονοπώλιο του Κομμουνιστικού Κόμματος στην εξουσία, την εθνικοποίηση και τη σχεδιαζόμενη οικονομία – όλα αυτά μετέτρεψαν τις επίσημα δηλωμένες αλλά αναποτελεσματικές αρχές της διακυβέρνησης σε μια απλή διακήρυξη. Στην πραγματικότητα, οι ενωσιακές δημοκρατίες δεν είχαν κανένα κυριαρχικό δικαίωμα, κανένα απολύτως. Το πρακτικό αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία ενός αυστηρά συγκεντρωτικού και απολύτως ενιαίου κράτους.

Στην πραγματικότητα, αυτό που εφάρμοσε πλήρως ο Στάλιν δεν ήταν οι αρχές του Λένιν αλλά οι δικές του αρχές διακυβέρνησης. Αλλά δεν έκανε τις σχετικές τροποποιήσεις στον ακρογωνιαίο λίθο του Συντάγματος και δεν αναθεώρησε επίσημα τις αρχές του Λένιν που διέπουν τη Σοβιετική Ένωση. Εκ πρώτης όψεως, φαινόταν ότι δεν υπήρχε ανάγκη για κάτι τέτοιο, γιατί όλα έμοιαζαν να λειτουργούν καλά στις συνθήκες του ολοκληρωτικού καθεστώτος και εξωτερικά φαινόταν υπέροχο, ελκυστικό και ακόμη και υπερδημοκρατικό.

Κι όμως, είναι πολύ κρίμα που τα θεμελιώδη και τυπικά νομικά θεμέλια του κράτους μας δεν «καθαρίστηκαν» εγκαίρως από τις απεχθής και ουτοπικές φαντασιώσεις που εμπνεύστηκαν από την επανάσταση, οι οποίες είναι απολύτως καταστροφικές για κάθε κανονικό κράτος. Όπως συνέβαινε συχνά στη χώρα μας στο παρελθόν, κανείς δεν σκέφτηκε το μέλλον.

Φαίνεται ότι οι ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος ήταν πεπεισμένοι ότι είχαν δημιουργήσει ένα στέρεο σύστημα διακυβέρνησης και ότι οι πολιτικές τους είχαν διευθετήσει οριστικά το εθνικό ζήτημα. Όμως η παραποίηση, η παρανόηση και η αλλοίωση της κοινής γνώμης έχουν υψηλό κόστος. Ο ιός των εθνικιστικών φιλοδοξιών είναι ακόμα μαζί μας, και η νάρκη που τέθηκε στο αρχικό στάδιο για να καταστρέψει την κρατική ανοσία στην ασθένεια του εθνικισμού χτυπούσε. Όπως έχω ήδη πει, το ορυχείο ήταν το δικαίωμα της απόσχισης από τη Σοβιετική Ένωση.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1980, τα αυξανόμενα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα και η φαινομενική κρίση της σχεδιαζόμενης οικονομίας επιδείνωσαν το εθνικό ζήτημα, το οποίο ουσιαστικά δεν βασιζόταν σε καμία προσδοκία ή ανεκπλήρωτα όνειρα των σοβιετικών λαών, αλλά κυρίως στις αυξανόμενες ορέξεις των τοπικών ελίτ.

Ωστόσο, αντί να αναλύει την κατάσταση, να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα, πρώτα απ' όλα στην οικονομία, και να μετασχηματίζει σταδιακά το πολιτικό σύστημα και την κυβέρνηση με καλά μελετημένο και ισορροπημένο τρόπο, η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος ασχολήθηκε μόνο με ανοιχτή διπλή συζήτηση για την αναβίωση της Λενινιστικής αρχής της εθνικής αυτοδιάθεσης.

Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της διαμάχης για την εξουσία μέσα στο ίδιο το Κομμουνιστικό Κόμμα, καθεμία από τις αντίπαλες πλευρές, σε μια προσπάθεια να διευρύνει τη βάση υποστήριξής της, άρχισε να υποκινεί και να ενθαρρύνει αλόγιστα εθνικιστικά αισθήματα, χειραγωγώντας τα και υποσχόμενοι στους πιθανούς υποστηρικτές τους ό,τι ήθελαν. Στο πλαίσιο της επιφανειακής και λαϊκιστικής ρητορικής για τη δημοκρατία και ένα λαμπρό μέλλον που βασίζεται είτε σε μια αγορά είτε σε μια προγραμματισμένη οικονομία, αλλά εν μέσω πραγματικής φτωχοποίησης ανθρώπων και εκτεταμένων ελλείψεων, καμία από τις δυνάμεις δεν σκεφτόταν τις αναπόφευκτες τραγικές συνέπειες για τη χώρα.

Έπειτα, ξεκίνησαν ολοκληρωτικά το πεδίο που ηττήθηκε στην αρχή της η ΕΣΣΔ, υποθάλποντας τις φιλοδοξίες των εθνικιστικών ελίτ που καλλιεργήθηκαν στις τάξεις των δικών τους κομμάτων. Αλλά κάνοντάς το αυτό, ξέχασαν ότι το ΚΚΣΕ δεν είχε πλέον –δόξα τω Θεώ– τα εργαλεία για τη διατήρηση της εξουσίας και της ίδιας της χώρας, εργαλεία όπως ο κρατικός τρόμος και μια σταλινικού τύπου δικτατορία, και ότι ο περιβόητος καθοδηγητικός ρόλος του κόμματος εξαφανιζόταν, χωρίς ίχνος, σαν πρωινή ομίχλη, ακριβώς μπροστά στα μάτια τους.

Και τότε, η ολομέλεια του Σεπτεμβρίου 1989 της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΣΕ ενέκρινε ένα πραγματικά μοιραίο έγγραφο, τη λεγόμενη εθνική πολιτική του κόμματος στις σύγχρονες συνθήκες, την πλατφόρμα του ΚΚΣΕ. Περιλάμβανε τις ακόλουθες διατάξεις, παραθέτω: «Οι δημοκρατίες της ΕΣΣΔ θα έχουν όλα τα δικαιώματα που είναι κατάλληλα για το καθεστώς τους ως κυρίαρχα σοσιαλιστικά κράτη».

Το επόμενο σημείο: «Τα ανώτατα αντιπροσωπευτικά όργανα εξουσίας των δημοκρατιών της ΕΣΣΔ μπορούν να αμφισβητήσουν και να αναστείλουν τη λειτουργία των ψηφισμάτων και των οδηγιών της κυβέρνησης της ΕΣΣΔ στην επικράτειά τους». Και τέλος: «Κάθε δημοκρατία της ΕΣΣΔ θα έχει τη δική της υπηκοότητα, η οποία θα ισχύει για όλους τους κατοίκους της».

Δεν ήταν ξεκάθαρο σε τι θα οδηγούσαν αυτές οι φόρμουλες και οι αποφάσεις;

Δεν είναι τώρα η ώρα ή το μέρος για να αναφερθούμε σε ζητήματα που αφορούν το κρατικό ή συνταγματικό δίκαιο ή να ορίσουμε την έννοια της ιθαγένειας. Αλλά μπορεί κανείς να αναρωτηθεί: γιατί ήταν απαραίτητο να ταραξουμε τη χώρα ακόμη περισσότερο σε αυτήν την ήδη περίπλοκη κατάσταση; Τα γεγονότα παραμένουν.

Ακόμη και δύο χρόνια πριν από την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, η μοίρα της ήταν στην πραγματικότητα προκαθορισμένη. Είναι τώρα που οι ριζοσπάστες και οι εθνικιστές, συμπεριλαμβανομένων και κυρίως αυτών στην Ουκρανία, παίρνουν τα εύσημα για την ανεξαρτησία τους. Όπως μπορούμε να δούμε, αυτό είναι απολύτως λάθος. Η αποσύνθεση της ενωμένης μας χώρας προκλήθηκε από τα ιστορικά, στρατηγικά λάθη των μπολσεβίκων ηγετών και της ηγεσίας του ΚΚΣΕ, λάθη που έγιναν σε διαφορετικές χρονικές στιγμές στην οικοδόμηση κράτους και στις οικονομικές και εθνικές πολιτικές. Η κατάρρευση της ιστορικής Ρωσίας γνωστής ως ΕΣΣΔ είναι στη συνείδησή τους.

Παρ' όλες αυτές τις αδικίες, τα ψέματα και την καθαρή λεηλασία της Ρωσίας, (σχόλιο: όλα στηριγμένα στο ψέμα) ο λαός μας ήταν αυτός που αποδέχτηκε τη νέα γεωπολιτική πραγματικότητα που διαμορφώθηκε μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ και αναγνώρισε τα νέα ανεξάρτητα κράτη. Όχι μόνο η Ρωσία αναγνώρισε αυτές τις χώρες, αλλά βοήθησε τους εταίρους της της ΚΑΚ, παρόλο που η ίδια αντιμετώπιζε μια πολύ δεινή κατάσταση. Αυτό περιλάμβανε και τους Ουκρανούς συναδέλφους μας, οι οποίοι στράφηκαν σε εμάς για οικονομική υποστήριξη πολλές φορές από τη στιγμή που κήρυξαν την ανεξαρτησία τους. Η χώρα μας παρείχε αυτή τη βοήθεια σεβόμενη την αξιοπρέπεια και την κυριαρχία της Ουκρανίας.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις εμπειρογνομόνων, που επιβεβαιώθηκαν από έναν απλό υπολογισμό των τιμών της ενέργειας μας, τα επιδοτούμενα δάνεια που παρείχε η Ρωσία στην Ουκρανία μαζί με οικονομικές και εμπορικές προτιμήσεις, το συνολικό όφελος για τον ουκρανικό προϋπολογισμό την περίοδο από το 1991 έως το 2013 ανήλθε σε 250 δισεκατομμύρια δολάρια.

Ωστόσο, υπήρχε κάτι περισσότερο από αυτό. Μέχρι το τέλος του 1991, η ΕΣΣΔ χρωστούσε περίπου 100 δισεκατομμύρια δολάρια σε άλλες χώρες και διεθνή κεφάλαια. Αρχικά, υπήρχε η ιδέα ότι όλες οι πρώην σοβιετικές

δημοκρατίες θα αποπληρώσουν αυτά τα δάνεια μαζί, στο πνεύμα της αλληλεγγύης και ανάλογα με τις οικονομικές τους δυνατότητες. Ωστόσο, η Ρωσία ανέλαβε να αποπληρώσει όλα τα σοβιετικά χρέη και τήρησε αυτή την υπόσχεση ολοκληρώνοντας αυτή τη διαδικασία το 2017.

Σε αντάλλαγμα γι' αυτό, τα πρόσφατα ανεξάρτητα κράτη έπρεπε να παραδώσουν στη Ρωσία μέρος των σοβιετικών ξένων περιουσιακών στοιχείων. Μια συμφωνία για το σκοπό αυτό επιτεύχθηκε με την Ουκρανία τον Δεκέμβριο του 1994. Ωστόσο, το Κίεβο απέτυχε να επικυρώσει αυτές τις συμφωνίες και αργότερα απλώς αρνήθηκε να τις τιμήσει ζητώντας μερίδιο από το Diamond Treasury, αποθέματα χρυσού, καθώς και περιουσία της πρώην ΕΣΣΔ και άλλα περιουσιακά στοιχεία στο εξωτερικό.

Ωστόσο, παρά όλες αυτές τις προκλήσεις, η Ρωσία εργαζόταν πάντα με την Ουκρανία με ανοιχτό και ειλικρινή τρόπο και, όπως έχω ήδη πει, με σεβασμό στα συμφέροντά της. Αναπτύξαμε τους δεσμούς μας σε πολλούς τομείς. Έτσι, το 2011 το διμερές εμπόριο ξεπέρασε τα 50 δισ. δολάρια. Επιτρέψτε μου να σημειώσω ότι το 2019, δηλαδή πριν από την πανδημία, το εμπόριο της Ουκρανίας με όλες τις χώρες της ΕΕ μαζί ήταν κάτω από αυτόν τον δείκτη.

Ταυτόχρονα, ήταν εντυπωσιακό το πώς οι ουκρανικές αρχές πάντα προτιμούσαν να αντιμετωπίζουν τη Ρωσία με τρόπο που να διασφαλίζει ότι απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα και τα προνόμια, ενώ παραμένουν απαλλαγμένες από οποιεσδήποτε υποχρεώσεις.

Οι αξιωματούχοι στο Κίεβο αντικατέστησαν τη συνεργασία με μια παρασιτική στάση που ενεργούσε κατά καιρούς με εξαιρετικά θρασύτατο τρόπο. Αρκεί να θυμηθούμε τον συνεχή εκβιασμό για τις διαμετακομίσεις ενέργειας και το γεγονός ότι στην κυριολεξία έκλεβαν φυσικό αέριο.

Μπορώ να προσθέσω ότι το Κίεβο προσπάθησε να χρησιμοποιήσει το διάλογο με τη Ρωσία ως διαπραγματευτικό χαρτί στις σχέσεις του με τη Δύση, χρησιμοποιώντας την απειλή στενότερων δεσμών με τη Ρωσία για να εκβιάσει τη Δύση για να εξασφαλίσει προτιμήσεις υποστηρίζοντας ότι διαφορετικά η Ρωσία θα είχε μεγαλύτερη επιρροή στην Ουκρανία.

Ταυτόχρονα, οι ουκρανικές αρχές –θα ήθελα να το τονίσω αυτό– ξεκίνησαν με την οικοδόμηση του κράτους τους στην άρνηση όλων όσων μας ένωναν, προσπαθώντας να διαστρεβλώσουν τη νοοτροπία και την ιστορική μνήμη εκατομμυρίων ανθρώπων, ολόκληρων γενεών που ζουν στην Ουκρανία. Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι η ουκρανική κοινωνία βρέθηκε αντιμέτωπη με την άνοδο του ακροδεξιού εθνικισμού, ο οποίος εξελίχθηκε γρήγορα σε επιθετική ρωσοφοβία και νεοναζισμό. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη συμμετοχή Ουκρανών εθνικιστών και νεοναζί στις τρομοκρατικές ομάδες στον Βόρειο Καύκασο και τις ολοένα και πιο ηχηρές εδαφικές διεκδικήσεις στη Ρωσία.

Ρόλο σε αυτό έπαιξαν εξωτερικές δυνάμεις, οι οποίες χρησιμοποίησαν ένα διακλαδισμένο δίκτυο ΜΚΟ και ειδικών υπηρεσιών για να καλλιεργήσουν τους πελάτες τους στην Ουκρανία και να φέρουν τους εκπροσώπους τους στα έδρανα της εξουσίας.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η Ουκρανία στην πραγματικότητα δεν είχε ποτέ σταθερές παραδόσεις πραγματικού κράτους. Και, ως εκ τούτου, το 1991 επέλεξε να μιμείται ανόητα ξένα μοντέλα, τα οποία δεν έχουν καμία σχέση με την ιστορία ή την ουκρανική πραγματικότητα. Οι πολιτικοί κυβερνητικοί θεσμοί αναπροσαρμόστηκαν πολλές φορές στις ταχέως αναπτυσσόμενες φυλές και τα ιδιοτελή συμφέροντά τους, τα οποία δεν είχαν καμία σχέση με τα συμφέροντα του ουκρανικού λαού.

Ουσιαστικά, η λεγόμενη φιλοδυτική πολιτισμική επιλογή που έκαναν οι ολιγαρχικές αρχές της Ουκρανίας δεν απέβλεπε και δεν αποσκοπούσε στη δημιουργία καλύτερων συνθηκών προς το συμφέρον της ευημερίας των πολιτών αλλά στη διατήρηση των δισεκατομμυρίων δολαρίων που έκλεψαν οι ολιγάρχες από τους Ουκρανούς και διατηρούν στους λογαριασμούς τους σε δυτικές τράπεζες, ενώ φιλοξενούν ευλαβικά τους γεωπολιτικούς αντιπάλους της Ρωσίας.

Ορισμένοι βιομηχανικοί και οικονομικοί όμιλοι και τα κόμματα και οι πολιτικοί στη μισθοδοσία τους βασίστηκαν στους εθνικιστές και τους ριζοσπάστες από την αρχή. Άλλοι ισχυρίστηκαν ότι ήταν υπέρ των καλών σχέσεων με τη Ρωσία και της πολιτιστικής και γλωσσικής πολυμορφίας, έρχονται στην εξουσία με τη βοήθεια των πολιτών τους που υποστήριξαν ειλικρινά τις δεδηλωμένες φιλοδοξίες τους, συμπεριλαμβανομένων των εκατομμυρίων ανθρώπων στις

νοτιοανατολικές περιοχές. Αλλά αφού πήραν τις θέσεις που επιθυμούσαν, αυτοί οι άνθρωποι πρόδωσαν αμέσως τους ψηφοφόρους τους, επιστρέφοντας στις προεκλογικές τους υποσχέσεις και αντ' αυτού ακολουθώντας μια πολιτική που υποκινήθηκε από τους ριζοσπάστες και μερικές φορές διώκοντας ακόμη και τους πρώην συμμάχους τους – τους δημόσιους οργανισμούς που υποστήριζαν τη διγλωσσία και τη συνεργασία με τη Ρωσία. Αυτοί οι άνθρωποι εκμεταλλεύτηκαν το γεγονός ότι οι ψηφοφόροι τους ήταν ως επί το πλείστον νομοταγείς πολίτες με μετριοπαθείς απόψεις που εμπιστεύονταν τις αρχές και ότι, σε αντίθεση με τους ριζοσπάστες, δεν θα ενεργούσαν επιθετικά ούτε θα έκαναν χρήση παράνομων μέσων.

Εν τω μεταξύ, οι ριζοσπάστες έγιναν όλο και πιο θρασύδειλοι στις ενέργειές τους και έκαναν περισσότερες απαιτήσεις κάθε χρόνο. Βρήκαν εύκολο να επιβάλουν τη θέλησή τους στις αδύναμες αρχές, οι οποίες είχαν μολυνθεί επίσης από τον ιό του εθνικισμού και της διαφθοράς και που αντικατέστησαν έντεχνα τα πραγματικά πολιτιστικά, οικονομικά και κοινωνικά συμφέροντα του λαού και την πραγματική κυριαρχία της Ουκρανίας με διάφορες εθνοτικές εικασίες και τυπικές εθνοτικές ιδιότητες.

Ένα σταθερό κράτος δεν αναπτύχθηκε ποτέ στην Ουκρανία. Οι εκλογικές και άλλες πολιτικές διαδικασίες του χρησιμεύουν απλώς ως κάλυμμα, παραβάν για την ανακατανομή της εξουσίας και της ιδιοκτησίας μεταξύ διαφόρων ολιγαρχικών φατριών.

Η διαφθορά, η οποία σίγουρα αποτελεί πρόκληση και πρόβλημα για πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ρωσίας, έχει ξεπεράσει τα συνηθισμένα όρια στην Ουκρανία. Έχει κυριολεκτικά διαποτίσει και διαβρώσει τον ουκρανικό κρατισμό, ολόκληρο το σύστημα και όλους τους κλάδους εξουσίας.

Οι ριζοσπάστες εθνικιστές εκμεταλλεύτηκαν τη δικαιολογημένη δημόσια δυσαρέσκεια και προκάλεσαν τη διαμαρτυρία του Μαϊντάν, κλιμακώνοντάς την σε πραξικόπημα το 2014. Είχαν επίσης άμεση βοήθεια από ξένα κράτη. Σύμφωνα με αναφορές, η Πρεσβεία των ΗΠΑ παρείχε 1 εκατομμύριο δολάρια την ημέρα για να στηρίξει το λεγόμενο στρατόπεδο διαμαρτυρίας στην Πλατεία Ανεξαρτησίας στο Κίεβο. Επιπλέον, μεγάλα ποσά μεταφέρθηκαν απευθείας στους τραπεζικούς λογαριασμούς των ηγετών της αντιπολίτευσης, δεκάδες

εκατομμύρια δολάρια. Αλλά οι άνθρωποι που υπέφεραν πραγματικά, οι οικογένειες εκείνων που πέθαναν στις συγκρούσεις που προκάλεσαν στους δρόμους και τις πλατείες του Κιέβου και άλλων πόλεων, πόσα πήραν τελικά; Καλύτερα να μη ρωτάς.

Οι εθνικιστές που έχουν καταλάβει την εξουσία εξαπέλυσαν μια δίωξη, μια πραγματική εκστρατεία τρομοκρατίας εναντίον εκείνων που αντιτάχθηκαν στις αντισυνταγματικές τους ενέργειες. Πολιτικοί, δημοσιογράφοι και δημόσιοι ακτιβιστές παρενοχλήθηκαν και ταπεινώθηκαν δημόσια. Ένα κύμα βίας σάρωσε πόλεις της Ουκρανίας, συμπεριλαμβανομένης μιας σειράς δολοφονιών υψηλού προφίλ και ατιμώρητων. Ανατριχιάζει κανείς στις αναμνήσεις της τρομερής τραγωδίας στην Οδησό, όπου ειρηνικοί διαδηλωτές δολοφονήθηκαν βάνουσα, κάηκαν ζωντανοί στη Βουλή των Συνδικάτων. Οι εγκληματίες που διέπραξαν αυτή τη θηριωδία δεν έχουν τιμωρηθεί ποτέ και κανείς δεν τους ψάχνει καν. Όμως ξέρουμε τα ονόματά τους και θα κάνουμε τα πάντα για να τους τιμωρήσουμε, να τους βρούμε και να τους οδηγήσουμε στη δικαιοσύνη.

Το Μαϊντάν δεν έφερε την Ουκρανία πιο κοντά στη δημοκρατία και την πρόοδο. Έχοντας πραγματοποιήσει ένα πραξικόπημα, οι εθνικιστές και εκείνες οι πολιτικές δυνάμεις που τους υποστήριξαν οδήγησαν τελικά την Ουκρανία σε αδιέξοδο, ώθησαν τη χώρα στην άβυσσο του εμφυλίου πολέμου. Οκτώ χρόνια αργότερα, η χώρα διχάζεται. Η Ουκρανία παλεύει με μια οξεία κοινωνικοοικονομική κρίση.

Σύμφωνα με διεθνείς οργανισμούς, το 2019, σχεδόν 6 εκατομμύρια Ουκρανοί –τονίζω– περίπου το 15 τοις εκατό, όχι του εργατικού δυναμικού, αλλά ολόκληρου του πληθυσμού αυτής της χώρας, έπρεπε να πάνε στο εξωτερικό για να βρουν δουλειά. Οι περισσότεροι από αυτούς κάνουν παράξενες δουλειές. Αποκαλυπτικό είναι και το εξής γεγονός: από το 2020 πάνω από 60.000 γιατροί και άλλοι εργαζόμενοι στον τομέα της υγείας έχουν εγκαταλείψει τη χώρα εν μέσω της πανδημίας.

Από το 2014, οι λογαριασμοί νερού αυξήθηκαν σχεδόν κατά το ένα τρίτο και οι λογαριασμοί ενέργειας αυξήθηκαν αρκετές φορές, ενώ η τιμή του φυσικού αερίου για τα νοικοκυριά αυξήθηκε αρκετές δεκάδες φορές. Πολλοί άνθρωποι

απλά δεν έχουν τα χρήματα για να πληρώσουν για τις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας. Κυριολεκτικά παλεύουν να επιβιώσουν.

Τι συνέβη? Γιατί συμβαίνουν όλα αυτά; Η απάντηση είναι προφανής. Ξόδεψαν και υπεξαίρεσαν την κληρονομιά που κληρονόμησε όχι μόνο από τη σοβιετική εποχή, αλλά και από τη Ρωσική Αυτοκρατορία. Έχασαν δεκάδες, εκατοντάδες χιλιάδες θέσεις εργασίας που επέτρεψαν στους ανθρώπους να αποκτήσουν αξιόπιστο εισόδημα και να δημιουργήσουν φορολογικά έσοδα, μεταξύ άλλων χάρη στη στενή συνεργασία με τη Ρωσία. Τομείς όπως η κατασκευή μηχανών, η μηχανική οργάνων, η ηλεκτρονική, η κατασκευή πλοίων και αεροσκαφών έχουν υπονομευθεί ή καταστραφεί εντελώς. Υπήρξε μια εποχή, ωστόσο, που όχι μόνο η Ουκρανία, αλλά ολόκληρη η Σοβιετική Ένωση υπερηφανευόταν για αυτές τις εταιρείες.

Το 2021, το ναυπηγείο Μαύρης Θάλασσας στο Νικολάγιεφ έπαψε να λειτουργεί. Οι πρώτες αποβάθρες του χρονολογούνται από τη Μεγάλη Αικατερίνη. Ο Antonov, ο διάσημος κατασκευαστής, δεν έχει κατασκευάσει ούτε ένα εμπορικό αεροσκάφος από το 2016, ενώ η Yuzhmash, ένα εργοστάσιο που ειδικεύεται στον πυραυλικό και διαστημικό εξοπλισμό, έχει σχεδόν χρεοκοπήσει. Το εργοστάσιο χάλυβα Kremenchug βρίσκεται σε παρόμοια κατάσταση. Αυτή η θλιβερή λίστα συνεχίζεται και συνεχίζεται.

Όσον αφορά το σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου, κατασκευάστηκε στο σύνολό του από τη Σοβιετική Ένωση και τώρα έχει υποβαθμιστεί σε βαθμό που η χρήση του δημιουργεί μεγάλους κινδύνους και έχει υψηλό κόστος για το περιβάλλον.

Αυτή η κατάσταση θέτει το ερώτημα: φτώχεια, έλλειψη ευκαιριών και χαμένο βιομηχανικό και τεχνολογικό δυναμικό – είναι αυτή η φιλοδυτική πολιτισμική επιλογή που χρησιμοποιούν εδώ και πολλά χρόνια για να κοροϊδέψουν εκατομμύρια ανθρώπους με υποσχέσεις για παραδεισένια βοσκοτόπια;

Όλα κατέληξαν σε μια ουκρανική οικονομία σε θρυμματισμό και μια απροκάλυπτη λεηλασία των πολιτών της χώρας, ενώ η ίδια η Ουκρανία τέθηκε υπό εξωτερικό έλεγχο, κατευθυνόμενο όχι μόνο από τις δυτικές πρωτεύουσες, αλλά και στο έδαφος, όπως λέει η παροιμία, μέσω μιας ολόκληρης δίκτυο ξένων

συμβούλων, ΜΚΟ και άλλων ιδρυμάτων που υπάρχουν στην Ουκρανία. Έχουν άμεση σχέση με όλους τους βασικούς διορισμούς και απολύσεις και σε όλους τους κλάδους εξουσίας σε όλα τα επίπεδα, από την κεντρική κυβέρνηση έως τους δήμους, καθώς και με κρατικές εταιρείες και εταιρείες, συμπεριλαμβανομένων των Naftogaz, Ukrenergo, Ukrainian Railways, Ukroboronprom , Ukrposhta και την Αρχή Θαλάσσιων Λιμένων της Ουκρανίας.

Δεν υπάρχει ανεξάρτητο δικαστικό σώμα στην Ουκρανία. Οι αρχές του Κιέβου, μετά από απαίτηση της Δύσης, ανέθεσαν το δικαίωμα προτεραιότητας επιλογής μελών των ανώτατων δικαστικών οργάνων, του Συμβουλίου Δικαιοσύνης και της Επιτροπής Ανωτάτων Προσόντων των Δικαστών, σε διεθνείς οργανισμούς.

Επιπλέον, οι Ηνωμένες Πολιτείες ελέγχουν άμεσα την Εθνική Υπηρεσία για την Πρόληψη της Διαφθοράς, το Εθνικό Γραφείο κατά της Διαφθοράς, την Ειδική Εισαγγελία κατά της Διαφθοράς και το Ανώτατο Δικαστήριο κατά της Διαφθοράς. Όλα αυτά γίνονται με το ευγενές πρόσχημα της ενδυνάμωσης των προσπαθειών κατά της διαφθοράς. Εντάξει, αλλά πού είναι τα αποτελέσματα; Η διαφθορά ανθίζει όσο ποτέ άλλοτε.

Γνωρίζει ο ουκρανικός λαός ότι έτσι διοικείται η χώρα του; Συνειδητοποιούν ότι η χώρα τους δεν έχει μετατραπεί καν σε πολιτικό ή οικονομικό προτεκτοράτο αλλά έχει αναχθεί σε αποικία με καθεστώς ανδρείκελου; Το κράτος ιδιωτικοποιήθηκε. Ως αποτέλεσμα, η κυβέρνηση, η οποία αυτοπροσδιορίζεται ως η «δύναμη των πατριωτών» δεν ενεργεί πλέον με εθνική ιδιότητα και ωθεί συνεχώς την Ουκρανία να χάσει την κυριαρχία της.

Η πολιτική για την εκρίζωση της ρωσικής γλώσσας και του πολιτισμού και την προώθηση της αφομοίωσης συνεχίζεται. Το Verkhovna Rada έχει δημιουργήσει μια σταθερή ροή νομοσχεδίων που εισάγουν διακρίσεις και ο νόμος για τους λεγόμενους αυτόχθονες πληθυσμούς έχει ήδη τεθεί σε ισχύ. Οι άνθρωποι που προσδιορίζονται ως Ρώσοι και θέλουν να διατηρήσουν την ταυτότητα, τη γλώσσα και τον πολιτισμό τους λαμβάνουν το μήνυμα ότι δεν είναι καλοδεχούμενοι στην Ουκρανία.

Σύμφωνα με τους νόμους για την εκπαίδευση και την ουκρανική γλώσσα ως κρατική γλώσσα, η ρωσική γλώσσα δεν έχει θέση σε σχολεία ή δημόσιους χώρους, ακόμη και σε συνηθισμένα καταστήματα. Ο νόμος για το λεγόμενο έλεγχο των υπαλλήλων και την εκκαθάριση των βαθμών τους δημιούργησε ένα μονοπάτι για την αντιμετώπιση ανεπιθύμητων δημοσίων υπαλλήλων.

Υπάρχουν ολοένα και περισσότερες πράξεις που επιτρέπουν στον ουκρανικό στρατό και τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου να πατάξουν την ελευθερία του λόγου, τη διαφωνία και την καταδίωξη της αντιπολίτευσης. Ο κόσμος γνωρίζει την αξιοθρήνητη πρακτική της επιβολής μονομερών παράνομων κυρώσεων κατά άλλων χωρών, ξένων φυσικών και νομικών προσώπων. Η Ουκρανία έχει ξεπεράσει τους δυτικούς κυρίους της επινοώντας κυρώσεις κατά των πολιτών της, των εταιρειών, των τηλεοπτικών καναλιών, άλλων μέσων ενημέρωσης, ακόμη και των μελών του κοινοβουλίου.

Το Κίεβο συνεχίζει να προετοιμάζει την καταστροφή της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Πατριαρχείου Μόσχας. Αυτό δεν είναι μια συναισθηματική κρίση. Η απόδειξη αυτού μπορεί να βρεθεί σε συγκεκριμένες αποφάσεις και έγγραφα. Οι ουκρανικές αρχές έχουν μετατρέψει κυνικά την τραγωδία του σχίσματος σε όργανο κρατικής πολιτικής. Οι σημερινές αρχές δεν αντιδρούν στις εκκλήσεις του ουκρανικού λαού για κατάργηση των νόμων που παραβιάζουν τα δικαιώματα των πιστών. Επιπλέον, νέα νομοσχέδια που στρέφονται κατά του κλήρου και εκατομμυρίων ενοριών της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Πατριαρχείου της Μόσχας έχουν καταχωρηθεί στο Verkhovna Rada.

Λίγα λόγια για την Κριμαία. Οι κάτοικοι της χερσονήσου έκαναν ελεύθερα την επιλογή τους να είναι με τη Ρωσία. Οι αρχές του Κιέβου δεν μπορούν να αμφισβητήσουν την ξεκάθαρη επιλογή του λαού, γι' αυτό επέλεξαν την επιθετική δράση, την ενεργοποίηση εξτρεμιστικών πυρήνων, συμπεριλαμβανομένων των ριζοσπαστικών ισλαμιστικών οργανώσεων, την αποστολή ανατρεπτών για τρομοκρατικές επιθέσεις σε κρίσιμες εγκαταστάσεις υποδομής και την απαγωγή Ρώσων πολιτών. Έχουμε τεκμηριωμένη απόδειξη ότι τέτοιες επιθετικές ενέργειες γίνονται με την υποστήριξη δυτικών υπηρεσιών ασφαλείας.

Τον Μάρτιο του 2021, εγκρίθηκε μια νέα Στρατιωτική Στρατηγική στην Ουκρανία. Αυτό το έγγραφο είναι σχεδόν εξ ολοκλήρου αφιερωμένο στην αντιπαράθεση με τη Ρωσία και θέτει ως στόχο τη συμμετοχή ξένων κρατών σε σύγκρουση με τη χώρα μας. Η στρατηγική ορίζει την οργάνωση αυτού που μπορεί να περιγραφεί ως τρομοκρατικό υπόγειο κίνημα στην Κριμαία της Ρωσίας και στο Ντονμπάς. Καθορίζει επίσης τα περιγράμματα ενός πιθανού πολέμου, ο οποίος θα πρέπει να τελειώσει, σύμφωνα με τους στρατηγούς του Κιέβου, «με τη βοήθεια της διεθνούς κοινότητας με ευνοϊκούς όρους για την Ουκρανία», καθώς και – ακούστε προσεκτικά, παρακαλώ – «με ξένη στρατιωτική υποστήριξη στη γεωπολιτική αντιπαράθεση με τη Ρωσική Ομοσπονδία». Στην πραγματικότητα, αυτό δεν είναι άλλο από την προετοιμασία για εχθροπραξίες κατά της χώρας μας, της Ρωσίας.

Όπως γνωρίζουμε, έχει ήδη δηλωθεί σήμερα ότι η Ουκρανία σκοπεύει να δημιουργήσει τα δικά της πυρηνικά όπλα, και αυτό δεν είναι απλώς καυχησιολογία. Η Ουκρανία διαθέτει τις πυρηνικές τεχνολογίες που δημιουργήθηκαν στη σοβιετική εποχή και οχήματα παράδοσης για τέτοια όπλα, συμπεριλαμβανομένων αεροσκαφών, καθώς και τους σοβιετικούς σχεδιασμένους τακτικούς πυραύλους ακριβείας Tochka-U με βεληνεκές άνω των 100 χιλιομέτρων. Αλλά μπορούν να κάνουν περισσότερα. Είναι μόνο θέμα χρόνου. Είχαν τις βάσεις για αυτό από τη σοβιετική εποχή.

Με άλλα λόγια, η απόκτηση τακτικών πυρηνικών όπλων θα είναι πολύ πιο εύκολη για την Ουκρανία από ό,τι για κάποια άλλα κράτη που δεν πρόκειται να αναφέρω εδώ, τα οποία διεξάγουν τέτοιες έρευνες, ειδικά εάν το Κίεβο λάβει ξένη τεχνολογική υποστήριξη. Δεν μπορούμε να το αποκλείσουμε ούτε αυτό.

Εάν η Ουκρανία αποκτήσει όπλα μαζικής καταστροφής, η κατάσταση στον κόσμο και στην Ευρώπη θα αλλάξει δραστικά, ειδικά για εμάς, για τη Ρωσία. Δεν μπορούμε παρά να αντιδράσουμε σε αυτόν τον πραγματικό κίνδυνο, πολύ περισσότερο αφού, επιτρέψτε μου να επαναλάβω, οι δυτικοί προστάτες της Ουκρανίας μπορεί να τη βοηθήσουν να αποκτήσει αυτά τα όπλα για να δημιουργήσει μια ακόμη απειλή για τη χώρα μας. Βλέπουμε πόσο επίμονα εξαντλείται με όπλα το καθεστώς του Κιέβου. Από το 2014, μόνο οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν ξοδέψει δισεκατομμύρια δολάρια για τον σκοπό αυτό,

συμπεριλαμβανομένων των προμηθειών όπλων και εξοπλισμού και της εκπαίδευσης ειδικών. Τους τελευταίους μήνες, υπάρχει μια συνεχής ροή δυτικών όπλων προς την Ουκρανία, επιδεικτικά, με όλο τον κόσμο να παρακολουθεί. Ξένοι σύμβουλοι επιβλέπουν τις δραστηριότητες των ενόπλων δυνάμεων και των ειδικών υπηρεσιών της Ουκρανίας και το γνωρίζουμε καλά αυτό.

Τα τελευταία χρόνια, στρατιωτικά τμήματα χωρών του NATO ήταν σχεδόν συνεχώς παρόντα στο ουκρανικό έδαφος με το πρόσχημα των ασκήσεων. Το σύστημα ελέγχου των ουκρανικών στρατευμάτων έχει ήδη ενσωματωθεί στο NATO. Αυτό σημαίνει ότι το αρχηγείο του NATO μπορεί να εκδώσει απευθείας εντολές στις ουκρανικές ένοπλες δυνάμεις, ακόμη και στις ξεχωριστές μονάδες και διμοιρίες τους.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες και το NATO έχουν ξεκινήσει μια αυθάδη ανάπτυξη του ουκρανικού εδάφους ως θέατρο πιθανών στρατιωτικών επιχειρήσεων. Οι τακτικές κοινές τους ασκήσεις είναι προφανώς αντιρωσικές. Μόνο πέρυσι, συμμετείχαν πάνω από 23.000 στρατιώτες και περισσότερες από χίλιες μονάδες υλικού.

Έχει ήδη εγκριθεί νόμος που επιτρέπει σε ξένα στρατεύματα να έρχονται στην Ουκρανία το 2022 για να λάβουν μέρος σε πολυεθνικές ασκήσεις. Όπως είναι λογικό, πρόκειται κυρίως για στρατεύματα του NATO. Φέτος, προγραμματίζονται τουλάχιστον δέκα από αυτές τις κοινές ασκήσεις.

Προφανώς, τέτοιες επιχειρήσεις έχουν σχεδιαστεί για να αποτελούν συγκάλυψη για την ταχεία συσσώρευση της στρατιωτικής ομάδας του NATO στο ουκρανικό έδαφος. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο αφού το δίκτυο των αεροδρομίων που αναβαθμίστηκαν με τη βοήθεια των ΗΠΑ στη Μπορισπόλ, στο Ιβάνο-Φρανκόφσκ, στο Τσουγκούγιεφ και στην Οδησσό, για να αναφέρουμε μερικά, είναι ικανό να μεταφέρει μονάδες στρατού σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Ο εναέριος χώρος της Ουκρανίας είναι ανοιχτός για πτήσεις από αμερικανικά στρατηγικά και αναγνωριστικά αεροσκάφη και drones που πραγματοποιούν επιτήρηση πάνω από το ρωσικό έδαφος.

Θα προσθέσω ότι το Κατασκευασμένο από τις ΗΠΑ Κέντρο Θαλάσσιων Επιχειρήσεων στο Ochakov καθιστά δυνατή την υποστήριξη δραστηριότητας

πολεμικών πλοίων του NATO, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης όπλων ακριβείας, εναντίον του ρωσικού στόλου της Μαύρης Θάλασσας και των υποδομών μας σε ολόκληρη την ακτή της Μαύρης Θάλασσας.

Κάποτε, οι Ηνωμένες Πολιτείες σκόπευαν να χτίσουν παρόμοιες εγκαταστάσεις και στην Κριμαία, αλλά οι Κριμαϊκοί και οι κάτοικοι της Σεβαστούπολης κατέστρεψαν αυτά τα σχέδια. Θα το θυμόμαστε πάντα αυτό.

Θα ήθελα να επαναλάβω ότι σήμερα ένα τέτοιο κέντρο έχει ήδη αναπτυχθεί στο Ochakov. Τον 18ο αιώνα, στρατιώτες του Alexander Suvorov πολέμησαν για αυτήν την πόλη. Λόγω του θάρρους τους, έγινε μέρος της Ρωσίας. Επίσης τον 18ο αιώνα, τα εδάφη της παραθαλάσσιας ζώνης της Μαύρης Θάλασσας, που ενσωματώθηκαν στη Ρωσία ως αποτέλεσμα των πολέμων με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, έλαβαν το όνομα Novorossiysk (Νέα Ρωσία). Τώρα γίνονται προσπάθειες να καταδικαστούν αυτά τα ορόσημα της ιστορίας στη λήθη, μαζί με τα ονόματα κρατικών και στρατιωτικών προσωπικοτήτων της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, χωρίς τις προσπάθειες των οποίων η σύγχρονη Ουκρανία δεν θα είχε πολλές μεγάλες πόλεις ή ακόμη και πρόσβαση στη Μαύρη Θάλασσα.

Ένα μνημείο του Αλεξάντερ Σουβόροφ κατεδαφίστηκε πρόσφατα στην Πολτάβα. Τι να πει κανείς; Αποκηρύσσετε το δικό σας παρελθόν; Η λεγόμενη αποικιακή κληρονομιά της Ρωσικής Αυτοκρατορίας; Λοιπόν, σε αυτή την περίπτωση, να είστε συνεπείς.

Στη συνέχεια, συγκεκριμένα, το άρθρο 17 του Συντάγματος της Ουκρανίας ορίζει ότι η ανάπτυξη ξένων στρατιωτικών βάσεων στο έδαφός της είναι παράνομη. Ωστόσο, όπως αποδεικνύεται, πρόκειται απλώς για μια συμβατικότητα που μπορεί εύκολα να παρακαμφθεί.

Η Ουκρανία φιλοξενεί εκπαιδευτικές αποστολές του NATO που είναι, στην πραγματικότητα, ξένες στρατιωτικές βάσεις. Απλώς ονόμασαν μια βάση αποστολή και τελείωσαν με αυτήν.

Το Κίεβο έχει διακηρύξει εδώ και καιρό μια στρατηγική πορεία για την ένταξη στο NATO. Πράγματι, κάθε χώρα έχει το δικαίωμα να επιλέξει το δικό της σύστημα ασφαλείας και να συνάψει στρατιωτικές συμμαχίες. Δεν θα υπήρχε πρόβλημα με αυτό, αν δεν υπήρχε ένα «αλλά». Τα διεθνή έγγραφα ορίζουν ρητά

την αρχή της ίσης και αδιαίρετης ασφάλειας, η οποία περιλαμβάνει υποχρεώσεις να μην ενισχύεται η δική του ασφάλεια σε βάρος της ασφάλειας άλλων κρατών. Αυτό αναφέρεται στον Χάρτη του ΟΑΣΕ για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια του 1999 που εγκρίθηκε στην Κωνσταντινούπολη και στη Διακήρυξη της Αστάνα του ΟΑΣΕ το 2010.

Με άλλα λόγια, η επιλογή των οδών για τη διασφάλιση της ασφάλειας δεν θα πρέπει να αποτελεί απειλή για άλλα κράτη, ενώ η ένταξη της Ουκρανίας στο NATO αποτελεί άμεση απειλή για την ασφάλεια της Ρωσίας.

Επιτρέψτε μου να σας υπενθυμίσω ότι στη σύνοδο κορυφής του NATO στο Βουκουρέστι που πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2008, οι Ηνωμένες Πολιτείες προώθησαν μια απόφαση σύμφωνα με την οποία η Ουκρανία και, παρεμπιπτόντως, η Γεωργία θα γίνουν μέλη του NATO. Πολλοί ευρωπαίοι σύμμαχοι των Ηνωμένων Πολιτειών γνώριζαν καλά τους κινδύνους που συνδέονται με αυτήν την προοπτική ήδη από τότε, αλλά αναγκάστηκαν να ανεχτούν τη βούληση του ανώτερου εταίρου τους. Οι Αμερικανοί απλώς τα χρησιμοποίησαν για να ασκήσουν μια ξεκάθαρα αντιρωσική πολιτική.

Ορισμένα κράτη μέλη του NATO εξακολουθούν να είναι πολύ δύσπιστα σχετικά με την ένταξη της Ουκρανίας στο NATO. Λαμβάνουμε μηνύματα από ορισμένες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες που μας λένε να μην ανησυχούμε γιατί δεν θα συμβεί κυριολεκτικά από τη μια μέρα στην άλλη. Στην πραγματικότητα, οι εταίροι μας στις ΗΠΑ λένε το ίδιο πράγμα. «Εντάξει, τότε», απαντάμε, «αν δεν γίνει αύριο, τότε θα γίνει μεθαύριο. Τι αλλάζει από την ιστορική σκοπιά; Τίποτα απολύτως.»

Επιπλέον, γνωρίζουμε τη θέση και τα λόγια της ηγεσίας των ΗΠΑ ότι οι ενεργές εχθροπραξίες στην ανατολική Ουκρανία δεν αποκλείουν την πιθανότητα ένταξης αυτής της χώρας στο NATO εάν πληροί τα κριτήρια του NATO και ξεπεράσει τη διαφθορά.

Όλο αυτό το διάστημα, προσπαθούν να μας πείσουν ξανά και ξανά ότι το NATO είναι μια ειρηνευτική και καθαρά αμυντική συμμαχία που δεν αποτελεί απειλή για τη Ρωσία. Και πάλι, θέλουν να πάρουμε το λόγο τους. Γνωρίζουμε όμως καλά την πραγματική αξία αυτών των λέξεων. Το 1990, όταν συζητήθηκε η

γερμανική ενοποίηση, οι Ηνωμένες Πολιτείες υποσχέθηκαν στη σοβιετική ηγεσία ότι η δικαιοδοσία ή η στρατιωτική παρουσία του NATO δεν θα επεκταθεί ούτε μια ίντσα προς τα ανατολικά και ότι η ένωση της Γερμανίας δεν θα οδηγήσει στην εξάπλωση της στρατιωτικής οργάνωσης του NATO προς τα ανατολικά. Αυτό είναι ένα απόσπασμα.

Έδωσαν πολλές προφορικές διαβεβαιώσεις, οι οποίες αποδείχθηκαν όλες κενές φράσεις. Αργότερα, άρχισαν να μας διαβεβαιώνουν ότι η ένταξη χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στο NATO θα βελτίωνε μόνο τις σχέσεις με τη Μόσχα, θα απάλλασσε αυτές τις χώρες από τους φόβους που βυθίζονται στην πικρή ιστορική τους κληρονομιά και θα δημιουργούσε ακόμη και μια ζώνη χωρών που είναι φιλικές προς τη Ρωσία.

Ωστόσο, συνέβη ακριβώς το αντίθετο. Οι κυβερνήσεις ορισμένων χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, κάνοντας εικασίες για τη ρωσοφοβία, έφεραν τα κόμπλεξ και τα στερεότυπά τους σχετικά με τη ρωσική απειλή στη Συμμαχία και επέμειναν στη δημιουργία των δυνατοτήτων συλλογικής άμυνας και στην ανάπτυξη τους κατά κύριο λόγο εναντίον της Ρωσίας. Ακόμη χειρότερα, αυτό συνέβη στη δεκαετία του 1990 και στις αρχές της δεκαετίας του 2000, όταν, χάρη στο άνοιγμα και την καλή θέλησή μας, οι σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και Δύσης είχαν φτάσει σε υψηλό επίπεδο.

Η Ρωσία έχει εκπληρώσει όλες τις υποχρεώσεις της, συμπεριλαμβανομένης της αποχώρησης από τη Γερμανία, από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, συμβάλλοντας τεράστια στην υπέρβαση της κληρονομιάς του Ψυχρού Πολέμου. Έχουμε προτείνει με συνέπεια διάφορες επιλογές συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένων των μορφών του Συμβουλίου NATO-Ρωσίας και του ΟΑΣΕ.

Επιπλέον, θα πω κάτι που δεν έχω πει ποτέ δημόσια, θα το πω τώρα για πρώτη φορά. Όταν ο τότε απερχόμενος πρόεδρος των ΗΠΑ Μπιλ Κλίντον επισκέφτηκε τη Μόσχα το 2000, τον ρώτησα πώς θα ένιωθε η Αμερική για την αποδοχή της Ρωσίας στο NATO.

Δεν θα αποκαλύψω όλες τις λεπτομέρειες αυτής της συνομιλίας, αλλά η αντίδραση στην ερώτησή μου ήταν, ας πούμε, αρκετά συγκρατημένη και η

αληθινή στάση των Αμερικανών σε αυτό το ενδεχόμενο φαίνεται στην πραγματικότητα από τα επόμενα βήματά τους σε σχέση με τη χώρα μας. Αναφέρομαι στην απροκάλυπτη υποστήριξη των τρομοκρατών στον Βόρειο Καύκασο, στην περιφρόνηση των απαιτήσεων και των ανησυχιών μας για την ασφάλεια, στη συνεχιζόμενη επέκταση του NATO, στην απόσυρση από τη Συνθήκη ABM και ούτω καθεξής. Εγείρει το ερώτημα: γιατί; Τι είναι όλα αυτά, ποιος είναι ο σκοπός; Εντάξει, δεν θέλετε να μας δείτε ως φίλους ή συμμάχους, αλλά γιατί να μας κάνετε εχθρούς;

Μπορεί να υπάρχει μόνο μία απάντηση – δεν πρόκειται για το πολιτικό μας καθεστώς ή κάτι παρόμοιο. Απλώς δεν χρειάζονται μια μεγάλη και ανεξάρτητη χώρα όπως η Ρωσία. Αυτή είναι η απάντηση σε όλες τις ερωτήσεις. Αυτή είναι η πηγή της παραδοσιακής πολιτικής της Αμερικής απέναντι στη Ρωσία. Εξ ου και η στάση απέναντι σε όλες τις προτάσεις μας για την ασφάλεια

Σήμερα, μια ματιά στον χάρτη είναι αρκετή για να δούμε σε ποιο βαθμό οι δυτικές χώρες έχουν κρατήσει την υπόσχεσή τους να απέχουν από την επέκταση του NATO προς τα ανατολικά. Απλώς απάτησαν. Έχουμε δει πέντε κύματα επέκτασης του NATO, το ένα μετά το άλλο – η Πολωνία, η Τσεχία και η Ουγγαρία έγιναν δεκτές το 1999. Βουλγαρία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Ρουμανία, Σλοβακία και Σλοβενία το 2004. Αλβανία και Κροατία το 2009, Μαυροβούνιο το 2017 και Βόρεια Μακεδονία το 2020.

Ως αποτέλεσμα, η Συμμαχία, η στρατιωτική της υποδομή έφτασε στα σύνορα της Ρωσίας. Αυτή είναι μια από τις βασικές αιτίες της ευρωπαϊκής κρίσης ασφάλειας είχε τον πιο αρνητικό αντίκτυπο σε ολόκληρο το σύστημα διεθνών σχέσεων και οδήγησε στην απώλεια της αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

Η κατάσταση συνεχίζει να επιδεινώνεται, συμπεριλαμβανομένης της στρατηγικής περιοχής. Έτσι, δημιουργούνται περιοχές εντοπισμού θέσης για πυραύλους αναχαίτισης στη Ρουμανία και την Πολωνία ως μέρος του σχεδίου των ΗΠΑ για τη δημιουργία ενός παγκόσμιου συστήματος αντιπυραυλικής άμυνας. Είναι γνωστό ότι οι εκτοξευτές που αναπτύσσονται εκεί μπορούν να χρησιμοποιηθούν για πυραύλους κρουζ Tomahawk – επιθετικά συστήματα κρούσης.

Επιπλέον, οι Ηνωμένες Πολιτείες αναπτύσσουν το Standard Missile-6 για όλες τις χρήσεις τους, το οποίο μπορεί να παρέχει αεροπορική και αντιπυραυλική άμυνα, καθώς και να χτυπήσει στόχους εδάφους και επιφανείας. Με άλλα λόγια, το υποτιθέμενο αμυντικό σύστημα αντιπυραυλικής άμυνας των ΗΠΑ αναπτύσσει και επεκτείνει τις νέες επιθετικές του δυνατότητες.

Οι πληροφορίες που έχουμε μας δίνουν καλό λόγο να πιστεύουμε ότι η ένταξη της Ουκρανίας στο NATO και η επακόλουθη ανάπτυξη των εγκαταστάσεων του NATO έχει ήδη αποφασιστεί και είναι μόνο θέμα χρόνου. Κατανοούμε ξεκάθαρα ότι με αυτό το σενάριο, το επίπεδο των στρατιωτικών απειλών για τη Ρωσία θα αυξηθεί δραματικά, αρκετές φορές. Και θα ήθελα να τονίσω σε αυτό το σημείο ότι ο κίνδυνος ενός ξαφνικού χτυπήματος στη χώρα μας θα πολλαπλασιαστεί.

Θα εξηγήσω ότι τα αμερικανικά έγγραφα στρατηγικού σχεδιασμού επιβεβαιώνουν τη δυνατότητα ενός λεγόμενου προληπτικού χτυπήματος σε εχθρικά πυραυλικά συστήματα. Γνωρίζουμε επίσης τον κύριο αντίπαλο των Ηνωμένων Πολιτειών και του NATO. Είναι η Ρωσία. Τα έγγραφα του NATO δηλώνουν επίσημα τη χώρα μας ως την κύρια απειλή για την ευρωατλαντική ασφάλεια. Η Ουκρανία θα χρησιμεύσει ως προηγμένο προγεφύρωμα για ένα τέτοιο χτύπημα. Αν οι πρόγονοί μας το άκουγαν αυτό, μάλλον απλά δεν θα το πίστευαν. Δεν θέλουμε να το πιστέψουμε ούτε σήμερα, αλλά είναι αυτό που είναι. Θα ήθελα οι άνθρωποι στη Ρωσία και την Ουκρανία να το καταλάβουν αυτό.

Πολλά ουκρανικά αεροδρόμια βρίσκονται όχι μακριά από τα σύνορά μας. Η τακτική αεροπορία του NATO που αναπτύσσεται εκεί, συμπεριλαμβανομένων των όπλων ακριβείας, θα είναι σε θέση να χτυπήσει στο έδαφός μας μέχρι το βάθος της γραμμής Βόλγκογκραντ-Καζάν-Σαμάρα-Αστραχάν. Η ανάπτυξη ραντάρ αναγνώρισης στο ουκρανικό έδαφος θα επιτρέψει στο NATO να ελέγχει αυστηρά τον εναέριο χώρο της Ρωσίας μέχρι τα Ουράλια.

Τέλος, αφού οι ΗΠΑ κατέστρεψαν τη Συνθήκη INF, το Πεντάγωνο ανέπτυξε ανοιχτά πολλά χερσαία επιθετικά όπλα, συμπεριλαμβανομένων βαλλιστικών πυραύλων που είναι ικανοί να χτυπήσουν στόχους σε απόσταση έως και 5.500 km. Εάν αναπτυχθούν στην Ουκρανία, τέτοια συστήματα θα μπορούν να πλήξουν στόχους σε ολόκληρο το ευρωπαϊκό τμήμα της Ρωσίας. Ο χρόνος

πτήσης των πυραύλων κρουζ Tomahawk στη Μόσχα θα είναι μικρότερος από 35 λεπτά. Οι βαλλιστικοί πύραυλοι από το Χάρκοβο θα διαρκέσουν επτά έως οκτώ λεπτά και υπερηχητικά όπλα επίθεσης, τέσσερα έως πέντε λεπτά. Είναι σαν ένα μαχαίρι στο λαιμό. Δεν έχω καμία αμφιβολία ότι ελπίζουν να πραγματοποιήσουν αυτά τα σχέδια, όπως έκαναν πολλές φορές στο παρελθόν, επεκτείνοντας το ΝΑΤΟ προς τα ανατολικά, μεταφέροντας τη στρατιωτική τους υποδομή στα ρωσικά σύνορα και αγνοώντας πλήρως τις ανησυχίες, τις διαμαρτυρίες και τις προειδοποιήσεις μας. Με συγχωρείται, αλλά απλά δεν τους ένοιαζαν καθόλου τέτοια πράγματα και έκαναν ό,τι έκριναν απαραίτητο.

Φυσικά και στο μέλλον θα συμπεριφέρονται με τον ίδιο τρόπο, ακολουθώντας μια γνωστή παροιμία: «Τα σκυλιά γαβγίζουν αλλά το καραβάνι συνεχίζει». Επιτρέψτε μου να πω αμέσως – δεν αποδεχόμαστε αυτή τη συμπεριφορά και δεν θα τη δεχθούμε ποτέ. Τούτου λεχθέντος, η Ρωσία πάντα υποστήριζε την επίλυση των πιο περίπλοκων προβλημάτων με πολιτικά και διπλωματικά μέσα, στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.

Γνωρίζουμε καλά την τεράστια ευθύνη μας όσον αφορά την περιφερειακή και παγκόσμια σταθερότητα. Το 2008, η Ρωσία ανέλαβε μια πρωτοβουλία για τη σύναψη μιας Ευρωπαϊκής Συνθήκης Ασφάλειας βάσει της οποίας κανένα ευρωπαϊκό κράτος ή διεθνής οργανισμός δεν θα μπορούσε να ενισχύσει την ασφάλειά του σε βάρος της ασφάλειας άλλων. Ωστόσο, η πρότασή μας απορρίφθηκε αμέσως με το πρόσχημα ότι δεν θα έπρεπε να επιτραπεί στη Ρωσία να θέσει όρια στις δραστηριότητες του ΝΑΤΟ.

Επιπλέον, μας έγινε ρητά σαφές ότι μόνο τα μέλη του ΝΑΤΟ μπορούν να έχουν νομικά δεσμευτικές εγγυήσεις ασφαλείας.

Τον περασμένο Δεκέμβριο, παραδώσαμε στους δυτικούς εταίρους μας ένα σχέδιο συνθήκης μεταξύ της Ρωσικής Ομοσπονδίας και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής σχετικά με τις εγγυήσεις ασφαλείας, καθώς και ένα σχέδιο συμφωνίας για μέτρα για τη διασφάλιση της ασφάλειας της Ρωσικής Ομοσπονδίας και των κρατών μελών του ΝΑΤΟ.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες και το ΝΑΤΟ απάντησαν με γενικές δηλώσεις. Υπήρχαν πυρήνες ορθολογισμού και σε αυτούς, αλλά αφορούσαν θέματα

δευτερεύουσας σημασίας και όλα έμοιαζαν με μια προσπάθεια να τραβήξουν το θέμα και να παρασύρουν τη συζήτηση.

Ανταποκριθήκαμε αναλόγως και επισημάνσαμε ότι ήμασταν έτοιμοι να ακολουθήσουμε τον δρόμο των διαπραγματεύσεων, υπό την προϋπόθεση, ωστόσο, ότι όλα τα θέματα θεωρούνται ως ένα πακέτο που περιλαμβάνει τις βασικές προτάσεις της Ρωσίας που περιέχουν τρία βασικά σημεία. Πρώτον, για να αποτραπεί η περαιτέρω επέκταση του NATO. Δεύτερον, να απέχουν η Συμμαχία από την ανάπτυξη συστημάτων επιθετικών όπλων στα ρωσικά σύνορα. Και τέλος, επαναφορά της στρατιωτικής ικανότητας και υποδομής του μπλοκ στην Ευρώπη στο σημείο που βρίσκονταν το 1997, όταν υπογράφηκε η ιδρυτική πράξη NATO-Ρωσίας.

Αυτές οι προτάσεις αρχών μας αγνοήθηκαν. Για να επαναλάβουμε, οι δυτικοί εταίροι μας έχουν εκφράσει για άλλη μια φορά τις πολύ γνωστές φόρμουλες ότι κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να επιλέγει ελεύθερα τρόπους για να διασφαλίσει την ασφάλειά του ή να ενταχθεί σε οποιαδήποτε στρατιωτική ένωση ή συμμαχία. Δηλαδή, τίποτα δεν έχει αλλάξει στη στάση τους, και συνεχίζουμε να ακούμε τις ίδιες παλιές αναφορές στην περιβόητη πολιτική «ανοιχτών θυρών» του NATO. Επιπλέον, προσπαθούν και πάλι να μας εκβιάσουν και μας απειλούν με κυρώσεις, τις οποίες, παρεμπιπτόντως, θα επιβάλουν ό,τι κι αν γίνει, καθώς η Ρωσία συνεχίζει να ενισχύει την κυριαρχία της και τις Ένοπλες Δυνάμεις της. Σίγουρα, δεν θα το ξανασκεφτούν ποτέ πριν βρουν ή απλώς κατασκευάσουν ένα πρόσχημα για άλλη μια επίθεση κυρώσεων, ανεξάρτητα από τις εξελίξεις στην Ουκρανία. Ένας και μοναδικός στόχος τους είναι να αναχαιτίσουν την ανάπτυξη της Ρωσίας. Και θα συνεχίσουν να το κάνουν, όπως έκαναν και πριν, ακόμη και χωρίς καμία επίσημη πρόφαση μόνο και μόνο επειδή υπάρχουμε και δεν πρόκειται ποτέ να θέσουμε σε κίνδυνο την κυριαρχία, τα εθνικά μας συμφέροντα ή τις αξίες μας.

Θα ήθελα να είμαι σαφής και ξεκάθαρος: υπό τις παρούσες συνθήκες, όταν οι προτάσεις μας για ισότιμο διάλογο σε θεμελιώδη ζητήματα έχουν ουσιαστικά μείνει αναπάντητα από τις Ηνωμένες Πολιτείες και το NATO, όταν το επίπεδο των απειλών για τη χώρα μας έχει αυξηθεί σημαντικά, η Ρωσία έχει δικαίωμα

απάντησης προκειμένου να διασφαλιστεί η ασφάλειά της. Αυτό ακριβώς θα κάνουμε.

Όσον αφορά την κατάσταση στο Donbass, βλέπουμε ότι οι κυβερνώντες ελίτ του Κιέβου δεν σταματούν ποτέ να ξεκαθαρίζουν δημοσίως την απροθυμία τους να συμμορφωθούν με τη δέσμη μέτρων του Μινσκ για τη διευθέτηση της σύγκρουσης και δεν ενδιαφέρονται για μια ειρηνική διευθέτηση. Αντιθέτως, προσπαθούν να ενορχηστρώσουν ένα πόλεμο αστραπή στο Donbass όπως έγινε το 2014 και το 2015. Όλοι ξέρουμε πώς κατέληξαν αυτές οι απερίσκεπτες μεθοδεύσεις.

Δεν περνά ούτε μια μέρα χωρίς τις κοινότητες του Ντονμπάς να δεχθούν βομβαρδισμούς. Η πρόσφατα συσταθείσα μεγάλη στρατιωτική δύναμη χρησιμοποιεί επιθετικά drones, βαρύ εξοπλισμό, πυραύλους, πυροβολικό και πολλαπλούς εκτοξευτές πυραύλων. Οι δολοφονίες αμάχων, ο αποκλεισμός, η κακοποίηση ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων παιδιών, γυναικών και ηλικιωμένων, συνεχίζονται με αμείωτο ρυθμό. Όπως λέμε, δεν υπάρχει τέλος σε αυτό.

Εν τω μεταξύ, ο λεγόμενος πολιτισμένος κόσμος, του οποίου οι δυτικοί συνάδελφοί μας αυτοανακηρύχθηκαν ως οι μόνοι εκπρόσωποι, προτιμά να μην το δει αυτό, σαν να μην υπάρχει αυτή η φρίκη και η γενοκτονία, την οποία αντιμετωπίζουν σχεδόν 4 εκατομμύρια άνθρωποι. Αλλά υπάρχουν όμως και αυτό επειδή οι άνθρωποι αυτοί δεν συμφώνησαν με το υποστηριζόμενο από τη Δύση πραξικόπημα στην Ουκρανία το 2014 και αντιτάχθηκαν στη μετάβαση προς τους Νεάντερταλ και τον επιθετικό εθνικισμό και τον νεοναζισμό που έχουν ανυψωθεί στην Ουκρανία στην τάξη της εθνικής πολιτικής. Αγωνίζονται για το στοιχειώδες δικαίωμά τους να ζουν στη δική τους γη, να μιλούν τη δική τους γλώσσα και να διατηρούν τον πολιτισμό και τις παραδόσεις τους.

Μέχρι πότε μπορεί να συνεχιστεί αυτή η τραγωδία; Πόσο ακόμα μπορεί κανείς να το ανεχτεί αυτό; Η Ρωσία έχει κάνει τα πάντα για να διατηρήσει την εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας. Όλα αυτά τα χρόνια, πίεσε επίμονα και υπομονετικά για την εφαρμογή της απόφασης 2202 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ της 17ης Φεβρουαρίου 2015, η οποία εδραίωσε τη δέσμη μέτρων του

Μινσκ της 12ης Φεβρουαρίου 2015, για τη διευθέτηση της κατάστασης στο Ντονμπάς.

Δυστυχώς, όλα ήταν μάταια. Πρόεδροι και βουλευτές της Ράντα έρχονται και φεύγουν, αλλά κατά βάθος το επιθετικό και εθνικιστικό καθεστώς που κατέλαβε την εξουσία στο Κίεβο παραμένει αμετάβλητο. Είναι εξ ολοκλήρου προϊόν του πραξικοπήματος του 2014, και όσοι ακολούθησαν το μονοπάτι της βίας, της αιματοχυσίας και της ανομίας δεν αναγνώρισαν τότε και δεν αναγνωρίζουν τώρα καμία άλλη λύση στο ζήτημα του Ντονμπάς εκτός από στρατιωτική.

Από αυτή την άποψη, θεωρώ απαραίτητο να λάβω μια απόφαση που έχει καθυστερήσει πολύ και να αναγνωρίσω αμέσως την ανεξαρτησία και την κυριαρχία της Λαϊκής Δημοκρατίας του Ντονέτσκ και της Λαϊκής Δημοκρατίας του Λουγκάνσκ.

Θα ήθελα να ζητήσω από την Ομοσπονδιακή Συνέλευση της Ρωσικής Ομοσπονδίας να υποστηρίξει αυτήν την απόφαση και στη συνέχεια να επικυρώσει τη Συνθήκη Φιλίας και Αμοιβαίας Βοήθειας και με τις δύο δημοκρατίες. Αυτά τα δύο έγγραφα θα ετοιμαστούν και θα υπογραφούν σύντομα.

Θέλουμε όσοι κατέλαβαν και συνεχίζουν να κατέχουν την εξουσία στο Κίεβο να σταματήσουν αμέσως τις εχθροπραξίες. Διαφορετικά, η ευθύνη για την πιθανή συνέχιση της αιματοχυσίας θα βαρύνει αποκλειστικά τη συνείδηση του κυβερνώντος καθεστώτος της Ουκρανίας.

Καθώς ανακοινώνω τις αποφάσεις που ελήφθησαν σήμερα, παραμένω σίγουρος για την υποστήριξη των πολιτών της Ρωσίας και των πατριωτικών δυνάμεων της χώρας.

Ευχαριστώ.

B) Το διάγγελμα του Προέδρου Πούτιν τις 24 Φεβρουαρίου 2022

(Πηγή: <https://simerini.sigmalive.com/article/2022/2/24/to-diaggelma-poutin-gia-te-rosike-eisbole-sten-oukrania/>)

«Θεωρώ ότι είναι αναγκαίο σήμερα να αναφερθώ ξανά στα τραγικά γεγονότα του Ντονμπάς και τις βασικές πτυχές της διαφύλαξης της ασφάλειας της Ρωσίας. Θα ξεκινήσω όπως ξεκίνησα την ομιλία μου την 21η Φεβρουαρίου 2022. Αναφέρθηκα [τότε] στους μεγαλύτερους προβληματισμούς και ανησυχίες μας, καθώς και στις βασικές απειλές που προκάλεσαν στη Ρωσία ανεύθυνοι πολιτικοί της Δύσης κατ' εξακολούθηση, αγενώς και χονδροειδώς. Αναφέρομαι στην επέκταση προς Ανατολάς του NATO, το οποίο μετακινεί τις στρατιωτικές του υποδομές εγγύτερα στη Ρωσία.

Είναι γεγονός ότι για πάνω από 30 χρόνια προσπαθήσαμε υπομονετικά να καταλήξουμε σε συμφωνία με τις ηγέτιδες χώρες του NATO σχετικά με τις αρχές της ίσης και αδιαίρετης ασφάλειας στην Ευρώπη. Ως απάντηση στις προτάσεις μας αντιμετωπίσαμε είτε κυνική εξαπάτηση και ψέματα είτε προσπάθειες άσκησης πίεσης και εκβιασμού [σε βάρος της Ρωσίας], την ώρα που η Βορειοατλαντική Συμμαχία συνέχισε να επεκτείνεται, παρά τις διαμαρτυρίες και τις ανησυχίες μας. Η στρατιωτική τους μηχανή κινείται και, όπως ανέφερα, πλησιάζει τα σύνορά μας. Γιατί συμβαίνει αυτό; Από πού προέρχεται αυτός ο αλαζονικός τρόπος συμπεριφοράς ως να είναι εξαιρετικοί, αλάνθαστοι και να τους επιτρέπονται τα πάντα; Ποια είναι η εξήγηση για αυτήν την απαξιωτική και περιφρονητική στάση έναντι των συμφερόντων και των απολύτως δίκαιων απαιτήσεών μας;

Η απάντηση είναι απλή. Τα πάντα είναι φανερά και ξεκάθαρα. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, η Σοβιετική Ένωση αποδυναμώθηκε και κατά συνέπεια διαλύθηκε. Η εμπειρία αυτή πρέπει να καταστεί καλό μάθημα για 'μας, διότι κατέδειξε ότι η απώλεια της δύναμης και της θέλησης είναι το πρώτο βήμα προς τον πλήρη ξεπεσμό και τη λήθη. Χάσαμε την αυτοπεποίθησή μας μόνο για μια στιγμή, αλλά ήταν αρκετή για να διαταράξει το ισοζύγιο ισχύος στον κόσμο.

Ως αποτέλεσμα, οι παλαιές συνθήκες και συμφωνίες δεν έχουν πλέον ισχύ. Τα παρακάλια και τα αιτήματα δεν βοηθούν. Οτιδήποτε δεν αρμόζει στο κυρίαρχο κράτος, στην εξουσία, καταδικάζεται ως αρχαϊκό, παρωχημένο και άχρηστο. Την ίδια ώρα, οτιδήποτε θεωρείται χρήσιμο, παρουσιάζεται ως η απόλυτη αλήθεια και επιβάλλεται στους άλλους ασχέτως κόστους, βιαίως και με κάθε διαθέσιμο μέσο. Όσοι αρνούνται να συμμορφωθούν, υπόκεινται σε αθέμιτες τακτικές.

Όσα λέω τώρα δεν αφορούν μόνο στη Ρωσία, και η Ρωσία δεν είναι η μοναδική χώρα που ανησυχεί γι' αυτά. Αφορούν σε ολόκληρο το σύστημα των διεθνών σχέσεων και μερικές φορές ακόμα και με στους συμμάχους των ΗΠΑ. Η κατάρρευση των ΗΠΑ οδήγησε σε εκ νέου διαμοιρασμό του κόσμου, ενώ οι κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που αναπτύχθηκαν τότε – και ο βασικότεροι από αυτούς, οι θεμελιώδεις κανόνες που υιοθετήθηκαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, που σε μεγάλο βαθμό επισημοποίησαν το αποτέλεσμά του – τέθηκαν ενώπιον αυτών που ανακηρύχθηκαν νικητές του Ψυχρού Πολέμου.

Φυσικά στην εφαρμογή [των κανονισμών], στις διεθνείς σχέσεις και στους κανόνες που τις διέπουν πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη οι αλλαγές που έλαβαν χώρα στον κόσμο και στο ισοζύγιο δυνάμεων. Ωστόσο αυτό πρέπει να γίνεται με επαγγελματισμό, λεπτότητα και υπομονή, καθώς και με σεβασμό στα συμφέροντα όλων των κρατών και σε σχέση με τις ευθύνες του καθ' ενός. Αντ' αυτού είδαμε μια κατάσταση ευφορίας, δημιουργημένη από το αίσθημα της απόλυτης ανωτερότητας, ένα είδος νεότερου απολυταρχισμού συνδυαζόμενο με τα χαμηλά πολιτιστικά πρότυπα και την αλαζονεία αυτών που διαμόρφωσαν και πίεσαν για αποφάσεις που βόλευαν μόνο τους ιδίους. Η κατάσταση πήρε άλλη τροπή.

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα. Αρχικά διενεργήθηκε μια αιματηρή στρατιωτική επιχείρηση έναντι του Βελιγραδίου, χωρίς την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ, κατά τη διάρκεια της οποίας χρησιμοποιήθηκαν μαχητικά αεροσκάφη και πύραυλοι στην καρδιά της Ευρώπης. Ο βομβαρδισμός φιλερηνικών πόλεων και βασικών υποδομών συνεχίστηκε για εβδομάδες. Πρέπει να υπενθυμίσω τα συγκεκριμένα δεδομένα, διότι ορισμένοι συνάδελφοι στη Δύση προτιμούν να τα ξεχνούν, ενώ όταν αναφερόμαστε στο εν λόγω γεγονός,

προτιμούν να αποφύγουν τη συζήτηση περί Διεθνούς δικαίου. Αντιθέτως εστιάζουν στις συνθήκες, τις οποίες ερμηνεύουν όπως κρίνουν χρήσιμο.

Αργότερα ήταν η σειρά του Ιράκ, της Λιβύης και της Συρίας. Η παράνομη χρήση στρατιωτικών δυνάμεων εναντίον της Λιβύης και η αλλοίωση όλων των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ για τη Λιβύη, κατέστρεψαν τη χώρα, δημιούργησαν μια τεράστια έδρα για τη διεθνή τρομοκρατία και ώθησαν τη χώρα σε μια ανθρωπιστική καταστροφή, στη δίνη του εμφυλίου πολέμου, ο οποίος συνεχίστηκε για χρόνια. Η τραγωδία που αφορούσε σε εκατοντάδες χιλιάδες, ακόμα και εκατομμύρια άτομα, όχι μόνο στη Λιβύη αλλά σε ολόκληρη την περιοχή, οδήγησε σε μαζική έξοδο από τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική προς την Ευρώπη. [...] Αnéφερα μερικές από τις πιο κατάφωρες περιπτώσεις αδιαφορίας για το Διεθνές Δίκαιο, αλλά δεν είναι υπάρχουν πολλά ακόμα παραδείγματα.

Μας εξαπάτησαν, ή για να το θέσω απλά έπαιξαν μαζί μας. Σίγουρα, ακούμε συχνά ότι η πολιτική είναι βρόμικη επιχείρηση. Μπορεί να είναι, αλλά δεν πρέπει να είναι τόσο βρόμικη όσο είναι τώρα. Όχι σε τέτοιο βαθμό. Αυτού του είδους η εξαπάτηση έρχεται σε αντίθεση, όχι μόνο με τις αρχές των διεθνών σχέσεων, αλλά επίσης, και κυρίως, με τους γενικά αποδεκτούς κανόνες της ηθικής. Πού είναι η δικαιοσύνη και η αλήθεια; Μόνο ψέματα και υποκρισία παντού.

Παρεμπιπτόντως, πολιτικοί των ΗΠΑ, πολιτικοί επιστήμονες και δημοσιογράφοι, γράφουν και λένε ότι τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες μια πραγματική “αυτοκρατορία του ψεύδους”. [...] Συνεπώς, μπορούμε ευλόγως και με πεποίθηση να συμπεράνουμε ότι το ούτω καλούμενο δυτικό μπλοκ που σχηματίστηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες κατ’ εικόνα και καθ’ ομοίωσή τους, είναι στην ολότητά του “αυτοκρατορία του ψεύδους”. [...]

Όσο για τη χώρα μας, μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ, δεδομένης της άνευ προηγουμένου ειλικρίνειας που επέδειξε η καινούργια, νέα Ρωσία, της ετοιμότητάς της να εργαστεί ειλικρινά με τις ΗΠΑ και με άλλους Δυτικούς εταίρους, καθώς και εξαιτίας του ουσιαστικά μονομερούς αφοπλισμού της, προσπάθησαν [οι Δυτικοί] να μας αποτελειώσουν και να μας καταστρέψουν οριστικά. Έτσι είχε η κατάσταση τη δεκαετία του 1990 και στις αρχές του 2000,

όταν η ούτω καλούμενη συλλογική Δύση υποστήριζε ενεργά τον διαχωρισμό [της Ρωσίας] και τις συμμορίες μισθοφόρων στη Νότια Ρωσία. Πόσα θύματα, πόσες απώλειες έπρεπε να υποστούμε και πόσες δοκιμασίες περάσαμε τότε, πριν τσακίσουμε τη διεθνή τρομοκρατία στον Καύκασο. Τα θυμόμαστε αυτά και δεν θα τα ξεχάσουμε ποτέ.

[...] Παρ' όλα αυτά, τον Δεκέμβριο του 2021 κάναμε μια νέα προσπάθεια να καταλήξουμε σε συμφωνία με τις ΗΠΑ και τους συμμάχους της σχετικά με τις αρχές της ευρωπαϊκής ασφάλειας και της μη επέκτασης του ΒΑΤΟ. Οι προσπάθειές μας έπεσαν στο κενό. Οι ΗΠΑ δεν μετέβαλαν τη θέση τους. Δεν θεώρησαν αναγκαίο να συμφωνήσουν με τη Ρωσία σε ένα ζήτημα που είναι κρίσιμο για 'μας. Οι ΗΠΑ επιδιώκουν τους δικούς τους στόχους, ενώ αγνοούν τα δικά μας συμφέροντα.

Φυσικά από αυτήν την κατάσταση προκύπτει ένα ερώτημα: Τι έπεται, τι πρέπει να περιμένουμε; Αν η ιστορία λειτουργεί ως δείκτης, γνωρίζουμε ότι το 1940 και στις αρχές του 1940 η Σοβιετική Ένωση έκανε μεγάλες προσπάθειες για να αποφύγει τον πόλεμο ή τουλάχιστον να καθυστερήσει το ξέσπασμά του. Προκειμένου να το πετύχει, η ΕΣΣΔ προσπάθησε μέχρι τέλους να μην προκαλέσει τον πιθανό επιδρομέα και έτσι δεν διεξήγε ή ανέβαλλε τη διεξαγωγή των πιο επειγουσών και προφανών προετοιμασιών για την άμυνά της έναντι μιας επικείμενης επίθεσης. Όταν εν τέλει αποφάσισε να δράσει, ήταν πολύ αργά. [...] Η προσπάθεια να κατευναστεί ο επιδρομέας πριν τον Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο αποδείχτηκε λανθασμένη και κόστισε πολύ στον λαό μας. [...] Δεν θα κάνουμε το λάθος αυτό για δεύτερη φορά. Δεν έχουμε το δικαίωμα να το κάνουμε.

[...] Είναι αλήθεια ότι έχουν σημαντικές οικονομικές, επιστημονικές, τεχνολογικές και στρατιωτικές δυνατότητες. Το γνωρίζουμε και εξετάζουμε αντικειμενικά τις οικονομικές απειλές που ακούμε, όπως και την ικανότητά μας να αντιμετωπίσουμε αυτόν τον αυθάδη και συνεχή εκβιασμό. Θέλω να επαναλάβω ότι δεν τρέφουμε ψευδαισθήσεις σχετικά με αυτό το ζήτημα και είμαστε εξαιρετικά πραγματιστές στις εκτιμήσεις μας. Όσο για τις στρατιωτικές υποθέσεις, ακόμα και μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ και την απώλεια σημαντικού μέρους των δυνατοτήτων μας, η σημερινή Ρωσία παραμένει μια από τις μεγαλύτερες πυρηνικές δυνάμεις.

[...] Δεν πρέπει να υπάρχει αμφιβολία ότι οποιοσδήποτε πιθανός επιδρομέας θα ηττηθεί και θα αντιμετωπίσει άσχημες συνέπειες αν επιχειρήσει άμεση επίθεση κατά της χώρας μας.

Την ίδια ώρα, η τεχνολογία, συμπεριλαμβανομένου και του αμυντικού τομέα, αλλάζει ραγδαία. Τη μια μέρα ηγείται ένας, αύριο άλλος. Ωστόσο, αν επιτρέψουμε τη στρατιωτική παρουσία σε περιοχές στα ρωσικά σύνορα, θα παραμείνει για τις επόμενες δεκαετίες ή ίσως για πάντα, δημιουργώντας μια διαρκή και απαράδεκτη απειλή για τη Ρωσία. [...] Δεν μπορούμε να παραμείνουμε απαθείς και να παρακολουθούμε παθητικά αυτές τις εξελίξεις. Θα ήταν εξαιρετικά ανεύθυνο εκ μέρους μας κάτι τέτοιο.

Το πρόβλημα είναι ότι στις γειτονικές με τη Ρωσία περιοχές, οι οποίες πρέπει να σημειώσω ότι ιστορικά είναι πατρίδα μας, σχηματίζεται μια εχθρική «αντι-Ρωσία. [...] Για τη χώρα μας είναι ζήτημα ζωής ή θανάτου, ζήτημα του ιστορικού μας μέλλοντος ως έθνους. Αυτό δεν αποτελεί υπερβολή· είναι γεγονός. Δεν είναι απλώς μια πολύ πραγματική απειλή για τα συμφέροντά μας, αλλά απειλή για την ίδια την ύπαρξη του κράτους μας και για την κυριαρχία του. Είναι η κόκκινη γραμμή για την οποία μιλήσαμε πολλές φορές. Την πέρασαν.

[...] Όπως είπα στην προηγούμενή μου ομιλία, δεν μπορούμε να μην αντιμετωπίσουμε με συμπόνια όσα συμβαίνουν εκεί. Κατέστη αδύνατον να τα ανεχτούμε. Έπρεπε να σταματήσουμε αυτήν τη θηριωδία, τη γενοκτονία εκατομμυρίων πολιτών που ζουν εκεί και στήριξαν τις ελπίδες τους στη Ρωσία, σε όλους εμάς. Είναι οι ελπίδες, τα αισθήματα και ο πόνος όλων αυτών των ανθρώπων που υπήρξαν η βασική κινητήριος δύναμη για την απόφασή μας να αναγνωρίσουμε τη Λαϊκή Δημοκρατία του Ντονμπάς.

Πρέπει να επισημάνω και τα ακόλουθα. Επικεντρωμένες στους δικούς τους στόχους, οι ηγέτιδες χώρες του NATO υποστηρίζουν τους ακροδεξιούς εθνικιστές και τους νεοναζί στην Ουκρανία, αυτού που δεν θα συγχωρέσουν ποτέ τους κατοίκους της Κριμαίας και της Σεβαστούπολης που επέλεξαν ελεύθερα να ενωθούν με τη Ρωσία.

Δίχως αμφιβολία θα προσπαθήσουν να εμπλέξουν την Κριμαία σε πόλεμο, όπως έκαναν στο Ντονμπάς, να σκοτώσουν αθώους ανθρώπους, όπως ακριβώς έκαναν στελέχη των ομάδων τιμωρίας των Ουκρανών εθνικιστών και οι σύνενοχοι του Χίτλερ στη διάρκεια του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου.

[...] Δεν μας άφησαν άλλη επιλογή για να υπερασπιστούμε τη Ρωσία και τον λαό μας, από αυτήν στην οποία αναγκαστήκαμε να καταφύγουμε σήμερα. Υπό αυτές τις συνθήκες, πρέπει να λάβουμε έντονη και άμεση δράση. Η Λαϊκή Δημοκρατία του Ντονμπάς ζήτησε τη βοήθεια της Ρωσίας.

[...] Στόχος αυτής της επιχείρησης είναι να προστατέψουμε τα άτομα που, για οκτώ χρόνια τώρα, υπόκεινται σε εξευτελισμούς και γενοκτονία από το καθεστώς του Κιέβου. [...] Δεν στοχεύουμε να κατακτήσουμε ουκρανικό έδαφος. Δεν είναι πρόθεσή μας να επιβάλουμε οτιδήποτε σε οποιονδήποτε διά της βίας.

[...] Σε αυτό το πλαίσιο θέλω να απευθυνθώ στους πολίτες της Ουκρανίας. Το 2014 η Ρωσία αναγκάστηκε να προστατέψει τους κατοίκους της Κριμαίας και της Σεβαστούπολης από αυτούς που εσείς οι ίδιοι αποκαλείτε “τρελούς”. Οι κάτοικοι της Κριμαίας και της Σεβαστούπολης επέλεξαν να είναι με την ιστορική τους πατρίδα, τη Ρωσία, και εμείς υποστηρίξαμε την επιλογή τους. Όπως είπα, δεν μπορούσαμε να πράξουμε διαφορετικά.

Τα γεγονότα τώρα δεν σχετίζονται με κάποια επιθυμία εκ μέρους μας να καταπατήσουμε τα συμφέροντα της Ουκρανίας και του Ουκρανικού λαού. Σχετίζονται με την υπεράσπιση της Ρωσίας από εκείνους που κατέστησαν την Ουκρανία όμηρο και προσπαθούν να την χρησιμοποιήσουν εναντίον της χώρας και του λαού μας.

Επαναλαμβάνω: Ενεργούμε προς υπεράσπιση των εαυτών μας από τις απειλές που δημιουργήθηκαν για ‘μας και από έναν ενδεχόμενο κίνδυνο που θα είναι χειρότερος από αυτά που συμβαίνουν τώρα. Ζητώ από ‘σας, όσο δύσκολο και αν είναι, να το καταλάβετε αυτό και να εργαστείτε μαζί μας προκειμένου να γυρίσουμε αυτήν την τραγική σελίδα το συντομότερο δυνατόν και να προχωρήσουμε μαζί, χωρίς να επιτρέπουμε σε κανέναν να παρεμβαίνει στις υποθέσεις και στις σχέσεις μας, αλλά να τις δομήσουμε [τις σχέσεις μας] αδέσμευτα, δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες για να ξεπεράσουμε όλα

αυτά τα προβλήματα και για να δυναμώσουμε ως σύνολο, παρά την ύπαρξη κρατικών συνόρων. Πιστεύω σε αυτό, πιστεύω στο κοινό μας μέλλον.

Θέλω επίσης να απευθυνθώ στο στρατιωτικό προσωπικό των ουκρανικών Ενόπλων Δυνάμεων, Σύντροφοι αξιωματικοί,

Οι πατέρες σας, οι παππούδες και οι προπάπποι σας δεν πολέμησαν τους κατακτητές Ναζί και δεν υπερασπίστηκαν την κοινή μας πατρίδα για να επιτρέπεται στους σημερινούς νεοναζί να καταλαμβάνουν την εξουσία στην Ουκρανία. Ορκιστήκατε υπακοή στον ουκρανικό λαό και όχι στη χούντα, στους πολεμίους του λαού που λεηλατούν την Ουκρανία και εξευτελίζουν τον ουκρανικό λαό. Σας προτρέπω να αρνηθείτε να εκτελέσετε τις εγκληματικές διαταγές τους. Σας προτρέπω να αφήσετε αμέσως τα όπλα και να επιστρέψετε στα σπίτια σας. Θα εξηγήσω τι σημαίνει αυτό: Το στρατιωτικό προσωπικό του ουκρανικού στρατού που θα πράξει αναλόγως, θα είναι ελεύθερο να εγκαταλείψει τη ζώνη εχθροπραξιών και να επιστρέψει στην οικογένειά του. Θέλω να τονίσω ξανά ότι όλη η ευθύνη για την πιθανή αιματοχυσία βαραίνει πλήρως το διοικητικό καθεστώς της Ουκρανίας.

Θέλω τώρα να πω κάτι σημαντικό για όσους ίσως θελήσουν να παρέμβουν έξωθεν σε αυτές τις εξελίξεις. Ασχέτως ποιος θα προσπαθήσει να σταθεί στον δρόμο μας ή να δημιουργήσει απειλές για τη χώρα και τον λαό μας, πρέπει να γνωρίζει ότι η Ρωσία θα απαντήσει άμεσα και οι συνέπειες θα είναι τέτοιες που δεν είδατε ξανά σε ολόκληρη την ιστορία σας. Ασχέτως του πώς θα εξελιχθούν τα γεγονότα, είμαστε έτοιμοι. Όλες οι απαραίτητες σχετικές αποφάσεις έχουν ληφθεί. Ελπίζω τα λόγια μου να ακουστούν».

Γ) Η συνέντευξη τύπου του Υπουργού Εξωτερικών Λαβρόφ τις 25 Φεβρουαρίου 2022

(Πηγή: <https://youtu.be/QoV69KBAwd4?list=LL>)

Πόσο προσεκτικά θα θέλατε να είχαμε προχωρήσει παραπάνω; Κάναμε άλλες προτάσεις ήδη από το Βουκουρέστι και αυτή τη στιγμή αντιμετωπίζουμε ένα κύμα ευφημισμών. Οι σύμμαχοι του ΝΑΤΟ έχουν ένα στόχο. Μιλάτε μόνο για την Ουκρανία και ανατολικά της Ουκρανίας. Αυτό που θέλετε κατ' ουσία, είναι τους Ρωσόφωνους της Ουκρανίας να τους κάνετε να δεχτούν μία νοοτροπία η οποία ήταν ανεπίτρεπτη, μία διακυβέρνηση η οποία είναι ανεπίτρεπτη. Χωρίς κανένα αντιπολεπλισμό αυτό το οποίο εμείς θέλουμε, είναι ο λαός της Ουκρανίας και εννοώ όλους τους πληθυσμούς και τις κοινωνικές ομάδες της Ουκρανίας να ζούν ειρηνικά, χωρίς να υποχρεούνται ούτε να αλλάξουν τη νοοτροπία τους, ούτε τη γλώσσα τους και για αυτό χρειάζεται να αποναζικοποιήσουμε την Ουκρανία.

Εμείς υποφέραμε από τον ναζισμό, το ίδιο συμβαίνει και με την Ουκρανία σήμερα. Προφανώς και τα θέματα αποστρατικοποίησης είναι γνωστά, έχουν συζητηθεί, διαβάστε όμως τα αμερικανικά άρθρα, διαβάστε τις αμερικάνικες προτάσεις. Αυτοί που ξεκινάνε να λένε την αλήθεια είναι όταν συνταξιοδοτούνται από θέσεις της αμερικανικής διοίκησης, όσο είναι στην Αμερικανική διοίκηση χρησιμοποιούν πάντα τους ίδιους πάντα ευφημισμούς.

Ποιος λοιπόν στρατιωτικοποιεί; Οι γείτονές μας στρατιωτικοποιούν. Από το 2008 από τη Σύνοδο του Βουκουρεστίου είχαν φανεί οι προθέσεις των ΗΠΑ και έκτοτε ειπώθηκε ότι η Ουκρανία ήταν το μεγαλύτερο λάθος της Συμμαχίας.

Πάντοτε η Ρωσία ήταν ανοιχτή στις διπλωματικές λύσεις. Η Ρωσία ήταν εκείνη η οποία επέμεινε για την υπογραφή της συμφωνίας της συνθήκης του Μίνσκ και βάση αυτής προφανώς δεν θα υπήρχε απολύτως κανένα πρόβλημα για την ανεξαρτησία και την εδαφική κυριαρχία της Ουκρανίας, διότι θα εξαφανιζόταν η απειλή κατά των Ρωσόφωνων πληθυσμών και της ρωσικής γλώσσας. Πράγματα τα οποία για μας ήταν εξαιρετικά σημαντικά. Και τότε αυτό θα γραφόταν και στο σύνταγμα της Ουκρανίας, θα υπήρχε αμνηστία. Θα είχε

εξαφανιστεί και το οικονομικό μπρόκους και υπήρχαν μια σειρά διατάξεων και άρθρων, τα οποία αποτελούσαν τα θεμέλια για μια ειρηνική συνύπαρξη.

Όλα αυτά τα χρόνια λοιπόν μετά από το Μινσκ, επανειλημμένα προσπαθούσαμε να πείσουμε το Κίεβο και τους συμμάχους τους στην Ουάσινγκτον να εφαρμόσουν αυτή την συμφωνία κλειδί, αυτά τα άρθρα κλειδί και κατά αυτόν τον τρόπο θα υπήρχε εγγύηση για την ανεξαρτησία της Ουκρανίας. Θα υπήρχαν όμως και εγγυήσεις για την σωτηρία των μαχητών του Ντόνμπας. Κανένας δεν επιθυμούσε αυτό το σαμποτάζ, στο οποίο προέβησαν με συστηματικό τρόπο. Εμείς απευθύνουμε και δημόσια εκκλήσεις και προσπαθήσαμε να ζητήσουμε και από τους ομολόγους μας στη Δύση να τους κάνουμε να καταλάβουν την ουσία του προβλήματος.

Δυστυχώς ουδείς μας πίστεψε και ειλικρινά δεν μπορώ να πιστέψω ότι σήμερα δυτικοί διπλωμάτες λένε αυτά τα οποία λένε όταν αρνήθηκαν να κάνουν την οποιαδήποτε προσπάθεια για να προωθήσουν την πραγματική εφαρμογή της συμφωνίας του Μινσκ.

Τι θα κάνατε εσείς αν είχατε ένα νησί στα παράλια της Ουκρανίας με αγγλόφωνους; Ζητώ συγγνώμη αλλά είναι απολύτως προφανές ότι έπρεπε να υπερασπιστούμε τη συμφωνία του Μινσκ. Και βεβαίως θελήσαμε όλα αυτά να γίνουν δια της διπλωματικής οδού, βεβαίως και θελήσαμε αυτά να γίνουν με δημοκρατικό τρόπο, χωρίς γενοκτονίες, χωρίς νεοναζί, χωρίς στρατιωτικοποίηση, αυτά δηλαδή τα προβλήματα τα οποία είδαμε να φουντώνουν και να γιγαντώνονται αυτά τα χρόνια, αντί της επίλυσης δια της διπλωματικής οδού. Δεν θα δεχτούμε τον νεοναζισμό, δεν θα δεχτούμε την στρατιωτικοποίηση. Θέλουμε ο κόσμος να μπορεί να ασκεί την ελεύθερη του βούληση.

Σας είπα και προηγουμένως οι κρατικές θέσεις έχουν εξηγηθεί και γραπτώς και σαφέστατα και οποιοσδήποτε ενδιαφέρθηκε να τις διαβάσει κατάλαβε ότι εμείς προτείναμε πολύ απτές λύσεις, ουδέποτε συζητώντας το ενδεχόμενο επίθεσης στην Ουκρανία, ουδέποτε συζητώντας το ενδεχόμενο να ντροπιάσουμε τους Ουκρανούς στρατιώτες. Εμείς πάντοτε λέγαμε ότι δεν θα επιτρέψουμε να κυβερνήσουν αυτή τη χώρα οι νεοναζί γιατί αυτή η κυβέρνηση, αυτό το καθεστώς στο Κίεβο είναι νεοναζί. Ελέγχεται από τη Δύση από τις ΗΠΑ πιο συγκεκριμένα

και ελέγχεται από νεοναζί ξεκάθαρα, οι οποίοι προσπαθούν να προωθήσουν την Ουκρανική κουλτούρα όπως λένε.

Θέλω λοιπόν να επαναλάβω, ο Πρόεδρος Πούτιν ζήτησε να μην υπάρξει καμία ευθεία επίθεση κατά πολιτών, κατά πολιτικών κτιρίων και αυτό έγινε. Βεβαίως υπάρχουν μάχες και ανέφερα απαντώντας σε προηγούμενη ερώτηση, ότι γιατί τα δυτικά μέσα δεν κάλυψαν, το τί συνέβαινε στις επίμαχες περιοχές όλα αυτά τα χρόνια, γιατί δεν κάλυπταν το διάλογο με τις Ουκρανικές αρχές.

Είδατε εικόνες από το Ντονμπάς όλα αυτά τα χρόνια με τους βομβαρδισμούς; με σχολεία τα οποία βομβαρδίστηκαν; με παιδάκια τα οποία σκοτώθηκαν; Πήγε κανείς εκεί; Τραβήξατε φωτογραφίες και γιατί δεν το κάνατε; Νομίζω ότι αυτά είναι τα γεγονότα.

Ότι δεν πήγατε, δεν τραβήξατε φωτογραφίες και έτσι βασίστηκε η θέση του Προέδρου Πούτιν. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.